

ირლანდიური საგები

საგმირო საგები

უსნეხის ძეთა განძევა

ვით განაძევეს უსნეხის ძენი?

ძნელი არ არის თქმა.

ერთხელ ულაძებმა თავი მოიყარეს ნადიმზე, ფედელმიდის, დალის ძის, მეფე კონხოზარის მთხრობელის სახლში. სტუმრებს უმასპინძლებოდა თავად ფედელმიდის ცოლი, რომელიც იმჟამად დღე-დღეზე ელოდა მშობიარობას. ხელიდან ხელში გადადიოდა ლუდით სავსე ჯიხვები და ხორცის ნაფლეთები, და სულ მალე მთვრალი ღრიანცელი იდგა ირგვლივ.

ბოლოს ღრეულებმა ძილი ინებეს. დიასახლისმაც მიაშურა თავის სარეცელს. მაგრამ, ოდეს იგი პალატაში შედიოდა, უეცრად გვამში ბავშვმა დაიკვილა, და ეგზომ მძლავრი იყო კვილი იგი, რომ სრულიად შემოგარენს განეფინა. მამაკაცები დაზაფრულნი წამოიჭრნენ ადგილებიდან და გაიჭრნენ კვილისაკენ. მაგრამ სენხამ, აილილის ძემ, შეაჩერა ისინი.

– ფეხი არ მოიცვალოთ ადგილიდან, – წარსთქვა მან. – დაე, მოგვგვარონ ფედელმიდის ცოლი და თავად გვითარგმნოს, თუ რას ნიშნავს კვილი იგი, გვამით გაღწეული.

– მეუღლეც ჩემო, რა ამაზრზენი კვილი იშვა,
გასივებული და მგვრინავი შენი სხეულიდან?
მონადიმეთა ყურთასმენა დაზაფრა კვილიმა,
როს გამოიჭრა გარუმბული გვამიდან გარეთ.
ზარით შეზარა გული ფედელმიდის
და იდუმალი შიშით დალახვრა.

მუცელქმნული მიეახლა კატბადს, ბრძენთა უბრძენესს, და კრძალვით იზრახა:

– ამ შეკითხვაზე გიპასუხებთ მხოლოდ კატბადი,
მეფის ვაზირი, შემკობილი მეფურ ღირსებით,
ამალღებული დრუიდული განსწავლულობით.
თავად არ ძალმიძს თარგმანი იმის,
თუ რას ნიშნავდა კვილი იგი, გვამით გაღწეული.
განა დიაცმან უწყის თავად, რა დააქვს მუცლით?

მაშინ ისიბრძნა კატბად:

– ასულო, შენს გვამში იკვილა ასულმა,
დალალებიანმა და სახემზიანმა,
მტრედისფერია თვალები ასულის
და მეწამულია ღაწვები მისი.

კბილები მისი თოვლივით თეთრია
და ტარსიკონივით ღვივიან ბაგენი.
თვალად დამშვენდება, ტანად დასრულდება,
როს უსუარობას გარდავალს ასული.

მისთვის გახელდება მრავალი ხელმწიფე,
შურით აღივსება ურასტი დედოფალი,
დაემხობიან მხედართა სახელები,
ურვა საზარელი მოიცავს ულადს.

უბედურ თანმხლებთან დასტოვებს იგი
მშობლიურ ულადის მწუხარე საზღვრებს.

ამის შემდეგ ბრძენმა კატბადმა დიაცს მუცელზე დაადო ხელი და ჟრჟოლის
მაგვარი რამ შეიგრძნო ხელმა.

_ რა თქმა უნდა, _ წარსთქვა მან. _ საშოში ასულია. დაე, იყოს სახელი მისი
ჟრჟოლის მაგვარი და მომგვრელი ჟრჟოლის: დეირდრე. მრავალი სიავე მოხდება მის
გამო.

მაღე ასულიც იშვა და ასე ამღერდა კატბადი მაშინ:

_ ჰოი, დეირდრე, ფედელმიდის სათნო ასულო,
შენ დაიწუნებ უზენაეს მეუფეს ქვეყნის,
მრავალ განსაცდელს, მრავალ ურვას მოუვლენ ულადს,
გასაოცარი და უზადო მშვენების გამო.

აქ შენს შემდგომაც იტრიალებს საზარი ცოდვა,
ჰოი, დიაცო, დასადარო მგზნებარე ცეცხლის!
შენს სიცოცხლეშივე განდევნიან სამშობლოს გარეთ
იმ კეთილშობილთ უსნების ძეთა.

შენს სიცოცხლეშივე ემაინში მოხდება საქმე,
დამიწდებიან მოშულარი ხელმწიფის ძენი.
შენი მშვენების გახსენება იქნება მანამ,
ულადის მკვიდრნი ამა ქვეყნად ჰგებენ ვიდრე.

ჰოი, ასულო სასურველო, სწორედ შენს გამო,
განიდევნება ულადიდან ფერგუსი მძლავრი.
მოხდება ბრძოლა: დაეცემა ფიახნა ველად,
ის კონხობარის შვილიშვილი უნეტარესი.

დიდი ულადის სახელოვან ხელმწიფის მიმართ,
მრისხანების ჟამს შენ ჩაიდენ ამაზრზენ საქმეს.
დეირდრე, მცირე თუმც იქნება სამარე შენი,
ხსენება შენი იქნება დიდხანს.

_ სიკვდილი ამ გოგოს! _ იღრიალეს ულადებმა.

_ არა! _ გასცრა კონხობარმა. _ ბავშვი მოიყვანეთ ჩემთან. იგი აღიზრდება, როგორც მე ვბრძანებ, და ოდეს მოიწიფება, გახდება ცოლი ხელმწიფისა, მეუღლე ჩემი.

ულადები წინ ველარ აღუდგნენ ხელმწიფის ჯერჩინებას. როგორც მან ბრძანა, ისე აღსრულდა.

ბავშვი იზრდებოდა კონხობარის თვალმდეგობის ქვეშ და ოდეს გაიზარდა, ულამაზესი ქალი დადგა მთელს ირლანდიაში. ამ დროის განმავლობაში იგი ცხოვრობდა განცალკევებით, სხვა სახლში, რათა არავის ეხილა მანამდე, ვიდრე კონხობარის სარეცელს არ გაიზიარებდა. მასთან უშვებდნენ მხოლოდ მამობილსა და დედობილს, აგრეთვე ლებორხამს; ამ დიაცს არაფერი ეკრძალებოდა, რამეთუ იგი უგრძნეულესი ჯადეგი გახლდათ მთელს ირლანდიაში.

ერთხელ, ზამთარში, დეირდრეს მამობილი თოვლიან ეზოში უშობელს ატყავებდა, სამხარს ამზადებდა თავისი აღზრდილისათვის. ანაზდად საიდანღაც ყორანი მოფრინდა და დაღვრილი სისხლის ხვრეპას შეუდგა. რა იხილა დეირდრემ ეს, ეზრახა ლებორხამს:

_ მამრი, რომელსაც მე შევიყვარებ, იქნება სამფერი: თმა ექნება ყორნისფერი, ღაწვები _ სისხლისფერი, ხოლო ტანი თოვლისფერი იქნება მისი.

_ ღმერთმა ასე აგიხდინოს ყველაფერი! _ წამოიძახა ლებორხამმა. _ შორს არაა ასეთი მამრი: ამავე ეზოშია იგი, _ იგია ნაისი, მე უსწეხისა.

_ სენი არ გამეყრება მე, სანამ არ ვიხილავ მას, _ იზრახა დეირდრემ.

გამოხდა ხანი და მოხდა ასეთი ამბავი: ერთხელ ნაისი მარტოდმარტო მიმოდიოდა მეფის ციხე-სიმაგრის ემაინის ხანდაკვზე და მღეროდა საამო სიმღერებს. ტკბილი იყო ხმები უსწეხის ძეთა. ყოველი ძროხა, თუნდაც სხვა შინაური ხვასტაგი, მათი მოსმენის შემდეგ, ორი მესამედით მეტს იწველიდა, ვიდრე ჩვეულებრივ; ყოველი ადამიანი ნეტარებით ივსებოდა და ძილად განეწყობოდა, როგორც ჯადოსნური ჰანგების მოსმენის ჟამს. დიდი იყო მათი საბრძოლო ხელოვნებაც: ირლანდიის ხუთი სამეფოდან ერთ-ერთი სამეფოს მთელი ხალხიც რომ ამხედრებულიყო მათ წინააღმდეგ, საკმარისი იყო, ისინი შეჯგუფულიყვნენ და ერთმანეთს ზურგებით მიბჯენოდნენ _ მათი დაძლევა შეუძლებელი გახდებოდა. ასეთი იყო სამი ძმის ხელოვნება მომხდურის დახვედრაში და ურთიერთ გატანაში ბრძოლის ჟამს. ნადირობის დროს კი ისინი მიუწევარნი იყვნენ, ვითარცა მწევარნი, და ნადირს მიწეულნი სრავდნენ ნადირს.

ჰოდა, სანამ ნაისი მარტოდმარტო მიმოდიოდა და მღეროდა, დეირდრე ანაზდეულად გამოსხლტა თავისი სენაკიდან, ეზოში გაინავარდა და თამამად ჩაუარა გვერდით ნაისის. ნაისიმ თავდაპირველად ვერ იცნო იგი.

_ ლამაზი დიაკეული მიმოდის ჩვენს ახლორე, _ იზრახა ნაისიმ.

_ დიაკეულები შთებიან დიაკეულებად, ვიდრე მოზვერნი შორით ზვერავენ მათ, _ ეზრახა დეირდრე.

მაშინ კი მიხვდა ნაისი, თუ ვინ იყო ასული იგი.

_ შენს გვერდით ხომ დგას სახელოვანი ხარი, მთელი სამეფოს მბრძანებელი, _ იზრახა ნაისიმ.

_ მე თავად მნებავს მოვახდინო არჩევანი ორთა შორის, _ უპასუხა დეირდრემ, _ და უფრორე მესათნოები შენ, აზავერო.

_ ეს არ მოხდება! _ წამოიძახა ნაისიმ, გაახსენდა რა კატბადის წინასწარმეტყველება.

_ მაშასადამე, შენ უარყოფ მე? _ ჰკითხა ასულმა.

_ ოღონდაც! _ მიუგო ნაისიმ.

მაშინ დეირდრე მიეჭრა მას და ყურებში ჩაავლო ხელები, თან ეუბნებოდა:

– სირცხვილი შენ, თან თუ არ წამიყვან

– ჰოი, დიაცო, განმეშორე! – წამოიძახა ნაისიმ.

– აღსრულდება სურვილი ჩემი, – უპასუხა ასულმა.

მაშინ იძახა ნაისიმ თავისი წკრიალა ხმით და რა ესმათ ულადათ ძახილი მისი, ყველანი ფეხზე წამოიჭრნენ და მზად იყვნენ, ურთიერთს დარეოდნენ, ნაისის ძახილზე მისი ორი ძმაც მოვარდა.

– სთქვი, რა შეგემთხვა? – ჰკითხეს ძმებმა. – ულადებმა ლამის ერთმანეთი ამოჟლიტონ შენი გულისთვის.

ნაისიმ უამბო მათ, რაც შეემთხვა.

– დიდი უბედურება შეიძლება მოჰყვეს ამას, – თქვეს ძმებმა, – მაგრამ რაც არ უნდა მოხდეს, სირცხვილი და წყენა არ შეგემთხვევა შენ, ვიდრე ჩვენ ვცოცხლობთ. უმჯობესია წავიდეთ სხვა თემში ასულთან ართად. ირლანდიაში არ მოიძევება ისეთი მთავარი, რომელიც სიხარულით არ შეგვიხიზნებს.

მათ გამორჩევით ითათბირეს და დაადგინეს. იმავე ღამეს დადგომოდნენ გზას. ასერგასი მხედარი ახლდა მათ, ასერგასი შიმუნვარი, ასერგასი ძალღი და ასერგასი მსახური. დეირდრეც მათ გაჰყვა.

დიდხანს იხეტიალეს ლტოლვილებმა ირლანდიის მხარეში. ერთი მთავრის ბადრაგს ცვლიდა მეორე მთავრის ბადრაგი, რამეთუ კონხობარი ნიადაგ ცდილობდა მათ დაღუპვას ცბიერებითა და მუხანათობით. მთელს ირლანდიას შემოუარეს მათ, ესრუადიდან მოკიდებული, თემან და აღმოსავლეთ თემთან გავლით, ვიდრე ბენდენგარამდე, რომელიც ბორრაის აღმოსავლეთ მდებარებს.

ბოლოს ულადებმა აიძულეს ლტოლვილნი, შოტლანდიაში გადასულიყვნენ და უკაცრიელ ადგილას დასახლებულიყვნენ. როცა ლტოლვილებმა მთებში ნადირი სრულიად გამოლიეს, იძულებული შეიქნენ, მოერბიათ თავად შოტლანდიელები და გამოერკვიათ მათი ხვასტაგი. ერთხელ შოტლანდიელები შეგროვდნენ, ითათბირეს და გადაწყვიტეს ლტოლვილთა გაწყვეტა. მაშინ ლტოლვილები ეახლნენ შოტლანდიის მეფეს და სამსახური შესთავაზეს. მეფემ შეიწყნარა ისინი და თავის სპად განაწესა. საუფლისწულო მამულში მათ აიშენეს სახლები შოტლანდიელთაგან მოშორებით, რათა დეირდრე არავის ეხილა და არ დაღუპულიყვნენ მისი მიზეზით.

ერთხელ, გამთენიისას, სახლთუხუცესმა ნაისის სახლის წინ ჩაიარა და იხილა სიყვარულით გადაჭდობილი მძინარე ქალ-ვაჟი. იგი მაშინვე გაემურა მეფესთან და გააღვიძა იგი.

– დიდებულო მეფეო, – ჰკადრა მან მეფეს, – დღემდე ჩვენ ვერ შეგირჩიეთ ღირსეული თანამეცხედრე. მაგრამ ნაისისთან, უსნების ძესთან, თურმე ცხოვრობს ასული ერთი, რომელიც ეკადრება დასავლეთ მსოფლიოს განმგებელს. ბრძანეთ, ახლავე მოკლან ნაისი და მისმა ცოლმა თქვენი სარეცელი გაიზიაროს.

– არა, – ბრძანა მეფემ, – აგრე არ ივარგებს. უმჯობესია, შენ საიდუმლოდ იარო მასთან და დაიყოლიო იგი ჩემს სიყვარულზე.

სახლთუხუცესი ასეც მოიქცა. მაგრამ ყველაფერს, რასაც იგი დეირდრეს დღისით ეუბნებოდა, დეირდრე ღამით უყვებოდა ქმარს, და ვინაიდან დეირდრე მეფის სურვილს არ დამორჩილდა, განრისხებული მეფე უსნების ძეთ ძნელ საქმეებზე და მძიმე ბრძოლებში აგზავნიდა. მაგრამ ძმები ყველგან გამარჯვებულნი გამოდიოდნენ და შინ მშვიდობით ბრუნდებოდნენ. ამრიგად, მეფემ ამ გზითაც ვერაფერი გააწყო.

მაშინ მოუწოდა მან შოტლანდიელთ და უბრძანა, თავს დასხმოდნენ უსნების ძეთ და მოესრათ ისინი. მეფემ ეს განიზრახა მას შემდეგ. რაც დეირდრე თვალთმაქცურად დასთანხმდა ამაზე. დეირდრემ კი მაშინვე გააფრთხილა ნაისი:

– ჩქარა გაუდექით გზას. თუ ამ ღამითვე არ დააგდებთ სამეფოს საზღვრებს, ხვალ უკვე ცოცხლები აღარ იქნებით.

ლტოლვილებმა იმავე ღამეს დააგდეს სამეფოს საზღვრები და ზღვაში ამოზიდულ ერთ კუნძულს შეაფარეს თავი. ამ ამბავმა ულადამდე მიაღწია.

– ო, კონხოზარ, – ჰკადრეს ულადებმა, – სამწუხარო იქნება, თუ უსნების ძენი ერთი რეგვენი დიაცის მიზეზით მტრის ქვეყანაში დაილუპებიან, მოიღე მოწყალეობა მათზე: უმჯობესია შემოიქცნენ ისინი თავიანთ მიწაზე, ვიდრე მოისრან მტრის ხელით.

– შეწყნარება მიზრძანებია! დაე, შემოიქცნენ! – წარსთქვა კონხოზარმა. – წარგზავნეთ მძევალნი მათ შესახვედრად.

მეფის ჯერჩინება ამცნეს უსნების ძეთ.

– დიდად გვიხარის, – სთქვეს მათ, – უკუ შემოვიქცევით სიამოვნებით, მხოლოდ მძევლებად გვიბოძონ ფერგუსი, დუბტახი და კორმაკი – ძე კონხოზარისა.

მძევლები გაემართნენ უსნების ძეთა შესახვედრად და ოდეს ნაპირზე გადავიდნენ, ხელი ჩაჰკიდეს უსნების ძეთ.

ამ თემის მკვიდრთ კონხოზარის შეგულიანებით ფერგუსი ნადიმზე მიიწვიეს. ფერგუსი ეწვია მათ დუბტახისა და კორმაკის თანხლებით.

ხოლო უსნების ძეთ უარი თქვეს მიჰპატიჟებაზე. ირლანდიაში არ მივიღებთო არავითარ ჭამადს, ვიდრე კონხოზარის სუფრაზე არ გავტებითო პურს. სწორედ ამიტომ მათ თავიანთი მძევლები ნადიმზე დატოვეს და თავად კი ემან-მახასაკენ გაემურნენ. ციხე-სიმაგრის მდებლობამდე მათ მიაცილებდა ფიახა, ფერგუსის ძე.

როგორღაც სწორედ იქამად ემან-მახაში მოვიდა ეოგანი, ძე დურტახტისა, მეფე ფერმანაგისა; ზავის ჩამოგდება ეწადა კონხოზართან, რომელსაც დიდ ხანია ებრძოდა. სწორედ მას დაავალა კონხოზარმა, წაეყვანა რამდენიმე თავისი მხედარი და მოესრა უსნების ძენი, ვიდრე ისინი კონხოზარამდე მიაღწევდნენ.

უსნების ძენი მდებლობზე იდგნენ, ხოლო მახლობლად დიაცნი ისხდნენ ხანდაკზე, რომელიც გარშემორტყმოდა ციხე-სიმაგრის ეზოს. ეოგანი მხედრებითურთ გამოვიდა მდებლობზე და სალამივით სტყორცნა შუბი ნაისის. ნაისის გვერდით მდგარმა ფერგუსის ძემ მოასწრო და ხელები შემოხვია ნაისის და შემოეჭლო მას. ამრიგად, ნაისი შუბმა განგმირა ფერგუსის ძის სხეულში გავლით. შემდეგ განგმირეს ყველა ლტოლვილნი, მაგრამ თვითოეულნი დასცა ან ჰოროლმა, ან პირმა მახვილისამ. დეირდრე კი ხელებშეკრულნი მიჰგვარეს კონხოზარს.

მოკლულთა თავდებებმა – ფერგუსმა, დუბტახმა და კორმაკმა, – შეიტყვეს თუ არა მომხდარი ამბავი, სასწრაფოდ დაუტევეს ნადიმი და ემანისაკენ ისწრაფეს. მათ იქ ჩაიდინეს სახელოვანი საქმეები. დუბტახმა შუბით განგმირა მანე, ძე კონხოზარისა და ფიახნა-კონხოზარის ასულის – ფედელმის ძე. ხოლო ფერგუსმა განგმირა ტრაიგტრენი, ძე ტრაიგლეტანისა, და ძმაც მისი. უსაზღვრო რისხვამ მოიცვა კონხოზარი და იმავე დღეს მოხდა ბრძოლა, რომელშიც დაეცა სამასი ულადი მოსისხართა ხელით. შემდეგ დუბტახმა მოსრა ულადის ასულნი, ხოლო ფერგუსმა ემან-მახა გადაწვა იალონზე.

ამის შემდეგ ფერგუსმა და დუბტახმა კონახტში მიაშურეს აილილსა და მედბს, რამეთუ უწყოდნენ, რომ ისინი მათ სიხარულით შეიწყნარებდნენ. სამი ათასი მხედარი გაიყოლეს თან თავდებებმა. მათ გულში ჩაიდეს დიდი მტრობა ულადათა

მიმართ და თექვესმეტი წლის მანძილზე ვერ განერა ულადი მიწყვი ვაისა და ვიშისაგან. მოსისხარნი მარად-ღამე აღავსებდნენ ულადს ვაითა და ვიშით.

ღეირდრემ მთელი წელიწადი იცხოვრა კონხობართან და ამ ხნის განმავლობაში ერთხელაც არ შეურხევია ღიმილს ბაგენი მისნი. ერთხელაც არ უჭამია და უძინია მამდრისად, ერთხელაც არ აუღია თავი მუხლთაგან. როდესაც მასთან მძნობელნი მოჰყავდათ, იგი ამბობდა:

– თქვენ დიდებულად გეჩვენებათ სამეფო სპანი,
ემაინში რომ შემოიქცნენ ძნელ ლაშქრობიდან,
მაგრამ უფრორე ამაყი და მტკიცე ნაბიჯით
საკუთარ სახლში ბრუნდებოდნენ უსნეხის ძენი.

ჩემთვის ნაისის თან მოჰქონდა ველური თაფლი,
მე ცეცხლისპირას თავად ვბანდი დიდებულ ვაჟკაცს,
არდანს მოჰქონდა ჩვენთვის ტახი ანდა ირემი,
ამაყი ზურგით მოიღებდა ქარქვეტებს ანდლე.

ზეცის მანანად გეჩვენებათ თქვენ თაფლი იგი,
ნესის ძის სახლში შეექცევით რომელსაც ახლა,
მაგრამ, ო, ხშირად – ჟამი იგი წარვიდა, განქრა! –
უფრო გემრიელს მივირთმევდი თაფლუქს და ხორაგს.

ოდეს ნაისი ცეცხლს ანთებდა უსიერ ტყეში,
მე ვწვავდი ნადირს, ვამზადებდი გემრიელ სადილს,
თაფლზე უტკბესი იყო ჩემთვის ჭამადი იგი,
ნადირობით რომ მოიპოვა უსნეხის ძემან.

თქვენ უტკბილესად გეჩვენებათ ჰანგები იგი,
აქ ყვიროსტვირი და ტაბლაკნი რომ გამოსცემენ,
მაგრამ უფრორე ტკბილი იყო ის სიმღერები,
მოცალების გჟამს რომ მღეროდნენ უსნეხის ძენი.

ნაისის ხმაში გაისმოდა ტალღების ტლაში,
და ამ სიმღერის ყურისგდება გეწადა მიწყვი,
ამო რამ იყო, ხმა არდანის – უტკბესი ზილი,
ხმას აყოლებდა მას ავაჯით ძვირფასი ანდლე.

ახლა სამარემ ჩაიხუტა ნაისი ჩემი.
უიღბლო ჰპოვა ცხოვრებაში მან თავმდებები!
ვაი მე! ნუთუ თავად ვიყავ სამსალა იგი,
ჩემი ნაისი სიცოცხლეს რომ გამოასალმა?

ერთობ მიყვარდა მე ბერტანი, კლდოვანი მხარე,
მიყვარდა ძლიერ მისი ერი, თუმც ამბოკარი.
ვაი მე, ვაი! ვერასოდეს წამოვდგე აწი,

რათა კარებთან შევეგებო უსნეხის ძესა.

მიყვარდა ძლიერ მტრედისფერი თვალები მისი,
ასულებისთვის სასურველი, მტრებისთვის მკაცრი.
ოდეს სიმღერით ბრუნდებოდა ნაისი ტყიდან,
სიმღერა ტევრებს გაღწეული მავსებდა ლხენით.

შემდეგ კი თეთრად გავათენე მრავალი ღამე,
აღარც ფრჩხილები შემიღებავს მეწამულ ფერით,
სიხარული და ნეტარება წამერთვა სრულად,
რამეთუ ახლოს ვეღარა ვჭკვრეტ უსნეხის ძეთა.

აწ აღარ იწვევს არავითარ სიხარულს ჩემში
დიდ ემაინში გამართული ლხინი და მღერა,
აღარც ავეჯი აღარ მხიბლავს მშვენიერ სახლის,
უღრტვინველობამ, განსვენებამ დამტოვა უკვე.

ხოლო ოდეს კონხობარი დეირდრეს დამშვიდებას ცდილობდა, დეირდრე ასე მიუგებდა მას:

– ჰოი, კონხობარ, მიჰასუხე, რას ითხოვ ჩემგან?
რატომ აღმავსე უბედური დარდით და სევდით?
კარგად უწყოდე, ვიდრე სული მიდგია ბედშავს,
მე სიყვარული არ მექნება აროდეს შენი.

ყველაზე მეტად სანუკვარი რაც იყო ჩემთვის,
რაც ამა ქვეყნად განუზომელ სიხარულს მგვრიდა,
შენ წარიტაცე, – საზარელი საქმეა სწორედ!
ვეღარასოდეს ვერ ვიხილო მშვენება მისი.

ავაჰმე, აჰა, სილამაზემ დალია სული,
რომელსაც სახე ასხივებდა უსნეხის ძისა!
გმირის თეთრ ცხედარს დასწოლია შავლეგა ლოდი,
და ლოდი იგი ადგილიდან ვერავინ დასძრას!

წითელნი იყვნენ ბაგენი და მეწემულ – ღაწვნი,
ხოჭოებივით შავნი იყვნენ წარბები მისი,
მარგალიტივით აშუქებდნენ კბილები მწყობრნი,
ქათქათა თოვლის ფერი იყო კბილები მისი.

მე კარგად მახსოვს საოცარი სამოსი მისი,
შოტლანდიის სხვა მებრძოლთაგან რომ განარჩევდა!
მახსოვს, კურტაკზე, მოწეულში ამოვლებულზე,
შემოვლებული ოქრომკერდით ნაქსოვი ქობა.

ტანზე ემოსა ხატაური ძვირფასი კვართი,
კვართზე კი ესხა ასი თვალი პატიოსანი,

მვირფასი კვართი თურმე ერგას უნციად დაჯდა,
და ერგასივე ნახურვები იყო ბრინჯაო.

მე მახსოვს ხმალი, ოქროს ვადით დამშვენებული,
მახსოვს მე ორი მრისხანე და მგმირავი შუბი,
ფარის ქიმები _ ანთებული ყვითელი ოქრო,
ხოლო ფარზე კი _ ჯმუხი კოპი, ერთიან ვერცხლის.

ფერგუს ლამაზმა გვიღალატა, გაგვყიდა ურცხვად,
როს დაგვითანხმა სამშობლოში დაბრუნებაზე.
ერთ ჭიქა ლუღზე გადაცვალა სინდისი თვისი,
სირცხვილი დიდი გარდეფარა მის დიდთა საქმეთ.

იმ მოშულარი კონხობარის მრისხანე მებრძოლთ
რომ მოუყარო თავი ერთად უკაცურ ველად,
მე მათ გავცვლიდი ერთიანად, გამოუკლებლივ,
მწყაზარ სახეზე სახელოვან უსნეხის ძისა.

ნუ განმიახლე ჭრილობები მოკლული გულის,
სასომიხდილი მარტო ვდგავარ სამარის კართან.
ზღვათა ტალღებზე უმძლავრეა დარდები ჩემი,
ჰოი, კონხობარ, უწყოდე ესე!

_ ვინ გეზიზღება ყველაზე მეტად, ვისაც აქ ხედავ? _ ჰკითხა მას კონხობარმა.

_ ჯერ შენ და შემდეგ ეოგანი, მე დურდახტისა.

_ თუ ასეა, მაშინ ერთ წელიწადს დაჰყოფ ეოგანის სახლში, _ გასცრა კონხობარმა.
და მან დეირდრე ერთი წლით ათხოვა ეოგანს.

მეორე დღეს ეოგანი დღესასწაულზე მოვიდა ემაინ-მახაში. ეტლში ეოგანის უკან
დეირდრეც იჯდა, მაგრამ მან აღთქმა დასდო, რომ არასოდეს ეყოლებოდა ორი ქმარი
ერთდროულად.

_ ყოჩაღ, დეორდრევ! _ გასცრა კონხობარმა, ოდეს შენიშნა იგი, _ შენ თვალებს
აცეცებ ჩემსა და ეოგანს შორის, როგორც შიშავი ორ ვერძს შორის.

სწორედ ამ დროს ეტლი მოდიოდა კლდის გასწვრივ და დეირდრე გადაეშვა
ეტლიდან, კლდეს თავით შეასკდა და იქვე განუტევა სული.

ულადთა სენი

მთებში, უკაცრიელ ადგილას, ცხოვრობდა ერთი მდიდარი ულადი. კრუნხუს,
აგნომანის ძეს უხმობდნენ ამ ულადს და მე მრავალი ესვა მას. რაც დრო გადიოდა,
მით უფრო იზრდებოდა სიმდიდრე მისი, მაგრამ ცოლი, მისი შვილების დედა,
გარდაიცვალა და იგი დიდხანს ცხივრობდა უცოლოდ.

ერთხელ, როდესაც კრუნხუ თავის სარეცელზე იწვა, მან შენიშნა, რომ სახლში
შემოვიდა ულამაზესი ქალწული. საოცრად მომხიბლავი იყო მისი სახე, სამოსელი და
მიხრა-მოხრა. მახა გახლდათ სახელი ქალწულის, როგორც იუწყება მცოდნე ხალხი.

ქალწული კერიას მიუჯდა და ცეცხლი გააჩაღა. მიმწუხრის მოწვევამდე დარჩა სახლში მახა და ერთი სიტყვითაც კი არავის ეზრახა. მან აიღო ვარცლი და ცხრილი და ოჯახის საქმეებს შეუდგა. ოდეს მიმწუხრმა მოაწია, მახამ დაუკითხავად აიღო დურაკი და პროხები გამოწველა. შემდეგ შემობრუნდა სახლში, შეტრიალდა მარჯვნივ და შევიდა სამზარეულოში. სამზარეულოში საქმეები მოაგვარა და ჩამოჯდა სკამზე კრუნხუს ახლოს.

როდესაც ოჯახში ყველამ დაიძინა, მახამ მიაძინა ცეცხლი, შემოტრიალდა მარჯვნივ, მივიდა კრუნხუსთან, შეძვრა მის ტოლომის ქვეშ და მოეხვია კრუნხუს. მაშინ მიუდგა მას კრუნხუ და მახამ მუცლად იღო კრუნხუსგან. ახლა ერთიორად გაიზარდა კრუნხუს სიმიდრე, ხოლო მახას ახარებდა, რომ მისი ქმარი ჯანმრთელი იყო და კეთილად მოსილი.

იმხანად ულადებს წესად ჰქონდათ მხედრობის ხშირი დაჯარება და დღესასწაულები. ერთხელ ასეთ დღესასწაულზე შეიყარნენ მთელი ულადები, მამრნი თუ მდედრნი, ვისაც კი ძაღვებმა.

– მეც წავალ დღესასწაულზე, – ეზრახა კრუნხუ მახას.

– ნუ წახვალ, – უპასუხა მახამ, – მეშინის, ცდუნებას არ აჰყვე და ჩვენი ამბავი არ მოუთხრო ვინმეს. უწყოდე, ჩვენს ერთად ყოფნას ბოლო მოეღება, თუ ვინმემ შეიტყო ჩვენი ამბავი.

– კრინტსაც არ დავძრავ, – აღუთქვა კრუნხუმ.

მთელმა ულადმა მოიყარა თავი დღესასწაულზე. კრუნხუც მოვიდა სხვებთან ერთად. დღესასწაული ბრწყინავდა ხალხით, ცხენებითა და სამოსელით. იყო ასპარეზობა ეტლების სრბოლაში, ჰოროლთა ტყორცნაში და სიმძიმეების აზიდვაში. დღესასწაულის დასასრულ თავად მეფის ეტლი ჩაება ასპარეზობაში და მეფის ცხენებმა აჯობეს ყველა ცხენს. მაშინ შეიყარნენ მძნობელნი ულადისა, რათა ხოტბა შეესხათ მეფე-დედოფლისათვის, მისი ფილიდებისა და დრუიდების, მსახურებისა და მხედრებისათვის, აგრეთვე მთელი თავყრილობისათვის.

– არაოდეს გვინახავს, მეფის თეთრონების დასადარი თეთრონები, – ამბობდნენ ისინი, – ჭეშმარიტად, მთელს ირლანდიაში არ მოიძებნება უფრო მუხლადი ბედაურები.

– ჩემი ცოლი უფრო მუხლადია, ვიდრე მეფის თეთრონები, – იზრახა კრუნხუმ.

– შეიპყარით ეს კაცი, – იჭეჭა მეფემ, – და არ განუტევოთ, ვიდრე მისი ცოლი ასპარეზობაზე არ გამოცხადდება!

კრუნხუ მყისვე შეიპყრეს, მის ცოლთან კი წარგზავნეს მოციქულები. მახა მიესალმა მოსულებს და გამოჰკითხა მიზეზი მოსვლის.

– ჩვენ წარმოგვგზავნეს შენს წასაყვანად, – უპასუხეს მათ, – რაიღამცა შენ დაიხსნა პატრონი შენი, რომლის შეპყრობაც მეფემ ბრძანა. რამეთუ მან იზრახა, რომ შენ უფრო მუხლადი ხარ, ვიდრე მეფის თეთრონები.

– ავი საქმეა! – იზრახა მახამ. – მას არ უნდა გაემხილა ეს. მაგრამ მე მაქვს სამართლიანი მიზეზი: ფეხმძიმედ ვარ და ახლოა ჟამი მშობიარობისა.

– არავითარი მიზეზი! – წამოიძახეს მოციქულებმა. – იგი უნდა მოკვდეს თუ შენ არ მოხვალ.

– რა გაეწყობა, უნდა დაგთანხმდეთ, – თქვა მახამ.

და მახა მოციქულებთან ერთად წავიდა დღესასწაულზე. ყველამ მოიყარა თავი მახას სანახავად.

– ლირწობაა, აგრე რომ მიჰვრეტენ, – იზრახა მახამ, – რაისთვის მომიყვანეთ აქ?

– მეფის თეთრონებს რომ გაეჯიბრო, – იყო პასუხი.

_ მე მაქვს უარის საბაზი, _ იზრახა მახამ, _ ახლოვდება ტკივილები მშობიარობის.
_ აღმართეთ ხმალი! _ იჭეკა მეფემ.
_ მშობიარობამდე მაინც მადროვეთ, _ თქვა მახამ.
_ არავითარი დრო, _ წარსთქვა მეფემ.
_ სირცხვილი თქვენ, ჭეშმარიტად სირცხვილი თქვენ, ეგ საქმე მოგაყივნებთ დიდი მოყივნებით! მიუშვით ცხენები, _ იზრახა მახამ.
და მიუშვეს მეფის თეთრონები და მახა თეთრონებზე უწინ მიიჭრა ჰელოსთან. ამ დროს მახას აღმოხდა კვილი და შუა უტევანზე შვა ტყუპი: ასული ფიალ და ძე ფიარ.
ოდეს თავმოყრილთა მამრთა გაიგონეს კვილი დედაკაცისა, მყის იგრძნეს, რომ მათში არ ჰგოდა მეტი ძალი, ვიდრე მშობიარე დიაცში.
_ ეს სამარცხვინო დალი სამარადჯამოდ დაგრჩებათ თქვენ, _ იზრახა მახამ, _ ვინაითგან დაამდაბლეთ პატივი ჩემი. ამიერიდან უწყოდეთ ყველამ: ყოველთვის, ოდეს თქვენს ხალხს ეწვევა გასაჭირი, მშობიარობის ტკივილის მაგვარი სენი შეიპყრობს ყოველ თქვენგანს და რამდენ ხანსაც დიაცი იტანჯება მშობიარობით, იმდენ ხანს გასტანს ტანჯვა თქვენი: ხუთი დღე და ოთხი ღამე გასტანს ტანჯვა თქვენი, ანდა ხუთი ღამე და ოთხი დღე. და ასე იქნება ცხრა თაობის განმავლობაში.
და ეს გამართლდა. ამგვარი უბედურება გრძელდებოდა ულადათა შორის კრუნხუს დროიდან, ვიდრე ფერგუს დომნალის ძის მეფობამდე.

აქა ამბავი მაკ-დატოს ტახისა

ლაგენებს ჰყავდათ დიდი და სახელოვანი მეფე, სახელად მესროიდა, მაკ-დატოდ სახელდებული. მას ჰყავდა ძალლი, რომელსაც უხმობდნენ აილბეს და რომელიც იცავდა ლაგენს. მთელს ირლანდიაში ისმოდა ქება მისი.

ერთხელ მაკ-დატოს ეახლნენ აილილისა და მედბის მოციქულები, რათა გამოეთხოვათ მისთვის ეს ძალლი. და სწორედ იმავე დღეს და ზუსტად იმავე ჟამს, მოვიდნენ კონხობარის მოციქულნი იგივე თხოვნით. კარისკაცები მიესალმნენ ორივე მეფის მოციქულებს და შეუძღვნენ მაკ-დატოს ციხე-დარბაზში.

იმჟამად მხოლოდ ექვსი ციხე-დარბაზი იყო მთელს ირლანდიაში. შვიდი ალაყაფის კარი ჰქონდა მაკ-დატოს ციხე-დარბაზს. შვიდი გზა მიემართებოდა შვიდივე კარისაკენ. შვიდი კერია იყო გაჩაღებული ციხე-დარბაზის ეზოში. შვიდი ქვაბი იდგა შვიდ კერიაზე. ქვაბებში იხარშებოდა ხარი და ღორის შაშხი. ყოველი, ვინაც კი ერთ-ერთი გზით შევიდოდა ციხე-დარბაზის ეზოში, ქვაბში ჩაჰყოფდა ორკაპს. თუ იგი ორკაპს ერთი დარტყმით ახვედრებდა ხორცის ნაჭერტს, მიირთმევდა კიდევ მას; ხოლო თუ ვერ ახვედრებდა, მშრალზე რჩებოდა.

ამრიგად, მოციქულები მიიყვანეს მაკ-დატოს სარეცელთან, რათა მათ ნადიმის დაწყებამდე მოეხსენებიათ მეფისათვის, თუ რად მოვიდნენ. მათ ჰკადრეს მეფეს თავიანთი სათქმელი.

_ ჩვენ გეახელით, რათა გამოგთხოვოთ ძალლი აილილისა და მედბისათვის, _ თქვენს კონახტიდან მოსულთ. _ სამაგიეროდ შენ დაუყოვნებლივ მიიღებ სამოც მეწველ ძროხას და ორცხენიან ეტლს, ორივე ცხენი კონახტის საუკეთესო ბედაურები იქნებიან. ერთი წლის შემდეგ კი კვლავ მიიღებ ზუსტად ამდენივეს.

_ და ჩვენც გეახელით, _ თქვეს ულადიდან მოსულმა მოციქულებმა, _ რათა იგივე გამოვითხოვოთ კონხობარისათვის. მისი მეგობრობა ნაკლებს როდი ნიშნავს შენთვის, და იგიც მზად არის მოგცეს იმდენივე ხვასტაგი ამჟამად და ერთი წლის შემდეგ კვლავ იმდენივე, თანაც ზედ დაუმატოს თავისი კეთილი მეგობრობა შენდამი.

დიდი მდუმარება დაეუფლა მაკ-დატოს და ასე მდუმარედ დაჰყო მან მთელი დღე. არ მიიკარა არც ჭამადი და არც სასმელი. მოუსვენრად წრიალებდა სარეცელზე. ბოლოს ეზრახა ცოლი მაკ-დატოს:

_ რაი არს ესოდენი ხანიერი მარხვა? ჭამდა წინ გიძევეს და არ კი ჭამ. რა შეგემთხვა? მაკ-დატო დუმდა. მაშინ კვლავ იზრახა ცოლმა:

_ დიდებულ მაკ-დატოს საკუთარ სარეცელზე დაუფლებია ბოროტი უძილობა.

ჩანს, რჩევა სჭირდება საყვარელ მეუღლეს, მაგრამ უმძრახია იგი.

ზურგი შემაქცია და კედლისაკენ მიიქცა,
სწორუპოვარი და უბადლო მორკინალი.
ფიქრი დაეუფლა გონიერ მეუღლეს:
რად დაეუფლაო მეუღლეს უძილობა.

მაკ-დატო

ისიბრძნა ბრძენმაკრიმტან ნია-ნაირმა:
აროდეს გაანდოო საიდუმლო დიაცს.
ცუდად ინახავსო დიაცი საიდუმლოს.
არ ენდობისო მონას თვალი პატიოსანი.

ცოლი

თუ ცოლს გაუმხილე საქმე შენეული,
ავი რა მოხდება ნეტავი ამით?
თავად თუ ვერ ძალგიძს კეთილი განსჯა,
იქნება ცოლმა გირჩიოს რაიმე.

მაკ-დატო

დღეს მესროიდა მაკ-დატოსთან მოვიდნენ ელჩნი,
ძალდი რჩეული მოითხოვეს რჩეულთა ელჩთა.
ვუწყი: მის გამო დაემხოვა ურასტი მამრი,
შუღლის მიზეზი რომ იყო მიწყვი.

თუ მე კონხობარს არ ვუძღვენი წყეული ძალდი,
მძლე კონხობარი დაგვატყდება უცილოდ თავზე;
არც ჩემს უთვალავ საქონელს და სამეფოს ჩემსას
აღარ დაინდობს დიდებული მხედრობა მისი.

და თუ აილილს გავუბედე უარი, მაშინ
თავს დაატყდება ჩემს სამეფოს ლომი აილილ.
ყველას მოგვწვდება მძლავრი კეტი, მე მატახისა,
და ჩვენს სამყოფელს გარდააქცევს ფერფლად და ნაცრად.

ცოლი

მე შენ გონივრულს მოგაწვდი რჩევას,
გამოგადგება უთუოდ იგი.
ძალდი დაუთმე ორივე მხარეს,
დაე, მათ ბრძოლით გადაწყვიტონ ერთურთში დავა

მაკ-დატო

კეთილი რჩევა მივიღე შენგან,
მან დამხსნა ზრუნვას.
თავად არ ვუწყვი, ვინ მიბოძა წყეული ძალდი,
არც მსურს ვუწყოდე, მას ვინ წაიყვანს.

მაკ-დატო სარეცელიდან წამოდგა და გამხნევდა.

_ ახლა კი მოვილხინოთ სტუმრებთან ერთად, _ იზრახა მან.

სამი დღე და სამი ღამე მოილხენდნენ ელჩნი მის სახლში.

ბოლოს მაკ-დატომ იხმო კონახტიდან მოსულნი ელჩნი.

_ დიდ საგონებელში ვიყავ ჩავარდნილი, _ სთქვა მან. _ მაგრამ მე უკვე გადავწყვიტე. ძალს ვაძლევ აილილსა და მედბს. დაე, თავად მოვიდნენ ისინი მის წასაყვანად. მათ გავუმასპინძლები რჩეული კერძებითა და უწყავი სასმელით, და ისინი მიიღებენ ძალს. კეთილი იყოს მათი მობრძანება!

კმაყოფილი დარჩნენ კონახტელი ელჩები. მაშინ მაკ-დატო წავიდა ულადიდან მოსულ მოციქულებთან და ეზრახა მათ:

_ დიდი ხნის მერყეობის შემდეგ გადავწყვიტე, ძალდი მივცე კონხობარს. დაე, იამაყოს მან ამით! დაე, გამოჩინებულნი ულადის დიდებულთა შორის მოვიდნენ ძალდის წასაყვანად. ძღვენი და კეთილი მასპინძლობა არ მოაკლდებათ მათ.

კმაყოფილნი დარჩნენ ულადელი ელჩებიც.

ერთი და იგივე დღე დაუნიშნა მაკ-დატომ ულადებსაც და კონახტებსაც. ერთსა და იმავე დროს გამოცხადნენ ირლანდიის ორი სამეფოს მხედარნი მაკ-დატოს ციხე-დარბაზის ალაყაფის კარებთან. იგი თავად გამოეგება და მიესალმა მათ.

_ მართალია, მე ჯეროვნად ვერ მოვემზადე თქვენს დასახვედრად, _ სთქვა მან, _ მაგრამ მაინც კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება! შემობრძანდით ციხე-დარბაზის ეზოში.

ყველანი შევიდნენ ციხე-დარბაზში: მის ერთ ნახევარში განლაგდნენ კონახტები, მეორეში ულადნი. ჭეშმარიტად მცირე არ იყო ეს ციხე-დარბაზი, შვიდი ალაყაფის კარი ჰქონდა მას და ყოველ ორ კარს შუა ერგას-ერგასი ფიცარნაგი იდგა. მაგრამ ალერსიანი როდი იყო ლხინთა შეყრილთა სახეები: ბევრი მათგანი ადრე

შეხვედროდა ერთმანეთს ბრძოლებში. ქრისტეს შობამდე სამასი წლით ადრე იშვა ეს შუღლი ულადებსა და კონახტებს შორის და მძვინვარებდა იგი მოაქჟამამდე.

სტუმართათვის დაკლეს მაკ-დატოს ტახი, რომელსაც შვიდი წელი ასუქებდნენ სამოცი ძროხის რძით. ჩანს, შხამით ასუქეს იგი, რამეთუ სწორედ მის გამო მოხდა დიდი სისხლისღვრა ირლანდიის ვაჟკაცთა შორის.

ამრიგად, სტუმრებს მოართვეს ტახი, რომელსაც ირგვლივ შემოწყობილი ჰქონდა ორმოცი ხარი, და კიდევ მრავალი ხორაგი. თავად მაკ-დატო განაგებდა ღვინს.

– ვფიცავ, – წარსთქვა მან, – მთელი ლაგუნიც რომ შემოიაროთ, ველარსად იშოვოთ ამგვარი ტახი და ხარები. თუ ეს ხორაგი კმასაყოფელი არ აღმოჩნდება, ხვალვე დავკლავთ ახალს.

– დიდებული ღორია, – წარსთქვა კონხოზარმა.

– ჭემმარიტად, დიდებულია, – სთქვა აილილმა. – მაგრამ ვინ გაანაწილებს მას, ო, კონხოზარ?

– ძალზე იოლი საქმეა! წამოიძახა ზედა ფიცარნაგიდან ბრიკრენმა, კარბადის ძემ. – ვინაიდან აქ შეკრებილან ირლანდიის სახელოვანი ვაჟკაცები, მაშინ, რა თქმა უნდა, მათ წილი უნდა ხვდეთ გამარჯვებათა მიხედვით. მათ ხომ მრავალგზის მოუგრიხეს კისერი მორკინალთ.

– დე, იყოს აგრე! – წარსთქვა აილილმა.

– ჩინებულია! წარსთქვა კონხოზარმა. – ჩვენ ცოტანი როდი გვახლავან ისეთი ვაჟკაცები, რომელთაც უთარეშნიათ მეზობელ საზღვრებზე.

– ფრიად დაგჭირდებათ ისინი ამ საღამოს, ო, კონხოზარ! – წამოიძახა სენლაის არადმა კონოლადის ლერწმიანიდან, რომელიც კონახტში იზრდება. – მრავალგზის დაუტოვებიათ მათ ჩემს ხელში მსუქანი ძროხები, ოდეს მათ ხვასტაგს დედახის ლერწმიანში მივერეკებოდი.

– შენ უფრო მსუქანი ხარი დატოვე ჩვენთან, – უპასუხეს მას ულადებმა, – ძმა შენი კრუახნენი, ძე რუადლომისა, კონოლადის ქედებიდან.

– უმჯობესიც მაგონდება, – წარსთქვა ლუგაიდმა, კუროის ძემ, – ოდეს ლერწმოვან ტემრაში, ეხბელს დედადის ძეს ხელში შეატოვეთ თქვენი ლოტ დიდი, ძე ფერგუსისა, ძე ლეტესი.

– როგორ გუნაბაზე დადგებით, რომ შეგახსენოთ, თუ როგორ მოვკალი კონგანკნესი, დედადის ძე და მოვკვეთე თავი?

ასე ასწორებდნენ ისინი ერთმანეთს მიწასთან, ვიდრე ირლანდიის ვაჟკაცებს არ გამოეყო ერთი სახელოვანი კონახტელი ვაჟკაცი, სახელად კეტი, ძე მატახისა. მან თავისი იარაღი სხვებზე მაღლა აღმართა, დანა მოიმარჯვა და ტახს მიუჯდა.

– დაე, – დაიღრიალა კეტმა, – ირლანდიის ვაჟკაცთა შორის გამოჩნდეს ისეთი ვაჟკაცი, რომელიც ტახის განაწილებაში შემედავება!

დუმილი ჩამოწვა ულადათა შორის.

– ჰეი, ლოიგაირე! – წარსთქვა კონხოზარმა.

ლოიგაირე წამოიმართა და იჭექა:

– არა! ეს არ მოხდება! კეტმა ვერ გაანაწილოს ტახი ჩვენი თანდასწრებით!

– ჯერ შეიცადე, ლოიგაირე, – ეზრახა კეტი. – ორიოდე სიტყვას მოგახსენებ. თქვენ, ულადებს, ოდითგანვე წესად გაქვთ: ყოველი ჭაბუკი, რომელსაც პირველად ანდობთ იარაღს, ვალდებულია გამოსცადოს იგი პირველად ჩვენს საზღვარზე. ერთხელ შენც მოაშურე ჩვენს საზღვარს და ჩვენ იქ შევხვდით ერთმანეთს. შენ მაშინ ეტლი და ცხენები დატოვე საზღვარზე, ხოლო თავად კი, შუბით დაკოდილმა, გაქცევით უშველე თავს. შენ ვერ გაანაწილო ტახი!

და ლოიგაირე დაჯდა თავის ადგილას.

ამ დროს ფიცარნაგიდან წამოიძარტა თვალად და ტანად უზადო ერთი ულადელი მხედარი.

– არა! – იჭექა მან. – ეს არ მოხდება! კეტმა ვერ გაანაწილოს ტახი ჩვენი თანდასწრებით.

– ეს მეგრძოლი ვინდაა? – იკითხა კეტმა.

– შენს უაღრესი, – იყო პასუხად. – იგია ოინგუსი, ულადელი ხელი-ხიფათში ერქვა მამამისს.

– რატომ შეარქვეს მამაშენს ხელი-ხიფათში? – იკითხა კეტმა.

– ვითომ რადაო?

– გეტყვი რატომაც, – წარსთქვა კეტმა. – ერთხელ ულადს მივაშურეთ საალაფოთ. მიგრძნეს ულადა და ზარდაცემულებმა სირბილით უშველეს თავს. მათ შორის იყო მამაშენიც. მან მტყორცნა ვეებერთელა ლიბანდაკი, მე ვიპყარ იგი და უკანვე შევსტყორცნე. ისარივით გააღწია შუბმა მის მკლავში და დედამიწაზე დაენარცხა მკლავითურთ. ცალხელას ძე ვით შემედაოს მე!

და ოინგუსი დაჯდა თავის ადგილას.

– გამოდით სხვებიც! – იჭექა კეტმა. – თუ არადა და შევუდგები ტახის განაწილებას.

– არა! ეს არ მოხდება! კეტმა ვერ გაანაწილოს ტახი ჩვენი თანდასწრებით! – წამოიძახა ერთმა სახიერმა და ტანადმა მხედარმა, ულადათაგანმა.

– ეს ვინდა არის? – იკითხა კეტმა.

– ეოგანი, ძე დურდახტისა, მეფე ფერმანაგისა, – მიუგეს მას.

– ჩვენ ერთხელ უკვე შევხვდით ერთმანეთს, – იზრახა კეტმა.

– სად მოხდა ეს? – იკითხა ეოგანმა.

– ეს მოხდა სწორედ შენი სახლის წინ. შენს ხვასტაგს მივერეკებოდი კონახტში. ყიჟინა დასცეს შენმა მდევრებმა და შენც მოვარდი დაფეთებული. შენ მსტყორცნე შუბი, მე ფარი ვიფარე. ხელთ ვიპყარ შუბი შენი და შენვე დაგიბრუნე: იგი გეტაკა თავში და თვალი ამოგიგდო. ყოველი ირლანდიელი ხედავს, რომ შენ ცალთვალა ხარ. ეს მე ამოგიგდე შენ მეორე თვალი.

და ეოგანი დაჯდა თავის ადგილას.

– ჰეი, ულადებო, – იჭექა კეტმა, – გამოდით კიდევ!

– შენ ვერ გაანაწილო ტახი! – განაცხადა მუნრემურმა, ძემ გერგენისამ.

– მუნრემური ხომ არ არის იგი? – იკითხა კეტმა. – მაშინ უწყოდე, მუნრემურ, ბოლოს და ბოლოს, ჩვენ ბარიბარში ვართ. ნახევარი დღეც კი არ გასულა იმ ჟამიდან, რაც თავები დავბალთე სამ ულადს და ერთ-ერთი მათში სიყრმისშვილი იყო შენი.

და მუნრემური დაჯდა თავის ადგილას.

– გამოდით კიდევ! – დაიღრიალა კეტმა.

– გამოვდივართ! – თქვა მენდმა, სალხოლკანის ძემ.

– ეს ვინდა არის? – იკითხა კეტმა.

– მენდი, – უპასუხეს მას.

– ეჰე, – წამოიძახა კეტმა, – საქვეყნოდ ცნობილი სახეები გამოდიან ჩემს წინააღმდეგ. მენდ, გარნა ჩემით არ დაერქვა მამაშენს თავისი უკანსაყივარი სახელი. მე მას ხმლით წარვკვეთე ტერფი და მან თავს უშველა ასკინკილით. ცალფეხას ძე ვით შემედაოს მე?

და მენდიც დაჯდა თავის ადგილას.

– გამოდით კიდევ! – იქუხა კეტმა.

_ გამოვდივართ! _ იღრიალა უზარმაზარმა, ხილვად საზარელმა, ჭადაროსანმა ულადელმა მხედარმა.

_ ეგ ვინლა? _ იკითხა კეტმა.

_ კელტხაირი, ძე უტეხაირასი. _ იყო პასუხად.

_ ვიდრე დამამხოზდე, ოდნავ შეიცადე, კელტხაირ, _ წარსთქვა კეტმა. _ ერთხელ ასეთი ამბავიც მოხდა: შენს სახლს მივეპარე უგრძნეულოდ, მიგრძნეს და იძახეს. მახილზე შენც მოიჭერი. შენ მტყორცნე შუბი. მეც გტყორცნე შუბი. შუბმა დაგიფლითა აშავერი და დაგიზიანა ოდნავ ზევითაც. მას შემდეგ არის, არ გყოლია ძე და ასული. ნუთუ შენ გნებავს შეჯიბრი ჩემთან?

და კელტხაირი დაჯდა თავის ადგილას.

_ გამოდით კიდეც! _ დაიღრიალა კეტმა.

_ ნება მიბოძეთ! _ წარსთქვა კუსკრაიდმა, მახელმა ენაბრგვნილმა, ძემ კონხობარისამ.

_ ეს ვინლა არის? _ იკითხა კეტმა.

_ კუსკრაიდი, _ იყო პასუხად. _ ჭემმარიტად მეფური შარავანდედი ჰვენია მის სახეს.

_ ხეპრე ყოფილხარ, თუ ვერ შემიცან, _ თქვა კუსკრაიდმა.

_ კეთილი, _ წარსთქვა კეტმა. _ ყმაწვილო, კარგად მახსოვს, ჩვენს საზღვარზე მიიღე შენ საბრძოლო ნათლობა. იქ შევხვდით ჩვენ ერთმანეთს. სასტიკ ბრძოლაში შენ დატოვე ხალხის ნასამალი, თავად კი მოჰკურცხლე ყელში სათხედგანაწონებმა. ამიტომ არ ძალგიძს შენ სიტყვის წართქმა როგორც წესია, ბასრმა სათხედმა დაგიფლითა ხმის იოგები. მას შემდეგ არის, კუსკრაიდ ენაბრგვნილს გიხმობენ შენ.

ასე გაასწორა კეტმა ყველა ულადელი მხედარი მიწასთან.

ოდეს იგი ტახის გასანაწილებლად განემზადა, ამ დროს ანდეზობას ანაზდად წარმოუდგა კონალ ძლევაძოსილი. იგი ამაყად შემოვიდა დარბაზში და ერთის ნახტომით აღმოჩნდა შეკრებილთა შორის. დიდის თავაზით მიესალმნენ კონალ ძლევაძოსილს ულადნი. თავად კონხობარმა კი გვირგვინი მოიხადა და მალლა აიქნია.

_ მწადს მივიღო არჩივი ჩემი! _ იზრახა კონალმა. _ ვინ ანაწილებს ტახს?

_ თავზევით ძალი არ იყო, იმას დავუთმეთ, ვინც ანაწილებს, კეტს, მატახის ძეს, _ იზრახა კონხობარმა.

_ ნუთუ მართლა! _ წამოიძახა კონალმა. _ რაო, კეტ, შენ ანაწილებს ტახს?

ამღერდა კეტი:

_ სალამი შენდა, გულკლდეო კონალ!

ველურო ალო! კრისტალის კრიალო!

ძლევაძოსილის დასერილ მკერდში

სისხლი ბობოქარი მრისხანებს მარად.

ჩემთან შერკინება შენ ძალგიძს მხოლოდ,

ძეო ფინდხომის.

პასუხად ასე ამღერდა კონალი:

_ სალამი, კეტო, პირმშოვ მატახისავ!

სახეო გმირისავ, გულო აღმასო!

გედების გერმავ! ომში მეომარო!

გავეშეებულო ხარო მშვენიერო!

ყოველი იხილავს, როგორ შევიყრებით,
როგორ გავიყრებით, იხილავს ყოველი.
ამ ბრძოლის ამბავს მოჰყვება მეჯოგე,
ხშირად მოიგონებს უბრალო გლეხკაცი.
რკენას აპირებენ მძვინვარე ლომები.
ამჯერად ამ სახლში ვინ დასცემს ვის?

_ ეი, მოეცალე ტახს! _ იჭექა კონალმა.

_ შენ რა უფლება გაქვს ტახზე? _ იკითხა კეტმა.

_ შენ გაქვს უფლება, ხმალში გამომიხმო, _ იზრახა კონალმა.

_ მე მზადა ვარ, კეტ! ჩემი ხალხის საფიცარს ვფიცავ მას შემდეგ, რაც კი ხელთ ვიპყარ შუბი, ერთი დღეც კი არ მახსოვს ისეთი, რომ არ დამემხო თუნდაც ერთი კონახტი. ერთი ღამეც კი არ მახსოვს ისეთი, რომ არ მეზულრავა მათ საბულრაოზე, და ერთხელაც კი არ დამიძინია ისე, მუხლქვეშ კონახტის თავი არ მდებოდა.

_ ჭემმარიტად, _ თქვა კეტმა. _ შენ უფრო მძლავრი მხედარი ხარ, ვიდრე მე. მაგრამ ახლა ანლუანი სახლად რომ იყოს, იგი შენ ხმალში გამოგიხმობდა და დაგამხობდა. ვაი, რომ იგი აქ არ არის.

_ იგი აქაა, აგერ ანლუანი! _ იჭექა კონალმა, შემდეგ ზოსტერიდან ანლუანის თავი დაადრო და ისეთი ძალით სთხლიშა მკერდში კეტს, რომ კეტის მკერდიდან სისხლმა იხუვლა. კეტი უმალ მოეცალა ტახს და მის ადგილზე დაბრძანდა კონალ.

_ დაე, მედაონ! _ იჭექა კონალმა.

კონახტის ვერც ერთმა მხედარმა ვერ გაბედა კონალთან დავა. მაგრამ ულადებმა კონალის ირგვლივ ფარები შემორკალეს დიდი კასრის მსგავსად, რამეთუ ამ სახლში ვერაგ ადამიანებს წესად ჰქონდათ მიპარვით ზურგში დარტყმა.

კონალი ტახის განაწილებას შეუდგა, მაგრამ ვიდრე გაანაწილებდა, ჯერ თავად დააცხრა კბილებით ტახის კუდს. ცხრა კაცი თუ დაძრავდა ამ კუდს ადგილიდან, კონალმა კი ელვის უსწრაფესად შთანთქა იგი.

კონახტებს მან ტახის ორი წინა ფეხი არგუნა მხოლოდ. ეცოტავათ წილი კონახტებს, აყაყანდნენ და წამოცვივდნენ ადგილებიდან. მათ ულადებიც აჰყვნენ და ეკვეთნენ ურთიერთს. შეიქნა საზარელი ჩეხვა. გვამების გროვამ ჭერამდე ააღწია. სისხლის ნიაღვარმა სახლის ზღუდეები გადალახა.

შემდეგ ეზოსკენ იხუვლა ბრბომ. ყურისწამლები ყიჟინით ეკვეთნენ მორკინალნი ურთიერთს. სისხლის ნიაღვარი წისქვილის ქვას დააბრუნებდა. ფერგუსმა ძირიანად მოსთხარა ეზოში ამოსული ვეებერთელა მუხა, მძლავრად მოიქნია და მტრები ეზოს გალავანზე გადახვეტა. ბრძოლა ალაყაფის კარების მიღმა გაჩაღდა.

მაშინ ციხე-დარბაზიდან გამობრძანდა თავად მაკ-დატო; იგი ძალს ხელით აკავებდა. ბოლოს მიუშვა მან მყეფარი მებრძოლებზე, რათა ეხილა, ვის მხარეს დაიჭერდა ძალის თავისი ძალღური ჭკუით. აილბემ ულადების მხარე დაიჭირა და კონახტებს დაერია. კონახტებმა გაქცევით უშველეს თავს.

მოგვიტხრობენ, რომ აილბეს ველებზე ძალის კბილებით ჩააფრინდა აილილისა და მედბის ეტლის ხელნას. მაშინ ფერლოვამ, მათმა მეეტლემ, ისე მძლავრად დაჰკრა მახვილი კისერზე ძალს, რომ ტანი თავს მოსწყდა, თავი კი დარჩა ხელნაში კბილებჩარჭობილი. სწორედ ამიტომ, ძალის სახელის მიხედვით დაერქვა ამ ადგილს აილბეს ველები.

კუხულაინდის დაბადება

ერთხელ, როდესაც კონხობარი დიდგვაროვანი მხედრების თანხლებით ემან-მახაში იმყოფებოდა, აი რა მოხდა ემან-მახაში. ქალაქის მინდვრებს უცხო ჯურის ფრინველები შემოესივნენ და ძირფესვიანად ანადგურებდნენ პურეულს, მხალეულსა და ყოველგვარ ნაყოფს. მათი თარეშის შემდეგ რჩებოდა მხოლოდ შიშველი მიწა და ტიტველი ქვები. დიდმა მწუხარებამ მოიცვა ულადნი. ისინი ხედავდნენ, თუ ვით ნადგურდებოდა მთელი მათი საზრდო. მათ გადაწყვიტეს, შეეკაზმათ ცხრა ეტლი, მუხლადი ბედაურები შეებათ ეტლებში, ულადში უმჯობესნი, და დაძრულიყვნენ ფრინველებზე სანადიროდ. ნადირობად თავად კონხობარი გამობრძანდა. მას თან ახლდა და თავისი დებტირე. დებტირე იმ ხანად უკვე მოწიფული ქალი იყო და კონხობარს მეეტლედ ემსახურებოდა. სანადიროდ დაიძრნენ აგრეთვე სხვა ულადები და მეეტლები. მათ შორის იყო ბრიკრენი, ძე კარბადისა.

მაშინ განერიდნენ ფრინველნი ულადებს და გაეშურნენ მთა ფუატისა და მურტემნეს ტაფობისაკენ და მიაშურეს ედმანსა და ბრეგის ტაფობს. მშვენიერი იყო გუნდი, ულადათაგან განრინებული. მათ მეთაურივით წინ მიუძლოდა უცხო ფრინველი – უდიდესი და უმშვენიერესი ცათა და ქვეყანასა ზედა. ცხრაჯერ ოცი იყო ფრინველთა რიცხვი: ისინი დანაწილდნენ წყვილებად და ყოველი წყვილი შეერთებული იყო ნათელი ოქროს ძეწკვით. ოცი ულამაზესი ფრინველი კი ყოველ ზეკართან წინაურდებოდა და ყოველი მათი წყვილი შეერთებული იყო წითელი ოქროს ძეწკვით.

შემდეგ ფრინველები თვალს მიეფარნენ და არავინ უწყოდა, საით გაფრინდნენ ისინი, – თვინიერ სამი ფრინველისა, რომელთაც თემანით ისწრაფეს. ულადებმა კვალდაკვალ მისდიეს მათ, მაგრამ გზაში ღამე წამოეწიათ და ფრინველები თვალთაგან დაკარგეს.

– გამოუშვით ცხენები და ერთად დაადგინეთ ეტლნი, – ბრძანა კონხობარმა. – ვინმე თქვენთაგანი წარვიდეს ხმილვად და მოიხმილოს სახლი ან სადგომი ღამის გასათევი.

კონალ ძლევამოსილი და რენი წარვიდნენ ხმილვად. დიდხანს არ უვლიათ მათ. მალე დადარნეს მარტო მდგარი ერთი სახლაკი. იგი ახლად ნაშენებს ჰგავდა და ფრინველების თეთრი ნაკრტენით იყო გადახურული. შიგნიდან სრულიად გაუწყობელი იყო და თანაც სრულიად უკიმირო. თვით საწოლები და ზედსაბურავებიც კი არსად ჩანდა. მხოლოდ სახლაკის უკანა კუთხე სწევდა სამზარეულოს მაგივრობას. სახლაკში არ იყო არავითარი ზარაურთები და არცთუ რაიმე ჭამადი. სახლის პატრონები, ქმარი და ცოლი, თავაზით მიესალმნენ მოსულებს.

კონალ ძლევამოსილი და ბრიკრენი შემოიქცნენ ულადებთან და უამბეს მათ, რაც ნახეს და რაც შეიტყვეს.

– რას გვარგებს ამ სახლში შესვლა? იქ არაფერი სასიკეთო არ არის, რაიმე ჭამადიც კი არ მოიძებნება მუნ. თანაც მცირეა იგი, ყველას ვერ დაგვიტევს.

ულადებმა მაინც გადაწყვიტეს, ამ სახლში გაეთიათ ღამე. ისინი შევიდნენ შიგ თავიანთი ცხენებითა და ეტლებითურთ, და აღმოჩნდა, რომ ყველაფერმა ამან ძალიან მცირე ადგილი დაიკავა სახლაკში, ამასთანავე, მათ ჰპოვეს კმასაყოფელი ჭამადი და ზედსაბურავები, ყოველგვარი ავეჯი და სიამენი. მათ არ ახსოვდათ უკეთესი ღამისთევა.

ოდეს ულადებმა თბილად მოიკალათეს სახლაკში, კარებში გამოჩნდა ჭაბუკური გარეგნობის, ზედმიწევნით ტანადი და მთელს დუნიაზე ულამაზესი მამრი. იგი ეზრახა ულადებს:

– თუ თქვენ ჰგონებთ, რომ მოაწია ჟამმა სერობისამ, ახლავე მოვიღებთ სერს. რამეთუ იგი, რაიც თქვენ იგემეთ, საუზმე გახლდათ ოდენ.

– სერი დიაღაც დროულია, – ეზრახა ბრიკრენი.

მაშინ მოართვეს ულადებს უზღვავი ჭამადი და თაფლუჭი, ყოველი მათგანის მადისა და პირის გემოს მიხედვით. ულადები დანაყრდნენ, შეთვრნენ და გამხიარულდნენ.

მაშინ ეზრახა მათ მამრი:

– ჩემი დიაცი მიმდებარე პალატაში წევს და მუცელლებით იტანჯება. კარგი იქნება, თუ ეს თეთრმკერდიანი ასული შევა პალატაში და მოეხმარება მას.

– დაე, შევიდეს, – წარსთქვა კონხოზარმა.

დებტირე შევიდა პალატაში, სადაც დიაცი მუცელლებით იტანჯებოდა. მალე მშობიარემ შვა ვაჟი, ხოლო მუხლადმა ხრდალმა, სახლად რომ იყო, ზუსტად იმავე წამს შვა ორი ურა, და ჭაბუკმა მამრმა ახალშობილს საჩუქრად მიუძღვნა ეს კვიცები.

ოდეს ულადებმა გამოიფხიზლეს, ვედარსად იხილეს ვერც სახლი, ვერც მასპინძლები და ვედარც ფრინველები. ირგვლივ შიშველი მინდორი იყო ოდენ. მაშინ ულადებმა თან წამოიყვანეს ახალშობილი ვაჟი, ხრდალი და ორი ურა, რომელნიც კვლავ იხილეს და შემოიქცნენ დიდებულ ემან-მახაში. ვაჟი იზრდებოდა დებტირესთან, ვიდრე არ წამოიზარდა და დავაჟკაცდა. მაშინ სენმა შეიპყრო ჭაბუკი და უმაღლესი განუტევა სული. ცხარე ცრემლებით დაიტირა იგი ემან-მახამ.

ყველაზე მეტად დებტირე განიცდიდა თავისი შვილობილის სიკვდილს. სამი დღის განმავლობაში არაფერი უჭამია და არც უსვამს დებტირეს. მძიმე ურვამ მძაფრი წყურვილით შეიპყრო იგი. მაშინ მოართვეს მას სასმელით სავსე ფიალა და ოდეს დებტირემ ფიალა იგი ბაგეებთან მიიტანა, მოეჩვენა, რომ რაღაც პაწაწკინტელა ცხოველი ფიალიდან მის პირში ჩახტომას ჰლამობდა. დებტირემ ნადირს სული შეუბერა და ნადირიც წამსვე გაუჩინარდა. კვლავ მიაწოდეს დებტირეს ფიალა და ოდეს იგი სმას შეუდგა, ანაზად ფიალიდან პირში შესხლტა პაწაწკინტელა ცხოველი და მის გვამში დაივანა.

წამსვე ძილქუში დაეუფლა დებტირეს და მეორე დღემდე იძინა ასე; ძილში დებტირეს გამოეცხადა უცხო მამრი და ამცნო, რომ ამჯერად დებტირემ მუცლად ილო მისგან.

– ეს მე ვიყავი, ფრინველები რომ შევქმენ, – რქვა მან დებტირეს, – მე აღგმარით თქვენ ფრინველთა დევნად, მე შევქმენ სახლაკი, რომელსაც შეეფარეთ. მე შევქმენ დიაცი. მუცელლებით რომ იტანჯვოდა. მევე მივიღე იქ შობილი ბიჭის სახე და მე მზრდიდი შენ; ეს მე ვიყავი, ემან-მახა რომ დამტიროდა. მაგრამ მე კვლავ მოვევლინე ამ ქვეყანას და შენს გვამში შევადწიე პაწაწკინტელა ცხოველის სახით. ასულო, მე ვარ მხარგრძელი ლუგი, ძე ეტლენისა, და ჩემგან შენ მუცლადიღებ ძეს, რომელიც ახლა გამომწყვდეულია შენს გვამში, სეტანტა იქნება სახელი მისი.

ამის შემდეგ დებტირეს მუცელი დაეტყო. დავა და მტრობა ჩამოვარდა ულადათა შორის, რამეთუ არავინ უწყოდა, ვისგან ილო მუცლად დებტირემ. იმასაც კი ამბობდნენ, თავად კონხოზარიაო ამის მიზეზი, ვინაითგან დებტირეს ხშირად ეძინა მის გვერდით, რამეთუ ფრიად უყვარდა და თვისი კონხოზარს.

ამის შემდეგ დებტირე დანიშნა სულტამმა, ძემ როიგისამ, და კონხოზარმა მას ცოლად შერთო და თვისი. მაგრამ დებტირეს სულტამის სარეცელზე ასვლა

ერცხვინებოდა, რამეთუ მუცლადღებულ იყო ადრევე. იგი მივიდა ბოძთან, მიეყრდნო მხრით და მანამ ირტყა ხელები ზურგსა და თეძოებზე, ვიდრე არ მოეჩვენა, ნაყოფიდან განვთავისუფლდო, და მას წამსვე დაუბრუნდა სიქალწულე.

ამის შემდეგ დებტირე ავიდა სულტამის სარეცელზე და აჩუქა მას ძე. სამი წლის ბავშვისოდენა იყო ახალშობილი ტანად. მისი მამობილი გახდა კულან-კვერით ხუროი. სეტანტა დაარქვეს ბავშვს სახელად, და იგი მანამ ატარებდა ამ სახელს, ვიდრე არ განგმირა კულანის ძალი და ძალის მაგიერი არ ემსახურა კულანს: ამის შემდეგ კუხულაინდს უხმობდნენ მას.

ემერის დანიშვნა

ოდესღაც ემან-მახაში ცხოვრობდა დიდი და სახელოვანი მეფე, სახელად კონხოზარი, ფახტა ფატახის ძე. მშვიდობა და კეთილი სალამი სუფევდა ულადთა შორის, ვიდრე იგი განაგებდა ქვეყანას. უხვად ისხამდნენ ნაყოფს მცენარენი, უხვი იყო მოსავალი ზღვისა და ხმელეთის. ჩიტის რძე არ აკლდა ულადს. იყო სიამე, სამართალი და კეთილი განმგებლობა ირლანდიის მკვიდრთა ზედა. მეფის სახლში, ემანში, გამეფებული იყო სიმშვენიერე და სიუხვე.

აი, როგორ იყო ეს სახლი გაწყობილი, კონხოზარის წითელი ტოტი, _ სრულიად მსგავსად ტემრას თაფლის პალატისა. ცხრა ფიცარნაგი იდგა ამ სახლში, კერიიდან ვიდრე კედლამდე. ოცდაათი მტკაველი იყო ყოველი კედლის სიმაღლე. ჩუქურთმიანი წითელი ურთხელი ამკობდა კედლებს. იატაკი ხისა ეგო და სახურავი კრამიტისა ეხურა. პალატის შემოსასვლელთან კონხოზარის სარეცელი იდგა. ვერცხლის საყრდენი და სპილენძის სვეტები ამშვენებდა სარეცელს. სვეტების თავები მოოქროვილი იყო და ფერგამჭვირვალე ქვებით მოჭედილი. ამიტომ დღისითაც და ღამითაც ერთგვარი ნათელი იდგა მეფის სარეცელის ირგვლივ. სახურავის ნივნივიდან დაბლა ეშვებოდა ვერცხლის დაფა. ოდეს კონხოზარი სამეფო კვერთხს დაფაზე შემოჰკრავდა, მკვეთრ დუმდებოდნენ ულადნი. მეფის სარეცელის ირგვლივ თავმოყრილი იყო თორმეტი საკრებულო, ეტლთა თორმეტი მბრძანებლისათვის.

ნადიმის ჟამს მეფის სახლში თავს იყრიდა ულადის ყველა სახელოვანი ვაჟკაცი და მაინც სივიწროვე არ იგრძნობოდა სახლში. ბრწყინვალენი, ტანადნი და თვალადნი იყვნენ იქ თავმოყრილნი ულადნი. აქ იმართებოდა დიდი ანდეზობები და თვალწარმტაცი სანახაობანი. ნიადაგ იყო მღერა, ძნობა და სახიობა. გმირები ავლენდნენ თავიანთ სიმარდეს და მოხერხებას, მგოსნები მღეროდნენ თავიანთ სიმღერებს, მძნობელნი და მარიკელნი ძნობდნენ თავიანთ საკრავებზე.

ერთხელ კონხოზარის სახლში თავი მოიყარეს ირლანდიის ვაჟკაცებმა, რათა ეხეიმათ იარნგუალი. ასგზის ივსებოდა თასები ასეთ ზეიმზე. მონადიმენი უსაზღვროდ მოილხენდნენ და ნეტარებით აღივსებოდნენ. ეტლის მბრძანებელნი თავს იწონებდნენ სიკისკასით, მუშაითობდნენ საბელებზე, რომელიც გაბმული იყო სახლის ერთი კარიდან მეორე კარამდე. ცხრაჯერ ოცი და კიდევ თხუთმეტი მტკაველი იყო თვით სახლის ზომა. სიმარდის სამ ფანდს უჩვენებდნენ ეტლის მბრძანებელნი: ფანდი შუბით, ფანდი ვაშლით და ფანდი მახვილის პირით. აი, სახელები ეტლების ბელადთა, რომელთაც შეეძლოთ ამ ფანდების ჩვენება: კონალ ძლევაძოსილი, ძე ამარგენისა; ფერგუს გულოვანი, ძე როიგისა; ლოიგაირე

შემმუსვრელი, ძე კონადისა; კელტხაირი, ძე უტეხაირასი; დუბტახი, ძე ლუგაიდისა; კუხულაინდი, ძე სულტამისა; სკელი, ძე ბარნენესი, გუშაგი ემაინ-მახასი.

ეტლების ბელადთა შორის სწორუპოვარი იყო კუხულაინდი. ირლანდიის ასულებს ფრიად უყვარდათ იგი: ბრძოლაში მარდი, ხტომაში მკვირცხლი, განსჯაში ბრძენი, ზრახვაში ტკბილმოქართულე და ხილვად კეთილი. შვიდი გუგა იყო მომწყვდეული მის მეფურ თვალებში. ოთხი ერთ თვალში და სამი მეორეში. შვიდი თითი ჰქონდა კუხულაინდს თვითეულ ხელზე, შვიდ-შვიდი თითი ჰქონდა ფეხებზეც. მრავალი ნიჭით იყო იგი ცხებული: უწინარეს ყოვლისა, სიბრძნის (ვიდრე ბრძოლის ცეცხლი არ შეენთებოდა), გმირობის, დაფზე მღერის, ანგარიშის, მისნობის და გამჭრიახობის ნიჭით. სამი ნაკლი ჰქონდა კუხულაინდს: იგი იყო ერთობ ახალგაზრდა, ერთობ გულადი და ერთობ მშვენიერი.

ირლანდიელმა მამაკაცებმა ბევრი იფიქრეს იმის თაობაზე, თუ რა მოეხერხებინათ კუხულაინდისთვის, რომელიც ეგზომ უყვარდათ მათ ცოლებსა და ასულებს. ბოლოს ასეთი გადაწყვეტილება მიიღეს მათ: გამოეძებნათ ისეთი ასული, რომლის შერთვაზედაც კუხულაინდი უარს არ იტყოდა. ისინი დარწმუნებულები იყვნენ, რომ თუ კუხულაინდს ეყოლებოდა ცოლი, საალერსოდ და მომვლელად, მაშინ იგი ნაკლებად აცთუნებდა მათ ასულებსა და ცოლებს. ამას გარდა, მათ ეშინოდათ, კუხულაინდი სიჭაბუკეშივე არ მომკვდარიყო და უძეოდ არ გადაგებულიყო. რამეთუ მათ უწყოდნენ, რომ კუხულაინდს აღორძინება მხოლოდ თავისივე თავიდან შეეძლო.

ცხრა კაცი წარგზავნა კონხობარმა ირლანდიის ყოვე თემში, რათა გამოეძებნათ კუხულაინდისათვის საცოლე. იქნებ ირლანდიის რომელიმე ციხე-კოშკში ან სოფელში ეპოვათ ასული მეფის, თავადის, ანდა რომელიმე პატრონისა, რომლის შერთვაზედაც კუხულაინდი უარს არ იტყოდა. მაგრამ ზუსტად ერთი წლის შემდეგ და ზუსტად იმავე დღეს, მოციქულები მოიქცნენ უკან და განაცხადეს, რომ კუხულაინდის შესაფერისი ასული ვარსად ვპოვეთო. თავად კუხულაინდმა კი უწყოდა, რომ ლუგის წალკოტებში ცხოვრობდა ასული ერთი, ასული ფორგალ ცბიერისა და სახელი მისი იყო ემერ. კუხულაინდი ავიდა ეტლზე ლოიგთან – რიანგაბარას ძესთან ერთად და წარემართა ლუგის წალკოტებისაკენ. შეუდარებელი იყო კუხულაინდის ეტლი, ულადის ვერც ერთი ბედაური ვერ დაეწეოდა მას, იმდენად სწრაფი იყო ეტლი იგი და თავად გმირი, ამ ეტლზე აღმჯდარი.

სიმღერად მდებლობზე წააწყდა კუხულაინდი ემერს. ასული გარსშემორტყმული იყო ძუძუმტეებით. იმ მიწების მფლობელთა ასულებით, ციხე ფორგალს გარს რომ შემორტყმოდა. ისინი ემერისაგან სწავლობდნენ კერვას და ფაქიზ ხელსაქმეს. ემერი ერთადერთი იყო ირლანდიის ასულთა შორის, რომელიც კუხულაინდს ცოლად შეეფერებოდა. რადგან მას მომადლებული ჰქონდა ექვსი ნიჭი: სახიერება, სახიობა, ენამზეობა, ხელთუფლობა, სიბრძნე და უბიწოება. კუხულაინდმა თქვა, რომ არ შეირთავდა ისეთ ასულს, რომელიც მისი შესაფერისი არ იქნებოდა ასაკით, გარეგნობით, მოდგმით, გონებით, სიმკვირცხლით და ხელმარჯვეობით. ამასთანავე, თუ იგი ირლანდიაში ყველაზე დახელოვნებული ხელთუფალი არ იქნებოდა. და ვინაიდან ირლანდიაში, თვინიერ ემერისა, ასეთი ასული არ მოიძებნებოდა, ამოტომ კუხულაინდმა სწორედ იგი აირჩია საცოლედ.

კუხულაინდი საზეიმოდ შეიმოსა. ეწადა, მთელი თავისი ბრწყინვალეებით წარსდგომოდა ემერს. ემერის ძუძუმტეებს შორიდან შემოესმათ ცხენების თქარათქური, ეტლის ზათქი, თასმების ტკრციალი, ბორბლების წივილი, გმირის გრგვინვა, მისი იარაღის ჩხერა.

– გახედოს ვინმემ და იხილოს, რა მოისწრაფვის ჩვენსკენ, – იზრახა ემერმა.

– ქემმარიტად, – იზრახა ფიალმა, ფორგალის ასულმა, – მე ვხედავ ორ ბედაურს, სწორფერს: სიდიდით, სილამაზით, გახელებით, სიმკვირცხლით, გვერდიგვერდ მომქროლავთ. დაუოკებელი ცეცხლი და ძალა იგრძნობა მათ სრბოლაში. ყურებდაცქვეტილი მოისწრაფიან ისინი აქეთ. ხუჭუჭი ფაფარი და მოშვებული ძუები ამშვენებთ მათ. ხელიდან მარჯვნივ, ტრედანა ცხენია, ფართებარძაყიანი, გააფთრებული, შმაგი და რემაა იგი; პატარა და სწრაფი ნახტომებით მოისწრაფის იგი თავადერილი და მკერდგამობერილი. მყარი ნიადაგი მისი ფლოქვების ქვეშ ცეცხლმოდებული გეგონებათ. ფრთამალ ფრთოსანთა გუნდი დასდევნებია უკან მას, ქაფსა და მეწამულ ცეცხლს აფრქვევენ მისი ალაგმული ლაშები. მეორე ბედაური კუპრივით შავია; ლამაზი და ჯიშინი თავი აქვს, წვრილი, ფართო ნალებით დაჭედული ფეხები. ხუჭუჭი ფაფარი და გრძელი ძუა ამშვენებს მას. ხშირი კულულები ჩამოშლილა მის ფართო შუბლზე. მკვირცხლი და ცეცხლოვანი გახელებით მოისწრაფის იგი უმშვენიერესი და გამმარჯვებელი ამა ქვეყნის ბედაურებზე. იგი მოგელავს რბილ და ხმელ ბალახზე და დაუბრკოლებელია სრბოლა მისი. მე ვხედავ მეწნის წნელებისაგან დაწნულ ეტლს. იგი მოისწრაფის თეთრი სპილენძის ბორბლებზე შემდგარი. მაღალია ეტლის ქიმები, წვრილა ბრინჯაოსაგან ჩამოსხმული. მკვიდრია და მაგარი მრუდე რკალი ერთიან ოქროსა. მე ვხედავ მაგრად დაწნულ ორ ყვითელ სადავეს. ეტლის სვეტები მკვიდრია და შვეტი, ვითარცა პირი ჩელთისა. ეტლზე აღმჯდარა ლეგა, ქურუხა და კანტი კაცუნა, ულამაზესი ირლანდიის მამაცთა შორის, ტანთ აცვია მეწამული ხუთნაკეციანი პერანგი, იგი საყელოსთან შეკრულია ოქროს საკრებელით; ვაჟკაცის მკერდი ღელავს და ხმაურით ეხლება საკრებელს. მხრებზე მოუსხამს წითელი და მუქი ოქრომკერდით მოქარგული თეთრი მოსასხამი. შვიდი დრაკონის ქვაა მისი თვალების სიღრმეში. სმარაგდისფერია ორი მათგანი. სისხლივით წითელია მისი ლოყები. ლოყები იბერებიან და ნაპერწკლებს აფრქვევენ, სიყვარულის სხივი ანთია ვაჟკაცის თვალებში. თითქოს მარგალიტების ტალღაა მოქცეული მის პირში. ნახშირით შავია მისი წარბები. ოქროსვადიანია ხრმალი მისი. ეტლის ქიმზე სისხლივით წითელი შუბია მიმაგრებული. მრისხანე და მძაფრია შუბის დიბლიგი და ნატიფია მისი ხის ტარი. მხრებზე მოუგდია წითელი ფარი, ვერცხლის ქიმები და ცხოველების ოქროს ფიგურები ამშვენებს ფარს. ორაგულის გმირულ კამარას ჰკრავს იგი ჰაერში და მრავალ მსგავს ფანდს აჩვენებს იგი. ასეთია ამ ეტლის ბელადი. ბელადის წინ დამჯდარა მეეტლე. ტანადი და ჩოფურაა მეეტლე იგი. თავზე დაჰფენია ხუჭუჭი და წითური თმა. სპილენძის ბადე აკავებს თმას. თავს უმკობს ამობურთული ოქროს ბალთები. მის მოსასხამს იდაყვებთან ჭრილები შვენის. ხელთ კვერთხი უპყრია ოქროსი, ერთიან წითელი. ამ კვერთხით აგეზებს იგი ბედაურებს.

მალე კუხულაინდმა მიაღწია იმ ადგილს, სადაც ასულნი ისხდნენ. იგი მიეახლა ასულებს და მიესალმა მათ. ემერმა მაღლა აიღო თავისი სათნო სახე და როს იცნო კუხულაინდი, ეზრახა მას:

– დაე, ფიანდაზად გაგიფინოს უფალმა გზა!

– შენ კი, ასულო, ყოველი ბოროტისაგან გიხსნას უფალმა, – უპასუხა კუხულაინდმა.

– საიდან მოსულხარ? – ჰკითხა ასულმა.

– ინტიდე ემნადან.

– სად გაგიტევია ღამე?

– იმ კაცის სახლში, ჯოგებს რომ ამოვებს ტეტრახის ველზე.

– რით გიმასპინძლებოდნენ?

- _ მოხარშული ეტლის ნამსხვრევებით.
- _ რომელი გზით მოხვდი აქ?
- _ ორ მთას შუა რომაა მომწყვდეული.
- _ რა გზით იარეთ შემდეგ?

_ ძნელი არ არის თქმა, _ უპასუხა კუხულაინდმა. _ შემდეგ კი ვიარეთ ზღვის საბურავიდან დანანის ტომის დიდი საიდუმლოებისა და ემანის ორი ბედაურის ქაფის კვალდაკვალ; მორიგანის წალკოტის გავლით და დიდი ტახის ქედზე გადავლით; ვისწრაფეთ დიდი ირემ-ლალის იალაღებზე, ღმერთსა და წინასწარმეტყველს შორის; ფედელმის ცოლის ზურგის ტვინზე, ტახსა და ნეზს შორის, დეას ბედაურების ნაპირ-ნაპირ, ანადის მეფესა და მის მსახურს შორის, ვიდრე არ მივაღწიეთ მონკუილეს, ქვექნის ოთხივე კუთხეს რომ წვდებოდა; შემდეგ კი დიდ დანაშაულზე და დიდი ღვინის ნამუსრევებზე, დიდსა და მცირე კასრებს შორის ვიარეთ ჩვენ, ვიდრე არ მივაღწიეთ ლუგის წალკოტებს, ბოლოს კი ფომორების მეფის ტეტრახის ნათესავის ასულებს ვეწვიეთ ჩვენ. ახლა კი, ასულო, თავად რას იტყვი საკუთარ თავზე?

_ ჭემმარიტად, ძნელი არ არის თქმა, _ უპასუხა ასულმა. _ მე ვარ ტემრა დიაცთა შორის, მე ვარ ასული უთეთრესი, სახე სიწმინდისა, მე ვარ აკრძალვა გაუტეხელი და გუმაგი უხილავი. მე ვარ ასული უწყინარი, ვითარცა ჭკუა და ვითარცა ლელი, რომელთა მიახლება ყოველი ეკრძალვის. მეფის ასული სტუმართმოყვარეობა ადგუნებული და გზა აკრძალული. არიან გმირნი ჩემს კვალზე მავალნი და მზირველნი, რაითამცა არავინ მიხილოს მათი და ფორგალის ნების გარეშე.

_ ასულო, ვინ არიან ეს გმირნი, შენს კვალზე მავალნი და მზირველნი? _ ჰკითხა კუხულაინდმა.

_ ჭემმარიტად ძნელი არ არის თქმა, _ თქვა ასულმა. _ ორნი, სახელად _ ლუი; ორნი, სახელად _ ლუატ და ლატ გოიბლე, ტეტრახის ძენი; ტრიატი და ტრესკატი; ბრიონი და ბოლორი; ბასი, ძე ომნახისა; კიდევ რვანი, სახელად კონდლა და კიდევ კონდი, ფორგალის ძე; ტოველ მათგანს გააჩნია ასი მებრძოლის ძალა და ცხრა გმირის სიგულოვნე. მაგრამ ძნელია გადმოსცე თავად ფორგალის ძალა. ყოველ მუშაკზე ძლიერია იგი, ყოველ დრუიდზე განსწავლული და ყოველ სახიობარზე მახვილგონიერი. ფორგალის შემართებასთან შედარებით, თქვენი მღერა ყმაწვილთა ფუნდრუკია ოდენ. ქვეყანა დაღადებს მის ძალაზე და სახელოვან საქმეებზე.

_ ასულო, რად არ გეგულვი ამ გმირთა შორის? _ ჰკითხა კუხულაინდმა.

_ თუ შენს სახელოვან საქმეებზეც დადის ხმები, მაშინ მე საბაბი არ მაქვს არ გიგულვებდე მათ შორის.

_ როგორია ძალი შენი? _ გკითხა ემერმა.

_ ძნელი არ არის პასუხი, _ მიუგო მან. _ როცა ჩემი ძალა ჩვეულებრივზე უფრო მცირეა, მე ძალმიძს ვებრძოლო ოც მებრძოლს. ჩემი ძალის ნასამალი მეყოფოდა ოცდაათ მებრძოლზე. მე უყოველოს ძალმიძს ვებრძოლო ორმოცს. ჩემი შიშით ილტვიან მებრძოლნი ფონიდან და ბრძოლის ველიდან. ლაშქარნი, ურდონი, მებრძოლთა გუნდები შიშნაკრავნი ილტვიან ჩემი ხილვისას.

_ ყოველივე ეგ ჩინებული ჩხუბია აზიზი ბიჭისათვის, _ უპასუხა ასულმა. _ მაგრამ შენ ჯერ კიდევ ვერ მიგიღწევია ეტლის მბრძანებლის ძლიერებამდე.

_ კეთილშობილო ასულო, _ რქვა კუხულაინდმა, _ ჭემმარიტად კეთილად მწვრთნიდა მე ძვირფასი მამობილი ჩემი კონხობარი, და არა ისე, ვითარცა წუწურაქი მწვრთნელი წვრთნის, ყრმათაგან ვასხის მომლოდინე. არა ქურასა და ცხრილს შორის, არა კერიასა და კედელს შორის, ან საკუჭნაოს ზედა წირთხლთან მწვრთნიდა იგი მე,

არამედ ეტლთა მბრძანებელთა და მებრძოლთა შორის, სახიობთა და დრუიდთა შორის, მომღერალთა და მწიგნობართა შორის, ულადის მიწების მფლობელთა შორის მზრდიდა მე იგი. და მე შევითვისე მათნი ზნენი და უნარნი.

– ვინ იყვნენ ისინი, რომელთაც შეგასწავლეს ყველა ის საქმენი, რომლითაც იქადი? – ჰკითხა ემერმა.

– ჭემმარიტად, იოლია ამაზე პასუხი, – მიუგო კუხულაინდმა. – ენამზე სენხას წვრთის წყალობით შევიძინე: სიძლიერე, სიბრძნე, სიმარდე და სიმარჯვე. მე ვარ გონიერი, განსჯა მაქვს ფხიზელი და მეხსიერებაც ჩინებული. პირისპირ ვედავები მე ბრძენკაცთ სიბრძნეში, რამეთუ სიბრძნისმეტყველებაში ვარ განსწავლული. მე ვარ განმგებელი ულადთა გონების, მტკიცეა ყოველი განჩინება ჩემი. ბლანმ, მიწების მფლობელმა, – რამეთუ იგი მეფის მოდგმისა არის, – თავის სახლში წამიყვანა მე და მე ბევრი რამ შევითვისე მისი წყალობით. მე კონხობარის ერს ვაწვევ ხოლმე ხელწიფესთან. მე მთელ შვიდეულს ვსაუბრობ მათთან, განვსაზღვრავ მათ უნარს და ვურიგებ მათ წყალობას. მე მათ ვეხმარები ღირსების საქმეთა განსჯაში და ვაწესებ ღირსების ურვადს. ხოლო ფერგუსის წვრთის წყალობით მე აღვივსე ისეთი სიძლიერით, რომ უძლიერესთ ვამარცხებ მებრძოლებს. მე ამაყი ვარ ჩემს ძლიერებაში და უყოველოს ძალმიძს დავიცვა ქვეყნის სამანები. მე უყოველო განვიკითხავ ყოველთა უპოვართა და ყოველი ძლიერი მებრძოლის საბრძოლო ბლისკინი ვარ მე. მე ვიცავ შეურაცხყოფილთ და სასჯელს ვადებ ბრალისათვის ძლიერთა ამა ქვეყნისათა. ფერგუსთა წვრთის წყალობით შევიძინე ყოველივე ეს. მომღერალ ამარგენის მუხლებთან ვიჯექ ნიადაგ და ამიტომ ძალმიძს განვადიდო მეუფე ჩვენი, ხოტბა შევასხა მის დიდებულებას. იმიტომ ძალმიძს გავეჯიბრო სიგულოვნეში, სიბრძნეში, ლაზათიანობაში და უანგარობაში, ვისაც გნებავთ მთელ დუნიაზე. მე ქედს ვუხრი მხოლოდ კონხობარს, ბრძოლებში გამარჯვებულ ვაჟკაცს. ფინდხოიმმა ძუძუ მაწოვა მე და კონალ ძლევეამოსილი ძუძუმტეა ჩემი. დედა დეხტირეს ხათრით კატბად პირმშვენიერმა გამწვრთნა მე იმგვარად, რომ მე დავხელოვნდი დრუიდულ საქმეებში და განვისწავლე მაღალ სიბრძნეში. მთელს ულადს უდევეს წილი ჩემს აღზრდაში – ვითარცა მეეტლეთ, აგრეთვე ეტლების მბრძანებელთ, ვითარცა მეფეთ, აგრეთვე უზენაეს მომღერალთ; მე ვარ თვალისჩინი სპათა და ანდეზობათა, და მათი ღირსების დასაცავად ერთნაირად ვიბრძვი მე. სახელი და ღირსება მიბოძეს მე ლუგმა-კონდის ძემ, ეტლენის ძემ და დედა დეხტირემ ბრუგის სახლში. ახლა კი, ასულო, მიამბე, ვით იზრდებოდი შენ ლუგის წალკოტებში.

– ჭემმარიტად, ძნელი არ არის თქმა, – უპასუხა ასულმა. – მე ვიზრდებოდი უძველეს სათნოებებზე, სჯულიერ ზნეში, სიწმინდისა და მეფური ღირსების დაცვაში, ყოველგვარ ზნეკეთილობაში; მთელს ირლანდიაშია აღიარებული ჩემი მაღალი ღირსებები.

– მშვენიერია სათნოებანი ეგე, – იზრახა კუხულაინდმა. – და ვინაითგან ასეა, რად არ უნდა შევუღლდეთ ჩვენ? რამეთუ დღემდე ვერ ვპოვე ასული, რომელიც გვერდს დამიმშვენებდა, ვითარცა სწორფერი.

– ერთ კითხვაზე უნდა მიპასუხო, ჭაბუკო, კიდეც, – თქვა ასულმა. – ხომ არ გყოლია მეუღლე ადრე?

– არასოდეს, – მიუგო კუხულაინდმა.

მაშინ იზრახა ასულმა:

– მე არ ძალმიძს გავთხოვდე მანამ, ვიდრე არ გათხოვდება უხუცესი დაი ჩემი, ფიალი, ასული ფორგალისა, იგი ჩინებულად ფლობს ხელსაქმეს.

– მე იგი როდი შევიყვარე, – ეზრახა კუხულაინდი. – თანაც, არა მსურს შევიერთო ცოლად ნაქმრევი დიაცი. მსმენია, რომ იგი ოდესღაც კაირპრე ნიაფერის მიჯნური ყოფილა.

საუბრის დროს კუხულაინდმა თვალი ჰკიდა ასულის მუძუმკერდს, რომელიც პერანგის გულისპირიდან ამოიბურცა, და იზრახა კუხულაინდმა:

– მშვენიერია უტევანი ეგე, უტევანი კეთილსამღერი.

ეზრახა ასული:

– ვერავინ ხელჰყოს უტევანი იგი, ვინაც ვერ დასცეს მხედარი ასი, თანაც იმ ფონთან, რომელიც მდებარებს ოლბინეში, სკენმენის ფონსა და ბონხუაინგ არკაიტს შორის, სადაც მკვირცხლი ბრეა ფედელმის წარბს აპობს.

– მშვენიერია უტევანი ეგე, უტევანი კეთილსამღერი, – კვლავ იზრახა კუხულაინდმა.

– ვერავინ ხელჰყოს უტევანი იგი, – უპასუხა ასულმა, – ვინც ვერ გაუმართოს ორთაბრძოლა ბენდ სუანს, როსკმელკის ძეს, ზაფხულის მიწურვილიდან, ვიდრე მოწევნამდე გაზაფხულისა, გაზაფხულიდან, ვიდრე მოწევნამდე ვარდობისა და ვარდობის მიწურვილიდან, ვიდრე ზამთრის მოწევნამდე.

– ისე ვიქმ, ვათარცა გთნავს, – ეზრახა კუხულაინდმა.

– თუ ეს ასეა, მე მზადა ვარ მივიღო შენი წინადადება, – სთქვა ემერმა. – მაგრამ ერთი შეკითხვა კიდევ: რომელ მოდგმას ეკუთვნი შენ?

– მე ძმისწული ვარ იმ მამრისა, ბოდოს ტევრებში რომ უჩინარდება, – უპასუხა კუხულაინდმა.

– სახელად რას გიხმობენ შენ? – ჰკითხა ასულმა.

– მე ვარ გმირი ძაღლთა მმუსრავი სენისა, – ეზრახა კუხულაინდი.

ამ მრავალსმეტყველი სიტყვების შემდეგ კუხულაინდი გაეცალა ასულს და იმ დღეს მათ მეტი აღარ უსაუბრიათ.

ოდეს კუხულაინდი ბრეგზე გავლით უკან ბრუნდებოდა, ლოიგმა, მისმა მეეტლემ, ჰკითხა მას:

– მამცნე, რას გულისხმობდი იმ სიტყვებში, ემერს რომ ეზრახე?

– განა არ უწყი, რომ მე ვირთავ ემერს? – უპასუხა კუხულაინდმა. – ჩვენ განგებ ვიზრახოდით მარაგით, რათა სხვა ასულები ვერ მიმხვდარიყვნენ ჩვენს ზრახვას და ჩემს განზრახვას. რამეთუ ფორგალმა თუ გაიგო განზრახვა ჩვენი, ჩვენ ვერ დავითანხმებთ მას.

და კუხულაინდმა გაუმეორა ლოიგს მთელი საუბარი თავიდან ვიდრე ბოლომდე. თანაც განუმარტა ყოველი სიტყვის აზრი, რათა შეემოკლებინა გზა. ასე ვლო კუხულაინდმა და მწუხრზე ემან-მახაში ჩააღწია.

ამასობაში მიწათმფლობელთა ასულებმა უამბეს თავიანთ მამებს იმ უცხო ჭაბუკზე, რომელიც მოიჭრა დიდებული ეტლით და ესაუბრა ემერს. გადასცეს საუბრის შინაარსი და თან დაურთეს, რომ ვერაფერი გაიგეს მათი საუბრიდან, და რომ ჭაბუკი საუბრის შემდეგ დაადგა ბრეგის ველს და ისწრაფა პირდაპირ ბორრაისით. ხოლო მიწათმფლობელებმა ყოველივე ეს უამბეს ფორგალ ცბიერს.

– ჭემმარიტად, – თქვა ფორგალ ცბიერმა, – ის დამთხვეული მოთრეულა ემან-მახადან და ასულს შეჰყვარებია იგი. მაგრამ ამაოა მათი ცდა: მე წინ აღვუდგები მათ.

ამის შემდეგ ფორგალ ცბიერი გარმიანელად შეიმოსა და ემან-მახაში გაემგზავრა, თითქოს გალების მეფის ელჩი იყო კონხობართან წარგზავნილი, რათა გალური ღვინო, აღრალეების ქვები და სართი მიერთმია მისთვის. მას თან ახლდა ორი თანამგზავრი ელჩების სახით. მდიდრული შეხვედრა მოუწყვეს მათ კონხობარის

სახლში. მესამე დღეს ფორგალმა თავისი ხალხი უკან გაისტუმრა და მარტო დარჩა ემაინ-მახაში. ერთ მშვენიერ დღეს ულადებმა ხოტბა შეასხეს კუხულაინდს, კონალს და ეტლების სხვა მბრძანებლებს. ფორგალმა თქვა, რომ ჭემმარიტად დიდებული მეომრები არიან ისინი და რომ მათ საოცარი საქმეები მოახდინეს მის თვალწინ, თანაც დასძინა, რომ არაფერი დაშავდებაო, თუ კუხულაინდი წავა ალბში, დომნალ შემმართველთან. მაშინ ხომ იგი უფრო გასაოცარ საბრძოლო ხელოვნებას გამოავლენსო, ვიდრე ახლა. ხოლო თუ სკატახსაც ეახლება, მაშინ იგი სწორუპოვარი მხედარი შეიქმნებაო მთელს ევროპაში.

ფორგალმა კუხულაინდს იქ წასვლა იმიტომ ურჩია, რომ კუხულაინდი შინ ცოცხალი აღარ დაბრუნებულიყო. იგი ჰგონებდა, რომ თუ კუხულაინდი მის ასულს შეირთავდა, მაშინ თავად ფორგალს დალუპავდა მისი სიშეთე და სიმშაგე. კუხულაინდი დასთანხმდა ფორგალს და ფორგალმა აღუთქვა მას ყველაფერი, რაც კი საჭირო იყო მგზავრობისათვის, თუ იგი დაიძვროდა დათქმულ დროს. ამის შემდეგ ფორგალი შინ დაბრუნდა, ხოლო თანამგზავრებთან ერთად ალიონზე წამოდგა და წასასვლელად განემზადა.

გზაზე დაიძრნენ კუხულაინდი, ლოიგაირე შემმუსვრელი და კონხობარი; ზოგნი ამბობენ, რომ თითქოს, მათთან იყო კონალ ძლევა მოსილიც. მათ, უწინარეს ყოვლისა, გადაიარეს ბრეგის ველი, რათა კუხულაინდს ერთხელ კიდევ ეხილა ემერი და ესაუბრა მასთან. ხომალდში ჩაჯდომამდე ერთხელ კიდევ ესაუბრა იგი ემერს და ასულმა მოუთხრო მას, რომ ემაინში იყო არა გარმიანელი, არამედ გარმიანელად გარდაცმული ფორგალი და სწორედ მან ურჩია კუხულაინდს სამხედრო საქმეების შესასწავლად წასვლა, რათა იგი და ემერი აღარასოდეს არ შეხვედროდნენ ურთიერთს. ასულმა გააფრთხილა კუხულაინდი, ფხიზლად იყავიო, რამეთუ ფორგალი ნიადაგ ესწრაფვისო შენს დალუპვას. მიჯნურებმა ერთმანეთს შეჰფიცეს, რომ სიყვარულის ერთგულნი დარჩებოდნენ, თუ ერთ-ერთი არ მოკვდებოდა მანამდის. ისინი გამოეთხოვნენ ერთმანეთს და კუხულაინდი თანამგზავრებითურთ ალბისკენ დაიძრა.

ოდეს ისინი დომნალთან გამოცხადდნენ, დომნალმა მათ, უწინარეს ყოვლისა, შეასწავლა, თუ როგორ გაებერათ საბერველები ბრტყელი და ნახვრეტისანი ლოდის ქვეშ მწოლარეთ. ისინი ამაზე იმდენს ვარჯიშობდნენ, რომ მათი ფეხის ქუსლები ბოლოს შავდებოდა ან ლურჯდებოდა. შემდეგ დომნალმა მათ ასწავლა ახალი ფანდი: მიწაში ჩარჭობილ შუბზე აძვრომა და მის დიბლიგზე ცალი ფეხით დგომა. მას სახელდებენ გმირის ღუნად შუბის დიბლიგზე, ანდა გმირის შუბის წვერზე.

მოხდა ისე, რომ დომნალის ასულს _ დორნოლას _ კუხულაინდი შეუყვარდა. ერთობ უსახური რამ იყო ასული დომნალისა: მუხლები ჰქონდა მსხვილი, ქუსლები _ თითების ადგილას, ხოლო თითები _ ქუსლების ადგილას, თვალები ჰქონდა რუხი და ამაზრზენი, სახე მურის ჯამივით შავი, შუბლი საზარლად ფართო, უხეში მწითური თმა ნაწნავებად შემოეგრანა მახინჯ თავზე. კუხულაინდმა უარყო მისი სიყვარული და ასულმა დაიფიცა, სამაგიერო მიეზღო მისთვის.

დომნალმა კუხულაინდს უთხრა, რომ მისი ცოდნა სრული არ იქნებოდა, თუ იგი არ განისწავლებოდა სკატახთან, რომელიც ალბის აღმოსავლით მკვიდრობდა. მაშინ სამივე გმირი: კუხულაინდი, კონხობარი და ლოიგაირე შემმუსვრელი დაადგნენ გზას. მაგრამ გზაში მათ იხილეს ემაინ-მახა; კონხობარმა და ლოიგაირემ იგრძნეს, რომ აღარ აძალედვათ გზის განგრძობა. დომნალის ასულმა დორნოლამ მოუვლინა მათ ეს მოჩვენება, რათა კუხულაინდისათვის ჩამოეშორებინა თანამგზავრები. სხვა ნაამბობის მიხედვით, იგი მოუვლინა მათ ფორგალ ცბიერმა, რათა აღეძრა მათში უკან

დაბრუნების სურვილი და ამრიგად კუხულაინდს ვერ აღესრულებინა ემაინში დადებული აღქმა. ხოლო თუ კუხულაინდი მარტოდმარტო დაიძრებოდა აღმოსავლით, რათა შეესწავლა საბრძოლო ფანდები, ცნობილი და უცნობი, _ მაშინ იგი მარტოდ დარჩენილი უფრო ადვილად დაილუპებოდა.

და აჰა, კუხულაინდი გამოეთხოვა ამხანაგებს და სრულიად მარტომ გასწია უცნობი გზით. დიდი იყო ძალა ასულისა, რომელიც მას ბოროტს უქადდა და რომელმაც დააშორა იგი თანამგზავრებს.

სევდიანი და ქუში იყო კუხულაინდი. ამხანაგებს დაშორებული მარტოდმარტო ვიდოდა იგი გზაზე. ამასთანავე, მან არ უწყოდა, რომელი გზით ევლო, რათა მიეკვლია სკატახის კვალისათვის, მაგრამ ამხანაგებთან გამოთხოვებისას მან ფიცი დასდო, რომ ცოცხალი არ დაბრუნდებოდა ემაინ-მახაში, თუ საწადელს ვერ მიაღწევდა; ან იპოვიდა სკატახს, ანდა მოკვდებოდა. ასეთ ყოფაში მყოფმა უცებ იხილა უზარმაზარი და საზარელი მხეცი. იგი ლომს წააგავდა და მას უახლოვდებოდა. მხეცი გულმოდგინედ უთვალთვალებდა კუხულაინდს და არაფერს ვნებდა. შემდეგ იგი წინ გაემართა, თანაც უკან იხედებოდა, მოჰყვებოდა თუ რა კუხულაინდი. კუხულაინდი ჯერ უკან მისდევდა მხეცს, შემდეგ კი ზურგზე შემოახტა და ასე განაგრძო გზა. იგი როდი გეზავდა ნადირს, არამედ ნებაზე მიუშვა, რათა ეარა საითაც მოისურვებდა. ასე იხეტიალეს მათ ოთხ დღეს, ვიდრე არ მიაღწიეს დასახლებული ადგილების უკიდურეს სამანებს და არ მიადგნენ პატარა კუნძულს. კუნძულზე ცხოვრობდნენ ჭაბუკი მხედრები. იმ დროს ისინი ტბაში ბანაობდნენ და იხილეს თუ არა ასეთი უცნაური სანახაობა, რომ გარეული ნადირი ადამიანს ემსახურებოდა, თავშეუკავებელი სიცილი აუვარდათ. კუხულაინდი ჩამოხტა მხეცის ზურგიდან და გამოეთხოვა მას. მხეცი გამოთხოვების შემდეგ თვალს მიეფარა.

კუხულაინდმა განაგრძო გზა და სულ მალე დიდ სახლს მიადგა, რომელიც ღრმა ხევში იდგა. სახლში ცხოვრობდა ლამაზი ასული; იგი მიესალმა ახალმოსულს:

_ კეთილი იყოს შენი მობრძანება., კუხულაინდ!

კუხულაინდმა ჰკითხა ასულს, საიდან მიცნობო. ასულმა მიუგო, ჩვენ ორივენი ულბეკან საქსის საყვარელი შეგირდები ვიყავითო.

_ ჩემი იქ ყოფნის ჟამს შენ გალობას სწავლობდი, _ დასძინა ასულმა.

შემდეგ ასული კუხულაინდს გულუხვად გაუმასპინძლდა. კუხულაინდი კარგად დანაყრდა და გზას გაუდგა. გზაზე მას შემოხვდა ჭაბუკი მხედარი და თავაზიანად მიესალმა. კუხულაინდმა ჰკითხა მას. როგორ მივიდეო სკატახის ციხე-დარბაზამდე. ჭაბუკმა კუხულაინდს გზა ასწავლა: მას უნდა გაეელო ფათერაკების ველი, რომლის შუამდე მგზავრის ტერფები მჭიდროდ ეკვროდა მიწას, შემდეგ კი ხარობდა მაღალი და მაგარი ბალახი. ბალახის კენწეროები არ იდრიკებოდნენ და ამრიგად იმაგრებდნენ გამვლელის ტერფებს. ჭაბუკმა კუხულაინდს მისცა ბორბალი და ვაშლი: ველის შუამდე იგი უნდა მიჰყოლოდა გაგორებულ ბორბალს, შემდეგ კი გაგორებულ ვაშლს. ამგვარად უნდა მიეღწია ველის ბოლომდე.

ჭაბუკმა კუხულაინდი გააფრთხილა, რომ შემდეგ იგი მოხვდებოდა ვრცელ დაბლობზე, რომელზედაც მიემართებოდა ვიწრო ბილიკი. ბილიკი სავსე იქნებოდა ურჩხულებით, რომლებიც მოუვლინა მას ფორგალ ცბიერმა, და რომ ამის შემდეგ სკატახის სახლისაკენ მიმავალი გზა გადადიოდა შემადრწუნებელი სიმაღლის ქედზე. ბოლოს, უცხო ჭაბუკი, რომლის სახელი იყო ოხუ ბაირხე, დაემშვიდობა კუხულაინდს.

კუხულაინდი გზას დაადგა. გადაიარა ხიფათის ველი, აგრეთვე ფათერაკთა დაბლობი და ბოლოს მიაღწია იმ ადგილს, სადაც შეკრებილნი იყვნენ სკატახის შეგირდები. მან ჰკითხა შეგირდებს, სად იმყოფებაო თავად სკატახი.

– იმ კუნძულზეა, – უპასუხეს მათ.

– რომელი გზით შეიძლება იქ მოხვედრა? – იკითხა მან.

– ჩავარდნის ხილით, – იყო პასუხად, – რომლის გადავლაც ძალუმს მხოლოდ მას, ვისაც დიდი და გმირული საქმეები ჩაუდენია ამქვეყნად.

აი, რარიგ იყო გამართული ეს ხილი: ხიდის ორივე ბოლო ეშვებოდა დაბლა, ხიდის წელი კი მაღლა იზნიქებოდა; როცა ვინმე ფეხს ადგამდა ხიდის ერთ ბოლოზე, მეორე ბოლო მკვეთრ იწევდა მაღლა და ხიდზე მავალი ვარდებოდა უკან. სამგზის სცადა კუხულაინდმა ხიდზე გადასვლა, მაგრამ სამგზისვე გაწბილდა. ყველამ მასხრად აიგდო გმირი. უსაზღვრო მძვინვარებამ შეიპყრო მაშინ კუხულაინდი და ანაზდად სასწაულებრივად დამახინჯდა. ჰაერში შეჰკრა ორაგულის გმირული კამარა და მეყვსეულად ხიდის შუაში აღმოჩნდა. ხიდის წინა ბოლომ ველარ მოასწრო მთლიანად აწევა, რათა კუხულაინდი გადმოეგდო უკან, და კუხულაინდი მშვიდობიანად გადავიდა კუნძულზე.

იგი მიადგა სკატახის ციხე-დარბაზს, ხელთ იპყრა ვეებერთელა ლიბანდაკი და მისი ტარი ისეთი ძალით აძგერა ალაყაფის კარებს, რომ კარები შუაზე გაგლიჯა. ეს ამბავი მყის აცნობეს სკატახს.

– ჭემმარიტად, ეს არ არის კაცი, რომელსაც ადრეც ჩაუდენია სახელოვანი საქმეები, – სთქვა მან.

სკატახმა კუხულაინდთან წარგზავნა თავისი ასული, სახელად უატახი, რათა ენახა უატახს, თუ ვინ იყო ჭაბუკი იგი. ასული წავიდა კუხულაინდთან სასაუბროდ, მაგრამ მივიდა თუ არა, სიტყვის დაძვრაც კი ვერ მოახერხა, ისე აღაფრთოვანა იგი ჭაბუკი მეომრის სილამაზემ. მაშინ ასული დაბრუნდა დედასთან და მოჰყვა უცხო ჭაბუკის ხოტბას.

– ხომ არ შეგიყვარდა ჭაბუკი იგი? – ჰკითხა დედამ.

– დიდაც შემიყვარდა, – უპასუხა ასულმა, – ამ ღამით იგი გაიზიარებს ჩემს სარეცელს და დაიძინებს ჩემს გვერდით.

– იყავნ ნება შენი, – მიუგო დედამ.

ასულმა კუხულაინდს წყალი მოუტანა ხელის დასაბანად, ჭამადი მოართვა და, საერთოდ, ჩინებულად მოემსახურა. კუხულაინდმა ანაზდად ხელი ხელზე დაჰკრა უატახს და თითი მოსტეხა. უატახმა სიმწრისაგან შეჰკვივლა. კვილიზე ციხე-დარბაზში მყოფი მხედრები მოცვივდნენ. კოხორ კრუფე – სკატახის სამსახურში მყოფი ძლიერი მხედარი – შეება კუხულაინდს, და კოხორ კრუფე დაეცა კუხულაინდის ხელით. ერთობ დაამწუხრა სკატახი კოხორ კრუფეს სიკვდილმა. მაშინ კუხულაინდმა აღუთქვა სკატახს, რომ იმ მხედრის მაგიერ ემსახურებოდა ერთხანს.

სამი დღის შემდეგ უატახმა ურჩია კუხულაინდს:

– რადგან აქ საბრძოლო ხელოვნების შესასწავლად მოსულხარ, აი, რა უნდა ქნა შენ: წადი და ნახე სკატახი, რომელიც ამჟამად თავის ვაჟებს კუარსა და კეტს წვრთის. ორაგულის გმირული კამარა შეჰკარ და ურთხელის ჭალაში გადაეშვი, სადაც სკატახი იმყოფება. უწყოდე: ახლა მას სძინავს. მიეახლე, ხმალი მკერდზე მიაბჯინე და სამი საქმის აღსრულება მოითხოვე მისგან. პირველი – დაე, მან შეგასწავლოს საბრძოლო ხელოვნება სრულად, მცირედის დაუფარავად. მეორე – დაე, მან ჩემი თავი მოგცეს ცოლად და შენ მომართმევ მე საქორწინო ძღვენს, როგორც მოითხოვს წესი. მესამე –

დაე, მან გიწინასწარმეტყველოს ყველაფერი, რაც კი ცხოვრებაში შეგემთხვევა, რამეთუ მან უწყის მომავალი.

და მართლაც, ყველაფერი ისე მოხდა, როგორც უატახმა უწინასწარმეტყველა.

იმ დროს, როცა კუხულაინდი ალბში ცხოვრობდა, როგორც უატახის ქმარი, ირლანდიაში ასეთი ამბავი მოხდა. მუძანის ერთი სახელოვანი მხედარი, გვირგვინოსანი მეფე, ლუგაიდ ნოისი, ძე ალამაკისა, ძუძუმტე კუხულაინდისა, დასავლეთიდან ტემრას ეწვია. მას თან ახლდა ეტლების თორმეტი მზრძანებელი. რომლებიც მაკ-როსის ტომის თორმეტ ასულზე უნდა დაექორწინებინა. მაგრამ თორმეტივე ასული უკვე სხვებისთვის ჰყოლოდათ გარიგებული. ოდეს ფორგალ ცბიერმა ეს ამბავი შეიტყო, ჩავიდა იგი ტემრაში და მოახსენა ლუგაიდს, რომ მის სახლში არის ერთი ასული, ასული მისი, რომელიც სჯობნის ირლანდიის ყველა ასულებს, როგორც სილამაზით, ისე სიწმინდით და ხელსაქმის ოსტატობით. ლუგაიდმა თქვა, რომ ასული იგი მისი შესაფერისი იქნებოდა. ფორგალმა დაუყოვნებლივ გაურიგა ასული ლუგაიდს, ხოლო იმ თორმეტ თავადს, ლუგაიდს რომ ახლდნენ, მან გაურიგა ბრეგის მიწათმფლობელი თორმეტი ასული.

ლუგაიდი ფორგალთან ერთად მისი ციხე-დარბაზისაკენ გაემართა, რათა იქ ქორწილი გადაეხადა. ქორწილზე ემერიც მოიყვანეს და ლუგაიდის გვერდით დასვეს. ემერმა ორივე ხელი სახეზე აიფარა, თავისი ნამუსი და სიცოცხლე დაიფიცა და განაცხადა, რომ მას უყვარს კუხულაინდი და თუ მას სხვა ვინმეს შერთავენ, ეს იქნება მისი ღირსების დამცირება. ლუგაიდმა კუხულაინდის შიშით, ემერის შერთვა ვედარ გაბედა და ხელცარიელი დაბრუნდა უკან.

იმჟამად სკატახს ომი ჰქონდა მეზობელ ტომებთან, რომელთაც მზრძანებლობდა დედოფალი, სახელად აიფე. ერთხელ ორივე მხარე საომრად განეწყო. სკატახმა ძილის წამალი დააღვინა კუხულაინდს, რათა ომში წასვლის საშუალება არ მიეცა მისთვის. მას ეშინოდა, რაიმე არ შემთხვეოდა კუხულაინდს. მაგრამ არ გასულა ერთი საათიც კი და კუხულაინდმა ძილი განიფრთხო. სასმელმა, რომელიც სხვებს რამდენიმე დღე-ღამით აძინებდა, მასზე იმოქმედა მხოლოდ ერთი საათით. კუხულაინდმა და სკატახის ორმა ძემ ბრძოლად გამოიხმეს აიფეს სამი ძე. მაგრამ მოხდა ისე, რომ კუხულაინდი მარტო შეებრძოლა მათ და სამივენი უსულოდ დაჰყარა.

მეორე დილით ომი კვლავ განახლდა. გახელებით ეკვეთნენ ერთმანეთს მამაცი მხედრები, მიეჯარნენ ერთმანეთს და ერთ ჯარად იქცნენ. ეს ენხენის სამი ძე – კირე, ბირე და ბაილკნე – ბრძოლად გამოვიდნენ სკატახის ორი ძის წინააღმდეგ. გმირობის ბილიკით გაემართნენ მორკინალნი ურთიერთ შესახვედრად. კვნესა აღმოხდა სკატახს, რამეთუ არ უწყოდა, რით დასრულდებოდა ეს რკინება. მას ადარდებდა ის, რომ მის შვილებს გვერდით არ ედგათ მესამე ასაბია, რათა შერკინებოდნენ სამ მორკინალს. აგრეთვე ფრიადი შიში ებადა აიფესი, რომელიც უგულოვნესი მეზობელი იყო მთელს დედამიწაზე. მაგრამ კუხულაინდმა მიუსწრო სკატახის ძეთ. თვითონ დადგა გმირობის ბილიკზე, მარტო შეეგება მტრებს და აიფეს სამივე ძე უსულოდ დაჰყარა.

მაშინ თავად სკატახი გამოიხმო აიფემ ბრძოლად. მაგრამ სკატახის ნაცვლად კუხულაინდი მიეგება აიფეს. ბრძოლის წინ კუხულაინდმა ჰკითხა სკატახს, ყველაზე მეტად რა უყვარდა აიფეს ამქვეყნად. სკატახმა რქვა მას:

– ყველაზე მეტად ამქვეყნად აიფეს უყვარს თავისი ორი ბედაური, ეტლი და მეეტლე.

მორკინალნი გმირობის ბილიკზე გამოვიდნენ და დაიწყო მათი ორთაბრძოლა. აიფემ ხმალი ვადაში გადაუმსხვრია კუხულაინდს. მაშინ იზრაბა კუხულაინდმა:

– ავაჰმე! აიფეს მეეტლე, ზედაურები და ეტლი ველზე აყირავდნენ და დაიღუპნენ!

კუხულაინდის ძახილზე მკვეთრ მიიხილა აიფემ და კუხულაინდი წამსვე დააცხრა დიაცს, ხელები იღლიებში უტაცა, ტომარასავით ზურგზე მოიგდო და თავისი ლაშქრისაკენ გააქანა. შემდეგ მიწაზე დააკვეთა და შიშველი მახვილი აღმართა მის თავზე.

– სისხლი სისხლისა წილ, ო კუხულაინდ! – შეჰბღავლა აიფემ.

– აღმითქვი აღსრულება სამი მოთხოვნისა! – ეზრაბა კუხულაინდი.

– მარქვი და აღგისრულებ, – უპასუხა აიფემ.

– აი, ჩემი სამი მოთხოვნა, – იზრაბა კუხულაინდმა. – შენ უნდა მისცე მძევლები სკატახს და აღარასოდეს ეომო მას. შენ უნდა გახდე ჩემი ცოლი ამავე ღამეს, შენივე ციხე-დარბაზის წინ. და ბოლოს, შენ უნდა მიშვა ვაჟი.

– აღსრულდეს! – წარსთქვა აიფემ.

აღსრულდა კიდეც. აიფემ მუცლად იღო კუხულაინდისაგან და შვა ვაჟი.

– შვიდი წლის შემდეგ, ზუსტად ამავე დღეს, მე მას გამოვგზავნი ირლანდიაში, – იზრაბა აიფემ. – მარქვი, რა დავარქვა მას.

კუხულაინდმა აიფეს ოქროს ბეჭედი გადასცა და უბრძანა: ვაჟი მამის საძებრად გამოეშვა მაშინ, ოდეს ვაჟს ბეჭედი თითზე მოერგებოდა. ვაჟისათვის დაერქმია კონდლა და გადაეცა მისთვის სამი აკრძალვა: არსად გაემხილა თავისი წარმოშობა., არავისთვის დაეთმო გზა და არავისთვის ეთქვა უარი ბრძოლაზე. ამის შემდეგ კუხულაინდი სკატახის სახლისაკენ გაემართა.

გზაზე, რომლითაც იგი უკან ბრუნდებოდა, მას შემოხვდა მოხუცი დიაცი, მარცხენა თვალით ელამი. ევედრა დიაცი კუხულაინდს, გვერდით მიმდგარიყო და გზა დაეთმო. კუხულაინდმა უპასუხა, ვერსად ვერ დავდგამო ფეხს, თვინიერ ზღვაზე გადმოკიდებული კლდისა. კუხულაინდმა მაინც დაუთმო გზა მოხუცს, თუმცა ამისთვის მას მოუხდა დაყრდნობოდა მიწას მხოლოდ ფეხის თითებზე, რათა კლდიდან გადაეგდო. კუხულაინდმა უმაღლ შენიშნა ეს, ჰარში ორაგულის კამარა შეჰკრა და დედაბერს თავი წააცალა. დიაცი იგი იყო ეის ენხენი, იმ სამი მეომრის დედა, კუხულაინდის ხელით რომ დაეცნენ; მან განზრახ მოაწყო ეს შეხვედრა, რათა მოეკლა კუხულაინდი.

სკატახის ლაშქარი კუხულაინდთან ერთად თავის ქვეყანაში მიიქცა. აიფემ მძევლები გაატანა სკატახს. კუხულაინდმა ერთხანს კიდეც დაჰყო სკატახთან, ომში მიღებულ ჭრილობებს იმუშებდა. ბოლოს მან შეისწავლა საბრძოლო ხელოვნების ყველა ფანდი: ფანდი ვაშლით, ფანდი ხმლის პირით, ფანდი შუბით, ფანდი საბელით, ფანდი რქის შუბით, ფანდი ბორბლით, საბრძოლო გვირგვინის ფანდი, გულაღმა მოძრაობის ფანდი, ეტლის მბრძანებლის გრიგალის ფანდი, სისწრაფის ფანდი, ძლიერი ახიოს ფანდი, მცელავი ეტლის ფანდი, კატის ნახტომი, ორაგულის კამარა, ლატანის ტყორცნა, გმირული ყივილი, გმირული დარტყმა და შემხვედრი დარტყმა, შუბზე სირბილი და მის დიბლიგზე დგომა, გმირული ღუნი შუბის წვერზე. ამის შემდეგ კუხულაინდს სამშობლოდან ელჩები ეწვივნენ, რათა იგი უკუმოეხმოთ, და კუხულაინდიც დაადგა გზას.

წასვლის წინ სკატახმა უწინასწარმეტყველა კუხულაინდს ყველაფერი, რაც კი ცხოვრებაში უნდა შემთხვეოდა. სკატახმა უმღერა მას სიმღერა ნათელმხილველი ბრძენი დიაცისა და ასეთი იყო სიტყვები მისი:

სალამი შენდა, ჰოი გმირო ძალგულოვანო!
თავს გარდაგებება ბევრი ბრძოლა და ორთაბრძოლა,
ოდეს ბრეგიდან გაიტაცებ ძროხების ჯოგებს,
სახელოვანო მბრძანებელო შმაგი ეტლების!

ცხოვრების გზაზე ფათერაკი მოგელის ბევრი:
სრულიად მარტო შეებმები უთვალავ ლაშქარს
და კრუხანის ველურსა და ბოროტ მხედრობას
შენ უძლეველით დაამხო მკლავით.

ალბელთ ყურამდე მივა შენი სახელი დიდი,
შორეულ ქვეყნებს მოედება შენი დიდება.
შენ ოცდაათ წელს მოუღლეელი იქუხებ ასე,
ბოლოს სამანი დაედება გმრობას შენსას.

ამის შემდეგ კუხულაინდი ხომალდში ჩაჯდა და ირლანდიისაკენ დაიძრა. ხომალდზე იმყოფებოდნენ აგრეთვე: ლუგაიდი, ლუანი, ლოხის ძენი, ფერბაიტი, ლარინი, ფერდიადი და დურსატი ძე სერბისა. ისინი მიადგნენ რუადს, კუნძულთა მეფეს, რომელიც იმჟამად სამაინზე მოილხენდა. მათ იქ დახვდათ კონალ ძლევაძოსილი და ლოიგაირე შემმუსვრელი. ისინი ურვადის აკრეფით იყვნენ გართულნი, რამეთუ იმხანად გამრიელთა კუნძულები ურვადს უხდიდნენ ულადს.

კუხულაინდს მეფის ციხე-დარბაზიდან ანაზდად მოთქმა შემოესმა.

– ვინ მოსთქვამს? – იკითხა კუხულაინდმა.

– ულადნი რუადის ასულს ურვადად აძლევენ ფომორებს.

– სად ჰგოეს ასული იგი?

– ქვემოთ, წიაღკერძო.

კუხულაინდი მივიდა ნაპირთან და იხილა ასული იგი. მან გამოჰკითხა ასულს მიზეზი ურვისა და ასულმაც წვრილად უამბო ყოველივე.

– რომელი მხრიდან მოვლენ ფომორები შენს წასაყვანად? – ჰკითხა კუხულაინდმა.

– იმ შორეული კუნძულიდან, – მიუგო ასულმა. – აქ ნუ დარჩები, – დასძინა მან, – მეკობრენი შეგნიშნავენ.

კუხულაინდი მაინც დარჩა ასულთან. ფომორების მოსვლას დაელოდა და ცხარე ბრძოლაში მოკლა სამი ფომორი. მესამე ფომორმა იგი მაჯაში დაჰკოდა და ასულმა კუხულაინდს თავისი კაბის ნაჭრით შეუხვია ჭრილობა. შემდეგ კუხულაინდი ისე წავიდა, რომ ასულისათვის თავისი ვინაობა არ გაუმხელია. მაშინ ასული მიიქცა ციხე-დარბაზში და მოუთხორო მამას ყოველივე, რაც შეემთხვა. მალე ციხე-დარბაზს კუხულაინდიც ეწვია, როგორც უბრალო გამვლელი სტუმარი. კონალი და ლოიგაირე მისალმნენ კუხულაინდს. მათ ვერ იცნეს იგი. ბევრი იქ მყოფი მხედარი იჩემებდა ფომორების მოკვლას. მაგრამ ასული არ სცნობდა მათ. მაშინ ბრძანა მეფემ, გაეხურებინათ აბანო. აბანო გაახურეს და ყველამ იწყო რიგრიგობით მურკვნა. როცა ჯერი კუხულაინდზე მიდგა, ასულმა იცნო იგი და ფომორების მკვლელად აღიარა.

– ჭაბუკო, ასულს ცოლად შეგერთავ და მდიდრულ მზითევსაც გაგტან, – რქვა მეფემ.

– ეს მე არ შემფერის, – მიუგო კუხულაინდმა. – მაგრამ თუ იგი თანახმაა, მაშინ ერთი წლის შემდეგ, ზუსტად ამავე დღეს, გამოცხადდეს ასული ირლანდიაში: იგი იქ მპოვებს მე.

შემდეგ კუხულაინდი მიიქცა ემანში და წვრილად მოუთხრო მეგობრებს მთელი თავისი თავგადასავალი. ოდეს საქმეთაგან მოიცალა კუხულაინდი ფორგალის ციხე-დარბაზისაკენ გაემართა. მთელი წელი დაჰყო მან ციხე-დარბაზის სანახებში, მაგრამ ვერასგზით ვერ შეაღწია ემერთან. ციხეს აურაცხელი გუშაგი იცავდა. წლის უკანასკნელ დღეს კუხულაინდი მივიდა თავის მეეტლესთან და ეზრახა მას:

– ლოიგ, დღეისათვის პაემანი გვაქვს დანიშნული რუადის ასულთან. ჩვენ ზუსტად არ ვიცით, სად მოვა ასული იგი, რამეთუ არ დაგვითქვამს შეხვედრის ადგილი. გავწიოთ ზღვის ნაპირისკენ.

მათ გასწიეს ზღვის ნაპირისაკენ და ოდეს ლობ კუანს მიაღწიეს, ზღვაზე გამოჩნდა ორი ფრინველი. კუხულაინდმა შურდულში ქვა ჩასდო, დაუმიზნა ფრინველს, სტყორცნა და მოახვედრა. ფრინველები ნაპირზე დაეშვნენ და ისინიც მათკენ გაემურნენ. ოდეს ისინი ახლოს მივიდნენ, მათ იხილეს ორი დიაცი, ულამაზესნი მთელს დუნიაზე. ისინი იყვნენ დერბორგილი, ასული რუადისა, და მხევალი მისი.

– ბოროტი საქმე ჰქმენ შენ, კუხულაინდ, – რქვა მეფის ასულმა, – ჩვენ მოვედით შენთან, შენ კი ქვა გვესროლე.

მაშინ კუხულაინდმა ამოწოვა ასულს სხეულში ჩაჭედილი ქვა შედედებულ სისხლთან ერთად.

– მე უკვე უფლება აღარა მაქვს ცოლად შეგირთო, რამეთუ ვიგემე სისხლი შენი, – რქვა კუხულაინდმა. – მაგრამ მე შენ შეგრთავ ჩემს მეგობარს, რომელიც თან მახლავს. ლუგაიდს შეგრთავ მე შენ, სისხლიანი ნახმლევების ლუგაიდს.

ამის შემდეგ კუხულაინდმა გადაწყვიტა, თავს დასხმოდა ფორგალს. ამჯერად მას ცელებიანი ეტლი შეუკაზმეს. კუხულაინდი ციხე-დარბაზს მიუახლოვდა, ჰაერში ორაგულის გმირული კამარა შეჰკრა, სამ გალავანს თავს გადაევლო და ციხე-დარბაზის ეზოში აღმოჩნდა. სამი დარტყმა აგემა მან ეზოში მყოფ სამჯერ ცხრა მხედარს და ყოველი დარტყმით დაამხო რვა-რვა მხედარი, ხოლო ყოველი ცხრიდან თითო-თითო უვნებლად დატოვა: კერძოდ, ემერის სამი ძმა: სკიბური, იბური და კატი. ფორგალიც გადაევლო ციხე-დარბაზის ხანდაკს, მაგრამ დახტომისას ბედიტად დაეცა და სასიკვდილოდ დაშავდა, ამის შემდეგ კუხულაინდმა წამოიყვანა ემერი და მისი ძუძუმტე, თან წამოიღო ოქროსა და ვერცხლის უამრავი სამკაული.

მდევერებმა დასცეს ყიჟინა ყოველი მხრიდან. – სკენმენი – და ფორგალისა, – შეებრძოლა კუხულაინდს. კუხულაინდმა დასცა იგი ფონთან, რომელსაც ამის გამო სკენმენის ფონი უწოდეს. შემდგომ ამისა, მათ მიაღწიეს გლონდატს, სადაც კუხულაინდმა მოსრა ასი მდევარი.

– დიდი გმირობა ჩაიდინე შენ, კუხულაინდ, ასი ძლიერი მებრძოლი რომ დაეც, – რქვა მას ემერმა.

შემდეგ მდევერები წამოეწივნენ მალ ბონის იმფუატის ფონთან. ემერი ეტლიდან ჩამოვიდა და კუხულაინდი დიდხანს მიერეკებოდა მდევერებს მდინარის გასწვრივ. მისი ბედაურების ფლოქვებიდან გაფრენილი მიწის გორახები ფონს გადალმა მიფრინავდნენ ბორრაისით. შემდეგ მან მდევერები მიაბრუნა და ბორრაისიდ გარეკა. ამჯერად ბედაურების ფლოქვებიდან გაფრენილი მიწის გორახები ფონს გადალმა მიფრინავდა თემანით. იმის გამო, რომ გორახები მიფრინავდნენ ორივე მხარეს, ეს

ადგილი იწოდება ორმხრივი გორახების ფონად. და შემდეგ ყოველ ფონთან, ალბინესთან მყოფი სკენმენის ფონიდან მოკიდებული, ვიდრე ბრეგის ბონამდე, კუხულაინდი ამხობდა ასობით მდევარს და ამრიგად ავლენდა იმ გმირობას, ემერს რომ აღუთქვა, მთელი და უვნებელი გამოვიდა იგი ამ ბრძოლებიდან და მიმწუხრზე ემაინ-მახას უწია.

ოდეს ემერი წითელი ტოტის სახლში შეიყვანეს და წარუდგინეს კონხობარსა და ულადელ ვაჟკაცებს, ყველანი თავაზით მიესალმნენ მას. კუხულაინდმა ემერი ცოლად შეირთო და ისინი სიკვდილამდე აღარ დაცილებულან.

ს ა გ ი დ ა ნ
« ხ ა რ ი ს გ ა ტ ა ც ე ბ ა კ უ ა ლ ნ გ ე დ ა ნ »
ს ა უ ბ ა რ ი ძ ი ლ ი ს წ ი ნ

ერთხელ, როდესაც კრუახან კონახტელის ციხე-სიმაგრეში აილილისა და მედბისათვის განამზადეს ხელმწიფური სარეცელი, ძილის წინ ასეთი საუბარი წამოიწყეს მათ:

– ნინველავ, – იზრახა აილილმა, – სმენა მომაპყარ, ჭემმარიტ სიტყვას მოგახსენებ: კარგია ცოლობა ღირსეულ მამრისა.

– ჭემმარიტად კარგია, – მიუგო ასულმა. – მაგრამ რად უბნობ შენ აგრე?

– იმად ვუბნობ, – განაგრძო აილილმა, – რომ შენ დღეს უკეთესი ხარ, ვიდრე ქორწინების დღეს.

– მე შენამდეც კარგი ვიყავ, – ეზრახა მედბი.

– ჩვენ რაღაც არ გვსმენია შენი ღირსეუბები, – რქვა აილილმა, – თუ არ ჩავთვლით მითქმა-მოთქმას იმ მემკვიდრეობაზე, რომელიც შენ გელოდა, და აგრეთვე, იმ გაუთავებელ დავას შენს მტერ-მოყვარეთა შორის, და როგორ გამოვძალოთო მედბს.

– მსგავსი არაფერი ყოფილა, – წარსთქვა მედბმა. – მამაჩემი, ეოხო ფედლეხი, მე ფინდისა, რომელსაც ჰყავდა სახელოვანი წინაპრები: ფონდომანი, მე ფინდენისა, ფინდგუნა, მე როგენ რუადისა, რიგენი, მე ბლატახტისა და ენ აგნეხი, მე ანგუს ტურბეხისა, იყო უზენაესი ხელმწიფე ირლანდიისა. ექვსი დიდებული ასული ესვა მას: დერბრიუ, ეტნე, ელე, კლოტრუ, მუგანი და მედბი, და მე, მედბი, უმაღლეს და უკეთილშობილეს ვიყავ მათ შორის. მე ვიყავ ყველაზე ზრდილი და გულუხვი, შეუდარებელი ვიყავ მე მხედარი. მე მემსახურებოდა ლტოლვილთა ათას ხუთასი მე და ამდენივე მე ადგილობრივ დიდებულთა, ვითარცა ხელმწიფის სპა. და კიდევ ათ-ათი მებრძოლი თვითეულ მებრძოლზე, და კიდევ ექვს-ექვსი თვითეულზე, და კიდევ ხუთ-ხუთი თვითეულზე, და კიდევ სამ-სამი და ორ-ორი თვითეულზე, და კიდევ თითო-თითო თვითეულზე. ასეთი იყო ჩემი ჩვეულებრივი ამალა და მის შესანახად მამაჩემმა მიბოძა მე ირლანდიის ერთ-ერთი მეხუთედი – კრუახანი, და სწორედ ამისთვის შემარქვეს მე კრუახანელი მედბი. მე შუამავლებს მიგზავნიდნენ ლაგენის ხელმწიფე ფინი, მე როს რუადისა, ტემრას ხელმწიფე კაირპრე ნიაფერი, მე როს რუადისა, ულადის ხელმწიფე კონხობარი, მე ფახტნა ფატახისა, და აგრეთვე, ეოხო ბეკი, მაგრამ არც ერთის ცოლობა არ ვისურვე, რამეთუ მოვითხოვე მე განსაკუთრებული საქორწინო სანიჭარი, როგორც ჯერ ირლანდიის არც ერთ ასულს არ მოუთხოვია თავისი ქმრისაგან, კერძოდ – ჩემს ქმარს არ უნდა ჰქონოდა მცირედი სიძუნწე, მცირედი ეჭვი და შიშიც მცირედი. თუ ჩემი ქმარი იქნებოდა ძუნწი, მაშინ ჩვენ ერთდ ცხოვრება არ გვეწერა რამეთუ აღვემატებოდი მას და ჩემი სათნოება და

სიუხვე მიზეზი გახდებოდა მისი დაცინვისა. თუ ჩემი ქმარი იქნებოდა მხდალი, მაშინ აგრეთვე არ გვეწერა ჩვენ ერთად ცხოვრება, რამეთუ მე მარტო გავიდოდი საასპარეზოდ და ბრძოლად და ხალხი მასხრად აიგდებდა მას. ხოლო თუ ჩემი ქმარი იქნებოდა ეჭვიანი, მაშინ ჩვენ აგრეთვე არ გვეწერა ერთად ცხოვრება, რამეთუ აროდეს ყოფილა, ჩემს თვალში ერთი მამრი დაეჩრდილა მეორე მამრს. და აი მე ბოლოს და ბოლოს ვიპოვე ჩემი შესაფერისი ქმარი. ეს იყავ შენ, აილილ, როს რუად ლაგენელის ძე: შენ ძუნწი არ იყავ, არ იყავ ეჭვიანი და არცა მხდალი. მე დავდე შენთან ხელშეკრულება და მოგეც შენ საქორწინო სანიჭარი, რომელიც ხამდა მიელო ცოლს, ვიდრე ქმარს, კერძოდ, – სრული საომარი აღჭურვილობა თორმეტი კაცისათვის, ეტლი თორმეტ მონად ღირებული და შენი მარცხენა ხელის ნების სიფართო ოფაზი ოქროს დაფა, რათა დაგეფარა სახე შენი, თუ ვინმე მოიწადინებდა შენს შერცხვენას, მოყივნებას, ანდა გაწითლებას.

– რა უფლებით მეუბნები ამას, შენ ხომ ნაკლები ქონება, განძი და დოვლათი გიძევს, ვიდრე მე, – წარსთქვა აილილმა.

– ახლავე შევაჯეროთ ყოველიფერი, – ეზრახა მედბი.

და იხმო მედბმა მსახურნი თვისნი და იწყეს მსახურთა მისი ბრძანებისამებრ მოზიდვა ყოვლისა განძისა, რათა დაედგინათ, ვის უფრო მეტი დოვლათი ებადა. მოზიდეს კათხები, კასრები, რკინის ტაშტები, სამჭედურები და მაზმაროთები. მოიღეს დასტანაგები, ბეჭდები, ზარქაშები და ნაირფერი ტალავარები – მეწამული, ცისფერი, მრეში, სხურებულნი და ფეროი. – ველებიდან, მინდვრებიდან და ხეობებიდან გამორეკეს ცხოვართა, თხათა, ძროხათა და სხვა პირუტყვთა ურასტი სამწყსო, არვე და მროწლე. ყოველივე დაითვალეს და აღმოჩნდა, რომ ოდენობით, ზომით და ღირებულებით ისინი ტოლფასნი იყვნენ: მედბის ყოველი ჯიშისანი ხარის საპირისპიროდ, აილილის მროწლეში აღმოჩნდა ასეთივე ჯიშისანი ხარი. ნიკორას უხმობდნენ ასეთ ხარს. შემდეგ კი იალალებიდან და მდელოებიდან მორეკეს მათი ბედაურების რემა და მოიღეს მათი აღკაზმულობა, ყოველივე დათვალეს და დაადგინეს, რომ აქაც ტოლს არ დაუგდებდნენ ერთმანეთს. მედბის რემაში აღმოჩნდა ერთი უბადლო ბედაური, ერთ ტყვედ ღირებული, მაგრამ ასეთივე ბედაური აღმოჩნდა აილილის რემაშიც. ტყეთა ტევრებიდან და უდაბური ადგილებიდან მორეკეს მათი ტახები და კერატები; დაითვალეს, დააზომეს, აწონეს, და აღმოჩნდა, რომ ეს პირუტყვიც თანაბარი ჰყოლიათ მათ. მედბის ყოველ საუკეთესო კერატს დაუპირისპირდა აილილის ასეთივე კერატი. ასევე ტოლფასი იყო მათი თვითეული ხბო, მოზვერი და ცხვარი.

მაშინ ბრძანა მედბმა, მოეხმოთ მისი მალემსრბოლი მაკ როტი და ჰკითხა მან მალემსრბოლს, სად შეიძლებოდა პოვნა ასეთივე, ანდა უფრო ჯიშისანი ხარისა, ვიდრე მისი საუკეთესო ხარი იყო.

– ახლავე მოგახსენებ, – წამოიძახა მაკ როტმა, – თუ სად შეიძლება პოვნა ისეთივე, ანდა უფრო ჯიშისანი ხარისა, ვიდრე მედბის საუკეთესო ხარია: თქვენ მას იპოვით ულადის თემში, ტრიხა-კეტ-კუალნგეში, დარეს, ფიახნას ძის სახლში. მას უხმობენ კუალნგელ წიქარას!

– ისწრაფე, მაკ როტ! – წამოიძახა მედბმა. – წადი და ჩემი სახელით სთხოვე დარეს კუალნგელი წიქარა ერთი წლით, წლის ბოლოს კი იგი მიიღებს შესაფერის საჩუქარს – ერგას ხბოს და დამატებით თავად კუალნგელ წიქარას! თუ იქაური ერი ცერად დაგიწყებს მზერას, იმისათვის, რომ შენ გსურს წაჰგვარო მათ ისეთი განძი, როგორიცაა კუალნგელი წიქარა, მაშინაც შეგიძლია სხვა წინადადებაც მისცე დარეს: დაე, თავად დარე გამოცხადდეს ჩვენთან თავისი ხარით, და იგი მას აის სიამეთა

ველზე მიიღებს იმის ტოლ ნაკვეთს, რაც ჰქონდა მას ულადში ადრე, აგრეთვე ეტლს სამჯერ შვიდ მონად ღირებულს, და დამატებით ჩემთა აშავერთა მეგობრობას.

დაიძვრნენ კრუხანელი მალემსრბოლები, ისწრაფეს დარეს, ფიახნას მის ციხე-დარბაზისაკენ. ცხრა იყო მალემსრბოლთა რიცხვი. დარე პატივით მიეგება მაკ როტს, რამეთუ იგი უბადლო მალემსრბოლი იყო მთელს ირლანდიაში. ჰკითხა მას დარემ, რა იყო მიზანი მისი მგზავრობისა. მალემსრბოლმა ამცნო მას თავისი მგზავრობის მიზეზი, მოუთხრო აილილსა და მედბს შორის ჩამოვარდნილ დავაზე და იმაზე, რაც მას დაავალეს. «შენ ამისათვის მიიღებ, _ დასძინა მან, _ ჩინებულ საჩუქარს: ერგას ხბოს და, დამატებით, თავად კუალნგელ წიქარას. ხოლო თუ ისურვებ, ჩვენ გვაქვს კიდევ ერთი წინადადება: თავად გვეწვიე კონახტში შენის ხართურთ და შენ აქაური მიწების ნაცვლად, მიიღებ მის ტოლ ნაკვეთს მაგ აის სიამეთა ველზე, აგრეთვე ეტლს, სამჯერ შვიდ მონად ღირებულს, გარდა ამისა მედბის აშავერთა მეგობრობას.»

დიდად ეამა ეს ამბავი დარეს. იგი სიხარულისაგან ისე მაღლა შეხტა, რომ ბუმბულის ლეიბი ერთიან აცახცახდა.

_ ვფიცავ ჭემმარიტი ფიცით, _ წარსთქვა მან, _ რაც არ უნდა სთქვან ულადთა, კუალნგელი წიქარა კონახტის მიწას იხილავს.

ეამა მაკ როტს დარეს სიტყვები.

პატივით ადავსეს მედების ელჩები. ლორთქო ლერწამი დაუფინეს იატაკზე. მოართვეს საუკეთესო ხორაგი და გაუმართეს ჩინებული ნადიმი. მალემსრბოლები მალე დათვრნენ და ფეხზე ძლივს დგებოდნენ. მაშინ წამოიწყო საუბარი ორმა მალემსრბოლმა.

_ ისმინე სიტყვა ჩემი, ჭემმარიტი, _ წარსთქვა ერთმა. _ კარგია მასპინძელი, ახლა რომ გვმასპინძლობს.

_ ჭემმარიტად კარგია, _ უპასუხა მეორემ.

_ თუ გეგულება უმჯობესი ულადთა შორის? _ იკითხა პირველმა.

_ დიაღაც მეგულვის, _ ეზრახა მეორე, _ კონახტარი, ულადთა ხელმწიფე; მთელი ულადიც რომ შეიყაროს მის ირგვლივ, ვერავინ მოაყინოს იგი! მისი ძალა იმდენად დიდია, რომ საქმე, რომელიც არ ხამდა ეტვირთა ირლანდიის ოთხ უზარმაზარ მეხუთედსაც კი, მან დააკისრა მხოლოდ ცხრა მალემსრბოლს.

_ აი, ჭემმარიტი მატაროცი! _ იყო პასუხად.

სწორედ ამ დროს სახლში შემოვიდა დარეს, ფიახნას მის, მნე და მას შემოჰყვინენ ხორაგითა და სასმელებით დატვირთული მსახურები. მნემ ყური მოჰკრა მათ საუბარს და რისხვით აღივსო იგი, უხეშად მიაჩეჩა მათ მოტანილი ხორაგი და არ შესთავაზა მათი გემება. შემდეგ იგი შევიდა სახლში, სადაც იმყოფებოდა დარე, ფიახნას ძე, და ეზრახა მას:

_ განა შენ აღუთქვი მალემსრბოლებს ჩვენი უბადლო განძი, კუალნგელი წიქარა?

_ დიახ, მე აღვუთქვი, _ უპასუხა დარემ, ფიახნას ძემ.

_ იქ, სადაც ეს აღთქმა ითქვა, არ წართქმულა ჭემმარიტად ხელმწიფური სიტყვა, _ წარსთქვა მნემ, _ რამეთუ გავიგონეთ, ნებით რომ არ აღგეთქვა ხარი იგი, მაშინ აქ მოვიდოდა აილილისა და მედბის ლაშქარი, რომელიც ფერგუსის, როიგის მის შეწევნით, ძალით გაიძულებდა ამას.

_ ვფიცავ ჩემს ღმერთებს, ისინი ძალით ვერ წაიღებენ იმას, რასაც თავად არ დავთმობ ნებით, _ უპასუხა დარემ.

ასე გაატარეს მალემსრბოლებმა ეს ღამე. დილით კი წამოდგნენ და გასწიეს იმ სახლისაკენ, სადაც დარე იმყოფებოდა.

– ჩვენო დიდებულო მასპინძელო, – ჰკადრეს მათ, – ჩვენ გვსურს დავრწმუნდეთ, რომ მოვედით სწორედ იქ, სადაც კუახუნგელი წიქარა იმყოფება.

– თუმცა ახლა ამაზე არა გვაქვს ლაპარაკი, – უპასუხა მათ დარემ, – მაგრამ ჩვეულებად რომ მქონდეს მალემსრბოლთა, მწირთა და მოგზაურთა დასჯა, მაშინ ვერც ერთი თქვენგანი ცოცხალი ვერ მიიქცეოდა შინ.

– ეგ რატომ? – ჰკითხა მაკ როტმა.

– მე საამისოდ საკმაო საფუძველი მაქვს, – წარსთქვა დარემ. – თქვენ გითქვამთ, თითქოს მე ნებით არ დამეთმო ხარი იგი, მაშინ მას ძალით წამგვრიდა აილილისა და მედბის ლაშქარი, ხოლო ფერგუსი, ძე როიგისა, შეეწევნოდა მათ თავისი ფრიადი სიბრძნით.

– მაგრამ რაც არ უნდა მომხდარიყო და რაც არ უნდა ელაცხათ აქ მალემსრბოლებს თქვენი ლუდისა და ხორაგის შემდეგ, ეს საქმეს როდი შეეხება და ამის გამო ვერ უსაყვედურებთ აილილსა და მედბს, – განაცხადა მაკ როტმა.

– მაგრამ ამჯერად ხეს მაინც ვერ გაგატანთ, შევეცდები იგი ჩემთან ვიყოლიო.

ელჩები გამოეთხოვნენ დარეს და მიიქცნენ კრუახან კონახტელის ციხე-სიმაგრეში. მედბმა ელჩობის ანგარიში მოითხოვა, რაზედაც მაკ როტმა უპასუხა, რომ ისინი ხელცარიელი დაბრუნდნენ.

– რა იყო ამის მიზეზი? – ჰკითხა მედბმა.

მაკ როტმა მოუთხრო მას, როგორც იყო საქმე.

– ძნელია გაუთოვება კვანძიანი ქსოვილისა, – შენიშნა მედბმა. – მაგრამ თუ მურკვნით ვერა, მაშინ დაჯანდვრით აღვისრულებთ წადილს.

და მედბმა კონახტის ყოველ თემში აფრინა მაცნენი და მოუწოდა ქუდზე კაცს.

კუახუნგელისა და ფერდიადის ორთაბრძოლა

ირლანდიელმა მამაცებმა ბევრი იფიქრეს იმის თაობაზე, თუ ვის ძალედვა ხვალ დილით შერკინებოდა კუახუნგელს და დაეძლია იგი. საერთო აზრით, ეს ძალედვა მხოლოდ ფერდიადს, დამანის ძეს დარეს ძეს, უგულოვნეს ვაჟკაცს დომნანის ჯილაგში. რამეთუ ბრძოლაში, საგრობაში და ლაშქრობაში ისინი ტოლს არ დაუგდებდნენ ურთიერთს. ერთი და იგივე მემათრახე დიაცთა წვართეს იგინი და ასწავეს მათ სიკისკასისა და საბრძოლო ძალის ფანდები. სკატახის, უატახისა და აიფეს სკოლებში იწვართნენ ისინი და ვერფრით ვერ სჯობნიდა ერთი მეორეს, თუ არ ჩავთვლით რქიანი შუბით ძგერებას, რომლის საბადლოდაც ფერდიადს ჰქონდა რქის ბეჭთარი.

მცნევარნი და ელჩნი აფრინეს ფერდიადთან, ყური არ ართხოვა ფერდიადმა მათ თხოვნას, რამეთუ უწყოდა მიზანი ელჩობისა: იგი უნდა შერკინებოდა სიყრმის მეგობარს, ამხანაგსა და ძმადნაფიცს.

მაშინ მედბმა დრუიდნი, ჯადეგნი და ბოროტად მძნობელნი მიუგზავნა ფერდიადს. მათ უნდა ემღერათ სამი გამქარჩხავი სიმღერა, წარეთქვათ სამი ბოროტი შელოცვა და ფერდიადის სახეზე გაეჩინათ სამი სატკბურა, – სატკბურა შერცხვენისა, სატკბურა სირცხვილისა და სატკბურა მოყივნებისა. ამ სენს უნდა წარეწყმიდა იგი, თუ წამსვე არა, ცხრა დღეში მაინც. ფერდიადი დამორჩილდა მათ, რამეთუ ერჩია მას განგმირულიყო სიძლიერის, სიგულოვნისა და სიკისკასის ფანდების შუბით, ვიდრე შუბით შერცხვენისა, სირცხვილისა და მოყივნებისა.

ფერდიადი ხელმწიფის ციხე-დარბაზში გამოცხადდა. დიდი თავაზით მიეგება მას დარბაზის ერი. მოართვეს სურნელოვანი თაფლუჭი და გაუმართეს დიდებული ნადიმი. ოდეს იგი შეთვრა და გამხიარულდა, მაშინ აღუთქვეს მას დიდი ძღვენი და დოვლათი მომავალი ორთაბრძოლისათვის. აი რა აღუთქვეს ფერდიადს. ეტლი, ოთხჯერ შვიდ მხევლად ღირებული, ყოველი ფერის ტალავარი თორმეტი კაცის შესამოსელი. საკუთარი მამულის წილ, მამული მაგ აის პოხიერ ველებზე, ყოველგვარი ხარკისა და ბეგარისაგან თავისუფალი. სამუდამო განთავისუფლება სამსახურისა და მორჩილებისაგან, როგორც მას, ისე მის შვილებს და მის პირდაპირ შთამომავლობას. აგრეთვე აღუთქვეს ფინდაბაირი ცოლად და მედბის მოსასხამის ოქროს აბზინდა.

იზრახა მედბმა და ეზრახა ფერდიადი.

მედბი

დიდო ფერდიად, შენ მიიღებ სანიჭარს ფრიადს:
ოქროს აბზინდას, მდიდარ ტყეებს, პოხიერ ველებს,
შენს ძვირფას მოდგმას მივანიჭებ თავისუფლებას,
თავისუფალნი იქნებით მარად.

ჰოი, ფერდიად, დიდებულო დამანის ძეო,
გადაამეტებს შენს სურვილებს წყალობა ჩვენი!
ნუთუ უარყოფ წმინდა გულით მორთმეულ ჯილდოს,
სიამოვნებით მიიღებდა რომელსაც ყველა?

ფერდიადი

უნდა მომართვათ თავდებები ჯილდოსთან ერთად,
რამეთუ მე ვარ შუბოსანი სწორუპოვარი.
დღე ხვალინდელი მე განსაცდელს მიმზადებს ფრიადს,
უნდა დავძაბო ყოველი ღონე და ყოველი ძალი!

დაუნდობელად იკბინება ჰოროლი გმირის,
კულანის ძალი რომ შეარქვა სახელად ხალხმა!
საზარელია მისი შუბის ძგერება მძიმე,
შემზარავ ტკივილს, ღრმა ჭრილობებს გაყენებს იგი!

მედბი

ოღონდ ისურვე და, თავდებებს მიიღებ ახლავ,
არ დაგჭირდება მათი ძებნა, ლოდინი მათი.
ლამაზად მორთულ ბედაურებს, დარახტულ მერნებს,
მიიღებ, როგორც საიმედო საწინდარს, გმირო.

ჰოი, ფერდიად, მორკინალო ძალგულოვანო,
სწორუპოვარო მეომარო მეომართ შორის,

ჩემი რჩეული ფალავანი გახდები მალე,
ამაღლებული ფალავანთა და გმირთა ზედა!

ფერდიადი

თუ არ მიბოძეს თავდებები, მძევლები ნაღდი,
მე ორთაბრძოლას არ გავმართავ საზარელ ფონთან,
ამ ორთაბრძოლის მოგონება იქნება დიდხანს,
ემახსოვრებათ სიმძაფრე და კვეთება მძლავრი!

ვინც უნდა მიხმოს მე ბრძოლაში, არ წავალ, არა,
მე ორთაბრძოლას არ გავმართავ, ვინც უნდა მთხოვოს,
თუ არ იფიცებ, დედოფალო, მაღალი ფიცით,
მზეს და მთოვარეს, ზღვასა და ხმელეთს!

მედბი

რატომ აყოვნებ, სანუკვარო იმედო ჩვენო?
მოდო და მივცეთ ჩვენ ერთმანეთს პირობა მტკიცე!
გვიბოძე შენი მძლე მარჯვენა, რათა ხელმწიფეთ
და დიდებულთა ზედ დაჰკრიბონ მარჯვენა თვისი.

რაიც გვიბოძა, ველარავინ წაგართვას იგი,
ოღონდ ინებე, აღსრულდება ყოველი ნება.
ჩვენ კარგად ვუწყით, კუხულაინდს დაამხოვ დილით,
შენი მარჯვენა ცოფიან ძალს უსულოდ დასცემს.

ფერდიადი

მე შენ პირობებს, დედოფალო, ვირწმუნებ მაშინ,
თუ ექვს დიდებულს, ექვს სეფეწულს მიბოძებ მძევლად,
ეს უნდა მოხდეს, ბრძოლის ველად გამოვალ ვიდრე,
ეს უნდა მოხდეს ირლანდიის მხედართა თვალწინ.

თუ აღასრულებ სამართლიან მოთხოვნას ჩემსას,
მეც უყოყმანოდ აღგისრულებ სურვილებს მაშინ,
და ორთაბრძოლას გავუმართავ უძლეველ მებრძოლს,
უთანასწორო თუმც იქნება ეს ორთაბრძოლა.

მედბი

მძევლად ინებე თუნდ დომნანი, თუნდაც კაირპრე,
თუნდ ნიამანი, ჩინებული მხედარი ჩვენი,
სიამოვნებით ჩაგბარდება ყოველი ბარდი,
ჩაიბარებდე, ფერდიადო, რომელიც გნებავს.

მძევლად ინებე ბრძენთაბრძენი ჩვენი მორანი,
თუ ასეთია გარდუვალი სურვილი შენი,
იქნებ კაირპრე მინ-მანანელს ისურვებ მძევლად,
ანდა თავდებად ჩემს ორ ვაჟკაცს ისურვებ იქნებ.

ფერდიადი

ო, ავენაო, ბოროტებით აღვსილო მედბო,
არ გენანება სასიკვდილოდ სასიძო შენი!
ხარ ჭემმარიტად კრუახნელი მეჯოგე ვინმე,
რომელსაც ტანზე სასაფლაოს ძონძები გამოსავს!

ველური ძალით მივისწრაფვი დიდების გზაზე!
რამეთუ მელის მომხიბლავი ხავერდი ჭრელი.
ჩქარა მიბოძე ჩემი წილი ოქრო და ვერცხლი,
რაც აღმითქვი სანიჭარად, მიბოძე ჩქარა!

მედბი

გმირო, შენა ხარ საიმედო საყრდენი ჩვენი,
თუ არ შენ, აბა ვის ვუბოძებ ბეჭდიან აბზინდს?
ისე მიიღებ, მორკინალი, მსოფლიო დოვლათს,
როგორც აბზინდას მიიღებ, გმირო!

უმშვენიერეს ფინდაბაირს შეირთავ მალე,
დასავლეთისა სამეფოს დიდებულ მეფეს,
იგი გახდება სანუკვარი მეუღლე შენი,
კვერით ხუროის მძლავრი ძალის დაამხე ოღონდ.

მედბი და ფერდიადი ბოლოს შეთანხმდნენ: თუ ხვალ დილით ფერდიადი ორთაბრძოლას არ გაუმართავდა კუხულაინდს, მაშინ იგი უნდა შერკინებოდა მედბის ექვს თავდებ მხედარს. ხოლო თუ ხვალ დილით ფერდიადი ორთაბრძოლას გაუმართავდა კუხულაინდს და დასცემდა მას, მაშინ ეს ექვსი მხედარი თავდები უნდა ყოფილიყო იმისა, რაც მედბმა საჩუქრად აღუთქვა ფერდიადს.

მოჰგვარეს ფერგუსს მისეული ბედაურები და ეტლში შეუბეს. იგი აღჯდა ეტლზე და ისწრაფა კუხულაინდისაკენ, რათა ემცნო მისთვის ყოველივე კუხულაინდი მიესალმა ფერგუსს.

– კეთილ ჟამს მობრძანდი, ფერგუს ბატონო, – იზრახა კუხულაინდ.

– მწამს სიწრფოება შენის სალმისა, – ეზრახა ფერგუს. – მაგრამ უწყოდე, კუხულაინდ: მე აქ გეახელი იმად, რათა დაგისახელო მხედარი იგი, რომელიც ხვალ დილით შენს პირისპირ დადგება.

– გისმენ, – წარსთქვა კუხულაინდმა.

მაშინ იზრახა ფერგუსმა:

– მხედარი იგი მეგობარი, ამხანაგი და მძაღნაფიცია შენი. იგი ტოლს არ დაგიგდებს შენ სიმყისეში, სიჩაუქეში და ძალგულოვნებაში: იგია ფერდიადი, ძე დამანისა, ძე დარესი, უმამაცესი მორკინალი დომნანის ჯილაგში.

– არ ვისურვებდი, ბრძოლად მოსულიყო ჩემთან მეგობარი ჩემი, – ეზრახა კუხულაინდი.

– მეც ამაღ გეახელ, – იზრახა ფერგუსმა, – რათა გაგაფრთხილო და ბრძოლად განემზადო, რამეთუ სხვათა მსგავსი როდი ვარ მე. მაშ უწყოდე: აწ შენი მეტოქეა ფერდიადი, ძე დამანისა, ძე დარესი.

– მე ამ ადგილზე მტკიცედ ვდგავარ, – წარსთქვა კუხულაინდმა, – მე ვიგერიებ ირლანდიის ოთხივე მეხუთედის მოძალეზას, ზამთრის პირის მთოვარისიდან, ვიდრე მოწევნამდე გაზაფხულისა, და ჯერ არ მიხილავს მხედარი ქვეყნად, რომლის წინარეც ნაბიჯი მომეცვალოს; არც მის წინაშე მოვიცვლი ნაბიჯს.

ამის შემდეგ ფერგუსი მიიქცა თავის მისაქციელში, ირლანდიელთა ბანაკში.

ფერდიადი კი შევიდა თავის კარავში, იხმო თავისი სპა და ამცნო მათ მედბისთან დადებული პირობა. მხიარულნი როდი იყვნენ იმ საღამოს ფერდიადის სპანი, არამედ შიშნულნი, ურვილნი და გაცბუნვებულნი, რამეთუ უწყოდნენ მათ: თუ ორთაბრძოლას გამართავდა მეზრძოლთა მმუსრავი ეს ორი მხედარი, ამ ორთაბრძოლაში ერთ-ერთი უსათუოდ დაეცემოდა, თუ ორივე არა; ხოლო თუ ერთ-ერთს უთუოდ ეწერა სიკვდილი, ისინი ჰგონებდნენ, რომ უფრო მათ ბატონს ეწერა, ვიდრე კუხულაინდს, რამეთუ იოლი როდი იყო კუხულაინდთან რკენა.

ძილქუშით დაიძინა ფერდიადმა იმ ღამეს, მაგრამ ოდეს დღე ღამეს გაეყარა, ფერდიადსაც გაეყარა ძილი და სიმთვრალემაც დაუტევა იგი. მომავალ ბრძოლაზე გულისთქმამ მოიცვა გონება მისი. უბრძანა მან მეეტლეს, მოერეკა ბედაურები და შეება ეტლში. მეეტლეს ეწადა, უკუეთქვა ფერდიადის ნათქვამი.

– გერჩია დარჩენა, – წარსთქვა მან.

– იყურე, ყრმაო, – გასცრა ფერდიადმა, – შენ ვერ განსაჯო საქმენი ჩვენნი. იზრახა ფერდიადმა და ეზრახა მეეტლე.

ფერდიადი

ორთაბრძოლისაკენ ვისწრაფით მხედრები,
უნდა შევერკინოთ უბადლო მორკინალს.
სულ მალე მივატანთ დიდებულ ფონამდე,
სადაც დალივლივებს ბოდბი შემზარავად.

რამეთუ შევხვდები ფონთან კუხულაინდს
და სხეულს გალეულს შუბით განვუგმირავ,
ეს მძიმე ჭრილობა მოჰკლავს უეჭველად,
ვერ გადაურჩება იგი ამ ძგერებას.

მეეტლე

ჰოი ფერდიად, შენ დარჩენა გერჩია ვანად,
რამეთუ გელის განსაცდელი მძიმე და ძნელი.
ეს ორთაბრძოლა ერთ-ერთისთვის იქნება ბოლო,
განშორებისას დაიღვრება ცრემლები უხვად.

იმ დიდგვაროვან ულადელთან ბრძოლა და ჯიბრი
შენ ჭეშმარიტად კარგს არაფერს გიქადის, გმირო.

ამ ორთაბრძოლის მოგონება დარჩება დიდხანს!
ვაი მას, ვინაც ჩაიდინა ამგვარი საქმე!

ფერდიადი

ფუჭად მეტყველებ და ამაოდ ირჯები,
არ მეჭამნიკება მე შენი ქართული.
როდი ეკადრება მორკინალს სიმხდალე,
არ შეეფერება ეჭვი და ყოყმანი.

შენ საით განსაჯო საქმენი მხედართა!
ჟამი მოწევნილა მამაცთა ბრძოლების.
ყურმოჭრილ მონობას სიკვდილი ვარჩიეთ.
ო, ნულა ვაყოვნებთ, ვისწრაფოთ ფონისკენ!

მოჰგვარეს ფერდიადს ბედაურები და ეტლში შეაბეს. ფერდიადი აღჯდა ეტლზე და საბრძოლო ფონისაკენ გაეშურა. მზე ჯერ კიდევ მთელი ძალით არ დაჰნათოდა ფონს.

– ჰეი, ბიჭო, – გასძახა მეეტლეს ფერდიადმა, – მოილე ეტლიდან ნატები და ზედსაბურავები და აქვე გამიშალე, რამეთუ გამთენიისას არ დამაძინა მე ორთაბრძოლაზე გულისთქმამ.

მეეტლემ გამოუშვა ბედაურები და გაუშალა ფერდიადს ნატები და ზედსაბურავები. ფერდიადი დაწვა და მყისვე ძილქუში დაეუფლა.

კუხულაინდმა იმ ღამეს ძილქუშით დაიძინა და არ გაუღვიძია. ვიდრე მზემ იგი მთელი თავისი ნათლით არ გააბრწყინა, რატა არ ეთქვათ ირლანდიელებს: შიშმა და სიმხდალემ გააღვიძაო იგი უთენია. როდესაც მზემ გამოანათა მთელი თავისი ნათლით, კუხულაინდმა უბრძანა მეეტლეს, მოეგვარა ბედაურები და ეტლში შეება.

– დილა მშვიდობისა, ლოიგ, – იზრახა კუხულაინდმა, – მკვეთრ გამართე ეტლი, რამეთუ უთენია სჩვევია ადგომა გმირს ჩვენსკენ მომავალს, ფერდიადს, დამანის ძეს, დარეს ძეს!

– ეტლი უკვე გამართულია, – ეზრახა ლოიგი. – აღჯექი ეტლზე და ისწრაფე, დაე სირცხვილი ნუ გაეკარება შენს საჭურველს!

და მაშინ, საბრძოლო ფანდების შეუდარებელი ოსტატი, ბრძოლებში ძლევამოსილი, ალისფერხმლიანი, მჩეხავი გმირი, კუხულაინდი, ძე სუალტამისა, აბრძანდა ეტლზე. ამ დროს კუხულაინდს გარსშემოერთყენენ ველთა და ჰაერთა სულები, ელქაჯის სახიანი ალქაჯები და გაფითრებული მამახურები და იძახეს მათ ძახილით ამაზრზენით და შემზარავით, რამეთუ ქალღმერთი დანანის მოდგმა ნიადაგ ტეხდა ძახილს კუხულაინდის ირგვლივ, რათა კვლავ უფრო გაემძაფრებინა შიში, ურვა და ძრწოლა, რომელსაც კუხულაინდი აღძრავდა ყოველ ბრძოლაში, ლაშქრობაში და ორთაბრძოლაში.

დიდი დრო როდი დასჭირდა ფერდიადის მეეტლეს, რათა გაეგონა შემადრწუნებელი გრიალი, ზათქი, ჯახანი, გრგვინვა, ტკრციალი და თქარათქური. ჯახანი ფართა ჯახებისა და შუბების მძლავრი ძგერებისა, ზრიალი ბეგთართა და მუზარადთა, ჩხერანი ხმალთა და სხვა საჭურველთა, რომელნიც აახმაურა გმირის გააფთრებულმა საბრძოლო თამაშმა, რასაც ზედ ერთვოდა ფლოქვების თქარათქური.

მაგრამ ყველაზე ზარდამცემი იყო გმირის ხაფი და პირმოხეული გრგვინვა, რომელიც მოგრიალეზდა ფონისაკენ და ეხეთქებოდა ფონს.

ფერდიადის მეეტლე მიეახლა თავის ბატონს, მხარზე დაადო ხელი და ჩასძახა:
_ დილა მშვიდობისა, ფერდიად, განიფრთხე ძილი! უკვე მიგელიან ფონთან.
და თან დასძინა:

_ შორით შემომესმა გრიალი ეტლისა,
რომელსაც ვერცხლის უხდება რკალები.
ეტლზე დაკიდულა სახე მორკინალის,
განრისხებულია გმირი სახიერი.

ბრანე გალიეს და ბრი-როსი გასწირეს,
მიეშურებიან შარით მშვენიერით,
ბაილე-ინ-ბილეს ხეების გასწვრივ.
ძლევამოსილია სვლა მათი ზვიადი.

აქეთ მოისწრაფის გმირი სანთიანი,
გაგულისებული მოდის თემანიდან,
ცხენებს მოაგელვებს უცხო შავარდენი,
გამარჯვებული და ამაყი მხედარი.

არის სისხლისფერი გმირი მარდიანი,
ჩვენსკენ მოისწრაფვის _ რაა დასამალი?
ხომ დიდი ხანია, უწყიან ულადთა,
თავს რომ დაატყდებათ უებრო მხედარი.

ვაი იმ მორკინალს, ვისაც შეეყრება
ძალდი საოცარი იმ ძალალ მწვერვალთან!
წინასწარ განვჭვრიტე, წელია მას შემდეგ,
ულადს უგრძნეულოდ თავზე დაატყდება,

ძალდი წამოსული ემაინ-მახადან,
ძალდი ცოფიანი, მძლავრი და ფესანგი,
ძალდი მოდარაჯე, ძალდი ლაშქრობათა,
მე მესმის გრიალი, იგიც გრძნობს უთუოდ!

_ ჰეი, ბიჭო! _ წარსთქვა ფერდიადმა, _ რატომ ადიდებ შენ იმ კაცს მას აქეთ, რაც სახლიდან წამოხვედი? მეტისმეტია შენი ხოტბა, შეიძლება განმარისხო კიდევ. აილილმა და მედბმა მიწინასწარმეტყველეს მე გამარჯვება, და დიდი ჯილდოსათვის მე მალე დავამხო მას. აწ დადგა ჟამი, ჩემს მხარეს დადგე!

ფერდიადის მეეტლემ მალე მიაღწია ფონს და იხილა გააფთრებით მსრბოლი უმშვენიერესი ეტლი. ეტლს ხელმარჯვედ გეზავდნენ. მას ამშვენებდა ოთხი ღერძი; მწვანე მიჩიგდანი; წვრილი, სრულიად უნოტიო და მახვილივით მტკიცე ხის ფერადი ჩონჩხი. ეტლს მიაქროლებდა ორი ბედაური, ორივე მუხლადი, გააფთრებული,

იორდა, გრძელყურა, ნესტოგემიანი, ფართომკერდიანი, ფერდებმლიერი და ფლოქვებგანიერი; წვრილი, ღონიერი, ალმოგზნებული და ფიცხელი ფეხებით.

ბედაურთაგან ერთი იყო რუხა, ფერდებმლიერი, გრძელფაფარიანი და მოკლენახტომებიანი; მეორე კი – შავრა, ხუჭუჭბეწვიანი, გრძელბიჯიანი და ზურგმოკლე. ისინი ჰგავდნენ დამშეულ შავარდნებს, მსხვერპლს რომ აცხრებიან სასტიკ ქარიშხალში; ქარიშხალს ჰგავდნენ, მირკანის თვეში ველად მოთარეშეს; ქორბუდა ხარ-ლალს, ფეხმარდი მწვევრების ორანის შემგრძნებს, თითქოს ალმოგზნებულ ლოდებზე მითქარუნობდნენო ბედაურები. მიწა ძრწოდა და ერთიან ცახცახებდა დაუცხრომელი მათი ჭენებით.

კუხულაინდმა ფონს მიატანა. ფერდიადი უცდიდა მას ფონის თემანით, კუხულაინდი დადგა ფონის ბორრაისით.

ფერდიადი მიესალმა კუხულაინდს:

– კარგ დროს მოხვედი, კუხულაინდი! – გასძახა მან.

– მართალი ბრძანებაა, – ეზრახა კუხულაინდი, – ჩვენი შეხვედრის მხოლოდ ამ წუთს თუ ვიგულისხმებთ. შემდეგ კი ვერ ვირწმუნო სიტყვები შენი. უწყოდე, ფერდიადი: მე უფრო შემეფერებოდა მივსალმებოდი შენს მოსვლას, ვიდრე შენ ჩემსას, რამეთუ შენ შემოაბიჯე იმ სამეფოში, სადაც მე ვდგავარ! და შენ ნაკლები მიზეზი გქონდა, საბრძოლველად მოსულიყავი ჩემთან, ვიდრე მე, რამეთუ შენ თავად შეურაცხყოფ ჩვენს დიაცებს და მტრობ ჩვენს შვილებს, იტაცებ ბედაურებს, ნახირს და ფარას.

– კარგი კუხულაინდი, – იზრახა ფერდიადმა. – მაგრამ ერთი რამ მაინც მიკვირს: რა უფლებით ჰბედავ შენ ჩემთან ბრძოლას? გახსოვს? სკატახთან, უატახთან და აიფესთან ყოფნის ჟამს შენ მმსახურებდი მე, განმიმზადებდი ჰოროლთ და მიგებდი ლოგინს.

– ჭეშმარიტი ბრძანებაა, – ეზრახა კუხულაინდი. – მაგრამ უწყოდე, ფერდიადი: სიყრმისა გამო ვიქმოდი მე ამას, ახლა კი სულ სხვა საქმეა. მთელს დუნიაზე არ მოიპოვება ჩემი ბადალი მორკინალი.

და ისინი მწარედ ჰყვედრიდნენ ერთმანეთს ძველი მეგობრობის დალატისათვის. იზრახა ფერდიადმა და ეზრახა კუხულაინდი:

ფერდიადი

ო, როგორ გაბედე, ძაღლო ბრუციანო,
უძლეველ მეზრძოლთან პირისპირ დადგომა?
აწ შენი სხეული სისხლით დაიცლება,
ბული ავარდებათ ოფლიან ულაყებს!

შენდა სამწუხაროდ ისწრაფე ამჯერად!
ალი აგვარდება, ვითარცა მუგუზალს,
თავს დაგეხვევიან ნაცადნი აქიმნი,
თუკი მიაღწიე წვალეებით შინამდე!

კუხულაინდი

ჭაბუკთა ლაშქარს სათავეში ვუდგავარ, გმირო,
წინამძღოლი და წინამბრძოლი ვარ დიდთა სპათა,

გავეშებული და მძვინვარე გახლავარ ტახი,
რათა დაგამხო და დაგმარხო მდინარის ფსკერზე.

რათა ბრძოლაში გამოვცადო ძალები შენი,
შენს ფიცხელ ფანდებს დავუხვედრო ფანდები უხვად.
ამ ორთაბრძოლას ვერ გავუძლებ, ფრთიანო ძაღლო,
აღარ შეგრჩება ფართო მხრებზე ამაყი თავი.

ფერდიადი

აქ არის გმირი და ლომგული მხედარი,
ვინაც დაგანარცხებს მიწაზე უსულოდ.
შენ ჩემი მარჯვენით მოგელის ამჯერად
სიკვდილი საზარი სისხლიან ბრძოლაში.

შენ დაენარცხები ულადთა წინაშე,
რომ შემოკრებილან სეირის საცქერლად,
რათა დაიხსომონ აწ სამარადისოდ,
თუ ვითარ დავამხე ულადთა იმედი.

კუხულაინდი

გმირო ფერდიად, ჩვენ პირისპირ დავდგებით ძაღვ
და ორთაბრძოლას გავუმართავთ ურთიერთს ფონთან,
საბრალო კვნესა აღმოხდება დაჩეხილ სხეულს,
მარქვი, ფერდიად, რით დავიწყოთ ეს ბრძოლა დიდი?

თუნდაც პირველად გავაშიშვლოთ მახვილი აორ,
ანდა ხელთ ვიპყრათ სისხლიანი ლიბანდაკები, _
ეგ სულერთია, დაემხოვი მხედართა თვალწინ,
რამეთუ ჟამი აღსასრულის დაგიდგა უკვე.

ფერდიადი

მზის გადაწვერვამდე, ღამის მოწვენამდე,
რადგან გვიწერია ერთურთთან რკინება,
ისა სჯობს ვიბრძოლოთ მწვერვალ ბოირხესთან.
ბევრი დაიღვრება სისხლი ამ ბრძოლაში!

შენს მწარე კივილზე მოვლენ ულადები,
«დაამხეს! დაამხეს!» _ ერთხმად შესძახებენ.
და დაუმძიმდებათ გული ამ სურათით,
თუმც დაავიწყდებათ ნანახი ადრევე!

კუხულაინდი

ჰოი, ფერდიად, ხარ მიმდგარი უფსკრულის პირას,
და აღსასრულის მოწვევნილა სასტიკი ჟამი.
მე შენს სიცოცხლეს წამოვაგებ მახვილის წვერზე,
გაიოცებენ ჩემი დარტყმის უებრო ძალას.

შენს დამამხობელს წილად ხვდება სახელი დიდი,
თავად სიკვდილიც ვერ შეამღვრევს მის ნათელ ხსოვნას.
ამიერითგან ვერ წარუძღვებ ბრძოლებში სპათა,
ველარასოდეს ვერ იგემო სიამე ბრძოლის.

ფერდიადი

ო, განვედ, განვედ, ბოროტო მისანო,
ო, განვედ, განვედ, ყოვლად ენოვანო!
ამაოდ მოელი ჯილდოს და სანიჭარს,
რამეთუ ბასრია მახვილი დამხვდურის.

კარგად შემიცვნიხარ, დამფრთხალო მხედარო,
გული გიფართხალებს, ვითარცა ნიზლიას,
უძლური ბალდი ხარ, ღიტინის მოშიში,
შენთვის უცხო არის ნამდვილი გმირობა.

კუხულაინდი

გახსოვს? სკატახი _ მემათრახე ქველი და ბრძენი,
როს გვასწავლიდა სიმყისეს და საბრძოლო ფანდებს,
ჩვენ მუდამ ერთად დავდიოდით მთაში თუ ბარად,
ყოველ ბრძოლაში ჩვენ ერთმანეთს ვუდექით გვერდით.

მეგულეებოდი ძმადნაფიცად, საკუთარ სისხლად,
მუდამ მიმაჩნდი მეგობრად და იმედად ჩემდა,
უფრო ახლობელს ქვეყანაზე არ ვიცნობ კიდევ,
უმძიმეს ტანჯვად გარდამექცევა სიკვდილი შენი!

ფერდიადი

გეტყობა, ჩირადაც არ აგდებ ღირსებას,
თუკი დაზავებას მთავაზობ მორკინალს!
უწყოდე: ვიდრემდე იყივლებს მამალი,
შენს Yთავს წამოვაგებ სისხლიან ჰოროლზე.

ჰოი, კუხულაინდ, გმირო კუალნგელ,
ცოფმა და სიშმაგემ შეგიპყრო ერთთავად,
ვიცი, დაეცემი მამაცი მარჯვენით,
ხოლო დამნაშავე იქნები თავათვე.

– ჰოი, ფერდიად, – გასძახა კუხულაინდმა, – რისთვის აღძრულხარ ბრძოლად, აილილისა და მედბისაგან წაქეზებული. განა არ უწყი, რომ ისინი ჩვენი მოშულარნი არიან? კარგად უწყოდე: არავის მოუხვეჭია ნიჭი და პატივი ჩემთან ბრძოლაში და ვერც შენ მოიხვეჭე. უთუოდ დაემხოები ჩემი მარჯვენით.

კიდევ ასე ეზრახა იგი ფერდიადს, რომელიც ყურადიღებდა მის სიტყვებს.

– ო, ბრძენო ფერდიად, მეო დამანისავ,
უნდა განაცხადო უარი ბრძოლაზე!
რამეთუ გვექნება მძიმე ორთაბრძოლა
და შეიმოსება ძაძვებით ულადი.

ჩემზე წამოსული შენ არღვევ სამართალს
და მეც განგიზადებ ყინულის სარეცელს.
შენ ვერ გაექცევი, ვით სხვა ვერ გაექცა,
ჩემს გამირულ ფანდებს და ჰოროლთა ძგერებას.

ვუწყი, დაგამიწებს დევგმირის სიმყისე,
ველარას გიშველის რქის გამძლე ბეგთარი,
და ასულს, ვისთვისაც იბრძვი და მოკვდები,
მეო დამანისავ, ვეროდეს იხილავ.

ო, ფინდაბაირი, დედოფლის ასული,
ეგზომ მშვენიერი და ეგზომ ტანადი,
თუმცალა ერთიან გიპყრობს და გიმონებს,
მაინც არ გერგება ამ ორთაბრძოლისთვის.

იმ ფინდაბაირზე, დედოფლის ასულზე,
ახლავ მოგახსენებ მე სიტყვას უტყუარს:
ბევრი მოატყუა და ბევრი აცთუნა
მისი გულისათვის დაეცა მრავალი.

ოჰოი, ფერდიად, გვედრებ, ნუ დაარღვევ
აგრევე განუსჯელად ჩვენს დიდ მეგობრობას,
ჩვენს შემაერთებელ აღთქმას ნუ დაარღვევ,
გასტეხე ფიცი სხვისთვის მიცემული!

ო, ერგას მორკინალს (აი უგნურება!)
წინათაც აღუთქვეს ძვირფასი ასული.
მე კი ერგასივეს სამარე ვარგუნე,
ჰოროლით განვსაჯე მბრძოლი ერგასივე.

მხნე იყო ფერბაიტ – სპათა წინამძღოლი.
ერთი გახელებით დავამხე ფერბაიტ.
თუმც სახელოვანი იყო სრუბდაირე,
ველარ დაიფარა ოქრომ და აბჯარმა.

ჩემთვის რომ აღეთქვათ ის ფინდაბაირი,
რომელსაც შეჰხარის სრულიად ულადი,
მერწმუნე, ფერდიად: ხელს არ აღვმართავდი,
არ გაგმართავდი ფონთან ორთაბრძოლას.

– ფერდიად, – განაგრძო კუხულაინდმა, – ჭემმარიტად არ გმართებდა შენ ჩემთან
ბრძოლა. რამეთუ სკატახთან, უატახთან და აიფესთან ყოფნის ჟამს ჩვენ ერთად
ვიდოდით ყოველ ბრძოლაში და ლაშქრობაში, ყოველ საგრობაში და ალაფობაში.
ერთად დავებეტებოდით უსიერ ტევრებში და უკაცრიელ უდაბნოებში, მთებსა და
ბუნაგებში.

და მან დასძინა:

– როდესაც დახვედრას ვსწავლობდით სკატახთან,
ჩვენ ძმადნაფიცები ვიყავით ნამდვილნი,
დავებეტებოდით უსიერ ტევრებში,
უშიშრად ვარბევდით შორეულ მხარეებს.
და შემდეგ ბრძოლით და ლაშქრობით დაქანცულთ,
ჩვენ ერთ სარეცელზე გვეძინა ნიადაგ.

ეზრახა ფერდიადი:

– ფანდებით მდიდარო, გმირო კუხულაინდ,
წინათ მეგობრები ვიყავით ნამდვილი.
დღეს ჩვენს მეგობრობას აჯობა პირობამ.

და შენზე მაღლია ჭრილობა პირველი.
ო, ნულა იხსენებ ჩვენს ძმადნაფიცობას,
ძაღლო ბრუციანო, ეგ ვეღარ დაგიხსნის.

შემდეგ კი იჭექა ფერდიადმა:

– დიდხანს ვაყოვნებთ! რომელი იარაღით დავიწყოთ ბრძოლა, ო, კუხულაინდ?

– შენზეა არჩევანი, – უპასუხა მან, – რამეთუ შენ პირველმა მოაღწიე ფონს.

– ხომ გახსოვს ჩვენი პირველი საბრძოლო ფანდები, – ჰკითხა ფერდიადმა, –
სკატახთან, უატახთან და აიფესთან რომ შევისწავლეთ?

– რა თქმა უნდა, მახსოვს.

– მაშ დავიწყოთ მათგან.

და მათ დაიწყეს პირველი საბრძოლო ფანდებით. ხელთ იპყრეს ორი ფარდი და
ფართო ფარი, რვა მახვილგნდეებიანი მომცრო ფარი, რვა ხელშუბი, რვა
თევზისკბილისვადიანი ხმალი და თევზის კბილით გაწყობილი რვა შუბი.

დაიწყო მათი ორთაბრძოლა. მიმოდაფრენდნენ შუბები და ხელშუბები წინაუკმო
და უკანაწარ, ვითარცა ფუტკარნი დარიან დღეს. მორკინალნი ლამობდნენ
ერთმანეთის აჩეხვას და დამხოვას, ირიდებდნენ დარტყმებს ფარის კოპებითა და
გნდეებით. ასე გასტანა გარიჟრაჟიდან ვიდრე შუადღემდე. რაზომც
განსაცვიფრებელი იყო მიხდომა, ეგზომ განსაცვიფრებელი იყო დახდომა და ვერც
ერთმა ვერ დასცა მეორე.

– შევეშვათ ამ თამაშს, – იზრახა ფერდიადმა, – ამ გზით ვერ გადავწყვეთ დავას.

მათ შეწყვიტეს ბრძოლა და საჭურველი მეეტლებს გადაუგდეს.

_ რომელი იარაღით ვიბრძოლებთ ახლა? _ ჰკითხა კვლავ ფერდიადმა.

_ შენზეა არჩევანი, _ უპასუხა კუხულაინდმა, _ რამეთუ შენ პირველმა მოაღწიე ფონს.

_ თუ ასეა, მაშ ხელთ ვიპყრათ დაძაგრული სელის საბელებით გამართული თლილი შანდაკი და მძიმე შუბები.

_ თანახმა ვარ, _ ეზრახა კუხულაინდი.

მებრძოლებმა ხელთ იპყრეს ორი ფანდი და მკვიდრი ფარი, ხელთ იპყრეს დაძაგრული სელის საბელებით გამართული თლილი შანდაკი და მძიმე შუბები. განახლდა ორთაბრძოლა. სასტიკი გახელებით ეკვეთნენ მორკინალნი ურთიერთს. გულით ეწადათ ურთიერთის დაღეწვა და დამხობა. ასე გასტანა შუადღიდან ვიდრე მიმწუხრამდე. თუმცა განსაცვიფრებელი იყო დახვდომა, მაგრამ ასევე განსაცვიფრებელი იყო მიხდომა, და ვერც ერთმა ვერ დასცა მეორე.

_ შევეშვათ ამ თამაშს, კუხულაინდ, _ იზრახა ფერდიადმა.

_ შევეშვათ, _ ეზრახა კუხულაინდი, _ ჟამი მოწევნილა.

მათ შეწყვიტეს ბრძოლა და მძიმე შუბები მეეტლებს გადაუგდეს. შემდეგ მივიდნენ ერთმანეთთან, ყელი-ყელს გარდააჭდეს და სამგზის ეამბორნენ ურთიერთს.

ეს ღამე მორკინალთა ბედაურებმა ერთ ახორში გაათიეს. მათმა მეეტლებმაც ერთ კოცონთან მოიყარეს თავი. დაჭრილი მებრძოლებისათვის ლორთქო ლერწმებიდან მათ დაწნეს ორი საწოლი და ორი ბალიში. მოიყვანეს ექიმბაშნი და დასტაქარნი, რათა დაეცხროთ მათი ტკივილები და მოეშუშებინათ მათი წყლულები. ექიმბაშებმა და დასტაქარებმა დაუძღურებულ მებრძოლებს ჭრილობებზე, სიმსივნეებსა და წყლულებზე დაადეს სამკურნალო ბალახები და მცენარენი, უმღერეს მაწიერი შელოცვები. ჭრილობებზე, სიმსივნეებსა და წყლულებზე დადებული ყოველი სამკურნალო ბალახისა და მცენარის, აგრეთვე მათ დასაამებლად ნამღერი შელოცვების ნახევარს კუხულაინდი აგზავნიდა ფონს გადაღმა, დასავლეთით, ფრდიადთან, რადგან თუ ფერდიადი მისი მარჯვენით დაეცემოდა, ირლანდიელებს არ ეთქვათ, რომ კუხულაინდს მეტი სამკურნალო დახმარება ჰქონდა, ვიდრე ფერდიადს. ხოლო ყოველი ჭამადის, ყოველი გემრიელი, გამამაგრებელი და მათრობელი სასმელის ნახევარს, რომელსაც ირლანდიელნი ფერდიადისათვის მოიღებდნენ, იგი აგზავნიდა ფონს გადაღმა, ბორრაისით, კუხულაინდთან. რამეთუ მას მეტი ხალხი უზიდავდა ჭამადს, ვიდრე კუხულაინდს. ირლანდიის ყოველი მებროლი უზიდავდა ჭამადს ფერდიადს, რომელიც იცავდა მათ კუხულაინდისაგან.

ასე გაატარეს ფერდიადმა და კუხულაინდმა ეს ღამე. მეორე დღეს კი წამოდგნენ ალიონზე და კვლავ საბრძოლო ფონთან შეიყარნენ.

_ რომელი იარაღით ვიბრძოლოთ დღეს, ფერდიად? _ იზრახა კუხულაინდმა.

_ დღეს შენზეა არჩევანი, _ ეზრახა ფერდიადი, _ რამეთუ გუშინ მე ავირჩიე.

_ მოდი, დღეს ვიბრძოლოთ ყველაზე მძიმე და გრძელი შუბებით, _ რქვა კუხულაინდმა. _ ვინძლო პირდაპირ კვეთებით ჩქარა გადავწყვიტოთ დავა, ვიდრე შორეული სრევით. ბედაურები ეტლებში შევაბათ, შევებათ ეტლებით.

_ დე იყოს ასე, _ მიუგო ფერდიადმა.

მებრძოლებმა ხელთ იპყრეს ყველაზე ფართო და მკვიდრი ფარები, ყველაზე მძიმე და გრძელი შუბები. განახლდა ორთაბრძოლა. გააფთრებით ეკვეთნენ ერთმანეთს მორკინალნი. ლამობდნენ განეგმირათ, აეჩეხათ და დაემხოთ ერთმანეთი. ასე გასტანა გარიჟრაჟიდან ვიდრე მიმწუხრამდე. მორკინალთა ირგვლივ ყრანტალით

დალასლასებდნენ ლემის მოყვარული შავი ფრინველები, ლამობდნენ ჭრილობებიდან სისხლის მოსმას და ხორცის წაგლეჯას, რათა ეღრევათ ღრუბელთა მიღმა.

ოდეს მიმწუხრმა მოაწია, გაიტანჯნენ ბედაურები მათი, ქანცი გაუწყდათ მათ მეეტლებს. ამოიშრიტა ძალი მორკინალთა.

– შევწყვიტოთ ბრძოლა, – იზრახა კუხულაინდმა. – რამეთუ გაიტანჯნენ ბედაურნი ჩვენნი და დაშვრნენ მეეტლენი: იგივე ხომ არ გვჭირს ჩვენც?

– შევწყვიტოთ ბრძოლა, – იზრახა ფერდიადმა, – მოაწია ჟამმა.

მათ შეწყვიტეს ბრძოლა და გრძელი შუბები მეეტლეებს გადაუგდეს. შემდეგ მივიდნენ ურთიერთთან, ყელი-ყელს გარდააჭდეს და სამგზის ეამბორნენ ურთიერთს.

ეს ღამე ისევ ერთ ახორში გაათიეს მეთმა ბედაურებმა. მათი მეეტლენიც ერთ კოცონს მიუსხდნენ. დაჭრილი მებრძოლებისათვის ლორთქო ლერწმებიდან ორი საწოლი დაწნეს. მოვიდნენ ექიმბაშნი და დასტაქარნი, რათა განეჩხრიკათ მათი ჭრილობები, აღმოეჩინათ დახმარება და მათ ახლორე გაეთიათ ღამე. იმდენად საზარელი იყო მათი ჭრილობები და წყლულები, რომ მათ ვერარა იღონეს, თვინიერ იმისა, რომ ასვეს მათ ჯადოსნური სასმელები და უმღერეს შელოცვები და გამოლოცვები, რათა დაემშვიდებინათ მათი სისხლი, შეეჩერებინათ სისხლის დენა და დაეცხროთ ტკივილები. საკუთარ ჭრილობებზე და წყლულებზე განკუთვნილი ყოველი ჯადოსნური სასმელის, ყოველი შელოცვისა და ყოველი გამოლოცვის ნახევარს კუხულაინდი აგზავნიდა ფონს გადადმა, დასავლეთით, ფერდიადთან, ხოლო ფერდიადი ყოველი ჭამადის, ყოველი გემრიელი, გამამაგრებელი და მათრობელი სასმელის ნახევარს, რომელსაც მას ირლანდიელი მებრძოლები უზიდავდნენ, აგზავნიდა ფონს გაღმა, ბორრაისით, კუხულაინდთან, რამეთუ ფერდიადს მეტი ხალხი უზიდავდა ჭამადს. ირლანდიის ყოველი მამაცი უზიდავდა ჭამადს ფერდიადს, რომელიც იცავდა მათ კუხულაინდისაგან, ხოლო კუხულაინდს ჭამადს უზიდავდა მხოლოდ მაგ-ბრეგის ხალხი, რომელნიც ყოველ ღამე მოდიოდნენ მასთან სასაუბროდ.

ეს ღამეც ასე გაატარეს კუხულაინდმა და ფერდიადმა. მესამე დღეს კი წამოდგნენ დილით და კვლავ შეიყარნენ საბრძოლო ფონთან. კუხულაინდმა შენიშნა, რომ ფერდიადს მწუხარე სახე ჰქონდა და ნაღვლიანად გამოიყურებოდა.

– ცუდად გამოიყურები დღეს, ფერდიად! – იზრახა კუხულაინდმა. – შენი თმა გაბაცებულა და დანისლულა თვალები შენი. იერი, სახე და მიხრა-მოხრა შენი ძველებური აღარ არის.

– ასეც რომ იყოს, შენი შიშით როდი მომსვლია ეს, – ეზრახა ფერდიადი, – რამეთუ ამჟამად მთელს ირლანდიაში არ მოიპოვება გმირი, რომელიც მე ვერ დავამხო.

ფრიად დაღონდა კუხულაინდი ფერდიადის გამო.

აი როგორი სიტყვებით ეზრახნენ ისინი ერთმანეთს:

კუხულაინდი

ჰოი, ფერდიად! საბრალოა იერი შენი!

შენ ჭეშმარიტად მისული ხარ სამარის კარად.

რისთვის აჰყევი მოშულარი დიაცის სიტყვას,

ერთგულ ძმობილთან ორთაბრძოლა გამართე რისად?

ფერდიადი

ო, კუხულაინდ, საამაყო შეგირდი სიბრძნის,
სიამაყევ და თვალისჩინო დიდებულ სპათა,
ადრე თუ გვიან, ყველას ბნელი სამარე გველის,
სამარადისო სარეცელი მოგველის ჩვენაც.

კუხულაინდი

ფინდაბაირი, დიდებული ასული მედბის,
რომლის მშვენება თვალს ხიბლავს და გონებას იპყრობს,
განა იმიტომ აღვიქვს, რომ უყვარხართ ძალზე,
არამედ იმად, რომ განსცადონ ძალები შენი.

ფერდიადი

ოჰოი, ძაღლო, შემკობილო ყოველი ნიჭით!
დიდი ხანია განიცადა ძალები ჩემი,
ჩემზე მამაცი ჯერ არავინ უხილავთ ქვეყნად,
არც მე მიხილავს ჩემზე მძლავრი მხედარი სადმე.

კუხულაინდი

ოჰოი, ძეო დამანისავ, დარესა ძეო!
ამ ძნელ საქმეში დამნაშავე იქნები თავად.
არა, არ უნდა დაჰყოლოდი დიაცის სიტყვას,
არა, არ უნდა აღგემართა ძმობილზე ხელი!

ფერდიადი

ძვირფასო ძაღლო, უომრად რომ დავცილდეთ ახლა,
როგორც შეჭფერი ძმადნაფიცებს, მოყვარულ ძმობილთ,
მოვაყივნებდი ჩემს სახელს და პირობას ჩემსას,
რომელიც უკვე აილილისა და მედბის მივეც!

კუხულაინდი

ჯერ არასოდეს არ შობილა ისეთი მეფე,
არც დედოფალი არ შობილა ისეთი ქვეყნად,
რომლის გულისთვის ავიღებდი საბრძოლო მახვილს,
და აღვმართავდი საყვარელი ძმობილის თავზე.

ფერდიადი

ო, კუხულაინდ, მორკინალო სწორუპოვარო,

ჩვენ სასიკვდილოდ გაგვიმეტა წყეულმა მედბმა.
ვუწყი, ბედი რომ გამარჯვებას გარგუნებს ჩემზე,
ვერ გაგეკაროს ძენ ბოროტი ცოდვები ჩვენი.

კუხულაინდი

სიბრალოლისგან მიღონდება კეთილი გული,
ლამის სხეული დაუტევოს საბრალო სულმა.
ჰოი, ფერდიად, რა გაუძლებს კვეთებას ჩემსას,
ეს შერკინება უსამართლო იქნება, ძმაო!

– კმარა, კუხულაინდ, თავს ნულარ დამტირი! – წარსთქვა ფერდიადმა. – რომელი იარაღით შევებათ ამჯერად?

– ამჯერად შენზეა არჩევანი, – ეზრახა კუხულაინდი, – რამეთუ გუშინ მე ავირჩიე.

– მოდი, შევებათ, ურთიერთს – რქვა ფერდიადმა, – ჩვენი მძიმე და უმოწყალოდ მჩეხავი ხმლებით. ვინძლო მჩეხავი დარტყმებით უფრო ჩქარა გადავწყვიტოთ დავა, ვიდრე ჩხვლეტით.

– დე იყოს აგრე, – ეზრახა კუხულაინდი.

მებრძოლებმა ჩაბლუჯეს ორი გრძელი და ვეება ფარი, აგრეთვე იშიშვლეს მძიმე და უმოწყალოდ მჩეხავი ხმლები. განახლდა ორთაბრძოლა. გააფთრებით ეკვეთნენ მორკინალნი ურთიერთს. ორივეს ეწადა ურთიერთის აჩეხვა, გამოფატვრა და დამხოზა. ერთი თვის ბალღის თავისოდენა იყო სხეულის ნაფლეთები, რომელსაც ისინი ერთმანეთს ფლეთდნენ მხრებიდან, ბეჭებიდან და ფერდებიდან. და ასე გასტანა განთიადიდან ვიდრე მიმწუხრამდე.

– შევწყვიტოთ ბრძოლა, კუხულაინდ, – ეზრახა ფერდიადი.

– შევწყვიტოთ, – ეზრახა კუხულაინდი, – მწუხრი მოწევნილა.

მათ შეწყვიტეს ბრძოლა და საჭურველი მეეტლებს გადაუგდეს. თუ მათი შეყრა იყი შეყრა ორი მხიარული, ხალისიანი, გულსავსე და ხალვათი მხედრის, სამაგიეროდ გაყრა მათი იყო გაყრა ორი ნაღვლიანი, შეჭირვებული და ურვილი მებრძოლისა. ეს ღამე მათ ბედაურებს ერთ ახორში არ გაუთევიათ. არც მათი მეეტლენი მისხდომიან ერთ კოცონს.

ასე გაატარეს მებრძოლებმა ღამე. მეორე დღეს კი ფერდიადი წამოდგა ალიონზე და სრულიად მარტო წარემართა საბრძოლო ფონისაკენ. მან უწყოდა, რომ მოაწია ჟამმა გადამწყვეტი ბრძოლისა და რომ ამ ბრძოლაში ერთ-ერთი უთუოდ დაეცემოდა, თუ ორივე არა. მან ტანთ შეიმოსა თავისი საბრძოლო და საორთაბრძოლო აბჯარი. აი როგორი იყო ეს აბჯარი.

ფერდიადმა ჩაიცვა ოქროსთმიანი ქობით დამშვენებული აბრეშუმის საწმერთული, ზედ გადაიცვა ტყავის მრეში შარვალი. შარვალზე მიიმაგრა დოლაბისოდენა მკვიდრი ლოდი. შემდეგ გადაიცვა ნაწრთობი რკინის მტკიცე და სქელი წვივსაცმელი, რომელიც ფარავდა დოლაბისოდენა მკვიდრ ლოდს. აგრე შეიმოსა ფერდიადი, რამეთუ კუხულაინდს რქის შუბის რიდი ჰქონდა ფრიადი. შემდეგ დაირქვა ბრძოლების, ლაშქრობების და ორთაბრძოლების მუზარადი. მუზარადს ამშვენებდა ორმოცი გამჭვირვალე ქვით მოოჭვილი, წითელი მინანქრითა და კრისტალებით გაწყობილი დიდებული ჯიღა. ჯიღაზე ნათობდნენ აღმოსავლეთის მცენარეულობათა ხატები.

ფერდიადმა ხელთ იპყრა თავისი მგმირავი შუბი; წელზე შემოირტყა თავისი ფხიანი გორდა, გორდას ამშვენებდა ოქროს ვადა და კადონი. ფართო ბეჭებზე წამოიგდო ხარის ტყავისაგან ქმნილი ვეებერთელა ფარი, ფარს ამშვენებდა ორმოცდაათი კოპი. ყოველ კოპზე დაეტეოდა ტახის ხატი. ფარის შუაში კი ანათებდა უზარმაზარი ოქროს კოპი.

ამგვარად აღიჭურვა ფერდიადი და დაიწყო ჰარში კისკასი ფანდების ჩვენება. მრავალი, მრავალსახე, თვალისმომჭრელი და თვალუმალი იყვნენ ფანდები, რომელნიც ფერდიადს არავისაგან არ ესწავლა, არცა დიაცისა და არცა მამაცისაგან, არც სკატახთან, არც უატახთან და რაც აიფესთან: ისინი თავად შეთხზა მან იმავე დღეს, რათა ეჩვენებინა კუხულაინდისათვის.

კუხულაინდი მივიდა ფონთან და იხილა მრავალი, მრავალსახე, თვალისმომჭრელი და თვალუმალი ფანდები, რომელსაც უჩვენებდა ფერდიადი ჰერში.

– ძმაო ლოიგ, – ეზრახა კუხულაინდი თავის მეეტლეს, – ხომ ხედავ იმ მრავალ, მრავალსახე, თვალისმომჭრელ და თვალუმალ ფანდებს, რომელსაც აჩვენებს ფერდიადი ჰაერში? მკვეთრ დავეუფლები მე მათ. უწყოდე, ლოიგ! დღეს მეტოქემ ბრძოლაში თუ დამჯახნა: მაშინ შენ უნდა მქირდო და მათრიო მე, რათა აღიგზნოს ცეცხლი და გააფთრება ჩემი. ხოლო თუ მე დავჯახნე იგი, მაშინ უნდა მივაზირო, ამაზავთო და ფრთები შემასხა, რათა გადიადღეს სიგულოვნე ჩემი.

– ისე აღსრულდება, როგორც ბრძანე, ჩემო კუხუ, – ეზრახა ლოიგი.

მაშინ კუხულაინდმაც აისხა თავისი საბრძოლო და საორთაბრძოლო საჭურველი, დაიწყო ჰაერში ისეთივე მრავალი, მრავალსახე, თვალისმომჭრელი და თვალუმალი ფანდების ჩვენება, რომლებიც მას მანამდე არავისაგან არ ესწავლა არცა დიაცისა და არცა მამაცისაგან, არც სკატახთან, არც უატახთან და არც აიფესთან. ეს იხილა ფერდიად და მიხვდა, რომ ამ ფანდებს აქვე დაეუფლა კუხულაინდი.

– ფერდიად, რომელი საჭურველით შევებათ ამჯერად? – ეზრახა კუხულაინდი.

– ამჯერად შენზეა არჩევანი, – უპასუხა ფერდიადმა.

– მაშ დავიწყოთ ფონის თამაშით, – ეზრახა კუხულაინდი.

– თანახმა ვარ დავიწყოთ, – უპასუხა ფერდიადმა.

ასე კი უპასუხა ფერდიადმა, მაგრამ როდი ახარებდა მას თამაში იგი, რამეთუ უწყოდა: კუხულაინდი ჯობნიდა ყველა მორკინალს, ვინც მას ფონს ეთამაშებოდა.

იმ დღეს დიდი საქმე უნდა მომხდარიყო ფონთან. ერთმანეთს უნდა შერკინებოდა დასავლეთის ორი გმირი, ორი სწორუპოვარი მხედარი, ორი ეტლოსანი მორკინალი, ირლანდიის საბრძოლო ხელოვნების ორი მანათობელი ლამპარი, ორი უხვი მარჯვენა, რომელნიც მოწყალებასა და სანიჭარს ფლანგავდნენ ჩრდილო-დასავლეთ მსოფლიოში, ირლანდიის სიქველის ორი ბელადი და სამხედრო სიბრძნის ორი წყარო. ისინი შულღმა შორიდან მოიყვანა აქ, შულღმა, რომელიც ჩამოაგდეს აილილმა და მედბმა. და განთიადიდან ვიდრე შუალამემდე ათასნაირი ფანდებით ცდილობდნენ ისინი ერთმანეთის დამხობას.

ოდეს მოაწია შუადღის ჟამმა, კვლავ უფრო იმძლავრა მებრძოლთა გააფთრებამ და ისინი უფრო ახლოს მივიდნენ ერთმანეთთან. კუხულაინდმა ისკუპა თავისი ნაპირიდან და დახტა ფერდიადის ფარის კოპზე, რათა მოეხალთა თავი ფარის გნდებზე. მაგრამ ფერდიადმა აიქნია ფარი მარცხენა იდაყვით და კუხულაინდი ჩიტვივით გადააფრინა თავის ნაპირზე.

კვლავ დახტა კუხულაინდი ფერდიადის ფარის კოპზე, რათა მოეხალთა თავი ფარის განედზე. მაგრამ ფერდიადმა აიქნია ფარი მარცხენა მუხლით და კუხულაინდი პატარა ბავშვივით გადააფრინა თავის ნაპირზე.

ყოველივე ეს იხილა ლოიგმა.

– ვაგლახ! – წამოიძახა მან. – მეტოქემ დაგტუქსა შენ, ვითარცა სათნო დიაცი ტუქსავს უსუსურ ბალდს! მან გაგმურკნა შენ, ვითარცა მაზმაროთში მურკნავენ თეფშებს! მან დაგფშვნა შენ, როგორც წისქვილი ფშვნის პურის მარცვალს! მან დაგაპო შენ, როგორც ნაჯახი აპობს მუხას! იგი შემოგეხვია შენ, ვითარცა მხვიარა ეხვევა ხეს! იგი დაგაცხრა შენ, ვითარცა ქორი დააცხრება ჩიტების გუნდებს. აწ სამარადისოდ დაუდგა აღსასრული შენს დაჩემებებს და უფლებებს საბრძოლო დიდებაზე, ოჰოი, ცოფიანო ქონდრისკაცო!

მაშინ კუხულაინდი ღრუბელთა სიღტმეში დაბუდებული ურჩხულის კვეთებით გადმოეშვა თავისი ნაპირიდან და დაასკდა ფერდიადის, დამანის ძის, ფარის კოპს, რათა მისთვის მოეხალთა თავი ფარის გნდეზე. მაგრამ ფერდიადმა კვლავ აიქნია თავისი ფარი და კუხულაინდი გადაისროლა ფონის შუაგულში, სადაც ნახტომამდე იდგა.

მაშინ დამართა კუხულაინდს სასწაულებრივი გარდასახვა თვისი: იგი ერთიან აზვავდა, გაფართოვდა და გაიბერა, ვითარცა ქანთილი. იგი დაემსგავსა საზარელ, მრისხანე, ნაიფერსახოვან და განსაცვიფრებელ მშვილდს. და სიმაღლე მისი იზარდა ფრიად და დაედარა იგი ფომორებს და დასჯაბნა სიმაღლით ფერდიადი.

ისე ახლოს მივიდნენ მორკინალნი ურთიერთთან, რომ ზევით ჩანდა მხოლოდ თავები მათი, ქვევით კი ფეხები მათი, ხოლო შუაშუ – ფართა გნდეებისა და კოპების მიღმა, ხელები მათი. ფარები დასკდნენ და დაიზარნენ გნდეებიდან ვიდრე შუამდე. დაიკბილნენ და გაიდრიკნენ შუბები მათი. ისე ახლოს მივიდნენ მორკინალნი ურთიერთთან, რომ მათი ფარების გნდეებიდან, ხმალთა ვადებიდან და შუბთა დიბლიგებიდან შემზარავი ძახილით იძახეს მიონთა და ჰაერის მცველთა, ელქაჯისსახიანმა ალქაჯებმა და გაფითრებულმა მამახურებმა. ისე ახლოს მივიდნენ მორკინალნი ურთიერთთან, რომ კალაპოტიდან ამოაგდეს მძლავრი ნაკადი და კალაპოტში დარჩა იმოდენა თავისუფალი ადგილი, რომ შიგ ნებიერად მოისვენებდნენ მეფე და დედოფალი, და კალაპოტში არ დარჩენილა წვეთი წყალი, თვინიერ წყლისა, რომელიც მეზრძოლებმა ბრძოლის ჟამს ფეხებით გამოადინეს ნიადაგს. ისე ახლოს მივიდნენ მორკინალნი ურთიერთთან, რომ მათი შიშით დაფრთხნენ ირლანდიური ბედაურები, დაწყვიტეს ბორკილები და ხალვანდები, მუკუდნი და ტოილონი. მოწყდნენ ადგილებიდან და შეშლილი ჭიხვინით გადაიღუპნენ თემან- დასავლით, გააფთრებულნი თელავდნენ დიაცებსა და ბალღებს, თელავდნენ სხეულთა და ნაღვლიანთა ირლანდიელთა ბანაკში.

ხმალდახმალ ეკვეთნენ მორკინალნი ერთმანეთს და იყო წამი, ოდეს ფერდიადმა თევზისკბილისვადიანი ხმლით დაჰკოდა კუხულაინდი. კუხულაინდის მკერდიდან სისხლმა იხუვლა და ზოსტერზე ჩამოიღვარა, სისხლისფრად შეიღება ფონი.

ველარ აიტანა კუხულაინდმა ფერდიადის ძლიერი, მომაკვდინებელი, პირდაპირი და ირიბი დარტყმები. უბრძანა მან ლოიგს, რიანგაბარას ძეს, მიეწოდებინა რქის შუბი. აი როგორი იყო ეს შუბი: იგი უნდა ჩაგეშვა წყალში და გაგეტყორცნა ფეხის ორი თითით; შუბი ოცდაათი წვერით იჭრებოდა სხეულში და მისი ამოდრობა არ შეიძლებოდა სხვაფრივ, თუ ირგვლივ არ ამოჭრიდი სხეულს.

გაიგონა ფერდიადმა რქის შუბის ხსენება და დაბლა ჩამოუშვა ფარი, რათა დაეფარა სხეულის ქვედა კერძო. მაშინ სხეულის გაშიშვლებულ ნაწილში, რომელიც

ფარის გნდზე, რქის ბეგთარის საყელურს ზემოთ, კუხულაინდმა ხელშუბი შესტყორცნა ხელისგულით ფერდიადს. წამსვე ასწია ფარი ფერდიადმა, რათა დაეცვა სხეულის ზედა კერძო. მაგრამ უდროო იყო ეს დაცვა, რამეთუ ლოიგმა, რიანგაბარას მემ, უკვე გამართა რქის შუბი წყალქვეშ და კუხულაინდმა უკვე გამოხდო მას ფეხის ორი თითი და გასტყორცნა შორიდან. შუბმა გაჰკვეთა ნაწრთობი რკინის მტკიცე და სქელი წვივსაცმელი და სამ ნაწილად დაამსხვრია დოლაბისოდენა მკვიდრი ლოდი. გაფლითა საწმერთული და პერიკამი, შეიჭრა სხეულში და წვეტებით გაიჭედა ფერდიადის ყოველ კუნთში, გაიხლართა სხეულის ყოველ ხრტილში.

– გათავდა! მორჩა! – წამოიძახა ფერდიადმა. – ამჯერად უკვე სასიკვდილოდ ვარ დაკოდელი, მაგრამ უწყოდე, კუხულაინდ: ძლიერი ძგერება ფეხის თითებით მაგემე შენ და არ ძალგიძს დაიქადო, რომ მე დამამხო შენმა მარჯვენამ,

შემდეგ კი დასძინა:

– ოჰოი, ძაღლო, დიდოსტატო საბრძოლო საქმის,
არა, არ უნდა მოგეკალი ძმობილი შენი!
ამიერიდან უნდა კისრით ატარო ცოდვა,
არ მოგასვენებს სიკვდილამდე უბრალო სისხლი.

საზარელია ბედი მისი, ვინც მოკვდა ომში!
ვისაც უზიძგეს გამცემლობის უფსკრულის პირად!
ხმა წამრთმევი, ვგრძნობ სიკვდილის საშინელ სუნთქვას,
საცაა სხეულს დაუტევებს სიცოცხლე ტკბილი!

დამსხვრეულია სასიკვდილოდ ფერდები ჩემი,
სხეული ჩემი სისხლისაგან იცლება უკვე.
ო, დღეს ნამდვილად არ მქონია ბრძოლაში ბედი,
შენ მე დამამხე, დაცამლეწე, ბრწყინვალე ძაღლო!

ერთი ნახტომით აღმოჩნდა კუხულაინდი ფერდიადთან. ორივე ხელით აიტაცა იგი და საჭურველთან და აბჯართან ერთად ფონს გაღმა გაიტანა, რათა გამარჯვების ეს დავლა არ დაეტოვებინა ფონის თემანით ირლანდიელთა ხელში და აღემართა იგი ფონის ბორრაისით. მან ფერდიადის სხეული ფრთხილად დაუშვა მიწაზე, მაგრამ ამ დროს სინათლე მიიღია კუხულაინდის თვალებში, უძღურებამ შეიპყრო იგი და გრძნობა მიეხადა.

ეს დაინახა ლოიგმა, ეს იხილეს ირლანდიელმა მხედრებმაც და დაიძრნენ კუხულაინდისაკენ, რათა ჯარად დასხდომოდნენ თავს.

– მსწრაფლ აღსდექ, კუხუ! – ჩასძახა ლოიგმა. – ირლანდიელი მხედრები დაიძრნენ შენკენ და ეს იქნება უკვე არა ორთაბრძოლა, არამედ ჯარად თავდასხმა, რათა შური მოგაგონ ფერდიადის, დამანის ძის, დარეს ძის სიკვდილის გამო.

– რად უნდა აღვსდგე, ყრმაო? – ეზრახა კუხულაინდი. – ხომ აქვე წევს იგი, რომელიც დავამხე!

და ისინი ეზრახნენ ერთურთს:

ლოიგი

ო, აღსდექ ჩქარა, ემანის ბრწყინვალე ძაღლო!
შენ უნდა იყო ნიადაგმცა ურყევი სულით.

შენ გმირთაგმირი ფერდიადი ბრძოლაში დაეც.
უფალსა ვფიცავ, სასტიკია ძგერება შენი.

კუხულაინდი

აწ რაღად მინდა ურყეობა მწუხარე სულის?
გონებას ჩემსას ეუფლება სევდა და გლოვა,
ოდეს ვუყურებ ჩემს მიერვე ჩადენილ საქმეს,
განგმირულ ცხედარს მეგობრისას ვუყურებ ოდეს.

ლოიგი

თავის ქება და მზვაობრობა შეგფარის უფრო,
ვიდრე სიკვდილზე წუწუნი და ქვითინი მწარე.
საოცარია, შენ იმ მხედარს დასტირი ახლა,
რომელიც აგერ, წუთის წინათ გიტევდა შუბით!

კუხულაინდი

ნეტა მას ჩემთვის მოეკვეთა ბრძოლაში ფეხი,
მარჯვენა ხელი მოებალთა ბრძოლაში ნეტავ!
არ ჩავაგდებდი მე არაფრად დანაკლისს მძიმეს,
ოღონდ ეცოცხლა ქვეყანაზე საყვარელ ძმობილს!

ლოიგი

იგი, რაც მოხდა, უდავოა სიმშვიდეს მოჰგვრის
მეწამულ ტოტში შემაქცევარ ასულთა კრებას,
იგი ხომ მოკვდა, შენ კი ცოცხლობ ჯან-ღონით სავსე,
არა, ხუმრობა არ ყოფილა კვეთება თქვენი.

კუხულაინდი

მას შემდეგ, რაც რომ კუალნგეში დავადგი ფეხი,
წინ აღვუდექი ბოროტ მედბის უსაზღვრო ნებას,
მე სასაკლაოდ გარდვაქციე კონახტის მხარე,
მრავალი გმირი გულოვანი განვგმირე შუბით.

ლოიგი

შენ ერთი ღამეც არ წოლილხარ საწოლზე მშვიდად,
რადგან ნიადაგ ბრძოლით იცავ მამულის საზღვრებს:
მთელი მხედრობა ირლანდიის შენა ხარ ოდენ.
ადრე აღმსთობა გიხდებოდა, მხედარო, ხშირად!

შემდეგ კუხულაინდი მოჰყვა მოთქმას და ფერდიადის დატირებას. იგი მოსთქვამდა:

– ვაგლახ, ფერდიად, ვიდრე ბრძოლად აღიძვრებოდი, რად არ დაეკითხე მათ, რომელთაც უკვე განიცადეს სიგულოვნე და სიკისკასე ჩემი!

ვაგლახ, რომ ლოიგმა, რაინგაბარას ძემ, საყვედურით არ მოგაგონა მმადნაფიცობის ის წლები, ოდეს საბრძოლო ხელოვნებას ვეუფლებოდით.

ვაგლახ, რომ ყურად არ იღე შეგონებანი ბრძენი ფერგუსისა!

ვაგლახ, რომ კონალ ძლევაძოსილმა, მხედარმა უძლეველმა და სახიერმა, არ გივაზირა და არ მოგაგონა შენ ჩვენი განსწავლის წლები.

ვაგლახ, რამეთუ ეს მხედრები შენს გონებას განარიდებდნენ ელჩებს, წადილებს, შეხვედრებს, და კონახტელ ცბიერ დიაცთა დაპირებებს!

რამეთუ მათ უწყიან, რომ ჯერ არ შობილა ვაჟკაცი, რომელიც კონახტებს აგემბდეს ისეთ დარტყმებს, როგორსაც ვაგემებ მე, – და არც იშვას აროდეს!

რამეთუ მთელს ირლანდიაში ტოლი არა მყავს მე ფართა ფარებაში და ხმალთა და შუბთა ძგერებაში, ჭადრაკის დაფაზე ბრძოლაში და ცხენთა და ეტლთა გეზებაში.

აწ ვერსად ჰპოვოთ მარჯვენა, მგმირავი, ღრუბელთა დასადარი, ფერდიადის მარჯვენის ბადალი.

აწ ველარასოდეს გაიგონოთ წითელბაგიანი ბოდბის ველური მოთქმა, რომლითაც მოთქმიდა იგი, ოდეს ფერდიადმა გაანგრია მებრძოლთა ლაშქარი და გადათქერა ფარების ჯღრდე.

აწ კრუახანმა ველარავისთან დასდოს პირობა იგი, რომელიც დასდო შენთან, ო, ალისფერო ძეო დამანისავ!

კუხულაინდმა შესწყვიტა მოთქმა და სთქვა:

– ჰოი, ფერდიად, შენ სასიკვდილოდ გაგიმეტეს ირლანდიელთა, როს წაგაქეზეს ორთაბრძოლისთვის. ძნელია ბრძოლა იმ მორკინალთან, ვინაც გაიტანა ხარი კუალნგედან.

და მან დასძინა:

– მუხანათობის მსხვერპლი გახდი, ძმობილო ჩემო!

საბრალო იყო საბოლოო შეხვედრა ჩვენი!

შენ მიეთვალე მიცვალებულთ, მე ცოცხლად დავალ.

ვით ავიტანო განშორების მარადი სევდა!

ოდეს სკატახთან, უატახთან და აიფესთან
ვეუფლებოდით მეგობრები საბრძოლო ფანდებს,
აგრე გვეგონა, ჩვენს სიყვარულს და ნათელ ძმობას
აღარასოდეს ექნებოდა ამქვეყნად ბოლო.

ძვირფასი იყო ალისფერი იერი შენი,
და მშვენიზე მშვენი, სრულყოფილი, უზადო სახე,
ძვირფასი იყო მტრედისფერი თვალების ელვა,
ენამზეობა, მეტყველება რთული და ბრძნული.

არვის უხილავს, ალისფერო დამანის ძეო!

ტყავის მხეველი – შენი ძალის მხედარი ქვეყნად,

მუდამ მგზნებარე, ანთებული საბრძოლო ცეცხლით

და ფართო მხრებზე მოგდებული ვეება ფართით.

მხოლოდშობილი რომ დაეცა მე აიფესი,
მას შემდეგ არის, არ მიხილავს მხედარი ველად,
შენი ბადალი უშიშარი, უებრო შენებრ,
ჰოი, ფერდიად, ვერც ვიხილო ვერასდროს ვგონებ.

ფინდაბაირი, დიდებული ასული მედბის,
მთელი თავისი სილამაზით, მშვენებით სრულით,
გმირო ფერდიად, შენთვის იყო იგივე ალბათ,
რაც არის ტოტი ტირიფისა ქვიშიან ქედზე!

კუხულაინდმა დახედა ფერდიადის ცხედარს და წარსთქვა:

– რა გაეწყობა, ლოიგ ბატონო, ახსენ ფერდიადს საჭურველი და განძარცვა
აბჯარი. კუხულაინდმა იხილა აბზინდი იგი და კვლავ მოჰყვა ფერდიადის
დატირებას. იგი მოსთქვამდა:

ჰოი, ფერდიად, დიდებულო დამანის ძეო,
ვინაც ამხოზდი უძლეველი მარჯვენის ძალით
მომხდურთა ლაშქარს და იცავდა სამშობლოს საზღვრებს, –
ოქროს აბზინდი გარდაგექცა საზარელ ტანჯვად.

რარიგ გშვენოდა ოქროსფერი გვირგვინი თმების,
რარიგ გვხიბლავდა დაბურდული, ხვეული ვარჯი!
დევეგმირო, თითქოს, სიკვდილამდე გემოსა წელზე
ძეწნებისაგან დაცაწნული ზოსტერი ლბილი.

რამ დამავიწყოს მეგობრობა და ძმობა ჩვენი,
შენი თვალების გამოხედვა წრფელი და მტკიცე,
ოქროს გნდეებით შემკობილი ბრწყინვალე ფარი,
საორთაბრძოლო დარტყმათათვის ჭადრაკის დაფა.

რამ დამავიწყოს სამაჯური ნათელი ვერცხლის,
შემოსალტული ძლევეამოსილ მაჯაზე მჭიდროდ,
სწორუპოვარი, იშვიათი შიმშერი შენი,
და მშვენიერზე მშვენიერი უზადო სახე.

შენ რომ დაგამხო ძმადნაფიცის მარჯვენამ, ძმაო,
ო, ჭემმარიტად სამარცხვინო საქმეა იგი,
არც სილამაზე არ ყოფილა რკინება ჩვენი,
ოქროს აბზინდი გარდაიქცა საზარელ ტანჯვად!

– ლოიგ ბატონო, – წარსთქვა კუხულაინდმა, – ახლა კი დროა, გაჰკვეთო
ფერდიადის სხეული და ამოაძრო რქის შუბი, – რამეთუ ვერ დავშთე მე თვინიერ ამა
საჭურვლისა.

მაშინ მივარდა ლოიგ ფერდიადის სხეულს, გაჰკვეთა იგი და ამოაძრო რქის შუბი. იხილა კუხულაინდმა თვისი სისხლიანი საჭურველი და მწარედ ღაღადყო:

– ჰოი, ფერდიად, მძიმე იყო შეხვედრა ჩვენი!
შენ სასიკვდილო სარეცელზე განრთხმულხარ ახლა,
ხარ ერთიანად ფერმიხდილი, მოსვრილი სისხლში,
ველარასოდეს მოვიცილო ეს მძიმე ცოდვა.

ძმადნაფიცები ძველებურად რომ ვიყოთ მაღრიბს,
იმ ბრძენ სკატახთან უატახთან და აიფესთან,
არ იქნებოდნენ უფერულნი ზაგენი შენნი,
არ იქნებოდი სარეცელზე განრთხმული ახლა.

იმ დიდებულმა დედაკაცმა, მწაფველმა ჩვენმა,
ჩვენს შორის შეჰკრა მეგობრობის კავშირი მტკიცე,
რათა ნათელი ირლანდიის ნაშიერთ შორის,
არ მომხდარიყო არაოდეს შუღლი ჩვენს გამო.

ნაღვლიანია დილა ესე, მირკანის დილა,
დამანის ძეს რომ მოუვლინა სიკვდილი მწარე!
ო, საუკუნოდ მიიცვალა ძმობილი ჩემი,
ბრძოლით დამაშვრალ ცხელი სისხლი შევასვი თავად!

ერთგულ მეგობრებს, გამოზრდილებს სკატახის სახლში,
სავალალო და საზარელი შეგვემთხვა საქმე.
მე ვარ ერთიან დაჩეხილი, ურვილი ერთობ,
შენ კი ვერასდროს ველარ მართო საბრძოლო ეტლი!

ერთგულ მეგობრებს, გამოზრდილებს სკატახის სახლში,
სავალალო და საზარელი შეგვემთხვა საქმე.
მე ვარ ერთიანად დაჩეხილი, ურვილი ერთობ,
შენ კი მკვდარი ხარ და ასევე დარჩები მარად.

ერთგულ მეგობრებს, გამოზრდილებს სკატახის სახლში,
სავალალო და საზარელი შეგვემთხვა საქმე.
შენ მოკვდი უკვე, მე კი ვცოცხლობ, ვსუნთქავ და ვლაღობ.
მრისხანე ბრძოლა – აი ხვედრი ნამდვილი მხედრის.

– რა გაეწყობა, კუხუ, – იზრახა ლოიგმა, – დროა განვეშოროთ ფონს. ფრიად დავახანეთ აქ.

– ნამდვილად დროა, – უპასუხა კუხულაინდმა. – უწყოდე, ლოიგ: ყოველი ბრძოლა და ორთაბრძოლა, რომელიც მე ამ ფონთან გამიმართავს, უბრალო თამაში და იაფი გართობა იყო ოდენ, ფერდიადის ორთაბრძოლასთან შედარებით. – და მან დასძინა:

ყოველი იყო თამაში და გართობა ლაღი,

ვიდრე ფერდიადს არ შევები საზარელ ფონთან.
ჩვენ მომხდურისთვის ერთნაირი ვიყავით რისხვა,
სასტიკ ბრძოლებში ერთნაირად ვხმარობდით ფანდებს.
სკატახმა მოგვცა ორი ერთი სიფართის ფარი,
ერთი _ ფერდიადს, მეორე კი მოილო ჩემდა.

ყოველი იყო თამაში და გართობა ლაღი,
ვიდრე ფერდიადს არ შევები საზარელ ფონთან.
ო, მეგობარო სასურველო, ო, ოქროს სვეტო,
საზარელ ფონთან დამხობილო ჩემივე ხელით!
ო, ხალხთა ტახო, მძლავრო ტახო დაუცხრომელო,
ირლანდიაში უმამაცეს იყავი სხვათა!

ყოველი იყო თამაში და გართობა ლაღი,
ვიდრე ფერდიადს არ შევები საზარელ ფონთან.
ამ გააფთრებულ და მძვინვარე ლომის ნაშიერს,
სამჯავროსავით საშინელს და მრისხანე ტალღას.

ყოველი იყო თამაში და გართობა ლაღი,
ვიდრე ფერდიადს არ შევები საზარელ ფონთან.
ასე მგონია, ფერდიადი, ძმობილი ჩემი,
დიდ მეგობრობას გამიწევდა სიკვდილის დღემდე.
გუშინ ის ფონთან უზარმაზარ მთასავით იდგა,
ხოლო დღეისთვის, ოდენ ლანდი დამშთალა მისი.

სამგზის დავამხე საკუთარი მამაცი მკლავით
აურაცხელი და ბოროტი მხედრობა მტერთა,
მრავალი ხარი, ბედაური, მხედარი მძლავრი,
მივფანტ-მოვფანტე ამა ქვეყნის ოთხივე მხარეს.

თუმც აურაცხელ მტერთა იყო ლამქარი იგი,
კრუახანმა რომ წარმოგზავნა შემუსვრად ჩვენდა,
მისი ნახევრის ნასამალი დავამხე თავად,
საზარელ ფონთან მოვაკვდინე ბოროტი მტერი.
არ გაუზრდია ირლანდიას იმგვარი გმირი,
არვის უხილავს ძე მეფისა გასული ბრძოლად,
ვაჟკაცი იგი არ უხილავს ზღვასა და ხმელეთს.
რომელსაც ძალუმს დამღევა და დამხობა ჩემი!

აქ მთავრდება ფერდიადის სიკვდილის ამბავი.

კუხულაინდის დასნეულება

ულადები ყოველ წელიწადს იყრიდნენ თავს სამაინის დღესასწაულზე. ეს ანდეუობა იწყებოდა სამაინამდე სამი დღით ადრე, გრძელდებოდა თვით სამაინის დღეს და მთავრდებოდა სამაინიდან სამი დღის სემდეგ. ამ დღესასწაულზე, რომელიც

მურტემნეს ტაფობზე იმართებოდა, სხვა არა იყო რა, თვინიერ მღერისა, სახიობისა და ნადიმისა. ამიტომაც უყვარდათ სამაინი მთელს ირლანდიაში.

თავმოყრილი მხედრების საყვარელ საქმედ ითვლებოდა თავისი ღვაწლითა და სიგულოვნით ქადილი. დანაქადების დასამტკიცებლად მათ თან მოჰქონდათ მოკლული მტრების ენები. მაგრამ იყო შემთხვევები, როცა ზოგიერთი მხედარი მათ უმატებდა პირუტყვის ენებსაც. მხედრები ლაპარაკობდნენ რიგის მიხედვით და ამ დროს ხდებოდა ასეთი რამ: ყოველ მხედარს წელზე ერტყა მახვილი, და თუ მხედარი ტყუოდა, მახვილის წვერი მის წინააღმდეგ მიიქცეოდა. ამრიგად, მახვილი იყო მხედრის სიმართლის თავდები.

ერთხელ ულადებმა თავი მოიყარეს მურტემნეს ტაფობზე, სამანის დღესასწაულზე. მათ აკლდათ მხოლოდ ორი მხედარი: კონალ ძლევამოსილი და ფერგუსი, ძე როიგისა.

– დავიწყით დრესასწაული, – სთქვეს ულადებმა.

– არ შეიძლება დაწყება, ვიდრე არ მოსულან კონალი და ფერგუსი, – იზრახა კუხულაინდმა.

ასე იზრახა კუხულაინდ, რამეთუ ფერგუსი იყო მისი მამობილი, ხოლო კონალი – ძუძუმტე მისი. მაშინ იზრახა სენხამ:

– მოდიოთ, მათ მოსვლამდე ვამღეროთ ჭადრაკი, დავტკბეთ სახიობით და ვუცქიროთ ასპარეზობას,

სანამ მხედრები ამგვარი საუბრით იქცევდნენ თავს, ახლორე ტბაზე უეცრად ფრინველების გუნდი გამოჩნდა. უფრო მშვენიერი ფრინველები ჯერ არავის ეხილა ირლანდიის მხარეში. მაშინ აიტაცა დიაცნი მათი შეპყრობის სურვილმა და იწყეს დავა დიაცთა, თუ ვისი ქმარი აღმოჩნდებოდა უფრო მარჯვე ფრინველთა შეპყრობაში.

– მე მსურს დავისვა თითო ფრინველი თითო მხარზე, – წარსთქვა ეტნე აიტენკრაიტებმა, კონხობარის მეუღლემ.

– ჩვენც ასევე გვსურს! – წამოიძახეს დანარჩენებმაც.

– თუ ვინმესთვის შეიპყრობენ ამ ფრინველებს, უწინარესად ჩემთვის, – თქვა ეტნე ინგუბამ, კუხულაინდის მიჯნურმა.

– რა ვიღონოთ? – იკითხეს დიაცთა.

– ძნელი არ არის თქმა, – თქვა ლეობრხამმა, ასულმა აუესა და ადარკისამ, – მე მივალ კუხულაინდთან და ვთხოვ, ადასრულოს სურვილი თქვენი.

იგი მივიდა კუხულაინდთან და ეზრახა მას:

– ფრიად განიხარებდნენ დიაცნი, ფრინველებს თუ შეიპყრობდი მათთვის.

კუხულაინდმა მუქარით გაივლო მახვილზე ხელი:

– ულადელმა კახპებმა სხვა ვერაფერი მოიგონეს, გარდა იმისა, რომ ჩიტებზე სანადიროთ გამგზავნონ!

– შენ მართლა სცდები, ო, კუხულაინდ! – შეედავა ლეობრხამი, – შენ ხომ მიზეზი ხარ სამიდან ერთი იმ სიდუხჭირისა, რომელიც თავს დაატყდათ ულადელ დიაცებს – შენ ხარ მიზეზი მათი სიელმისა.

რამეთუ სამი სიდუხჭირე დაატყდათ ულადელ დიაცებს: კუხიანობა, ენაბრნგვილობა და სიელმე. ისინი, რომელნიც ეტრფოდნენ კონალ ძლევამოსილს, ბეჭებში იხრებოდნენ. ისინი, რომელნიც ეტრფოდნენ კუსკრაიდს, მახელ ენაბრნგვილს, ენაყენებით მეტყველებდნენ; ხოლო ისინი კი, რომელნიც კუხულაინდს ეტრფოდნენ, ცალი თვალით ელმობდნენ, რათა დამსგავსებოდნენ მას, – რამეთუ, ოდეს კუხულაინდს ბრძოლის ცეცხლი შეენთებოდა, მისი ერთი თვალი

ისე ღრმად შედიოდა ბუდეში, რომ წეროც კი ვერ ჩააწვდენდა ნისკარტს, ხოლო მეორე თვალი საძროხე ქვაბივით გამოდიოდა გარეთ,

– გამართე ეტლი, ო, ლოიგ! – წამოიძახა კუხულაინდმა.

ლოიგმა ცხენები ეტლში შეაბა და ტბისაკენ დასძრა. ხმალამოწვდილი კუხულაინდი ისეთი ხაფით დაატყდა თავს ფრინველების გუნდს, რომ მათი პოჭოკებითა და ფრთებით მოჰფინა მთელი ტბა. ლოიგის დახმარებით მან ყველა ფრინველი შეიპყრო და დიაცებს გაუნაწილა. ყოველ დიაცს ორ-ორი ჩიტი ერგო, ხოლო ეტნე ინგუბას აღარაფერი შეხვდა. კუხულაინდი მივიდა თავის მიჯნურთან და ეზრახა:

– შენ ნაწყენი ხარ ჩემზე?

– სრულიადაც არა, – უპასუხა ეტნემ, – მე სიამოვნებით დავუთმობდი მათ ამ ჩიტებს. შენ ხომ კარგად უწყი, რომ ამ ასულთა შორის არ მოიპოვება თუნდაც ერთი ასული, რომელიც შენ ნაწილობრივ მაინც არ გეკუთვნოდეს. მე ხომ ერთი ნაწილითაც არ ვეკუთვნი სხვას: მე ერთიან შენი ვარ.

– მაშ, ნულარ მიწყენ, – რქვა კუხულაინდმა, – შენ მიიღებ ორ ულამაზეს ფრინველს, ოდეს ისინი კვლავ გამოჩნდებიან მურტემნეს ტაფობზე, ანდა მდინარე ბოინზე.

მცირე ხნის შემდეგ ტბაზე გამოჩნდა ორი ფრინველი. ფრინველები ბაჯაღლო ოქროს ძეწკვით იყვნენ შეერთებული და ისე ტკბილად გალობდნენ, რომ მათ მსმენელთ მილი ეუფლებოდათ. კუხულაინდი მსწრაფლ გაეშურა ფრინველებისაკენ.

– ყური დაგვიგდე, ო, კუხულაინდ, არ შეეხო მაგ ფრინველებს, – ეზრახნენ მას ლოიგი და ეტნე, – იდუმალი ძალი იმალება მათში.

– ერთხელაც იქნება, შენ ჩემთვის შეიპყრობ სხვა ფრინველებს, – დასძინა ეტნემ.

– რატომ გგონიათ, რომ ჩემს სიტყვას გადავალ! – იჭექა კუხულაინდმა. – არაოდეს. ქვა შთასდე შურდულში, ო, ლოიგ!

ლოიგმა აიღი ქვა და შურდულში ჩასდო. კუხულაინდმა სტყორცნა ფრინველებს, მაგრამ დააცილა.

– ავაჰმე! – წამოიძახა კუხულაინდმა.

მან აიღო მეორე ქვა, კვლავ სტყორცნა ფრინველებს და კვლავ დააცილა.

– უბედურებამ დამრია ხელი! – წამოიძახა კუხულაინდმა. – მას აქეთ, რაც იარაღს დავეუფლე, დღემდე არ ვიცოდი, რა იყო დაცილება.

მაშინ კუხულაინდმა ლიბანდაკი შესტყორცნა ფრინველებს. ლიბანდაკმა ფრთა განუგმირა ერთ ფრინველს და ორივენი წყლის სიღრმეში გაუჩინარდნენ.

მაშინ კუხულაინდი მივიდა ბრტყელ და მაღალ ლოდთან და ზურგით მიეყრდნო მას. ლოდივით დააწვა დარდი კუხულაინდს და ძილში ჩაიძირა მკვეთრ. ეძილისშორისა: გამოეცხადა ორი დიაცი. ერთს მწვანე ემოსა მოსასხამი, მეორეს მეწამული, ხუთგზის შემოგრაგნილი მხრებზე. მიეახლა მწვანით მოსილი დიაცი კუხულაინდს, გაუცინა დას ცა მათრახი. შემდეგ მეორე დიაცი მიეახლა მას, გაუცინა და მანაც სცა მათრახი. და ასე გრძელდებოდა დიდხანს: დიაცნი მიდიოდნენ მასთან და სცემდნენ მათრახს, სანამ სიკვდილის სამანს არ მიაგდეს იგი; ბოლოს ორივე გაუჩინარდა.

იხილეს ულადთა, რომ კუხულაინდს ფარსაგი არ სჭირს და მოისურვეს მისი გაღვიძება.

– არ მიეკაროთ მას, – იზრახა ფერგუსმა, – ზმანებას შეუპყრია იგი.

განიფრთხო ძილი კუხულაინდმა.

– რა შეგემთხვა? – ჰკითხავდნენ ულადნი.

მაგრამ კუხულაინდს ამის წართქმალა ძაღედვა მხოლოდ:

– წარმიღეთ შინ, დამაცხედრეთ.

და იგი წაიყვანეს სახლში და სარეცელზე დააწვინეს, და იწვა იგი ვიდრე წელიწადი და არ წარუთქვამს სიტყვაც.

ზუსტად ერთი წლის შემდეგ, სამაინის სღესასწაულის ჟამს, კუხულაინდი იწვა სახლში და მისი სარეცელის ირგვლივ ისხდნენ ულადნი: ერთ მხარეს იჯდა ფერგუსი, მეორე მხარეს – კონალ ძღევამოსილი, სასთუმალთან – სისხლიანი ნაჭრეების ლუგაიდი, ფერხთით კი ეტნე ინგუბა. იჩქითად სახლში ვიღაც მამრი შემოვიდა და კუხულაინდის პირისპირ დაჯდა.

– რისთვის მოსულხარ აქ? – ჰკითხავდა კონალ ძღევამოსილი მამრს.

– მრთელი რომ იყოს აქა მწოლი, იგი დამიფარავდა მე ულადთაგან. – უპასუხა მოსულმა, – ხოლო სნეული და ძალმიღებული, როგორიც ახლაა იგი, უკეთესი იმედია ჩემი. მე მოველ, რათა მოვეთათბირო მას და ამიტომაც არ მეშინის არვის.

– თუ აგრეა, კეთილი იყოს შენი მობრძანება! – უპასუხეს ულადთა, – ნუ გეშინის. მაშინ წამოდგა მოსული და ამღერდა:

– ო, კუხულაინდ, მწუხარეა იერი შენი!

ნეტა რამდენ ხანს გაგრძელდება წამება მძიმე?

შენ უსათუოდ განგკურნავდნენ, აქ რომ ჰგებდნენ,

აიდ აბრატის ასულები უნეტარესნი.

იზრახა ლიბან, ვინც მეგობრობს ლაბრაიდ მორბედს,

კრუახის ვეილს მბრძანებელმა იზრახა ლიბან

(უწყოდა ლიბან, და მისი, თვალადი ფანდი,

კუხულაინდის სარეცელს რომ ელტვოდა ძლიერ):

«ჩემი ქვეყნისთვის გათენდება ნათელი დილა,

კუხულაინდი, გამირთაგმირი ეწვევა ოდეს!

იგი მიიღებს აურაცხელ საგანძურს ჩვენგან,

დიდი წყურვილის დასაცხრომად მივართმევთ ღვინოს.

ო, იქ რომ იყო, კუხულაინდ, ძვირფასო ჩემო,

სულტამის ძევ, ჩვენს მხარეში რომ იყო ახლა!

იგი, რაც წუხელ დამაშვრალმა ვიხილე სიზმრად,

შენ უყოველო ადასრულებ სპათა გარეშე.»

თემანის ტემად, დიდებულსა მურტემნეს ველად,

დიდ სამაინზე, კუხულაინდ, ძვირფასო ჩემო,

ო, განა სნებად – უკურნავი სენისა კურვნად,

შეხვდებით ლიბანს, წარმოვგზავნე რომელიც შენკერძ.

– ვინა ხარ შენ? – ჰკითხავდნენ მას იქ მყოფნი.

– მე ვარ აინგუსი, ძე აიდ აბრატისა, – უპასუხა მან.

და იგი ამ სიტყვებთან ერთად გაუჩინარდა და არავინ უწყოდა, საიდან მოვიდა და სად გაჰქრა იგი. კუხულაინდი წამოიწია საწოლიდან და ზრახვა ჰყო.

– დიდხანს ველოდით შენს აღდგომას! – წამოიძახეს ულადებმა. – აწ გვიამბე, რა შეგემთხვა.

– გასულ სამაინს დავვარდი ძილად, – იზრახა კუხულაინდმა; და მან მოუთხრო მათ, თუ რა ეძილთაშორისა მას.

– აწ რაღა ვიღვაწო, ო, კონხოზარ, ბატონო ჩემო? – ჰკადრა მან კონხოზარს, ოდეს დაამთავრა თხრობა.

– რაღა იღვაწო? – ეზრახა კონხოზარი. – აღსდევ და წარვედ იმავე ლოდთან, სადაც მოჩვენება გამოგეცხადა.

ასეც მოიქცა კუხულაინდი. მივიდა იგი იმავე ლოდთან და მას კვლავ გამოეცხადა დიაცი იგი მწვანე მოსასხამით.

– აქა მშვიდობა, კუხულაინდ, – წარსთქვა დიაცმა.

– ჩემთვის ეს როდი ნიშნავს მშვიდობას, – ეზრახა კუხულაინდი, – რას ნიშნავდა შენი გამოცხადება ერთი წლის წინათ?

– ჩვენ მოვედით არა რაიმე ბოროტის ქმნად, არამედ თხოვნად მეგობრობისა და შეწევნისა. და აი ახლაც შენთან წარმომგზავნა მე ფანდმა, აიდ აბრატის ასულმა, რათა მოგეთათბირო შენ. მანანანმა, მაულლემ მისმა, დაუტევა იგი და ფანდმა ამჟამად შენკერძ მომართა ტრფიალი თვისი. მე ვარ ლიბანი – დაი ფანდისა. ლაბრაიდ ხელმარჯვე, ქმარი ჩემი, მზადაა მოგიძღვნას ფანდი, და თუ შენ დასთანხმდები და თუნდაც ერთ დღეს იბრძოლებ მის მხარეზე, მისი მტრების: სენახ მოჩვენების, ეოხაიდ იულის და ეოგან ინბირის წინააღმდეგ.

– ამჟამად ვერ ძალმიძს ვეწყო მებრძოლთ, – იზრახა კუხულაინდმა.

– მალე გამრთელდები ჯანით, – ეზრახა ლიბანი, – და დაგიბრუნდება ძალი ადრინდელი. შენ უნდა დასდო პატივი ლაბრაიდს, რამეთუ იგი უბადლო მორკინალია მთელს დუნიაზე.

– სად სახლობს ლაბრაიდ? – ჰკითხა კუხულაინდმა.

– განცხრომის ველად, – უპასუხა დიაცმა.

– მერჩია სხვა მხარე, – იზრახა კუხულაინდმა. – დაე, პირველად გამოგყვეს ლოიგი და გამოიძახოს ქვეყანა იგი.

– დაე გამოგყვეს, – იზრახა ლიბანმა.

ლოიგი თან გაჰყვა ლიბანს და ისინი მიადგნენ იმ ქვეყანას, სადაც სახლობდა ფანდი. ლიბანი მიუახლოვდა ლოიგს, მხარზე დაადო ხელი და წარსთქვა:

– უწყოდე ლოიგ, აქედან უვნებლად ვერავინ გააღწიოს, თუ არ შეეწია დიაცი.

– აროდეს მომხდარა, დიაცებს დავეცავით, – რქვა ლოიგმა.

– ძლიერ ვწუხვარ, – რქვა ლიბანმა, – შენს მაგიერ აქ კუხულაინდი რომ არ არის.

– მეც მოხარული ვიქნებოდი, ჩემს მაგიერ იგი რომ იყოს აქ, – ეზრახა ლოიგი. მათ განაგრზეს გზა და მიადგნენ ზღვის ნაპირს. ნაპირის გასწვრივ მოჩანდა უცხო კუნძული. მათ იქვე, წყალში, იხილეს ბრინჯაოს სანდალი. ჩასხდნენ ნავში, გადავიდნენ კუნძულზე და მიადგნენ ერთ სახლს. სახლიდან გამოვიდა მამრი. ეზრახა ლიბანი მამრს:

– მარქვი, სად არის ლაბრაიდი, ხელმარჯვე გმირი, მეთაური და განმგებელი უძლეველ სპათა, ჰოროლთა წვერებს მეწამულით რომ ღებავს სისხლით, და ეტლს დიდებულს გამარჯვების გვირგვინი უმკობს.

ეზრახა მამრი:

_ შენ შემეკითხე, თუ სად არის ძე სიმორბედის?
როდი აყოვნებს ლაბრაიდი, ხელმარჯვე გმირი,
იგი ბრძოლისთვის გამალეებით აგროვებს ლაშქარს,
ფიდვის ველი რომ მეწამულით დაჰფაროს სისხლით.

ამის შემდეგ ისინი შევიდნენ სახლში და იხილეს იქ ას ერგასი ფიცარნაგი და დიაცი ას ერგასი. დიაცი მიესალმნენ ლოიგს:

_ სალამი შენდა, ო, ლოიგ, სალამი იმის გამო, ვისაც შენ ახლავხარ! და რადგან შენ მოხვედი აქ, ამიტომ სალამი შენდა, თავად შენს გამო!

_ რის ქმნას მოისურვებ ამჟამად? _ რქვა ლიბანმა. _ ხომ არ წახვიდოდი ფანდთან სავაზიროდ?

_ მსწრაფლ წარვიდოდი, რომ ვუწყოდე, სად ჰგიეს იგი, _ უპასუხა ლოიგმა.

_ ძნელი არ არის თქმა, _ რქვა ლიბანმა. _ იგი მიმდებარე სენაკშია.

ისინი შევიდნენ სენაკში და ფანდი მიესალმა მათ, ვითარცა სხვა დიაცი.

(ფანდი იყო ასული აიდ აბრატისა. აიდ ნიშნავს წამწამთა ალს, ეს კი ნიშნავს გუგას. მისი ასულის სახელი ფანდი ნიშნავს ცრემლს, რამეთუ ცრემლია ასული გუგისა, რომლიდანაც მოჟონავს იგი. აგრე უწოდეს ასულს თავისი სიწმინდისა და აგრეთვე მშვენიებისა გამო, რამეთუ ფანდი ულამაზესი ასული გახლდათ მთელ დუნიაზე.

ამ დროს მათ გაიგონეს ლაბრაიდის ეტლის გრიალი, რომელიც კუნძულს უახლოვდებოდა.

_ უგუნებოდაა ამჟამად ლაბრაიდი, _ რქვა ლიბანმა, _ წარვიდეთ, ვეზრხახოთ მას და განვუფანტოთ სევდა.

ისინი მიეგებნენ ლაბრაიდს და ლიბანი მიესალმა მას ამგვარი სიტყვებით:

_ სალამი შენდა, ლაბრაიდო, ხელმარჯვე გმირო,
იმ ტანმორჩილთა შუბოსანთა შთამომავალო,
ფართა მფრეწაო, დამლეწაო ჰოროლთა წყების,
მძლეუთა მეზრძოლო დამამხობო, მგმირავო გმირთა.

ისწრაფი ბრძოლად _ ვით გამშვენიებს მედგარი ბრძოლა!

ამხობ ურდოებს, აურაცხელ სიმდიდრეს იხვეჭ,

სალამი შენდა, ლაბრაიდო, მრგვინაო გმირო!

ხელმარდო გმირო, ლაბრაიდო, სალამი შენდა!

არარა ეზრახა ლაბრაიდ. მაშინ კვლავ იზრახა ასულმა:

_ სალამი შენდა, ლაბრაიდო, ხმალო ფიცხელო,
მსწრაფლ შემწყნარებო, უფარველთა ძლიერო ფარო,
ბრძოლამდე მწყრალო, ჭრილობების არდამრიდალო,
ო, დიდმეტყველო, უზაკველო მართალო სიტყვავე.

ძლიერ ნებით და მამაცი მარჯვენის ძალით
გახელებული ამხობ მხედრებს, იმონებ სპათა,
სალამი შენდა, ლაბრაიდო, ეტლთა ბელადო,

ფიცხელო ხმალო, ლაბრაიდო, სალამი შენდა!

მაგრამ ლაბრაიდი კვლავ სდუმდა. მაშინ კვლავ ამღერდა ასული:

_ სალამი შენდა, ლაბრაიდო, ხელმარჯვე გმირო,
ზღვაზე ზვიადო, მორკინალო სწორუპოვარო,
დიდი ბრძოლების წამომწყებო, თავხედთა რისხვავ,
გმირთა ზარადო, დავრდომილთა მფარველო დიდო,
ყიფთა გამტეხო ლაბრაიდო, სალამი შენდა!
სალამი შენდა, ლაბრაიდო, ხელმარჯვე გმირო!

_ არად მომწონს ზრახვა შენი, ო, დიაცო, _ იზრახა ლაბრაიდმა და ასე ამღერდა:

_ მედიდურება და ყოფობა უცხოა ჩემთვის,
გონს ვერ ამიმღვრევს მზვაობრობის ცთუნება მძლავრი!
ძნელი ბრძოლები, მძიმე ომი მოგველის მებრძოლთ,
თვალისმომჭრელად იელვარებს მახვილი ბასრი.
მოგველის ბრძოლა მტრის ძლიერ და უამრავ ჯართან,
უნდა შევებათ ეოხაიდ იულის ჯილაგს.

_ გიხაროდენ, ლაბრაიდ, _ იზრახა ლიბანმა. _ ლოიგი, მეეტლე კუხულაინდისა, ჩვენთან არს. იგი თავად კუხულაინდმა წარმოგვიგზავნა აქ, და უეჭველია ჯარითურთ შეგვეწევა კუხულაინდი.

მაშინ ეზრახა ლაბრაიდი ლოიგს:

_ სალამი შენდა, ო, ლოიგ, სალამი იმ დიაცის გამო, ვისთან ერთადაც მოხველ აქ, და იმ გმირის გამო, ვინაც წარმოგვგზავნა აქ! ახლა მიიქეც უკან, ო, ლოიგ: ლიბანი გაგაცილებს შენ.

ლოიგი დაბრუნდა უკან და მოუთხრო კუხულაინდსა და სხვა ულადებს ყოველივე ის, რაც გარდახდა და რაც იხილა:

_ ვიხილე მხარე კეთილი და სხივთამთოველი,
იქ არ მეუფობს სიცრუე და არც სითაღლითე,
ვიხილე კიდევ მეომერნი ხელმწიფისანი,
ხელმარდი გმირის, ლაბრაიდის, ურიცხვი ჯარი.

ოდეს ვლიდი მე სევდიანი ლუადის ველად,
მუნ ხე ვიხილე გამარჯვების აღყვავებული,
ერთ ქედზე კიდევ, თვალი ვკიდე ორიოდ ურჩხულს,
ორთავე იყო საზარი და ორთავიანი.

როს მივადწიე მე ლიბანის ნათელ სამყოფელს,
გამომეგება და აღერსით მეზრახა ლიბან:
«მესათნოები, ლოიგ ჩემო, მაგრამ მერჩია,
აქ შენს მაგიერ მოსულიყო კუხულაინდი.»

სიმშვენიერე _ გამარჯვება სისხლის გარეშე _

აიდ აბრატის ასულების ხვედრია მხოლოდ.
ო, ფანდი იგი, _ ო, დიდების შარავანდედი! _
მას დედოფალნი ვერასგზით ვერ შეედრებიან:

აქ მობინადრობს ოდითგანვე _ მე აგრე მამცნეს,
მამა ადამის უცოდველი, მარადი მოდგმა,
მაგრამ მშვენებით, ვით ამაში დავრწმუნდი თავად,
ისინი ფანდის ფეხის მტვრადაც როდი ფასობენ.

კიდევ ვიხილე მეომერნი ნათლითმოსილნი,
ათასნაირი იარაღით მბრძოლნი გმირულად,
ვნახე სამოსი, ტალავარი ფერად-ფერადი,
ჩვენს სამოსელზე უფრო კარგი და მშვენიერი.

ლხინზე ვიხილე უამრავი დიაცი სათნო,
ასულნი მშვენი უამრავი ვიხილე ლხინზე,
ხოლო უსიერ ტყის ტევრებში ნადირობის ჟამს
ვიხილე ლამაზ ჭაბუკების ასპარეზობა.

სახლად ვიხილე მძნობელნი და მსახიობარნი,
შემაქცევარნი დიაცთა და ტურფა ასულთა.
დრო რომ მქონოდა და დამეყო ჟამი მცირედი,
მივეცემოდი ჭეშმარიტად სრულ ნეტარებას.

დიდებულია ეტნე ჩვენი, რომ ჩვენს წინაშე
სდგას მაღალ ქედზე, მშვენიერი, ამაღლებული,
მაგრამ ასული, რომელზედაც გიამბე უკვე,
სწორუპოვარი სიალმაზით აოცებს ყველას.

კუხულაინდმა სარეცელიდან წამოიწია, სახე ხელებში ჩარგო და ასე უსმენდა
ლოიგს. ლოიგის მონათხრობს თუ დავუჯერებთ, კუხულაინდი გრძნობდა, თუ
როგორ ნათლდებოდა გონება მისი და როგორ ივსებოდა ძალებით თანდათან.

მცირე ხნის შემდეგ კუხულაინდი ეზრახა ლოიგს:

_ ო, ლოიგ, ახლა კი წარვედ, მოსძებნე ემერი, მეუღლე ჩემი, და ამცნე მას
ყოველი, რაიც თავს გარდამხდა. უთხარ მას აგრეთვე, რომ რაც დრო გადის, სულ
უფრო ვმრთელდები. დაე, მოვიდეს იგი ჩემს სანახავად.

ლოიგი ეახლა ემერს და მოუთხრო მას, თუ რა ყოფაშია ამჟამად კუხულაინდი.

_ ო, ლოიგ, _ ეზრახა მას ემერი, _ როდი გეპატიება შენ, რომ ხანი რამ დაჰყავ
სიდთა ქვეყანაში და ვერ წამოიღე წამალი შენი ბატონის განსაკურნავი. სირცხვილი
ულადებს, ჭეშმარიტად სირცხვილი ულადებს, რომ არ ეძიებენ რაიმე ღონეს
კუხულაინდის განსაკურნავად. კონხობარი რომ ყოფილიყო დაჭრილი, ან ფერგუსი
დავარდნილიყო ძილად, ანდა კონალ ძღვევამოსილს არ შემთხვეოდა ფარსაგი რაიმე,
კუხულაინდი მსწრაფლ შეეწეოდა მათ!

და იგი ამღერდა:

_ ვაი! რა მძიმე დაეუფლა ტკივილი სხეულს,

კუხულაინდის სიავადე შევიტყვე ოდეს,
განუზომელი მწუხარებით აღმევსო სული,
ნეტავ ძალმედვას შევეწიო უბადლო მხედარს!

ვაიმე! გული სიბრალულით მევსება ბედკრულს,
ვით დავრდომილა მშვენება და დიდება ველთა,
აწ ვედარ ძალუმს, ვით ძალედვა მორკინალს ადრე,
დიდ სამაინზე მოლხენა და ნადიმი დიდი.

მილურსმულია მორკინალი ცხედარზე მაგრად,
უცხო ზმანებას შეუპყრია მებრძოლი მძლავრი.
ხმა წამრთმევია, მიმღებია ყოველი ღონე,
აჰა, ერთიან შევუპყრივარ მხედარზე ურვას!

გასულან თვენი, წელიწადი გასულა უკვე,
რაც სარეცელზე განისვენებს მეუღლე ჩემი,
დაუფლებია მას ბოროტი ძილი და თვლემა,
რა უგონო და უმზრახია იგი, ო, ლოიგ!

ემერი მსწრაფლ გაემართა ემაინ-მახასკენ, შევიდა კუხულაინდის სახლში და ჩამოჯდა მის საწოლთან.

– სირცხვილი შენ, – რქვა ემერმა, – ჭემმარიტად სირცხვილი შენ, რომ დავრდომილხარ დიაცის სიყვარულით. ხანგრძლივი წოლით ხანგრძლივდება წოლა და სენი.

იგი მრავალგზის ეზრახა ამრიგად კუხულაინდს, ბოლოს კი ამღერდა:

– განიფრთხე ძილი, გმირო ულადისავ!
აღსდეგ, ო, აღსდეგ, მრთელი და ძლიერი!
რადგან ემაინის დიდებულ ხელმწიფეს
არაფრად მოსწონს თვლემა მორკინალის.

ო, კვლავ გაიხსენე ხელწიფე სვიანი,
სვიანი სასმელებით აღვსილი ჯიხვები!
ტრიალ ტრამალებზე მსრბოლავი ეტლები,
ეტლები მსრბოლავი ჭადრაკის დაფაზე!

შეხე: რა მძლავრია ჯარი ხელმწიფისა,
იხილე წარმტაცნი ასულნი მისი,
შეხე: უმამაცესს ხელმწიფის ვასალებს,
ქვეშევრდომ მეფეებს შეხედე, მხედარო!

შეხე: მოწევნილა ჟამი დაზამთრების,
ზამთარს გვიახლოვებს ყოველი საათი,
შეხედე ზამთარის საზარელ საქმეთა:
რა მძაფრი ყინვაა, ვით დაჭკნენ ფერები!

ძილს მოაქვს ოდენ სენი და სიავადე,
ძალთა მიმღებია ძილი უსამანო,
და მავნებელია, ვით კერძი მამღარზე,
იგი მოკვდინების არის მოციქული.

განიფრთხე ეგ თვლელმა _ შვება მემთვრალეთა,
ძილი განამევე ძლიერი წადილით!
ამას მათქმევეინებს შენდამი ტრფიალი:
აღსდეგ, ო, აღსდეგ, ულადის თვალისჩინო!

კუხულაინდი წამოიწია, სახეზე ხელები მოისვა და განაგდო სხეულიდან
უძლურება და ქარჩხვა. შემდეგ სარეცელიდან გადმოვიდა და იმ ლოდისაკენ
წარემართა, სადაც მოჩვენება გამოეცხადა. აქ კვლავ მოევლინა მას ლიბანი და კვლავ
აწვევდა იგი კუხულაიდს თავის ქვეყანაში.

_ სად სახლობს ლაბრაიდი? _ ჰკითხა კუხულაინდმა.
_ ძნელი არ არის თქმა, _ მიუგო ლიბანმა.
და იგი ამღერდა:

_ ანკარა წყალზე სუფევს ლაბრაიდი,
სადაც ირევიან ასულთა გუნდები.
იოლად მიაღწევ იმ ნათელ სავანეს,
თუ გსურს ინახულო ხელმარჯვე მხედარი.

გმირი მორკინალი ამიწებს ათასებს,
მას მხოლოდ ენამზე ბრძენი თუ აღგიწერთ.
ძოწი უტურფესი და უსპეტაკესი, _
აი ლაბრაიდის სახის ფეროვნება.

მისი მეწამული მახვილის პირისპირ,
მგლის ხახას აბჩენს ბრძოლა საზარელი.
შლეგი ურდოების შუბთა დამლენწავი
და ფართა მფრეწია, გმირი გულოვანი.

მისი სხეული ხომ თვალთა მხედველი,
როდი უღალატებს ამხანაგს ბრძოლაში.
თავის ქვეყანაში მან უპირველესმა
და უყოველომ დაამხო მრავალი.

გმირი საოცარი, მტერს შეურიგალი,
დღეს ეოხაიდის მხარეში შეიჭრა.
მისი დალალეები ოქროს რტოებია,
ღვინის სურნელია მისი აღმოფშვინვა.

გმირი საოცარი, მტერს შეურიგალი,
ბრძოლად წარემართა შორეულ მხარეში.
ნავებს დაედევნენ მისი ულაყები

და დათარეშობდნენ კუნძულის გარშემო.

ზღვაზე უამრავი გმირობის ჩამდენი,
ლაბრაიდ ხელმარჯვე, გმირი საოცარი,
როდი ჰგავს მაძებარს მძინარს და მადეგარს,
ის თავად ადგია თავზე სხვის ძილ-ღვიძილს.

არის მეწამული მისი აღვირედი,
სახლი აღვსილია ძვირფას აღრალეებით,
და სახლის სვეტები ბროლი და ვერცხლია,
ულამაზესია სახლი ლაბრაიდის.

იმ სახლში სახლობენ ორნი ხელმწიფენი:
თვით ლაბრაიდი და ნათელი ფაილბე,
და სამგზის ერგასი მხედარი მსახურებს.
თვითეულ ხელმწიფეს, იმ ნათელ ბინაში.

ბრინჯაოს ფეხები ამშვენებთ საწოლებს,
მოოქროვილია სვეტები სპეტაკი.
განათებულია საწოლი ყოველი
და ფერგამჭვირვალე ქვებით მოოჭვილი.

გარეთ კი, იმ სახლის კარებთან, დასავლით,
სადაც მიმწუხრისას მზის სხივი დახდება,
სძოვენ ბედაურნი ნაირფერ ფაფრებით,
რუხა და სრელანი, ან ტრედის ფერანი.

მეორე კარებთან, იმ სახლის აღსავლით,
დამდგარა სამი ხე მეწამულ ფერისა,
ტოტებზე დამსხდარან ფრთამალი ფრთოსნები
და სმენას უტკობენ ამ სახლის საფეწულთ.

ეზოს უტევანზე ხე დგას საოცარი,
მისი რტოებიდან იღვრება ჰანგები.
ხე იგი ერთიან ვერცხლია ხალასი,
მაგრამ მზის სხივებზე ოქროსებრ ენთება.

სამგზის ოცი ხე დგას ეზოში მაღალი,
რტონი ერთდებიან და კვლავ შორდებიან,
რტონი დახუნძლულან გემრიელ ნაყოფით,
სამას კაცს ანაყრებს ეს ხე თვითეული.

სიღებს გააჩნიათ უცნობი დარანი,
სადაც ას ერგასი არის მოსასხამი,
და ყოველ მოსასხამს აქვს მიმაგრებული
ოფაზი ოქროის ნათელი ბალთები.

იქ ლუდით აღვსილი კასრია პატარა,
რათა მოიღვინონ ხელმწიფის სახლეულთ,
რამდენსაც არ სვამენ, მაინც არ თავდება,
და არც არ აკლდება სავსეა ნიადაგ.

კუხულაინდი და ლიბანი დაადგნენ გზას და ლაბრაიდის მხარეში გაემურონენ. კუხულაინდმა თან წარიტანა ეტლი თავისი და წაიყოლა მეეტლე თავისი – ლოიგი. როდესაც მათ ფეხი შესდგეს ლაბრაიდის კუნძულზე, დიაცნი მიესალმნენ კუხულაინდს, თავად ფანდი მიესალმა მას.

– რა ვიღონოთ ახლა? – იკითხა კუხულაინდმა.

– ძნელი არ არისთქმა, – უპასუხა ლაბრაიდმა. – წარვიდეთ და დავდარნოთ ლაშქარი მტრისა.

ისინი მიეახლნენ მტრის ლაშქარს და თვალი ჰკიდეს მას: უშქარი ეჩვენათ სპა.

– ახლა კი განვედ, – ეზრახა კუხულაინდი.

მაშინ წარვიდა ლაბრაიდი და კუხულაინდი მარტო დაშთა ლაშქართან. მისი იქ ყოფნა ლაშქარს ამცნო ორმა გრძნეულმა ყორანმა, რომელნიც შეჰქმნეს მათ შემწედ თავისდა.

და მთელი ლაშქარი დაეწყო წრიული წყობით, ისე, რომ შეუძლებელი იყო შეჭრა მის გულში. გეგონებოდათ, მთელი მხარე დაჰფარაო ლაშქარმა.

ეოხაიდ იული იალონზე გაემართა წყაროსაკენ ხელის დასაბანად. კუხულაინდმა იგი ბეჭით შეიცნო, მოსასხამიდან რომ გამოსჰვივოდა. კუხულაინდმა სტყორცნა შუბი ეოხაიდს და შუბმა განგმირა იგი და კიდევ ოცდაცამეტი მხედარი, მის უკან მდგარი. მაშინ თავად სენახ მოჩვენება მიუხტა კუხულაინდს და დიდხანს იბრძოდნენ ისინი გახელებით, მაგრამ ბოლოს იგიც დაამხო კუხულაინდმა.

ამ დროს მოაწია ლაბრაიდმა და დაფრთხა ლაშქარი მკვეთრ.

ლაბრაიდმა სთხოვა კუხულაინდს, შეეწყვიტა ბრძოლა. მაშინ ლოიგი ეზრახა ლაბრაიდს:

– ფრიად მეშინის, ბატონმა ჩემმა ჩვენკერძ არ მომართოს გზნება თავისი, რამეთუ ჯერ კიდევ არ გამძღარა იგი ბრძოლით. წადით და აღავსეთ სამი როფი ცივი წყლით, რათა მან როფებში დაიცხროს გზნება. იგი ჩახტება პირველ როფში და წყალი ადუღდება შიგ; შემდეგ ჩახტება მეორე როფში და წყალი გახდება აუტანლად ცხელი; და ოდეს იგი ჩახტება მესამე როფში, ორტაბახი გახდება წყალი.

ოდეს იხილეს დიაცთა ბრძოლიდან მობრუნებული კუხულაინდი, ფანდმა უმღერა მას:

– ჩვენსკენ მოისწრაფის გმირი საოცარი,
ცხენებს მოაგელვებს მამრი უწვრული,
ფიდგემინ ლაშქარი დაუმარცხებია
და ახლა ახარებს თვალს მისი აღხილვა.

ვაჟკაცურ სიმღერას მღერის იალქანი,
მტრის სისხლით შეღებილ ეტლზე დაკიდული,
ეტლის გრიალი კი ზარავს ყურთასმენას,
მწყობრია სიმღერა მბრუნავი ბორბლების.

ეტლს მიაქროლებენ მძლე ბედაურები,
თვალს ვერ მოაცილებ დიდებულ სანახავს:
თავად გაზაფხულის ქარებზე უსწრაფეს
დაჰქრიან ველებზე უბადლო მერნები.

გმირს ხელთ ოქროს ვაშლი უპყრია ერგასი,
ჰაერში ისვრის და მყის იჭერს სრბოლისას.
მისი დასადარი ხემწიფე სად არი,
ვის ძალუმს ეგზომი ზათქი და კვეთება.

ორივე ლოყაზე ხალი აქვს ორ-ორი,
ერთი წითელია და ერთიც მწვანეა,
მესამე ხალი კი არის მტრედისფერი,
ხოლო მეოთხე კი ღია მეწამული.

თვალთაგან იღვრება სინათლე შვიდფერი,
სცდება ის, რისხვის ჟამს ვინც სწამებს სიბრმავეს.
მისი მშვენიერი თვალების ზემოდან.
სჩანან ხოჭოსფერი წარბების რკალები.

ო, როგორ ამშვენებს საოცარ მორკინალს, _
ეს ხომ კარგად უწყის მთელმა ირლანდიამ, _
სამფერი თმები სამფერად დაფენილი.
ო, რა აღნაგია ჭაბუკი მხედარი.

მახვილი მის ხელში მხნეა და მახვილი,
მახვილის ვადა კი ვერცხლია ოფაზი,
ოფაზი ოქროა დარაკის კოპები,
თეთრი ბრინჯაო დარაკის კიდენი.

საზარელ ბრძოლებში ამარცხებს მორკინალთ
და ბრძოლის ასპარეზს იკაფავს მახვილით.
ვერსად ვერ იპოვოთ მებრძოლის ბადალი,
თუნდაც მის ძებნაში მოედვათ დუნიას.

აი ჩვენს მხარეში მოსულა დევ-გმირი,
ჭაბუკი მხედარი მურტემნეს ტაფობის.
დიდხანს მოველოდით და ბოლოს აღსრულდა
აბრატის ასულთა ოცნება ნეტარი.

შუბის დიბლიგიდან, ხელში რომ უპყრია,
სისხლის მეწამულის წვეთავენ წვეთები.
ო,რა ზვიადია ყივილი მოყმისა,
ვაი მტერს, რომელსაც ესმის ეს ყივილი.

შემდეგ სიმღერით მიესალმა ლიბანი კუხულაინდს:

_ სალამი შენდა, ტახო უძლეველო!
დიდო მბრძანებელო მურტემნეს ტაფობის!
ხარ მაღლადმხედი და ლაშქრის სიამაყე!
ჯარის თვალისჩინი და ძალთა განმცდელი!

გამარჯვების გულო! სისხლივით წითელი!
მზად ხარ შეერკინო ულადთა მორკინალთ!
შენი სილამაზე იზიდავს ასულებს!
სალამი, კუხულაინდ, სისხლივით წითელი!

ამის შემდეგ კუხულაინდმა გაიზიარა ფანდის სარეცელი და მთელი ერთი თვე დაჰყო მასთან. თვის თავზე იგი გამოეთხოვა ფანდს. დიაცი ეზრახა კუხულაინდს:

_ უწყოდე, კუხულაინდ, სადაც არ უნდა მომიხმო ტრფიალად, მე მოვალ უთუოდ.

ირლანდიაში დაბრუნების შემდეგ კუხულაინდმა ფანდი ტრფიალად იხმო იბურ-კინდ-ტრახტში. ეს ამბავი შეიტყო ემერმა, კუხულაინდის მეუღლემ. მან აიღო დანა და ერგასი დიაცის თანხლებით დანიშნული ადგილისაკენ გაემართა, რათა მოეკლა ფანდი.

ამ დროს კუხულაინდი და ლოიგი ჭადრაკს ამღერებდნენ, ვერ ამჩნევდნენ დიაცთა მოახლოებას. მაგრამ ფანდმა შეამჩნია ისინი და ეზრახა ლოიგს:

_ ო, ლოიგ, გახედე ერთი, რა მოსჩანს იქ!

_ რა უნდა მოსჩანდეს? _ ეზრახა ლოიგი და გახედა.
იზრხა ფანდმა:

_ უკმოიხილე, ო, ლოიგ! გდარნავენ დიაცნი მშვენი და ვერაგნი. ოქრომკობილია მათი გულ-მკერდი და ყოველ მათგანს ხელთ უპყრია ცისფერი ფოლადისაგან გაჭედილი მახვილი დანაკი. ბრძოლად მიმსწრაფ ცოფიან მხედრებს ჰგვანან ეგ დიაცნი. აგერ, ემერი, ასული ფორგალისი, უღალატნია სქესისა და ბუნებისათვის.

კუხულაინდი ეზრახა ფანდს:

_ ო, ნუ გეშინის, არ შეგეხოს ასული იგი.

აღჯექი ეტლზე და დაბრძანდი სხივფენილ დორზე,
თუნდაც შეგროვდნენ ირლანდიის დიაცნი სრულად,
ვერას გავნებენ, დაგიფარავს მარჯვენა ჩემი.
მამაცი საქმე განუზრახავს მშვენიერ ემერს,
ფორგალის ასულს შემწედ ახლავს დიაცთა გუნდი,
მაგრამ ბოროტად ვერ შეგეხოს ასული იგი,
ვიდრე ჩემს გვერდით იმყოფები, ძვირფასო ჩემო.

იგი მიუბრუნდა ემერს:

_ ჰოი, დიაცო, უკან ვიხევ მე შენს წინაშე,
როგორც იხევნ მეგობრების წინაშე კაცნი.
მე არ განვგმირავ საზარელი ჰოროლის წვერით
მაღლა აღმართულს, მოცახცახე მარჯვენას შენსას.

არ გამოგტაცებ მაგ ხელიდან ნამლევა დანაკს,
ფრიად სუსტი და უძლურია მუქარა შენი,
ჩემი ძალა კი უსაზღვრო და მძლავრია ფრიად.
ვერ დავმორჩილდე მე დიაცის უაზრო წადილს.

– მარქვი, კუხულაინდ, – იზრახა ემერმა, – რად მომაყივნე ულადისა და ირლანდიის დიაცთა თვალში, ყველა წესნიერი ადამიერის თვალში? უჩუმრად მოველ მე აქ, მაგრამ ურყევი განჩინებით. რაგვარადაც არ უნდა გწადდეს, ვერ მიატოვო შენ ცოლი შენი.

– მარქვი, ო, ემერ, – რქვა კუხულაინდმა, – რაისთვის დამიშლი, ხანი რომ დავჰყო ამა დიაცთან? წმინდა, კეთილშობილი, ნათელი და მეფის ღირსია დიაცი ესე, და იგი მოვიდა აქ ზღვის გაღმიდან უზარმაზარ ტალღებზე გადმოვლით. იგი მშვენიერია და დიდგვაროვანი, ხელთუფალი და ყოველგვარი ხელსაქმის ჩინებული ოსტატი. იგი განმზრახია და მყარაზროვანი, ფრიად განმსჯელია იგი. მას უვის ფრიადი რემა და ზროხა, და არარაი არს ცათა ქვეშე, რასაც იგი არ იქმნოდა თავისი საყვარელი მეგობრისათვის, რაც არ უნდა ძნელი იყოს მისი ქმნა. ხოლო შენ, ემერ, ვერ ჰპოვო სხვა მეზრძოლი უფრო მშვენიერი, იარების უფრო არდამრიდალი და უფრო ძლევაძმოსილი, ვიდრე მე.

– დიაცი, ვისაც შენ ამჟამად ეტრფი, – რქვა ემერმა, – უდაოდ უდარესია ჩემზე. მაგრამ ჭეშმარიტად: ყოველი მეწამული ხომ მშვენიერია, ყოველი ცინცხალი – სპეტაკი, მალლით მდებარე – საწადელი, ყოველი ჩვეული – მწარე, ყოველი მიუწვდომი – ჩინებული და ყოველი განცდილი – საზიზღარი, – ეს არის მთელი ამსოფლიური ცხოვრების სიბრძნე. ჰოი, მეუღლე ჩემო, ოდესღაც პატივში გყავდი მე და ეს კვლავაც ასე იქნება, თუკი მოისურვებ!

წარსთქვა რა ეს, ფრიადმა ნაღველმა შეიპყრო ემერი.

– შენს თავსა ვფიცავ, – წამოიძახა კუხულაინდმა, – შენ ძვირფასი ხარ ჩემთვის და ასეთივე დარჩები, ვიდრე ცოცხალი ხარ!

– ესე იგი, შენ მტოვებ მე? – ჰკითხა ფანდმა.

– უფრო სწორედ, იგი მტოვებს მე, – რქვა ემერმა.

– არა! – წამოიძახა ფანდმა. – იგი მე მტოვებს. მე დიდიხანია მემუქრებოდა ეს ამბავი.

ნაღველმა მოიცვა ფანდი. იგი სირცხვილმა მოიცვა, რომ მიატოვებს და ასე ჩქარა უნდა დაბრუნებულიყო სახლში. ტანჯვად ექცა მას დიდი სიყვარული კუხულაინდისადმი და თავისი ნაღველი სიმღერაში გადმოღვარა:

დამდგარა ჟამი, უნდა დავდგე მოწყენილს გზაზე
და სამუდამოდ უნდა დავთმო ადგილი სათნო,
განა თუ ნებით, მე მომიხმობს ღირსება ჩემი,
უნდა წარვიდე, გულითაც რომ მსურდეს დარჩენა.

ნუ გაიოცებ, თუ მირჩევნის დარჩენა შენთან,
შენს გვერდით ყოფნა და სილალე, ძვირფასო ჩემო,
ვიდრე მიქცევა პაპისეულ დიდებულ კოშკში,
აიდ აბრატის სიმაგრეში ცხოვრება ვიდრე.

ოჰოი, ემერ, მეუღლეო უბადლო მხედრის,

მეუღლემ შენმა მიმატოვა, მოიქცა შენდა!
აწ ვერასოდეს ვერ ვიხილავ დიდებულ მოყმეს,
მაგარამ სული კი ნიადაგმცა მიიქცეს მისკენ.

ჩემს ხელს ითხოვდა უამრავი ლომგული გმირი,
საკუთარ სახლში თუ უსიერ ტევრებში ტყისა,
მაგრამ უარვყავ გულითადი ტრფიალი მათი,
და დავიცავი საკუთარი შეუვალობა.

სიყვარულს მოაქვს მარტოოდენ ცრემლი და ტანჯვა,
მიჯნურთ გამიჯვნის საბოლოო როს დგება ჟამი!
ასეთ დარჩენას, მე მგონია, გამიჯვნა მიჯობს,
ოდეს ჩემს ტრფიალს ტრფიალითვე პასუხობს არვინ.

ოქროსთმიანო, მშვენიერო, ასულო ემერ,
ვხედავ, თან გახლავს შენ ერგასი დობილი შენი,
რათა საჯაროდ მომაყივნო, _ ო ბოროტებავ! _
რათა დასხმოდო უგრძნეულოდ, დაგეკალ დანით.

მე ას ერგასი მეგობარი მივის ნამდვილი,
ყველა მათგანი ტურფაა და მამრის უცხონი,
და მეგობარნი ნეტარებენ ჩემსავე ვანად,
და გულმოდგინედ მდარაჯობენ, მიცავენ დობილს.

მანანანმა შეიტყო, რომ ფანდი, მეუღლე მისი, ასული აიდ აბრატისა,
უთანასწორო ბრძოლაშია ულაძელ დიაცებთან და რომ კუხილაინდმა უნდა
დასტოვოს იგი. მაშინ ისწრაფა მან აღმოსავლით და ჰპოვა ფანდი. მანანანი მას
იმგვარად მიუახლოვდა, რომ ფანდის გარდა არავის შეუმჩნევია იგი.

ძრწოლამ და სინანულმა შეიპყრო ფანდი, ოდეს იხილა მან მანანანი; ამღერდა
ფანდი:

_ ერთი შეხედეთ, მანანანსა, ლერისა ძესა,
ვინაც მოსახლობს თვით ეოგან ინზირის ველად,
და ამა ქვეყნად ცად ასული არის დიდებით!
იყო დრო, ოდეს მე ნამდვილად მიყვარდა იგი.

შემდეგ კი მძლავრად დაიკვივლა უძღებმა გულმა
და განვიყარე მანანანი სხვისი გულისთვის.
დადის ტრფიალი ამა ქვეყნად იდუმალ გზებით,
ბევრიც ეცადონ, ვერ გაიგონ ბუნება მისი.

ოდეს ინზირის სიმაგრეში ვიყავით ერთად,
მე და ლერის ძე ვნეტარებდით საკუთარ კომკში,
აგრე გვეგონა, რომ არ არის ამქვეყნად ძალა,
რომელსაც ძალუძს საბოლოოდ გათიშვა ჩვენი.

ოდეს შევერთე უმამაცეს მანანანს ცოლად,
მისი ერთგული თანამწოლი ვიყავი ნამდვილ
და მან საჩუქრად მომიძღვნა მე ოქროს სამკლავე,
ვით საფასური სარეცელის, პატიოსნების.

მშობელთა ჩემთა განმომზადეს ბრწყინვალე მზითვი,
თან გამაყოლეს მე ერგასი ასული კოხტა;
ძვირფას მანანანს ძღვნად ერგასი მამაცი მივეც,
რათა ერთგულად ემსახურათ, დაეცვათ იგი.

ოთხგზის ერგასი, _ მონაჭორი როდია სიტყვა! _
ჩვენი სიმაგრის მსახურების რიცხვია ნაღდი:
მათ შორის არის ასი მამრი მძლავრი და გამწე,
და ამდენივე ასულია მორთული კოხტად.

ვხედავ, ზღვადაზღვა მოისწრაფის მხედარი ჩემკენ,
ზღვის მღვრიე ქაფით გალუმპულა ზვიადი მოყმე.
არად სჭირდება მხნე მორკინალს ხამლები ხისა,
ბრიყვთა თვალთვალის უჩინოა მხედარი იგი.

აი მოიჭრა, მოგვეახლა ამაყი მოყმე,
მხოლოდ სიღების მოდგმას ძალუმს შემჩნევა მისი:
ო, იგი სიბრძნით მხილველია ყოველთა არსთა,
მაშინაც, როცა შორს არიან მისგან ეს არსნი.

ო, ასეთია ბედი ჩემი _ აღსრულდა იგი.
უძლურ დიაცთა სიყვარულში გვაკლია განსჯა:
მამრმა, რომელიც შევიყვარე ესოდენ ძლიერ,
არად ჩამაგდო, მიმატოვა, აღმავსო დარდით.

მშვიდობით, ჩემო კუხულაინდ, უბადლო ძაღლო!
უკვე მომიხმობს, მომიწოდებს ღირსება ჩემი.
რაიც მეწადა მე, თუ იგი ვერ ვპოვე შენთან,
ერთის უფლება მაინც დამრჩა, წავიდე, დაგთმო.

აგერა, უკვე განშორების საათმაც დაჰკრა,
განუკურვნიელი მწუხარებით მევსება გული,
შეურავხყოფა ავიტანე ზომაზე მეტი.
მშვიდობით, ლოიგ, შენც გშორდები, მშვიდობით, ლოიგ!

მე ვუბრუნდები ჩემს საყვარელ მეუღლეს ისევ,
წყენას აროდეს მომაცენებს მეუღლე ჩემი.
შეხედეთ ყველამ, თუ რარიგად მივდივარ თქვენგან,
რათა არა სთქვან, რომ მალულად დაგტოვეთ თითქოს.

ასულმა სიმღერა დაამთავრა და მანანანს მიეახლა. მანანანი მიესალმა ასულს და წარსთქვა:

– სიკეთე ნუ მოგიშალოს ღმერთმა, ასულო! რასა იქმ ახლა, კუხულაინდს დაელოდები თუ მე გამომყვები?

– აი სიტყვა ჩემი, – უპასუხა ასულმა. – თქვენ ორს შორის არის ერთი, რომლის ცოლობაც მერჩია ნამდვილად, მაგრამ მე გამოგყვები შენ და აღარ დაველოდები კუხულაინდს, რამეთუ მან დამტოვა მე. და კიდევ არის მიზეზი ერთი: შენს გვერდით არ სდგას დედოფალი შენი შესაფერისი, კუხულაინდს კი ჰყავს ამგვარი.

ოდეს იხილა კუხულაინდმა, რომ ფანდი მიჰყვება მანანანს, მწარედ ღაღადყო:

– რა მოხდება აწი, ო, ლოიგ?

– რა უნდა მოხდეს? – უპასუხა ლოიგმა. – ფანდი მიჰყვება მანანანს, ლერის ძეს, რამეთუ შენ არ შეიყვარე იგი.

მაშინ უზარმაზარი კამარა შეჰკრა კუხულაინდმა ჰაერში, სამი მაღლა და სამივე აღსავლით, ლუახარის მხარეს. ამის შემდეგ მან მრავალი ხანი დაჰყო უსმელ-უჭმელმა მთებში. მიდ-ლუახარისაკენ მიმავალ გზაზე ეძინა ღამით.

ემერი ეახლა კონხოზარს და მოუთხრო მას ყოველივე, რაც კუხულაინდს გარდახდა. მაშინ კონხოზარმა წარგზავნა მძნობელნი, იდუმალთა მიმთხრობნი და დრუიდნი კუხულაინდთან, რათა მათ წამოეყვანათ იგი ემან-მახაში. კუხულაინდმა დააპირა მათი მოკვდინება, მაგრამ მათ უმღერეს კუხულაინდს გრძნეული სიმღერები და მაგრად გაძაგრეს მისი ხელ-ფეხი, და ასე ჰყავდათ, ვიდრე გონს არ მოეგო იგი. მაშინ კუხულაინდმა სასმელი მოითხოვა და მიართვეს მათ დავიწყების სასმელი, და ოდეს კუხულაინდმა შესვა სასმელი იგი, მას დაჰვიწყდა ფანდი და ყოველივე, რაიც თავს გარდახდა. შემდეგ სასმელი იგი მისცეს ემერს, რამეთ ემერიც ისეთივე ყოფაში იყო. მანანანმა კი თავისი მოსასხამი დაბერტყა ფანდსა და კუხულაინდს შორის, რათა ისინი აღარასოდეს შეხვედროდნენ ურთიერთს.

კუხულაინდის სიკვდილი

– აროდეს ყოფილა, – იზრახა კუხულაინდმა, – ჩემთვის დიაცებსა და ბალღებს თავიანთი გასაჭირი შემოეჩივლოთ და არ შევწევნოდე მათ.

სამეფო მოდგმის ერგასი დიაცი გადაუდგა კუხულაინდს გზაზე. მათი სურვილი იყო, არ გაემვათ კუხულაინდი ახალ საგმრო საქმეებზე, დაეოკებინათ იგი ემან-მახაში, მაშინ მოიღეს მათ სამი წყლიანი როფი, რათა კუხულაინდი ჩამხტარიყო ამ როფებში და დაეცხრო საბრძოლო ცეცხლი. ამრიგად დააოკეს იგი იმ დღეს.

ლაშქრით შემოეწყვნენ ემან-მახას კალატინის ძენი. დილამდე უცადეს ძმებმა კუხულაინდს. შემდეგ კი ერთიან გადაწვეს ახლოვე სოფლები და ცაში ავარდნილმა ბოლმა წარმოშვა ღრუბელი ყომრალი და უზარმაზარი ღრუბელი იგი გადაეზღუდა ემან-მახას. ზარდამცემი ყიჟინა დასცა ლაშქარმა და ერთიან შეირყა კონხოზარის სახლი ემან-მახაში, სახლის კედლებიდან დაცვივდა საჭურველი. ცუდი ამბები მოსდიოდა კუხულაინდს.

მაშინ ამღერდა ლებორხამი:

– აღსდექ, ო, აღსდექ, გმირო კუხულაინდ,
და გაბოროტებულ ლაგენის სპათაგან

დაიცავ მურტემნეს ტაფობის მკვიდრნი.
სიკეთის პირმშოვ, ო, ძეო ლუგისავ,
მტრისკენ მიმართე საოცარი ფანდები შენი.

პასუხად აგრე ამღერდა კუხულაინდი:

_ თუმცა დიდია ვალი ჩემი ქვეყნის წინაშე,
მაგრამ ულადში მე როდი ვარ მხედარი მხოლოდ,
მერტო ლუგის ძე უდგას იმედად ულადს,
ჰოი, დიაცო, დამეხსენი დამაშვრალს, გვედრებ!

ავია შენი განზრახვა და თათბირი შენი,
რამეთუ ესდენ საზარელი ბრძოლების შემდეგ,
განა მე კვლავად მევალება, აღვიძრა ბრძოლად,
ულმობელ მახვილს შევაგებო მაშვრალი მკერდი.

ამღერდა ნიამი, ასული კელტხაირის, მეუღლე კონალ ძლევაძოსილისა:

_ შენ უნდა ისწრაფო ბრძოლად, კუხულაინდ,
რამეთუ მხოლოი დაამხო მხედრობას.

მაშინ მიიჭრა კუხულაინდი თავის საჭურველთან და იწყო აღკაზმვა.
მეყვსეულად აბზინდი გაჰვარდა ხელიდან კუხულაინდს, რომლითაც შეიკვროდა
ტოლომა. ამღერდა კუხულაინდი:

_ ეს ბრალი როდია ჩემი ტოლომისა,
როდი მაზიანებს მე მისი ხახუნი,
ეს ჩემი აბზინდის ბრალია მარტოდენ,
რომელმაც ტყავი გაჰკვეთა მეყვსეულად,
როს ფეხზე დამეცა.

კუხულაინდი აღიკაზმა, ხელთ იპყრა ფარი მახვილგნდეებიანი და ფოჩიანი და
ეზრახა ლოიგს, რიანგაზარას ძეს:

_ ძვირფასო ლოიგ, გამართე ეტლი.

_ ჩემი ხალხის საფიცარს ვფიცავ, _ წარსთქვა ლოიგმა, _ კონხობარის მთელი
სამეფოც რომ დაეხვიოს მახელ რუხს, მაინც ვერ ძალიდვან მისი ეტლში შებმა ძალით.
აროდეს მომხდარა, არ ამხდარიყოს მისნობა მისი. თუ გწადის, წარვედ რუხთან და
ეზრახე რუხს.

კუხულაინდი მიეახლა რუხს, ბედაური სამგზის მიიქცა მისკენ მარცხენა
ფერდით.

დამით, მორიგანის კვირამალში, ეტლი დაუმსხვრია რუხმა კუხულაინდს. მისი
ბრძოლად წასვლა არ ეწადა რუხს, რამეთუ უწყოდა: ვერ შემოიქცეოდა გმირი ემან-
მახაში.

მაშინ კუხულაინდი მიუბრუნდა თავის ბედაურს და უმღერა მას:

_ ასეთი არ იყო შენი ჩვეულება, მახელო რუხო,

როდი ჰპასუხობდა ავბედითი ნიშნით ჩემს მოწოდებას.

მაშინ მორჩილად მიეახლა კუხულაინდს მახელი რუხი და თვალთაგან დასცდა ორი მსხვილი და სისხლიანი კურცხალი, ფართო ფლოქვებზე დაცვივდნენ კურცხალნი. მაშინ აიჭრა ეტლზე კუხულაინდი და ისწრაფა თემანით, მიდ-ლუახარისაკენ მიმავალი გზით.

დიაცი ვინმე გადაუდგა გხად კუხულაინდს – ლებორხამი, ასული აუესა და ადარკისა, კონხობარის მონისა და მხევლისა. ამღერდა დიაცი:

– ნუ მიგვატოვებ, გმირო კუხულაინდ!
შენი ნაჭრევები ფარია ჩვენი,
ჩვენი ლამაზი ბედია იგი.
ვაი დიაცთა!
ვა ძეთა მათთა!
გრძლივი იქნება შენი დატირება!

ამ სიმღერას მოძახილს ეუბნებოდა სამეფო გვარის სამგზის ერგასი დიაცი ემან-მახადან.

– გვერჩია დარჩენა, – წარსთქვა ლოიგმა, – მოაქჟამამდე შენ ერთიან ინარჩუნებდი იმ ძალას, რომელიც გადმოგეცა დედისეული გვარიდან.

– ვაი, რომ აწ ველარ! – იზრახა კუხულაინდმა, – გვალე, ლოიგ! მეეტლეს მართებს ცხენების მართვა, მებრძოლს – უძლურთა დაცვა, ბრძენთ – ვაზირობა, ხოლო დიაცთა – დრტვინვა. ვისწრაფოთ ბრძოლისკენ! შიში ვერ იხსნის სიკვდილსა და არც მტერნი შეგვიბრალევენ ტირილითა და ვიშით.

ლოიგმა მკვეთრ შეატრიალა ეტლი მარჯბნივ. მაშინ ნები-ნებს დასცეს დიაცთა და აღმოუშვეს ძახილი წუხილის, ურვის და ვედრების. რამეთუ უწყოდნენ, კუხულაინდი, მფარველი მათი, ველარ შემოიქცეოდა ემან-მახაში, რომ დღესვე მიიღებდა მას უფალი. ამღერდნენ დიაცნი:

– მგლოვიარეა დიუფალთ კრებული,
დაუყენებია ცრემლების მდინარე.

ოდეს სიმღერა დაასრულეს, აღმოხდათ დიაცთ ძახილი წუხილის, ურვის და ვედრების, რამეთუ უწყოდნენ, გმირი კუხულაინდი დამდგარი იყო გზაზე.

კუხულაინდის გზაზე მისი აღმზრდელი ძიძის სახლი იდგა. იგი მუდამ შეივლიდა ხოლმე მასთან, ოდეს ირლანდიის თემანით მიემართებოდა ანდა უკმოიქცეოდა ხოლმე. ძიძას მისთვის მუდამ ჰქონდა გადანახული კათხა ლუდი. კუხულაინდმა ამჯერადაც შეიარა ძიძასთან, დალია ლუდი, გამოემშვიდობა ძიძას და გზა განაგრძო.

იგი მიდიოდა მიდ-ლუახარისაკენ მიმავალ გზაზე და გადაიარა მონგის ველი. მეყვსეულად სამი დედაბერი დალანდა კუხულაინდმა გზაზე. ისინი მარცხენა თვალთ ელამნი იყვნენ და ჭნავის შამფურებზე ძაღლის ხორცს სწვავდნენ, კაზმავდნენ შხამითა და თილისმით. აღთქმა ჰქონდა დადებული კუხულაინდს – არც ერთ ოჯახში არ ეთქვა უარი ჭამადზე, და კიდევ – აროდეს ეგემნა ხორცი თავისი სეხნასი. მას ეწადა, შეუჩერებლივ ჩაეველო მათთვის, მაგრამ ერთი დედაბერი ეზრახა მას:

– დაგვეწვიე, ო, კუხულაინდ!

– არა, ნამდვილად არ დაგვეწვიე მე თქვენ, – უპასუხა კუხულაინდმა.

– ჩვენ ძაღლის ხორცი გვაქვს მხოლოდ, – რქვა დედაბერმა. – მდიდარი რომ იყოს ოჯახი ჩვენი, შენ, რა თქმა უნდა, გვეწვეოდი. ცუდად იქცევა დიდი კაცი, მდაბიორს რომ თაკილობს.

მაშინ კუხულაინდი მივიდა დედაბერთან და დედაბერმა მარცხენა ხელით მიაწოდა მას ძაღლის ბეჭი. და კუხულაინდმა ბეჭი იგი ამოიჩარა მარცხენა ბარძაყში და შეუდგა ჭამას მარცხენა ხელით. და მარცხენა ხელი, რომლითაც მან აიღო ძაღლის ხორცი და მარცხენა ბარძაყი, რომელშიც ამოიჩარა იგი, დაზიანდა გრძლივ და აღარ იყო მათში სიმრთელე ადრინდელი.

კუხულაინდმა და ლოიგმა კვლავ ისწრაფეს მიდ-ლუახარისაკენ მიმავალ გზაზე და შემოუარეს მთა ფუატს. ოდეს მთის თემანით აღმოჩნდნენ, კუხულაინდი ეზრახა ლოიგს:

– რა მოსჩანს წინ, ძვირფასო ლოიგ?

– აურაცხელი უბადრუკი მტერი და ამიტომ – გამარჯვება უდიადესი.

– ავაჰმე, – წამოიძახა კუხულაინდმა და ამღერდა:

– მე მესმის ხმაური მქისე,

საცაა ვიხილავთ ვეჟანა ულაყებს.

მარცხენა ხელით აღხმული ფარები შეეჯახებიან ურთიერთს.

მეეტლე დაემხოზა ბრძოლაში პირველი,

დაეცემიან ცხენები მასუკან.

ვაი, რა დიდხანს მივუძღვებოდი ირლანდიელთა მხედრობას ბრძოლად!..

კუხულაინდი და ლოიგი კვლავ ისწრაფოდნენ თემანით, მიდ-ლუახარისაკენ მიმავალ გზაზე და იარეს მანამ, ვიდრე ციხე-სიმაგრე არ დალანდეს მურტემნეს ტაფობზე. იქ შეხვდნენ ისინი მომხდურებს. მაშინ ამღერდა ერკი, კაირპრეს ძე, იმ კაირპრესი, რომელიც კუხულაინდის მარჯვენამ დაამხო:

– ვხედავ, მოისწრაფის ჩვენსკენ გააფთრებით,

ეტლი მშვენიერი, კოხტა და ფერადი,

და ეტლზე დგაფუნებს დროშა წენგოსფერი,

ცხენებს მოაგელვებს ლომგული მხედარი.

– ჩვენსკენ მოისწრაფის მხედარი იგი, რათა თავს დაგვესხას. განემზადენით დასახვედრად, – წარსთქვა ერკმა და კვლავ ამღერდა:

– აღსდექით, გამირნო ირლანდიის, აღსდექით ჩქარა!

ჩვენსკენ ისწრაფის კუხულაინდ, მხედარი ბრძენი,

მას ხელთ უპყრია მეწამული მახვილი მტკიცე.

აღსდექით, მამრნო ირლანდიის!

– როგორ განვეწყოთ ბრძოლად? – იკითხეს მეზრძოლთ.

– რჩევაა ჩემი, – მიუგო ერკმა, – თქვენ, ყველანი, ირლანდიის ოთხი სხვადასხვა სამეფოს მკვიდრნი ხართ. ერთ ტანად შეერთდით ბრძოლაში. შეაერთეთ ფარები თქვენი და შეჰქმენით ყოველის მხრივ კედელი ერთიანი. ყოველი კუთხიდან წინ

წამოსწიეთ სამ-სამი მხედარი, ორ-ორი მათგანი უმძლავრეს მხედართაგან უნდა იყოს გამორჩეული. დაე ისინი ერკინონ ერთმანეთს, მაგრამ მათ გვერდით იდგეს ჯადეგიც. ჯადეგი შესთხოვს კუხულაინდს, ათხოვოს მას შუბი, სახელით – უსაჩინოესი საჩინოთა შორის. ჯადეგის თხოვნას იმოდენი ძალა ექნება, რომ კუხულაინდი უარს ვერ ეტყვის შუბის მიცემაზე და მაშინ შუბი იგი მასვე განგმირავს. არის წინათქმა, რომ შუბმა უნდა განგმიროს ხელმწიფე. თუ ჩვენ გამოვთხოვთ კუხულაინდს იმ შუბს, მაშინ ჩვენს სავალალოდ როდი აღსრულდება წინათქმა იგი. აღმოუშვით ძახილი ტანჯვისა და შველად მოწოდების, – და კუხულაინდს მისი და მისი ცხენების ცეცხლი საშუალებას არ მისცემს იმღეროს და თითო-თითოდ გამოგვიწვიოს ბრძოლად, ვითარცა იქმოდა კუალნგელი ხარისათვის ბრძოლის ჟამს.

როგორც ერკმა სთქვა, ისე აღსრულდა.

კუხულაინდი უფრო ახლოს მივიდა ლაშქართან და ეტლზე აჩვენა სამი მგრგვინავი ფანდი: გრგვინვა ასი, გრგვინვა სამასი და გრგვინვა სამგზის ცხრა გმირისა.

მოქნეული ცოცხის დარად, რომელიც მიიხვეტავს მურტემნეს ტაფობზე, დაატყდა იგი მტერს და აღმართა ლაშქარზე საჭურველი თვისი. იგი თანაბრად ხმარობდა, ვითარცა შუბს, აგრევე ფარსა და მახვილს. ყველა თავისი საბრძოლო ფანდი გადმოაფრქვია კუხულაინდმა.

და რაოდენიც ქვიშაა ზღვაში, ვარსკვლავი – ვარსკვლავეთში, ლეშხი – ვარდობის თვეში, თოვლის ფანტელი – ზამთარში, ხომკაკალი – ქარიშხალში, ფოთოლი – ტყეში, ჭვავის ოქროს თაველი – ბრეგის ტაფობზე, და ბალახი ირლანდიის ბედაურთა ფლოქვებქვეშ ზაფხულის ჟამს, ამდენივე თავით, ამდენივე თავისქალით, ფეხით და გასისხლიანებული ძვლებით მოჰფინა კუხულაინდმა მურტემნეს ტაფობი და ტაფობი იგი ერთიან გარუხდა მოკლულთა ტვინთაგან.

იხილა კუხულაინდმა ლაშქრის განაპირას ორი მხედარი ერთურთს მორკინალი. გეგონებოდათ, ვერაფერი დააზავებდა მათ.

– სირცხვილი შენ, ო, კუხულაინდ, ჭემმარიტად სირცხვილი შენ, – წამოიძახა ჯადეგმა, – თუ არ დააზავებ ამ მორკინალთ.

მაშინ კუხულაინდი მიეჭრა მორკინალთ და ისე მძლავრად დასცა თავებში მუშტები, რომ მათი ყურებიდან და ცხვირებიდან ტვინმა გამოხეთქა.

– შენ დააზავე ისინი, – რქვა ჯადეგმა, – აწ ვედარ უბოროტონ მათ ურთიერთს.

– მათ ვერაფერი დააზავებდა, შენ რომ არ გეთხოვა მათი დაზავება, – ეზრახა კუხულაინდი.

– მათხოვე შუბი შენი, ო, კუხულაინდ, – ეზრახა ჯადეგი.

– ჩემი ხალხის საფიცარს ვფიცავ, – უპასუხა კუხულაინდმა, – შენ ჩემზე მეტად როდი გჭირდება იგი. ირლანდიის ლაშქარი მიტევს მე და მე ვიგერიებ მას.

– შუბს თუ არ მათხოვებ, ბოროტ სიმღერას შევთხოვ მე შენზე, – რქვა ჯადეგმა.

– სიძუნწის გამო აროდეს ვყოფილვარ მე წყეული და მოყივნებული.

თქმა ერთი იყო და კუხულაინდმა გასტყორცნა შუბი წვერით წინ და წვერმა თავი გაუპო ჯადეგს და განგმირა კიდევ ცხრა მხედარი მის უკან მდგარი.

კუხულაინდმა გაიგრიალა თავისი ეტლით ლაშქრის ერთი ბოლოდან მეორე ბოლომდე.

მაშინ ლუგაიდმა, კუროისძემ, ხელთ იპყრა შუბი იგი გასისხლული, სამსახურად განმზადებული რომ დაენარცხა კალატინის ძეთა შორის.

– ო, ძენო კალატისანო, ვის დასცემს შუბი ესე? – იკითხა ლუგაიდმა.

– ხელმწიფეს დასცემს შუბი ეგე, – მიუგეს მათ.

მასინ ლუგაიდმა შესტყორცნა შუბი კუხულაინდის ეტლს და შუბიიგი ემგერა ლოიგს, რაინგაბარას ძეს, და ნაწლევნი მისი გადმოცვივდა ეტლის ბალიშზე. იზრახა ლოიგმა:

– მძიმედ დავიკოდე, ო, კუხულაინდ.

კუხულაინდმა ამოაძრო შუბი ლოიგს და გამოეთხოვა მას. იზრახა კუხულაინდმა:

– დღეს მე ვიქნები მბრძოლიც და მეეტლეც.

და კვლავ გაიგრიალა მან თავისი ეტლით ლაშქრის ერთი ბოლოდან მეორე ბოლომდე.

და ლაშქრის ბოლოში კვლავ იხილა მან ორი სხვა მხედარი ერთურთს მორკინალი. იქვე იდგა ჯადეგიც.

– სირცხვილი შენ, ო, კუხულაინდ, ჭემმარიტად სირცხვილი შენ, თუ არ დაგვაზავებ, – ეზრახა ერთი მორკინალი.

მაშინ მიეჭრა კუხულაინდი მორკინალთ და ისეთი ძალით გასტყორცნა ერთი მარჯვნივ, ხოლო მეორე კი მარცხნივ, რომ ისინი უსულოდ დაენარცხნენ იქვე, კლდის ძირას.

– მათხოვე შუბი შენი, ო, კუხულაინდ, – ეზრახა ჯადეგი.

– ჩემი ხალხის საფიცარს ვფიცავ, – უპასუხა კუხულაინდმა, – შენ ჩემზე მეტად როდი გჭირდება იგი. ჩემს მარჯვენას, ჩემს ვაჟკაცობას და ჩემს საჭურველს დღეს ვალად ამევს, განწმინდოს მურტემნეს ტაფობი ირლანდიის ოთხი სამეფოს მხედრობისაგან.

– მე შევთხზავ ბოროტ სიმღერას შენზე.

– არა არს წესი, ერთ დღეს ორგზის აღვსრულო ერთი და იგივე თხოვნა. მე უკვე მოვიხადე ვალი, ოდეს პირველად აღვასრულე თხოვნა.

– მე შევთხზავ ბოროტ სიმღერას ულადაზე. – რქვა ჯადეგმა.

– აროდეს უგემნია წყევლა და მოყივნება ულადას ჩემი სიძუნწის წყალობით. თუმცა მცირედლა დამშთენია სიცოცხლე. დღეს ვერვინ მოაყივნოს ულადა.

და კუხულაინდმა გასტყორცნა შუბი წვერით და წვერმა თავი გაუპო ჯადეგს და განგმირა ცხრა მხედარი მის უკან მდგარი.

და კუხულაინდმა კვლავ გაიგრიალა თავისი ეტლით ლაშქრის ერთი ბოლოდან მეორე ბოლომდე.

მაშინ ერკმა, გმირი მებრძოლის კაირპრეს ძემ, ხელთ იპყრა შუბი იგი მგმირავი, სამსახურად განმზადებული რომ დაენარცხა კალატინის ძეთა შორის.

– ო, ძენო კალატისანო, რასა იქმს შუბი ესე? – იკითხა კაირპრეს ძემ.

– ძნელი არ არის თქმა. ხელმწიფეს დასცემს შუბი ეგე, – უპასუხეს კალატინის ძეთ.

– თქვენ ერთხელ უკვე სთქვით, რომ ეს შუბი ხელმწიფეს დასცემდა, ოდეს ლუგაიდმა გასტყორცნა იგი.

– აღსრულდა კიდეც, – უპასუხეს კალატინის ძეთ, – რამეთუ მან დასცა ირლანდიის მეეტლეთა ხელმწიფე, კუხულაინდის მეეტლე ლოიგი, რაინგაბარას ძე.

– ჩემი ხალხის საფიცარს ვფიცავ, – იზრახა ერკმა, – ხელმწიფე, რომელზედაც თქვენ ლაპარაკობთ, როდია ის ხელმწიფე, რომელიც ლუგაიდმა უნდა დასცეს ამ შუბით.

და ერკმა შესტყორცნა შუბი კუხულაინდს და იგი ემგერა მახელ რუხს.

კუხულაინდმა ამოაძრო შუბი მახელ რუხს და მხედარი და ბედაური გამოამშვიდობნენ ერთმანეთს. რუხი ტბისაკენ გაიჭრა მახელი რუხი და თან გაიყოლა

ხელნის ნახევარი. რუხი გადაეშვა რუხ ტბაში მთა ფუტათან. ამ ტბიდან ამოიყვანა იგი კუხულაინდმა ოდესღაც და ამ ტბას დაუბრუნდა იგი სასიკვდილოდ დაკოდილი.

– დღეს მე ვიბრძოლებ ერთი ცხენით და ნახევარი ხელნით, – იზრახა კუხულაინდმა.

და კუხულაინდი დაეყრდნო გატეხილი ხელნის კიდეს და ერთხელ კიდევ გაიგრიალა თავისი ეტლით ლაშქრის ერთი ბოლოდან მეორე ბოლომდე.

და კვლავ იხილა კუხულაინდმა ორი მხედარი ერთურთს მორკინალი. იქვე იდგა ჯადეგიც. და კუხულაინდმა დააზავა ისინი ისევე, როგორც ის ორი წყვილი მხედარი, რომელთაც ადრე ასეხვდა.

– მათხოვე შუბი შენი, ო, კუხულაინდ, – ეზრახა ჯადეგი.

– შენ ჩემზე მეტად როდი გჭირდება იგი, – უპასუხა კუხულაინდმა.

– მე შევთხზავ ბოროტ სიმღერას შენზე.

– მე საკმარისად დავიცავი ჩემი ღირსება დღეს. ერთ დღეს მხოლოდ ერთგზის უნდა აღვასრულო ერთი თხოვნა.

– მე შევთხზავ ბოროტ სიმღერას ულაღზე.

– მე საკმარისად დავიცავი ულაღის ღირსება დღეს, – ეზრახა კუხულაინდი.

– მე შევთხზავ ბოროტ სიმღერას შენს ჯილაგზე, – რქვა ჯადეგმა.

– ნუმც გავრცელებულა ხმები ჩემს სიძაბუნზე იმ მახრეებში, სადაც არ ვყოფილვარ. მცირე ხნის დამშთენია სიცოცხლე.

და კუხულაინდმა გასტყორცნა შუბი წვერით წინ და წვერმა თავი გაუპო ჯადეგს და განგმირა კიდევ სამგზის ცხრა მხედარი მის უკან მდგარი.

– ეს მრისხანების საჩუქარია, ო, კუხულაინდ, – ეზრახა ჯადეგი.

და კუხულაინდმა უკანასკნელად გაიგრიალა თავისი ეტლით ლაშქრის ერთი ბოლოდან მეორე ბოლომდე.

მაშინ ლუგაიდმა, კუროის ძემ, ხელთ იპყრა შუბი იგი მგმირავი, სამსახურად განმზადებული რომ დაენარცხა კალატინის ძეთა შორის.

– ო, ძენო კალატისანო, რასა იქმს შუბი ესე? – იკითხა მან.

– ხელმწიფეს დასცემს შუბი ეგე, – მიუგეს კალატინის ძეთ.

– მე ამ დილითაც მოვისმინე თქვენგან ეგ სიტყვები, ოდეს შუბი იგი სტყორცნა ერკმა.

– აღსრულდა კიდევ, – უპასუხეს კალატინის ძეთ, – რამეთუ მან დასცა ირლანდიის ცხენების ხელმწიფე – მახელი რუხი.

– ჩემი ხალხის საფიცარს ვფიცავ, – იზრახა ლუგაიდმა, – ერკის დარტყმას ჯერ კიდევ არ განუგმირავს ხელმწიფე იგი, რომელიც ამ შუბმა უნდა განგმიროს.

და ლუგაიდმა გასტყორცნა შუბი კუხულაინდისაკენ და შუბი იგი ეძგერა კუხულაინდს და ნაწლევნი მისნი გადმოცვივდნენ ეტლის ბალიშზე. და მაშინ ბედაური მისი მშვენიერი ველის შავრა – მოსწყდა ადგილს და თან გაიყოლა ხელნის ნარჩენები და მიაღწია მუსკრაიგ ტირეს შავ ტბას. ამ ტბიდან ამოიყვანა ოდესღაც კუხულაინდმა იგი. შავრა გადაეშვა შავ ტბაში და აშიშინდა ტბა შავი. კუხულაინდი კი მარტო დაშთა ბრძოლის ველად ეტლზე აღმართული.

– ფრიად მეწადა, მივსულიყავი შავ ტბასთან და შემესვა წყალი მისი, – იზრახა კუხულაინდმა.

– კეთილი და პატიოსანი, – ეზრახნენ ულაღნი, – მხოლოდ ერთი პირობით, რომ უსათუოდ მოიქცევი უკან.

– გთხოვთ მოხვიდეთ ჩემთან, – იზრახა კუხულაინდმა, – თუ მე ვერ შევძელი თქვენთან მოსვლა.

მაშინ მოზიდა კუხულაინდმა ნაწლევი და კვლავ შიგანში შეზიდა. იგი გაემართა შავი ტბისაკენ და მიაღწია ტბას. მან შესვა წყალი და იბანა ტბაში. ისე, რომ მუცლიდან ხელი არ მოუცილებია, ეშინოდა არ გადმომცვივდესო ნაწლევი. აი რატომ ჰქვია მურტემნეს ტაფობის ტბას – დამხმარე ხელის ტბა.

ოდეს წყალი შესვა და განიბანა, კუხულაინდმა გადადგა რამდენიმე ნაბიჯი და სთხოვა თავის მტრებს, მიახლოვებოდნენ მას. მხედართა დიდი რაზმი მიუახლოვდა კუხულაინდს. ველად ეყუდა დიდი და მაღალი ლოდი. კუხულაინდი მივიდა ლოდთან, ზურგით მიეყრდნო მას და ტანი ზოსტერით მიიბა ლოდზე. ასე მოიქცა კუხულაინდი, რამეთუ არ ეწადა მას, მომკვდარიყო მჯდომარე ან მწოლარე, არამედ მდგომარე ეწადა სიკვდილი კუხულაინდს.

მაშინ შემოეხვივნენ მხედრები მას, მაგრამ მიკარება მაინც ვერ გაბედეს, რამეთუ ეჩვენათ, ჯერ კიდევ ცოცხალიაო კუხულაინდი.

– სირცხვილი თქვენ, ჭემმარიტად სირცხვილი თქვენ, – წარსთქვა ერკმა, გმირი მორკინალის კაირპრეს ძემ, – თუ არ წარკვეთეთ თავი კუხულაინდს და შური არ მიაგეთ მამიჩემის სიკვდილისათვის, რომელსაც მან წარკვეთა თავი.

და მაშინ მოიჭრა მახელი რუხი, ბედაური კუხულაინდისა, რათა დაეცვა იგი, ვიდრე კვლავ ედგა სული კუხულაინდს და სინათლის სხივი ციალებდა მის სახეზე. სამი სისხლიანი მიხდომა მოახდინა მახელმა რუხმა კუხულაინდისათვის. სახელდობრ: კბილებით მან დაჰფლითა ერგასი მხედარი, ხოლო თვითეული ფლოქვით გადთელა ოცდაათი. ამადაც უთქვამთ: «არავის ახსოვსო მიხდომა უფრო მხნე, ვიდრე მიხდომა იგი, მახელმა რუხმა რომ მოახდინა კუხულაინდის სიკვდილის შემდეგ».

მეყვსეულად ზეცაში ფრთოსანთა გუნდი გამოჩნდა და ნებიერად დაეშვა კუხულაინდის მხრებზე.

– ადრე აროდეს ყოფილა კუხულაინდი ფრთოსანთა სვეტი, – იზრახა ერკმა, კაირპრეს ძემ.

ლუგაიდი მიეახლა უკანიდან კუხულაინდს, ხელები თმებში ჩაავლო და ხმლით წარკვეთა თავი. მაშინ ხელიდან გაჰვარდა ხმალი კუხულაინდს და ლუგაიდს დაეცა ხმალი იგი და წარკვეთა მარჯვენა. მაშინ კუხულაინდსაც წარკვეთეს მარჯვენა და ამით იგეს შური.

ამის შემდეგ ლაშქარი გზას დაადგა და თან წარიტანა კუხულაინდის თავი და მარჯვენა. ლაშქარმა მალე ტემრას მიაღწია, და მუნ დაფლეს კუხულაინდის თავი და მარჯვენა, მის ფართან ერთად.

სიმღერა შეთხზა კენფაილდმა, ძემ აილილისამ:

– დაემხო სვეტი მშვენიერი, სვეტი ცხოველი,
კუხულაინდი, მრავალღონე, მფარველი მამრი!
მთელს მხედრიონზე უფრო მძლავრი აღიდრა იგი
სამ მაღლის ძეზე – ლუგაიდზე, კუროის ძეზე.
სიკვდილი მისი როდი ჰგავდა ჯაბანის სიკვდილს,
მრავალი დასცა საზარელმა მარჯვენამ მისმა.
ოთგზის რვა მხედარს უგულოვნესს, ოთხგზის ათ მებრძოლს,
და ოთხას ოცსა – ო, გმირობა გასაოცარი! –
კვლავ ოთხას ოცსა – მისმა მკლავმა მოუღო ბოლო! –
სულატამის ძეს დარტყმამ დასცა საბრალო მბრძოლნი.

შემდეგ ლაშქარი თემანით დაიძრა და მიაღწია მდინარე ლიფეას. მაშინ ეზრახა ლუგაიდი მეეტლეს:

– ზოსტერი ჩემი მამძიმებს ფრიად, მსურს განვიზანო.

ლუგაიდი გამოეყო ლაშქარს და იწყო ბანაობა, ლაშქარმა კი გზა განაგრძო. იჩქიტად თევზი გაეხლართა ლაჯებში ლუგაიდს. მან შეიპყრო თევზი იგი და მეეტლეს გადაუგდო. მეეტლემ ცეცხლი გააჩადა, რათა შეეწვა თევზი. ამ დროს ულადთა ლაშქარი ახლოვდებოდა ბორრაისით, ემაინ-მახას მხრიდან. იგი უახლოვდებოდა მთა ფუატს, რათა იქ ხარკი აეკრიფა.

კუხულაინდი და კონალ ძლევამოსილი ურთიერთის მეტოქენი იყვნენ ვაჟკაცობაში და დადებული ჰქონდათ ასეთი აღთქმა: ვინც პირველი მოკვდებოდა მათ შორის, მისი სისხლი უნდა აეღო მეორეს. «თუ მე მომკლეს პირველი, რამდენ ხანში აიღებ ჩემს სისხლს?» – ჰკითხა კუხულაინდმა. «იმავე დღეს, ბინდის მოწვევამდე», – უპასუხა კონალმა. – «თუ მე მომკლეს პირველი, რამდენ ხანში აიღებ ჩემს სისხლს?» – ჰკითხა კონალმა. – «სისხლი ვერ მოასწრებს მიწაზე გაშრობას», – უპასუხა კუხულაინდმა.

კონალ ძლევამოსილი მთა ფუატთან იდგა ულადთა მხედრობით. აქ შეეფეთა მას მახელი რუხი ერთიან გასისხლული, რუხი ტბისაკენ ისწრაფოდა. ამღერდა კონალი:

– თუ ბედაური რუხი ტბისკენ ისწრაფის ხელნით,
ეს ნიშნავს იმას, ლუგაიდის მარჯვენის ირგვლივ
დაღვრილა სისხლი, დალეწილა ეტლების წყება,
დანებებულან, დაფრეწილან ფარები ფართე.

– ლუგაიდმა, კუროის ძემ, დარეს ძემ, მოჰკლა კუხულაინდი, ძუძუმტე ჩემი, – იზრახა კონალმა.

კონალმა დადარნა შემოგარენი და მაღალ ლოდტან დალანდა კუხულაინდი. მახელი რუხი მიეახლა კუხულაინდს უსულოდ მდებარეს და თავი დაადო მკერდზე.

– დიდი დარდია ეს სხეული მახელი რუხისათვის, – წარსთქვა კონალმა.

იქვე ახლოვე კონალმა იხილა ხანდაკი.

– ჩემი ხალხის საფიცარს ვფიცავ, – იზრახა კონალმა, – დიდი მხედრის ხანდაკი დაერქმევა ამ ხანდაკს დღეიდან.

ამის შემდეგ კონალი დაიძრა მტრის ლაშქრის კვალდაკვალ. ლუგაიდი ამ დროს ისევ ბანაობდა.

– მიმოიხედე ირგვლივ, – რქვა ლუგაიდმა მეეტლეს, – არვინ მოგვეპაროს უგრძნეულოდ.

მეეტლემ მიმოიხედა ირგვლივ.

– გვიახლოვდება მხედარი უცხო. დიდია აჩქარება და მძაფრია სწრაფვა მისი. თითქოს მთელი ირლანდიის ყორნები მოსჩხავიან მხედარს, და თითქოს თოვლის ფანტელებისაგან აჭრელებულა მთელი ტაფობი.

– არ მომწონს მხედარი, ჩვენსკენ რომ ისწრაფის, – იზრახა ლუგაიდმა, – კონალ ძლევამოსილია მხედარი იგი, თავის ბედაურზე, «წითელ ცვარზე» ამხედრებული. ხოლო იგი, რაც შენ ყორნებად გეჩვენება, მიწის გუნდებია მხოლოდ, რომელსაც ისვრის მისი ბედაურის ფლოქვები. რაც შეეხება თოვლის ფანტელებს, რომლითაც აჭრელებულია ტაფობი, მისი ულაცის ლაშების ქაფია, ლაგამიდან გადმონადენი. ერთი გახედე, რომელი გზით ისწრაფის იგი ჩვენსკენ.

– იგი ისწრაფვის ფონისაკენ, – უპასუხა მეეტლემ, – იმ გზით, რომელიც განვლო ჩვენმა ლაშქარმა.

– კარგი იქნება, თუ აგვცდება მხედარი იგი, – იზრახა ლუგაიძმა, – მასთან შეყრის არა ვარ მსურველი.

კონალმა მიაღწია ფონის შუაგულს და ფონის ორივე მხარეს გაიხედა.

– აგერ მხედრები უცხო, უნდა გავიგოთ, რა ხალხია, – იზრახა კონალმა და მიეახლა მხედრებს.

– მახარებს, ვიხილო სახე მევალისა, – შესძახა კონალ ძლევამოსილმა, – ოდეს შეიძლება მოსთხოვო ვალი. მე შენი მევალე ვარ, შენ კი მკვლელი ჩემი მეგობრისა, მოვალე ჩემი. ამ ვალისათვის გეახელ ახლა.

– შენი მოთხოვნა სამართლიანი არ არის, – ეზრახა ლუგაიძი. – შენი სარჩელი მხოლოდ მაშინ იქნებოდა კანონიერი, თუ ჩვენი ორთაბრძოლა გაიმართებოდა არა აქ, არამედ მუძანში.

– თანახმა ვარ, – ეზრახა კონალი, – მაგრამ ერთი პირობით, ჩვენ იქ არ უნდა წავიდეთ საერთო გზით, რათა არ ვეზრახოთ ერთმანეთს გზაში.

– ეს ძნელი როდია, – უპასუხა ლუგაიძმა. – მე წავალ ბელგაბრუინის, გაბარისა და მაირგ-ლაგენის გზით, შენ კი წახვალ სხვა გზით და ჩვენ შევიყრებით არგეტროსში.

ლუგაიძი პირველი გამოცხადდა ადგილზე. მალე კონალიც გამოჩნდა და მკვეთრ სტყორცნა შუბი ლუგაიდს, და დაჰკოდა იგი. ამ დროს ლუგაიძი მაღალ ლოდს ებჯინებოდა ფეხით; აი რატომ ჰქვია იმ ლოდს ლუგაიდის ლოდი.

პირველი დარტყმის შემდეგ უკან დახევა იწყო ლუგაიძმა ოსოირგის მიდამოებში, იმ ადგილისაკენ, რომელსაც ახლა ლუგაიდის სამარეს ეძახიან. იქ მორკინალნი ეზრახნენ ერთურთს.

– მე მოვითხოვ, კაცური კანონით იმოქმედო შენ, – სთქვა ლუგაიძმა.

– რას გულისხმობ? – ჰკითხა კონალ ძლევამოსილმა.

– მე ვგულისხმობ იმას, რომ შენ უნდა იბრძოლო ცალი ხელით, რამეთუ მე ცალხელა ვარ.

– დე იყოს ასე, – წარსთქვა კონალმა.

და ლუგაიდის ხალხმა კონალს ცალი ხელი გვერდზე მიაკრა. ამის შემდეგ დაიწყო მათი ორთაბრძოლა და იბრძოდნენ ისინი დღის ერთი გუშაგიდან ვიდრე მეორე გუშაგამდე, მაგრამ ერთმა ვერ სძლია მეორეს.

კონალ ძლევამოსილი მიხვდა, რომ არ ძალეღვა მეტოქის დაძლევა და გახედა თავის ბედაურს. «წითელ ცვარს». ამ ცხენს ძაღლის თავი ება და წესად ჰქონდა ადამიანების გლეჯა ბრძოლებსა და ორთაბრძოლებში. ულადი მიეჭრა ლუგაიდს და ფერდიდან ხორცი გამოჰგლიჯა. ლუგაიდის ნაწლევნი ლუგაიდისავე ფერხთით დაცვივდა.

– ავაჰმე! – შეჰყვირა ლუგაიძმა. – კაცთა წესი დაარღვიე შენ, კონალ!

– მე პასუხს ვაგებ მხოლოდ საკუთარ თავზე, – უპასუხა კონალმა, – და არა მხეცებსა და პირუტყვებზე.

– მე ვუწყვი, შენ ისე არ წახვალ, თან რომ არ წარიღო ჩემი თავი, – ეზრახა ლუგაიძი, – როგორც ჩვენ წარვიღეთ კუხულაინდის თავი. წარიღე თავი ჩემი შენს სათავეში და ჩემი სათავადო შენი სათავადოს სათავეში და ჩემი იარაღი შენი იარაღის სართში. მე თანახმა ვარ, რომ დღეიდან შენ იწოდებოდე ირლანდიის პირველ გმირად.

და კონალ ძლევამოსილმა მოჰკვეთა თავი ლუგაიდს, კუროის ძეს.

მან თან წარიტანა ლუგაიდის თავი და ულადების ლაშქარს წამოეწია ლაგენის როიერენში.

ულადებს არ ეყოთ სიმხნევე, რომ იმ შვიდეულში შესულიყვნენ ემაინ-მახაში. ასეთი სიმხნევე კუხულაინდის ხვედრი იყო მხოლოდ. სამეფო გვარის ერგას დიუფალს, რომელთაც გული დასწყვიტა კუხულაინდის ბრძოლაში წასვლამ, უეცრად გამოეცხადა კუხულაინდის სული. უცხო სანახაობა წარმოუდგა მათ: ზეცაში, ემაინ-მახას თავზე, იდგა კუხულაინდის ეტლი, ეტლზე აღმართული იყო გარდაცვლილი კუხულაინდი და მღეროდა:

_ ო, ემაინ-მახა! ო, ემაინ-მახა!
უსაჩინოესო საგანძურო ჩემო!

ფანტასტიკური საგები

კონდ ასნაცადის ძის, კონდლა მშვენიერის გაუჩინარება

რატომ შეარქვეს არტს მარტოსული? ძნელი არ არის თქმა.

ერთხელ კონდლა ალისფერი, კონდ ასნაცადის ძე, მამასთან ერთად ზემო უსნეხში იმყოფებოდა. იქ მან იხილა უცხოდ მოსილი ასული ერთი, მისკენ მომავალი.

_ ჰოი, ასულო, საიდან მოხვალ? _ ჰკითხავდა კონდლა.

_ მე მოვალ ცოცხალთა ქვეყნიდან, _ უპასუხებდა ასული, _ სადაც არა არს არც სიკვდილი და არც ურვა. სად განუსვენებლივ ჰკიეს სუფრა და სუფევს ნადიმი, და სუფრა იგი ივსება თავად, და არს მუნ ცხოვრება ბედნიერი, გვემის გარეშე. დიდ სიღში ვსახლობთ ჩვენ და ამიტომაც სიდთა მოდგმას გვიხმობენ ჩვენ.

_ ვის ეზრახვი, ყრმაო? _ ჰკითხავდა კონდი თავის ძეს, რამეთუ ვერავინ იხილა ასული იგი, თვინიერ კონდლასი.

ჭაბუკის მაგიერ ამღერდა ასული:

_ მშვენიერ ასულს ეზრახება ჭაბუკი კონდლა,
კეთილშობილი მოდგმის ასულს ეზრახვის იგი,
ვისაც ვეროდეს შეეხება სიკვდილის ცელი,
ვერც სიძაბუნე შეეხება ვეროდეს ვისაც.
ჭაბუკი ესე შევიყვარე სპეტაკი გულით,
ალისფერ კონდლას მე მოვუხმობ განცხრომის ველად,
სადაც მბრძანებლობს უძლეველი ხელმწიფე ჩვენი,
სადაც არ არის არცა ურვა და არცა კვნესა
მას შემდეგ, რაც რომ ტახტზე დაჯდა ხელმწიფე იგი.

და ასულმა განაგრძო სიმღერა და მიმართა კონდლას:

წამოვედ ჩემთან, ყელშემკული ძვირფასო კონდლავ,
ო, ალისფერო მორკინალო, წამოვედ ჩემთან,

ოქროს გვირგვინი დაგიმშვენებს ოქროსფერ სახეს,
რათა შეამკოს ხელმწიფური იერი შენი.
ოღონდ ისურვე, და აროდეს დაჭკნება, კონდლავ,
არც სიყმაწვილე, არც მშვენება შენეულ სახის
და ამაქვეყნად სამუდამოდ იბრწყინებს იგი.

მაშინ კონდი მიუბრუნდა თავის დრუიდს, სახელად კორანს, და სთხოვა,
შესწევნოდა მას: რამეთუ ზრახვა ასულისა ყველას ესმოდა, ხოლო თავად ასული კი
ვერავინ იხილა:

ო, კორან, გვედრებ, მომეახლო, მოხვიდე შველად!
რამეთუ ხარ შენ აღჭურვილი სიმღერის ძალით,
დაუფლებიხარ აურაცხელ იდუმალ სიბრძნეს.
მე თავს დამატყდა იდუმალი ძალმოსილება.

და იგი სჭარბობს ჩემს გონებას, უფლებას ჩემსას.
მე არასოდეს არ მიხილავს ამგვარი მტერი
მას შემდეგ, რაც რომ ხელმწიფება ხელთ ვიპყარ სრული.
უხილავ სახეს ებრძვის ახლა საბრალო კონდი.

იძალა სახემ უხილავმა და გრძნებით მძლია,
და ჯადოსნური სიმღერების ძალებით ცდილობს,
ხელმწიფურ ხელებს გამოსტაცოს ჭაბუკი ესე,
უცხო მხარეში წაიყვანოს ძვირფასი ვაჟი.

მაშინ დრუიდმა წარსთქვა შელოცვა ესდენ ძლიერი, რომ ასულის ხმა უსმენელი
გახდა ყველასათვის და თავად კონდლავ ველარ სჭვრეტდა ასულს. მაგრამ ვიდრე
ასული დრუიდის შელოცვას განერიდებოდა, მან კონდლას უბოძა ჯადოსნური
ვაშლი. ერთი თვის მანძილზე არაფერი უჭამია და არც უსვამს კონდლას, რამეთუ მას
შემდეგ, რაც ეს ვაშლი იგემა, ყოველივემ დაჰკარგა გემო. ნიადაგ იგემებდა იგი ამ
ვაშლს, მაგრამ ვაშლი იგი არ კნინდებოდა და მრთელი რჩებოდა ნიადაგ. ჭმუნვამ
შეიპყრო ჭაბუკი კონდლა ერთხელ ხილული ასულის გამო.

ამ ამბიდან ერთი თვის შემდეგ იგი მაგ-არხომინში იმყოფებოდა მამასთან
ერთად და მან კვლავ იხილა ასული იგი, მისკენ მომავალი ასულმა უმღერა მას:

_ მაღალ ადგილზე აღმჯდარხარ, გმირო,
წარმავალთა და მოკვდავთა შორის
და მოკვდინების ხარ მომლოდინე.
მარად ცოცხალნი გიხმობენ, კონდლავ!

შენ მამაცი ხარ ტეტრახელთ თვალში,
დღენიადაგ რომ ალერსით გმზერენ,
ოდეს მოილხენ მშობელთა თანა,
მოყვასთა თანა მოილხენ ოდეს.

კონდმა გაიგონა თუ არა ასულის ხმა, უბრძანა თავის ხალხს:

_ მიხმეთ დრუიდი. ვხედავ, კვლავ აზრახდა ასულის ენა.
მაშინ იმღერა ასული იგი:

_ კონდ ასნაცადო,
ველარ მძლიონ ახლა დრუიდთა,
მათი ძალების აღსასრული დამდგარა უკვე.

გაჰკვირდა კონდი, რამეთუ ზრახვათა მიმართ უმზრახი იყო კონდლა და ნიადაგ
ერთს იზრახვიდა: «აჰა, ესერა, მოვალს ასული იგი!»

_ თუ ძაღვიმს განსჯა, ო, კონდლა, რას იზრახვის ასული იგი? _ ჰკითხავდა
კონდი.

უპასუხებდა კონდლა:

_ იგი მას იზრახვის, რომ შვებას ვიგრძნობდი მე, თუ არ სიყვარული ჩემი
მოყვასთა თანა. ჭმუნვამ მომიცვა ასულის გამო.

პასუხად ამღერდა ასული იგი:

_ დიდიხანია შენ გიზიდავს სურვილი ამო,
ზღვათა ტალღებზე ისრიალო ასულთან ერთად.
თუკი ინებებ დაბრძანებას მინის სანდალში,
იმ უძლეველის სახელმწიფოს მივაღწევთ, მჯერა,

არის ამქვეყნად შორეული ქვეყანა ერთი,
ვინაც მიაგნებს იმ ქვეყანას, იხარებს დიდად.
თუმცა ვხედავ, რომ გადიწვერა მზე შუბის ტარზე,
დაღამებამდე უცხო მხარეს მივაღწევთ მაინც.

ო, მხარე იგი ნეტარებას ანიჭებს ყველას,
ვინაც სეირნობს, ვინც მიმოდის მის მაგარ მკერდზე,
შენ იმ მხარეში ვერ იხილო სხვაგვარი მკვიდრნი,
იქ დიაცნი და ასულები მკვიდრობენ მხოლოდ.

ასულმა სიტყვა დაასრულა თუ არა, კონდლამ დასთმო მოყვასნი თვისნი და
მინის სანდალში ჩახტა. მალე სანდალმა მიაღწია იმ სიშორეს, სანამდეც ძლივს
აღწევდა მოყვასთა ხედვა. ასე შესცურა კონდლამ ზღვაში ასულთან ერთად და მად
შემდეგ არავის უხილავს ისინი და არცრა სმენიათ მათზე.

ოდეს ნაპირზე დარჩენილნი მჭვუნვარე ფიქრებში იყვნენ ჩამირულნი, მათ
მიეახლა არტი.

_ არტი მარტოსული გახდა, _ იზრახა კონდმა. _ ჭემმარიტად აღარ უვის მას ძმაი.
_ ჭემმარიტი სიტყვა ბრძანე შენ, _ წარსთქვა კორანმა. _ ასეც შეერქმევა მას ამიერიდან:
მარტოსული არტი.

ასე შეერქვა არტს მარტოსული

ბრანეს, ფებალას ძის მოგზაურობა

ოცდაორი ოთხტაეპედი იმღერა უცხო მხარეთა ასულმა ბრანის, ფეხალას ძის სელარში, ოდეს სელარი იგი სავსე იყო ხელმწიფეებით, და არავინ უწყოდა, საიდან შემოაღწია ასულმა შინ, რამეთუ დახშულ იყვნენ ბჭენი ციხე-სიმაგრისა.

ეს ამბავი ასე დაიწყო. ერთხელ ბრანი სრულიად მარტო დაეხეტებოდა თავის ციხე-სიმაგრის ირგვლივ. მას უეცრად ზურგს უკან მუსიკის ხმა შემოესმა. უკმოიქცა ბრანი, მაგრამ მუსიკა კვლავ აჟღერდა მის უკან, და ასე მოხდა ბრანის თვითეულ უკუშემოქცევაზე. მუსიკის ჰანგები ისეთი მომხიბლავუ იყო, რომ ბრანს ძილი დაეუფლა ბოლოს. ოდეს გაიღვიძა, იხილა ბრანმა თეთრი ყვავილებით შემოსილი ვერცხლის რტო და ძნელი იყო გარჩევა, სად მთავრდებოდა რტოის ვერცხლი და სად იწყებოდა ყვავილთა სითეთრე.

ბრანმა აიღო ვერცხლის რტო და წაიღო თავის სელარში. და ოდეს სელარში ყველამ მოიყარა თავი, უეცრად გამოეცხადა მათ უცხოდ მოსილი ასული ერთი და დადგა იგი დარბაზის შუაგულში.

სწორედ მაშინ იმღერა ასულმა ოცდაორი ოთხტაეპედი და ყველამ უსმენდა და სჭვრეტდა ასულს.

იგი მღეროდა:

_ მომაქვს ვაშლის რტო მშვენიერი, ემანიდან,
უკვე ყველასათვის ცნობილია რტო საოცარი.
თეთრი ვერცხლია რტოთა ყლორტნი მოელვარენი,
ხოლო ყვავილთ შემოსილი წარბები _ ბროლი.

არის იმქვეყნად შორეული კუნძული ერთი,
კუნძული იგი დაყრდნობია მუხლმაგარ სვეტებს
და მის გარშემო ზღვის რაშები დანავარდობენ
ზღვის ფერდობებზე თვალს ახარებს ნავარდი მათი.

საამო არის საცქერლად თემანის ველი,
მჭვრეტელს ახარებს ვერცხლისფერად მბრწყინავი მდელო,
სად მორკინალნი ეძლევიან შვებას და მღერას,
დაოთხილ ეტლებს ეჯიბრება სრბოლაში ნავი.

თეთრი ბრინჯაოს სვეტებზე დგას კუნძული უცხო,
ბრინჯაო იგი ვერასოდეს დაფაროს ჟანგმა.
ფერად-ფერადი ყვავილები ამკობენ კუნძულს
და წალკოტებით მოფენილა ძვირფასი მხარე.

მუნ ხეა ერთი ძველთაძველი და მსხმოიარე,
ზედ ჩამომსხდარი ფრინველები გალობენ საათს,
და ფრინველები ჩინებულად ხმაშეწყობილნი,
გვამცნობენ ხოლმე საათების მოახლოებას.

თემანის თემად, ვერცხლისფერად მინისლულ ველად,
ციდან იღვრება უნაზესი ჰანგები უცხო,
მზრუნველი თვალი ფერს იხილავს რაგინდარაფერს
და ზეციური საკრავები ატკბობს მუნ სმენას.

ჩემს ბარაქიან სამშობლოში, მშობლიურ თემში,
უცხო ხილია სითაღლითე, სევდა და ურვა,
არ არის წვეთი სიმძიმის და არცა ღვარძლის,
ტკბილი ჰანგებით გაჟღენთილა ძვირფასი მხარე.

უურვადობა, უსევდობა, უსიკვდილობა,
უავადობა, უსენობა, უბერებლობა, _
აი ნიშანი ჭემმარიტი ემან მხარის,
მისი ტოლფასი სასწაული ვერავინ ჰპოვოს.

საოცარია შორეული ქვეყანა იგი,
გულს ახალისებს მშვენიერი მისი ბუნება,
თვალს ასეირებს მოალერსე იერი მისი,
უფაქიზესი ნისლი მისი ხედვას ახარებს.

ერთი შეხედე ბარაქიან, დალოცვილ მიწას:
ზღვა ნაპირებზე ახლის ტალღებს და აელვარებს
ურჩხულის ლოდებს და მშვენიერ კრისტალთა კრებულს
კრისტალის თმები იფრქვევიან მისი ფაფრიდან.

ფერთა სიუხვეს, უამრავთა ფერთა საგანძურს,
უმალ შეამჩნევ ამ დანამულ, დიდებულ ველად.
გულს დაგვიამებს, გაგალაღებს ჰანგები უცხო,
ქაშნიკს გასინჯავ უძვირფასეს ღვინოებისას.

ზღვის ფერდობებზე ისწრაფიან ოქროს ეტლები,
ზღვის მოქცევის ჟამს გახელებით მიჰქერიან მზისკენ,
ვერცხლის ეტლები თერემობენ თამაშთა ველად,
თამაშთა ველად თამაშობენ ბრინჯაოს ეტლნი.

მრეში ცხენები გულმოდგინედ სთელავენ მდელოს,
ველებს სთელავენ ჩალისფერი ბედაურები,
გრძელბალნიანი ტაიჭები სცოხნიან ბალახს,
ლურჯა ცხებები გახელებით ლეჭავენ ლაგამს.

მხის ამოსვლასთან ერთად მოვალს ჭაბუკი ვინმე,
ნისლიან ველებს გაანათებს მშვენიება მისი,
ზღვის სანაპიროს გაუყვება მხედარი ფიცხლად
და სისხლად აქცევს აბორგებულ, მრისხანე ტალღებს

ანკარა ზვირთებს გადმოივლის მრავალი მამრი
და მოაშურებს უცხო მხარეს _ მგზავრობის მიზანს.
დამაშვრალეები დადგებიან ელვარე ლოდთან,
სადაც გაისმის გამუდმებით სიმღერა ასი.

სიმღერა მისი მოისწრაფის მომსწრაფთა მიმართ,
მოედინება უზრუნველი სიმღერა ზღვაზე.
მომხიბლავია სიმღერები ასხმიან გუნდის,
მათ უძღურებას და სიკვდილსაც მოუღეს ბოლო.

მრავლისმხივლელი ემაინო, მხარეო ზღვისავე,
მხარეო ერთობ ახლობელი და ძალზე შორო,
კობტად მოსილი ასულების გამშვენებს დასი,
ნათელ შიად მოგხვევია ზღვა უსასრულო.

მარად მდუმარე, გარინდებულ, ტენიან ჰაერს,
წყდება წვეთები მოციმციმე, წვეთები ვერცხლის,
და ზღვის ნაპირთან აღმართული თეთრი ქარაფი
თავის წილ სითბოს მოელვარე მზისაგან იღებს.

მოისწრაფიან ვაჟკაცები თამაშთა ველად
და იმართება უტევანზე შეჯიბრი დიდი.
ამ ვაჟკაცებმა თავად სიკვდილს მოუღეს ბოლო
და დაამიწეს უძღურება და სიძაბუნე.

ო, უცხო მხარევ, _ ო, გვირგვინო მშვენიერების! _
მოწმენდილ ციდან იღიმება ღრუბელი თეთრი!
შებინდებისას ზეციური ჰანგები გხიბლავს,
უცხო წალკოტი ჰბადებს სურვილს სეირნობისას.

ჩვენგან დასავლით, უსამანო ოკეანეში,
სამგზის ერგასი კუნძულია ვრცელი და ფართე,
თითო მათგანში ისლანდია გამოიჭრება,
და განა ერთი, ანუ ორი, მგონია, სამიც.

დე ბრძენმა ბრანმა მშვიდობიან თემის ჯამაათს
მიაპყრას თვისი სასმელნი, მოიღოს სიბრძნე.
გაბედე, ბრანო, უანკარეს ტალღებზე ცურვა:
იქნებ როგორმე მიაღწიო ასულთა მხარეს.

ამის შემდეგ ასულმა დაუტევა ისინი და არ უწყოდნენ მათ, თუ საით წავიდა
ასული იგი. ასულმა თან წარიტანა ვაშლის რტო, ხელიდან რომ გაჰვარდა ბრანს და
გადავიდა ასულის ხელში, რამეთუ ბრანს აღარ გააჩნდა მკლავში ძალა, რათა დაეჭირა
რტო იგი.

მეორე დღეს ბრანმა ზღვაში შესცურა. სამჯერ ცხრა ვაჟკაცი ახლდა ბრანს
თანამგზავრებად. ყოველ ცხრა კაცს თაოსნობდა მისი ერთ-ერთი ძუძუმტე და
თანატოლი. ორი დღე-ღამე იცურეს მეზღვაურებმა ზღვაზე და იხილა ბრანმა მამრი
უცხო, რომელიც ეტლით მოისწრაფოდა ტალღებზე. მან ამცნო ბრანს თავისი ვინაობა,
რქვა მას, მანანანი მქვიაო, ძეი ლერისა, და უმღერა მად ოცდაორი ოთხტაეპედი:

_ საამო არის ბრანისათვის სანდალში ჯდომა

და უზრუნველი სეირნობა ანკარა ზღვაზე.
ჩემთვის კი, ვინაც მოვისწრაფი შორიდან ეტლით,
ყვავილოვანი მინდორია ზღვა იგი და ვრცელი.

ო, ეს მინდორი, ო, ეს ველი ყვავილოვანი,
ორბორბლიანი სწრაფი ეტლით რომ გავიარე,
ის არის ჩემთვის, რაც ბრანისთვის ზღვა უსასრულო,
კიჩოიანი სწრაფი სანდლით რომ გადასერა.

აღტაცებული უჭვრეტს ბრანი ანკარა ტალღებს,
ნათელ ზღვაში რომ ირხევინ და დგაფუნობენ,
ხოლო მე ეტლით მოვისწრაფი გართობის ველად.
და ვუჭვრეტ წალკოტს ყვავილოვანს, მშვენებით შემკულს.

დათარეშობენ ზღვაზე ლერის ბედაურები
და ბრანის ხედვის არეს ავსებს ველური რემა.
ო, მანანანის, ლერის მისა, უცხომ მხარეში
მოედინება ველ-მინდვრებზე თაფლის მდინარე.

ჭავლთა ლივლივი, რომელთ შორის შენ იმყოფები.
ტალღთა სითეთრე, რომელსაც შენ მიჰყვები, ბრანო.
ეს არის მიწა გადაშლილი ყვითლად და ცისფრად
და მიწა იგი კეთილია, და არა სასტიკი.

ზღვის წიაღიდან ორაგული ამოდის ჭრელი
და შენ შეჰყურებ ორაგულთა მხიარულ სხლტომას:
ნაირფერადი ნუკრებია ისინი, ბრანო,
ერთმანეთისა არმოშიშნი, ალერსიანნი.

ამ უზრუნველ და ყვავილებით მორთულ მხარეში,
შენთვის ხილული ერთადერთი ეტლია მხოლოდ,
მაგრამ. აჰ, ველად, ბედაურთა რემანი ვლენან,
რომელთაც ახლა ვერ ამჩნევენ თვალები შენი.

ვრცელია ველი, ზედ მრავალი ვაჟკაცი დადის,
ნათელ ზეიმით ელვარებენ ფერები უცხო.
ვერცხლის ჩანჩქერი, სამოსელი ოქროქსოვილი _
თავის სიუხვით და მშვენებით აოცებს ყველას.

და მოილხენენ ვაჟკაცები დიდებულ ველად,
მხიარულ თამაშს აჩაღებენ, თვრებიან ღვინით,
ჭაბუკები და ასულები ლაღობენ ჩრდილში,
უბრალოა და უცოდველი ლაღობა მათი.

ტყის კენწეროთა გასწვრივ გასცურა
შენმა სანდალმა რიფებზე გავლით.

ტვერი ხილით და ფრინველით სავსე,
ვერ წვდება შენი სანდლის კიჩოს.

იმ ტყეში ხარობს ხილი და ხმილი,
და ხილთა შორის იზრდება ვაზი,
ტყე უჭკნობია და უცოდველი,
შემოსილია ოქროვან ფოთლით.

ეს ჩემი სახე ხილული შენგან,
ირლანდიაში იხილო კვალად,
რამეთუ მელის იქით მგზავრობა,
ლინე-მაგელი ასულის ხილვად.

შენს წინაშე მანანანი, პირმშო ლერისა,
ეტლზე აღმჯდარი, მოვლენილი მიწიერ სახით.
იგი გააჩენს _ სულ ხანმოკლე სიცოცხლისათვის _
უმშვენიერესს და სახეთეთრს, დიდებულ ვაჟკაცს.

იქნება იგი სიხარული გრძნეული მთების,
კეთილი მხარის თვალისჩინი იქნება იგი,
და ამოიცნობს საიდუმლოს _ სიბრძნისა წყაროს _
იმ ქვეყანაში, სადაც სუფევს სიამე სრული.

დედამიწაზე მოარული, მცურავი ზღვაში,
იგი მიიღებს ყოველგვარი ნადირის სახეს,
მტრების წინაშე გარდაიქცევა ურჩხულად უმაღ,
მგლად გარდაიქცევა უსიერ და გაუვალ ტყეში.

დიდების ველად, ეტლები რომ დაგრიანებენ,
ვერცხლისრქებიან ხარირემად იქცევა იგი,
უსიერ ტბაში გარადიქმნება მშვენიერ თევზად,
მშვენიერ გედად ისრიალებს ანკარა ტბაზე.

იქნება იგი საუკუნეთ განმავლობაში
ქვეყნის მპყრობელი, სვესვიანი გვირგვინოსანი.
ბრძოლად აღძრული დაამიწებს მომხდურთა რაზმებს,
სისხლიან ველებს შემორჩებათ ბორბლების კვალი.

ხელმწიფეთა და სახელოვან რაინდთა შორის
უმაღაცესი მეომარი იქნება იგი,
და განვუმზადებ სასიკვდილო სარეცელს მთაზე,
როგორც შეჰფერის მამაც რაინდს საცემულ ომში.

მას აღვაზევებ, ავამაღლებ თავადთა ზედა.
ძე ცთომილების შეეყრება და შეყრის სიკვდილს.
მანანანი კი, ძე ლერისა, იქნება მისი

მოძღვარი ბრძენი, მწურთველი და მამა მშობელი.

იგი იცოცხლებს _ ხანმოკლეა სიცოცხლე მისი! _
ერგას წელიწადს უზრუნველად ამქვეყანაზე.
ზღვათა ურჩხულის ქვა განგმირავს უბადლო რაინდს
და სენლაბორის მძაფრ ბრძილაში მოკვდება იგი.

მდინარე ლოხ-ლოხ წყალს მოითხოვს სიკვდილის პირას,
თვალს გააყოლებს სისხლის ნაკადს ველად დანთხეულს.
მას ღრუბლის ეტლით წაასვენებს თეთრი ლაშქარი
იმ სავანისკენ, სად სიმშვიდე მეუფობს სრული.

დე გულმოდგინედ ამოძრაოს ნიჩბები ბრანმა,
აგერ, საცაა გამოჩნდება ასულთა მხარე.
სტუმართმოყვარე ემაინის დიდებულ ნაპირს,
მზის გადახრამდე უსათუოდ მიაღწევ, მჯერა.

ამის შემდეგ ბრანმა ცურვა განაგრძო და სულ მალე ერთ კუნძულს მიადგა. იგი კუნძულის შემოვლას შეუდგა და იხილა კუნძულზე თავმოყრილი ბრბო; ადამიანებს პირები დაეღოთ და გულიანად ხარხარებდნენ. ბრანმა და მისმა მხლებლებმა ვერასგზით ვერ მოახერხეს მათთან დალაპარაკება, რადგან ისინი განუწყვეტლივ ხარხარებდნენ და სახეში შესცქეროდნენ მათ. მაშინ ბრანმა კუნძულზე ერთ-ერთი თავისი მხლებელი გაგზავნა. იგი წამსვე შეუერთდა ბრბოს და ხარხარი მორთო, ბრბოსავით შეჰყურებდა ბრანს და მის მხლებლებს. მაშინ ბრანმა რამდენჯერმე შემოუარა კუნძულს, და როცა ნავი მათ ამხანაგს ჩაუვლიდა, ისინი ამაოდ ცდილობდნენ მასთან ლაპარაკს. ამხანაგს არ ეწადა მათთან საუბარი, იგი მათ შეჰყურებდა მხოლოდ და სახეში შეჰხარხარებდა. ამ კუნძულს ერქვა «სიხარულის კუნძული». ასე დატოვეს მათ თავიანთი ამხანაგი კუნძულზე.

მალე მოგზაურებმა მიაღწიეს ასულთა მხარეს და ნავთსაყუდარში იხილეს ასულთა დედოფალი.

_ გადმოვედი ნაპირზე, ო, ბრან, ფეხალის ძევ! _ წარსთქვა დედოფალმა. _
კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება!

ბრანმა ვერ გაბედა ნაპირზე გადასვლა. მაშინ ესროლა მას ასულთა დედოფალმა მორგვი და ბრანმა დაიჭირა მორგვი იგი. მორგვი ხელისგილზე აეკრა ბრანს. მორგვის ბოლო დედოფალს ეპყრა ხელთ და გამოსწია დედოფალმა ძაფი და ნავი ნავთსაყუდარს მიაყენა. მოგზაურები გადმოვიდნენ ნავიდან და დიდ სახლში შევიდნენ. იქ იყო თითო სარეცელი ორ კაცზე განკუთვნილი _ სულ ოცდაშვიდი სარეცელი. მორთმეული ხორაგი თეფშებიდან აღარ ჰქრებოდა და ყოველი განიცდიდა იმ კერძის გემოს, რომელსაც მოისურვებდა. მათ ეჩვენებოდათ, რომ ამ სახლში მხოლოდ ერთი წელიწადი დაჰყვეს, სინამდვილეში კი მრავალი წელი გასულიყო.

ბრანის ერთ მხლებელს, ნეხტანს, კოლბრანის ძეს, სამშობლოს სევდა-მოეძალა. ნეხტანის ნათესავები ემუდარნენ ბრანს, ჩვენთან ერთად დაბრუნდიო ირლანდიაში. ასულმა გააფრთხილა ისინი, რომ მწარედ ინანებდნენ ამ კუნძულიდან წასვლას. ისინი მაინც მოემზადნენ გასამგზავრებლად. მაშინ ასულმა ურჩია მათ, ფეხით არ შეხებოდნენ მიწას.

მოგზაურებმა დიდხანს იცურეს და ბოლოს მიაღწიეს სოფელს, სახელად ბრანის კონცხს. იქაური ხალხი შეეკითხა მოგზაურებს, თუ ვინ იყვნენ ისინი. ეზრაბა მათ ბრანი:

– მე ვარ ბრანი, ფებალის ძე.

მაშინ მიუგეს მათ:

– მართალია, ჩვენ არ ვიცნობთ ასეთ ვინმეს, მაგრამ ჩვენი ძველთაძველი თქმულებები მოგვითხრობენ ბრანის ზღვაოსნობის ამბავს.

ნეხტანი უეცრად ნავიდან ნაპირზე გადახტა, და ოდნავ შეეხო თუ არა იგი ირლანდიის მიწას, უმალ მტვრის გროვად იქცა. თითქოს საუკუნეთა მანძილზე იდოო მიწაში მისი სხეული.

ამის შემდეგ ბრანმა მოუთხრო თავმოყრილ ხალხს თავისი მოგზაურობის ამბავი, დასაწყისიდან ვიდრე იმდღევანდლამდე. შემდეგ იგი დაემშვიდობა მათ და იმ დღიდან მის მოგზაურობაზე არაფერი სმენიათ.

აქა ამბავი სახელგანთქმული ბაილესი

ბაილე მხოლოდშობილი ძე იყო სახელგანთქმული ბუანისა. იგი ყველას უყვარდა, ვისაც თუნდაც ერთხელ ეხილა იგი, ანდა მხოლოდ სმენოდა მის შესახებ. იგი უყვარდათ, ვითარცა მამრებს, აგრეთვე დიაცებს, იმ კარგი სახელის გამო, რომელიც დაიგდო მან მთელს ირლანდიაში. მაგრამ სხვებზე მეტად ბაილე შეუყვარდა აილენს, ლუგაიდის მშვენიერ ასულს. ბაილესაც შეუყვარდა აილენი. მათ პირობა დასდეს, ერთმანეთს შეხვედროდნენ როსნარიგში, ბრეგ-ბოინის ნაპირზე რომ მდებარეობს, რათა იქ საუკუნო ფიცი მიეცათ ურთიერთისათვის.

ბაილე დაიძრა ემან-მახადან და ისწრაფა თემანისაკენ, უკუმოიტოვა მთა ფუატი და მურტემნეს ტაფობი, მიაღწია ადგილს, რომელსაც ეწოდება ტრაიგ-ბაილი. იქ ბაილემ და მისმა მხლებლებმა ცხენები ეტლებიდან გამოხსნეს და საბალახოდ მდელობზე გადენეს.

დალლილი მგზავრები ველად განისვენებდნენ, ოდეს მათ ხედვას წარმოუდგა მამრი, ხილვად საზარელი. იგი მოისწრაფვოდა თემანით, მოქროდა, ვითარცა ქორი კლდიდან აფრენილი, მოიგრაგნებოდა, ვითარცა ქარიშხალი ზურმუხტისფერი ზღვიდან დაძრული. მიწისკენ იყო დაღერილი მარცხენა ფერდით.

– ვისწრაფოთ მისკენ! – წარსთქვა ბაილემ. – ვკითხოთ, საიდან მოისწრაფვის იგი და საით ესწრაფვის.

– მე მივისწრაფვი ტუაიგ-ინბერში, – გაისმა პასუხად. – და მიმაქვს ამბავი ერთადერთი, რომ ლუგაიდის ასულს, აილენს, შეუყვარდა ბაილე, ძე ბუანისა, და წარემართა მის შესახვედრად, და რომ ლაგენის მხედრები გზაში თავს დაესხნენ ასულს და მოჰკლეს იგი, ვითარცა ეს იმისნეს დრუიდთა და იდუმალთა მიმთხრობთა: სიცოცხლეში ვერ დაჰყონ ერთად, სიკვდილის შემდეგ კი ერთად იყვნენო საუკუნოდ. აი სულ ეს არის ამბავი ჩემი.

ამ სიტყვებთან ერთად მან დაუტევა მგზავრები და მათ ძალა აღარ ეყოთ მის დასაოკებლად.

ოდეს ბაილემ მოისმინა სიტყვები მისი, მიწას დაეკვეთა და სული განუტევა მყის. ბაილეს გაუთხარეს სამარე, პატივით დაფლეს და სამარეზე აღმართეს ქვის

მაღალი სვეტი. ულადებმა მისი სულის მოსახსენიებელი თამაშები გამართეს და ბაილეს საფლავზე აღმოცენდა მშვენიერი ურთხელი, რომლის თავიც წააგავდა ბაილეს თავს. იმადაც ჰქვია ამ ადგილს ტრაიგ-ბაილი.

საზარელი მოჩვენება კი წარემართა თემანისაკენ, ეწვია აილენს და შეაღწია მის ფოთლოვან ვანში.

– საიდან მომევილინა ეს უცხო სული? – იკითხა ასულმა.

– ირლანდიის ბორრისით, ტუაიგ-ინბერიდან, – იყო პასუხად.

– რა ამბავი მოუტანია უცხოს? – იკითხა ასულმა.

– სასიხარულო მომაქვს ამბავი, – უპასუხა სულმა, – ვიხილე ულადნი, მოსახსენიებელ თამაშებს რომ მართავდნენ ტრაიგ-ბაილში მას შემდეგ, რაც სამარე გაუთხარეს ბაილეს და ქვის სვეტი აღმართეს სამარეზე, და სვეტზე აღმოტვიფრეს სახელი ბაილესი, ბუანის ძისა, ულადთა ხელმწიფის შთამომავლისა. იგი ისწრაფვოდა საყვარელ ასულთან, მაგრამ მათ თურმე არ ეწერათ ერთურთის ხილვა და ერთად ყოფნა სიცოცხლეში.

დაამთავრა თუ არა თავისი ბოროტი ამბავი, ავი სული ეთერში გაზავდა, აილენი კი დაენარცხა დედამიწას და სული განუტევა მყის. აილენიც დამარხეს, როგორც ბაილე, და მის საფლავზე აღმოცენდა ვაშლის ხე. მეშვიდე გაზაფხულზე დასრულდა ხე იგი, ხოლო მის კენწეროს თითქოსდა აილენის თავი გამოეხა.

ამ დღიდან წლის შემდეგ, დრუიდთა და ილუმალთა მიმთხრობთა მოსჭრეს ბაილესთავიანი ურთხელი და მისი ტანიდან ფირფიტები გათალეს. მგოსანთა და მთხრობთა სამიჯნურო ამბები და ულადთა ათასგვარი საქმენი აღწერეს ამ ფირფიტებზე. ასევე მოექცნენ ლაგენები აილენის ვაშლის ხეს; მისი ტანიდან გამოთლილ ფირფიტებზე ისინი წერდნენ თავიანთ საქმეებს.

მოაწია სამაინის კვირამალმა და ირლანდიელებმა თავი მოიყარეს კორმაკთან, არტის ძესთან, რათა ეზეიმათ სამაინი. ზეიმზე ჩვეულებისამებრ მოვიდნენ მგოსნები და სხვადასხვა ხელობის ადამიანები. მაშინ სახალხოდ გამოიტანეს ეს ფირფიტები. კორმაკმა იხილა თუ არა ისინი, მყის ბრძანა, მოერთმიათ მისთვის; მან აიღო ორი ფირფიტა, ერთი მარჯვენა ხელში, მეორე კი მარცხენაში ურთიერთის საპირისპიროდ. მაშინ ერთი ფირფიტა თავისით მიახტა მეორეს და შეერწყა მას, ვითარცა წერწა ერწყმის ტოტს, და არავის ძალედედა მათი გათიშვა.

ეს ფირფიტები ისევე დამარხეს ტემრას საგანძურში, ვითარცა სხვა ძვირფასი განძი.

მგოსანმა თქვა:

– კეთილშობილო ვაშლო აილენ,

უდარებელო ურთხელო ბაილე!

რასაც მოგვითხრობენ ძველი სიმღერები,

ძნელად შეისმინოს უბადო სმენამ.

ეტიანისადმი ტრფიალი

ეოხაიდ აირემი ირლანდიის უზენაესი ხელმწიფე იყო და მას ჰმორჩილებდა ირლანდიის ხუთივე მეხუთედი. იმჟამად სახელმწიფოში სამეფო სკიპტრები ეპყრათ: კონხოზარს, ნესის ძეს, მეს-გეგრას, ტიგერნახ ტეტბანახს, კუროის და აილილის, მატა

მიურესკის ძეს. ორი ციხე-სიმაგრე ეპყრა ეოხაიდს: ფრემაინი მიდში და ფრემაინი ტეტბეში. ფრემაინი ტეტბეში მისი უსაყვარლესი ციხე-სიმაგრე იყო ირლანდიის ციხე-სიმაგრეთა შორის.

ეოხაიდ აირემმა ტახტზე ასვლის უმაღლეს მოუწოდა ირლანდიის ერს ტემრაში, დღესასწაულზე, რათა განეწესებინა მათზე გამოსადები და ბეგარა ხუთი წლით ადრე. მაგრამ ირლანდიელი ეზრახნენ ეოხაიდს, რომ ისინი არ მოვიდოდნენ დღესასწაულზე, ვიდრე სახელმწიფო უდედოფლო იყო, რამეთუ ეოხაიდი იმჟამად უცოლო გახლდათ.

მაშინ ეოხაიდმა დაგზავნა ელჩნი ირლანდიის ხუთსავე სამეფოში. უბრძანა მათ, გამოეძებნათ მისთვის ულამაზესი საცოლე, თანაც ისეთი, რომლისთვისაც მამრი უცხო იქნებოდა. მოციქულებმა, როგორც იქნა, მიაგნეს ასეთ ასულს ინზერ კიზმაინში, სახელი მისი იყო ეტაინი, ასული ეტაირის, და ეოხაიდმა შეირთო იგი ცოლად, რამეთუ ეტაინი იყო სახიერებით, სიყმაწვილით და კეთილი სახელით.

სამი ძე ესვა მეფისწულს ფინდს, ფინდლუგას ძეს: ეოხაიდ აირემი, ეოხაიდ ფეიდლები და აილილ ინგუბა. მას შემდეგ, რაც ეტაინმა უკვე გაიზიარა ეოხაიდის სარეცელი, აილილ აინგუბას ტემრაში დღესასწაულზე შემოენთო ეტაინისადმი სიყვარული და თვალს ვერ აშორებდა მას. დაჟინებით ცქერა ხომ ნიშანია სიყვარულისა და ამიტომ აილილმა გუნებაში უსაყვედურა თავის თავს და ნებისყოფის დამაბვით დაიოკა მძაფრი სურვილი.

აილილმა არ დაარღვია ღირსების ადათი და არ გაუმჟღავნა ასულს თავისი გულის ნადები, რის გამოც სნეულებამ შეიპყრო იგი. და ოდეს აილილის თვალეხს სიკვდილი აესვეტა, მაშინ ეახლა მას მკურნალი ეოხაიდისა, სახელად ფახტნა, და ეზრახა მკურნალი აილილს:

– იმ ორ სენტაგან, რომელთა წინაშეც მკურნალი უძღურია, შენ შეგყრია ერთ-ერთი: სიყვარული ან ეჭვი.

მაგრამ აილილმა არ გაუმხილა სიძარტლე, რამეთუ ერცხვინებოდა გამხელა. მაშინ გარდიწყვიტეს აილილის იმედი და სრულიად მარტო დააგდეს იგი ტეტბეს ფრემაინდი. ოდეს ეოხაიდი ირლანდიის შემოსასვლელად გაემგზავრა, ეტაინი შინ დაუტევა, რათა ეტაინს უკანასკნელი პატივი დაედო აილილისათვის: ღირსეულად დაეფლათ იგი, მოთქმით დაეტირათ და დაეკლათ მისი მოსამსახურე პირუტყვი.

ყოველდღე დადიოდა ეტაინი სნეულ აილილთან, დიდხანს ესაუბრებოდა მას და ვიდრე იგი მასთან იყო, აილილი თვალს არ აცილებდა ეტაინს. ეს შეამჩნია ეტაინმა და ჩაფიქრდა, ერთხელ ჰკითხა მან აილილს, თუ რა იყო მისი დასნეულების მიზეზი.

– შენდამი ტრფიალი, – მიუგო აილილმა.

– დასანანია, აქამდე რომ არ გაამხილე იგი, – ეზრახა ეტაინი, – ადრევე რომ გვცოდნოდა ეგ ამბავი, ადრევე განგკურნავდით მაშინ.

– არც ახლაა გვიან, თუკი შენ მოისურვებ, – მიუგო აილილმა.

– სჩანს, ჩემი სურვილია საჭირო, – იზრახა ეტაინმა.

ეტაინი ყოველდღე აკითხავდა აილილს, ჰბანდა თავს, აწვდიდა საჭმელს და წყალს. სამჯერ ცხრა დღის შემდეგ აილილს განეშორა სენი და ეზრახა იგი ეტაინს:

– როდის მომცემ იმას, რაც აუცილებელია სრული განკურნებისათვის?

– ხვალ დილით მიიღებ მას, – ეზრახა ეტაინი. – მაგრამ ხელმწიფის მოყვინება არ უნდა მოხდეს მისსავე სელარში. ხვალ დილით სერზე მპოვებ მე, ჩვენი სახლის წინარე.

მამლის პირველ ყვივლამდე ფხიზლობდა აილილი. მაგრამ შეხვედრის დროისათვის ჩასთვლიმა და გვიან გაელვოდა. ეტაინი კი მივიდა დანიშნულ ადგილას და იქ დახვდა მამრი, რომელიც ძალიან ჰგავდა აილილს. მამრი იგი სენს უჩიოდა. ეტაინი მასთან ისე მოიქცა, როგორც აილილს აღუთქვა.

როცა ეტაინი აილილთან მოიქცა, აილილმა მას ხანგრძლივი და სევდიანი მზერა შეაგება.

– რად არის სევდიანი სახე შენი? – ჰკითხავდა ეტაინი.

– იმად, რომ შეხვედრა აღვითქვი და ვერ კი მოველი. ძილმა დამძლია მე და ახლა ცხადლივ ვხედავ, კვლავ ვერ დავიბრუნე სიმრთელი.

– ნუ ჰმუნავ, არის გამოსავალი ამ გასაჭირიდან, – მიუგო ეტაინმა და კვლავ დაუნიშნა პაემანი აილილს მეორე დილისათვის.

იმ ღამითაც ფხიზლობდა აილილი. მან გააჩაღა დიდი ცეცხლი და გვერდით მოიდგა წყლიანი კასრი.. იგი დროდადრო წყალს სახეზე ისხურებდა, რათა არ ჩასძინებოდა. მაგრამ მაინც ჩაეძინა აილილს, ხოლო ეტაინი კი დათქმულ დროზე მივიდა დანიშნულ ადგილას და კვლავ იხილა მამრი იგი აილილის სახით, და კვლავ შეისმინა მისი სიყვარული. ოდეს ეტაინი სახლად მიიქცა, აილილი მას თვალცრემლიანი დაუხვდა.

მესამედაც მივიდა ეტაინი დანიშნულ ადგილას და კვლავ იგივე მამრი იხილა აილილის მაგიერ.

– ვინა ხარ შენ, ჩემს შესახვედრად რომ ისწრაფვი? – ეზრახა ეტაინი მამრს. – შენ როდი აღვითქვი მე შეხვედრა. ცდუნებას, ანდა აღრეულ ვნებას როდი მოვყავარ აქ ირლანდიის დედოფალი არამედ მოვსულვარ, რათა მამრი იგი განვკურნო სენიდან.

– ჩემთან გერჩია მოსვლა, – უპასუხა მამრმა. – რამეთუ, იმხანად, ოდეს შენი სახელი იყო ეტაინ ეხრიდე, ასული აილილისა, მე ქმარი ვიყავი შენი. დიდი საფასური გავიღე მაშინ შენს მოსაპოვებლად, დავთმე უკეთესი მამულები ირლანდიისა და ამას დავუმატე იმდენი ოქრო და ვერცხლი, რამდენსაც თავად იწონიდი.

– ვინა ხარ შენ? – ჰკითხავდა ეტაინი.

– მე ვარ მიდერი ბრი-ლეიტიდან.

– რამ დაგვაშორა ჩვენ ურთიერთს? – ფუამნახის ენამ და ბრესალ ეხარლამის შელოცვებმა, – იზრახა მამრმა და დასძინა: – თუ გწადს წამომყვე?

– არა, – მიუგო ეტაინმა, – როგორ მივატოვო ირლანდიის ხელმწიფე იმ მამრის გამო, რომლის გვარ-ტომი მე არ ვუწყი..

– ეს მე ვარ, – რქვა მიდერმა, – სიყვარულს რომ ვუნერგავდი აილილს და მევე ვართმევდი მას ძალას, რათა არ შებღალულიყო სინდისი შენი. მარქვი, წამოხვალ თუ არა ჩემთან, თავად ეოხაიდმა რომ დაგროს ამის ნება?

– ასეთ შემთხვევაში თანახმა ვარ, – მიუგო ეტაინმა.

ამის შემდეგ ეტაინი სახლად მიიქცა.

– რა კარგია, რომ ასე მოხდა! – წამოიძახა აილილმა. – ახლა მე ერთიან მრთელი ვარ და ღირსებაც ხელშეუხებელია!

– მართლაც რომ კარგია, – მიუგო ეტაინმა.

ოდეს ეოხაიდი შემოვლიდან ტამრაში მოიქცა, ფრიად განიხარა მან, რამეთუ კვლავ ცოცხალი იხილა ძმაი თვისი და ფრიად უმადლიდა ეტაინს ზრუნვისა გამო.

მუი რხერხატის, ერკის მის სიკვდილი

მუი რხერტახი, მე მუი რედახ ეოჰანის მისა, ხელმწიფე ირლანდიისა, ცხოვრობდა ბრუგ-ბოინის ნაპირას, კლექების სახლში. იგი ცხოვრობდა კონახტის ხელმწიფის დუახ ენასპილენძიანის ასულთან, დუაიბსებთან ერთად. ერთხელ მუი რხერტახი ნადირობად გამოვიდა ბრუგის სანახებში. იგი როგორღაც ასცდა თავის ამხანაგებს და სრულიად მარტო, აღმოჩნდა სანადირო ბორცვზე.

იქვე, საფლავის ბორცვზე, მუი რხერტახმა იხილა მწვანე მოსასხამით მოსილი მარტოშენილი ასული. თვალადი და ტანადი იყო ასული იგი. მუი რხერტახი უჭვრეტდა ასულს და მთელი მისი არსება სიყვარულით ივსებოდა. იგი ფიქრობდა, რომ მთელს ირლანდიას გაიღებდა ამ ასულთან ერთი ღამის ნეტარების საფასურად. მუი რხერტახი მიესალმა ასულს იმგვარად, თითქოს ადრეც იცნობდაო მას. ჰკითხა, ვინა ხარო, ან სადაური.

– გიპასუხებ, – მიუგო ასულმა. – მე ვარ მიჯნური მუი რხერტახ ერკის მისა, ირლანდიის ხელმწიფისა, და აქ მოვსულვარ, რათა შევეყარო მას.

მაშინ განიხარა მუი რხერტახმა.

– ასულო, განა უწყია სახელი ჩემი? – ჰკითხა მან ასულს.

– დიადაც ვუწყი, – მიუგო ასულმა, – რამეთუ ვუწყი მე საქმენი უფრორე იდუმალნი.

– თან თუ გამომყვები ასულო? – ჰკითხა მიუ რხერტახმა.

– რატომაც არა, – მიუგო ასულმა, – თუკი მიბოძებ იმ სანიჭარს, რომელსაც მოვითხოვ.

– ყველაფერს გიბოძებ, რის ბოძებაც კი ძალმიძს., – ეზრახა ერკის მე.

– მაშ, ვიდრე მიბოძებ, მომეც სიტყვა რომ მიბოძებ, – ეზრახა ასული. მიუ რხერტახმა მაშინვე მისცა ასულს სიტყვა.

– ყოველი ჯოგიდან მე გიბოძებ შენ ას თავ საქონელს, აგრეთვე ას ყანწს, ას ბარძიმს და ას ოქროს ბეჭედს. ყოველ მეორე საღამოს კი დიდებულ ნადიმს გაგიმართავ კლექების სახლში.

– არა, – წარსთქვა ასულმა – მე ეგ არა მსურს. აი, რა მნებავს მე: შენ არასოდეს არ უნდა ახსენო სახელი ჩემი; დუაიბსები, მშობელი დედა შენი შვილებისა, უნდა განერიდოს ჩემს თვალებს. იმ სახლში, სადაც მე ვიცხოვრებ, ფეხი არ უნდა დადგან ეკლესიის მსახურთ.

– აღსრულდება ნება შენი, რამეთუ აღგიტევი აღსრულდება, – იზრახა ხელმწიფემ. – თუმცაღა მერჩია, ირლანდია აღმეთქვა ნახევარი. ახლა კი ასულო, გვარქვი ჭემმარტი სახელი შენი, რათა ვუწყოდეთ და განვერიდოთ მის ხსენებას.

მიუგო ასულმა:

– ხავილი, ახი, ქარაშოტი, ქარმკვეთრი, ზამთრის წყვდიადი, პირმოხეული გრგვინვა, გოდება, დრტვინვა, – აი სახელები ჩემი.

ამრიგად, ხელმწიფე დასთანხმდა ასულს, აღსრულებინა ყოველივე, რაც კი ასულმა მოისურვა, და ისინი მიიქნენ კლექების სახლად.

ჩინებულად იყო მოწყობილი ეს სახლი. იგი ნიადაგ სავსე იყო დარბაზის ერთ და ერთგული მსახურებით. ნიალის კეთილშობილი შთამომავალნი ხალისითა და სიხარულით აგროვებდნენ სამთავროებზე დაკისრებულ ბეგარას კლექების სახლში. სახლი იგი აღმერთული იყო ორაგულებით მდიდარ ბოინის პირად და ბრუგის მწვანე სანახების გასწვრივ.

კოგდა სინმა იხილა სახლი ხალხით სავსე და იზრახა:

– კარგია სახლი ესე.

– ჭემმარიტად კარგია, – წარსთქვა ხელმწიფემ. – არც ტემრაში, არც ნაასში, არც წითელ ტოტში, არც ემაინ-მახაში, არც აილენხეიტსა და კლექტეხში არ აუგიათ მისი დასადარი.

– რა ვიღონოთ ამჟამად? – იკითხა ასულმა.

– რასაც ინებებ, – მიუგო მურიხერტახმა.

– თუ აგრეა, – იზრახა სინმა, – მაშინ, დუაიბსეხ, მეუღლე შენი, განემოროს სახლს შვილებითურთ. დაე ყოველმა მამრმა, რომელთაც გააჩნიათ რაიმე ხელობა ანდა ხელოვნება, თავი მოიყარონ სანადიმო დარბაზში.

ასეც აღსრულდა. სტუმრებმა თავი მოიყარეს სანადიმო დარბაზში და ყოველმა მათგანმა ხოტბა შეასხა თავის ხელობას ანდა ხელოვნებას, შეთხზა ოდეები მის სადიდებლად. ნადიმის შემდეგ ეზრახა სინი მურიხერტახს:

– ახლა კი დროა ჩამაბაროთ სახლი, ვითარცა აღმითქვით.

და სინმა განაძევა კლექტეხიდან ნიალის შთამომავალნი და დუაიბსეხი შვილებითურთ. განდევნილ მამრთა და მდედრთა რიცხვი ორ ლეგიონს შეადგენდა.

დუაიბსეხი კლექტეხიდან ტუილენში გაემურა. იგი მივიდა სულის მეგობართან, წმონდა მამასთან, ეპისკოპოს კაირნეხთან და გაუმჟღავნა მას თავისი მწუხარება. მაშინ ეწვია კაირნეხი ეოჰანისა და კონალის ძეთ, თან გაიყოლა ისინი და კლექტეხს გაემურა. მაგრამ ამაო გამოდგა მათი ცდა, სინმა ისინი ციხე-სიმაგრესთან არ მიუშვა. მაშინ განრისხდა კაირნეხი და დასწყევლა მან ციხე-სიმაგრე სინისა და სინსაც სამარე განუმზადა.

– იგი, ვისთვისაც განამზადეს სამარე ესე, – იზრახა კაირნეხმა, – ჭემმარიტად განწირული კაცია. მის ხელმწიფებას და განმგებლობას აღსასრული დასდგომია ჭემმარიტად.

ბრძანა კაირნეხმა, დაერისხებინათ დედა ზარი: ეს იყო რისხვა და ზარი ხელმწიფესა ზედა.

ამრიგად, კაირნეხმა შერისხა სინის სიმაგრე და დალოცა სხვა დანარჩენი ადგილები. ურვამ და წუხილმა მოიცვა კაირნეხი.

– დაგვლოცე ჩვენც, ვიდრე მივიქცევით საკუთარ თემში, – ევედრნენ ნიალის ძენი, – ჩვენ ხომ უბრალონი ვართ შენს წინაშე.

მაშინ დალოცა კაირნეხმა კონალისა და ეოჰანის შთამომავალნი: დაე, ხელთ გეპყრათ ხელმწიფება და ხელისუფლება ირლანდიისა, უკუნითი უკუნისამდე. აგრეთვე ხელმწიფება მეზობელ სამთავროთა ზედა. დაე, დაიმკვიდროთ აილენი, ტემრა და ულადი; ვერავინ გიმსახუროთ სასყიდლის ძალით, რამეთუ თქვენი მემკვიდრეობითი უფლებაა – ხელმწიფება ირლანდიისა ზედა; დაე არასოდეს და არავისათვის არ გაგეგზავნოთ მძევალნი; დაე, დაიღუპონ თქვენი მძევალნი, თუ გაიქცევიან თქვენგან; ნიადაგ გამარჯვებული ყოფილიყავით ბრძოლათა შინა, თუ ბრძოლა სიმართლისათვის გამართეთ; დაე, სალოცავი თქვენი და დროშა თქვენი იყოს: კატახი, პატრიკის ზარი და კაირნეხის წიგნი. დაე, ამ სალოცავთა ძალა შეგეწიოთ ყოველ ბრძოლაში და ორთაბრძოლაში. ამენ! – შემდგომ ამისა, ნიალის ძენი მიიქცნენ თავ-თავიანთ სახლებში და ციხე-სიმაგრეებში.

ახლა კი ვიუბნოთ კაირნეხისათვის. ნიალის ძეთა დალოცვის შემდეგ იგი წარემართა მონასტრისაკენ და გზად შემოეყარა ჯარად მომავალი ხალხი: ისინი იყვნენ შთამომავალნი ტაგდა კიანის ძისა, რომელიც იყო ძე აილილ ოლომისა. ისინი ევედრნენ კაირნეხს, წამოგვეყვი და დაგვეხმარეო მურიხერტახთან დაზავებაში.

ხელმწიფემ შეიტყო თუ არა მათი მოსვლა, გამობრძანდა სახლიდან და მიესალმა მოსულებს. მაგრამ ოდეს კაირნეხიც მათთან იხილა, რისხვისაგან აენტო და იჭექა:

– ჰოი, მსახურო ეკლესიისაგ, რა პირით მოხვალ, რისთვის დასწყევლე სამწყსო ჩემი.

– მოვალ, რათა დაგაზავო ტაგდა კიანის ძისა და ეოჰან ნიალის ძის შთამომავლებთან, – ეზრახა კაირნეხი.

ამის შემდეგ მოწინააღმდეგე მხარეებმა ერთმანეთს დაუდეს ხელშეკრულება. კაირნეხმა მოშულართა სისხლი ერთ ჭურჭელში აურია და დასწერა ხელშეკრულების პირობები. მურიხერტახი გამოემშვიდობა ეპისკოპოსს და უბრძანა, თვალთ ადარ ჩვენებოდა მას.

ბოლოს კაირნეხმა დალოცა ყველანი და ჯოჯოხეთის ტანჯვა და დღემოკლე სიცოცხლე აღუთქვა მათ, ვინც დაარღვევდა ამ ხელშეკრულებას, და გაემართა თავისი მონასტრისაკენ. ხელმწიფე კი მიიქცა ციხე-სიმაგრეში თავის ქვეშევრდომებთან ერთად, რათა დაეცვა ციხე-სიმაგრე ნიალის ძეთაგან.

დაბრძანდა ტახტზე მურიხერტახი და მარჯვნივ მოიცვა გრძნეული სინი. დედამიწას არ ახსოვდა მისი დასადარი დიაცი. ხელმწიფე სიყვარულით უჭვრეტდა სინს და შეკითხვებს აძლევდა ჟამიდანჟამად. ეწადა ხელმწიფეს, მოელო სიბრძნე დიაცისაგან. მას სწამდა, რომ სინს ქალღმერთის ძალა ჰქონდა. იგი შეეკითხა სინს, საიდან ჰქონდა მას ესოდენი ძალა:

– ო, გვიპასუხე, სანუკვარო ასულო ჩვენო, თუ გწამს უფალი მონაზონთა, თუ გჯერა მათი? გვარქვი, საიდან მოევლინე ამ ცოდვილ მიწას? ო, გვამცნე შენი იდუმალი წარმომავლობა.

მიუგო სინმა:

– მე მწამს უფალი ჭემმარიტი და ერთადერთი, მან არაერთგზის დამიფარა სიკვდილისაგან, უწყოდეს ყველამ: არ მომხდარა ჯერ სასწაული, რომლის მოხდენა სინის ძალას აღემატება.

მე ვარ ასული სასურველი მამრის და მდედრის და მე ვარ ევას და ადამის შთამომავალი. ო, მეუფეო, სინანული არ გაგვეკაროს, შემომიერთდი, შემენივთე საყვარელ ასულს.

მე ძალმიძს შევქმნა ზეციერი მზეცა და მთვარეც, ზეცის ტატნობზე მოციმციმე დავსხა მთიები, თუ მოვისურვე, ძალმიძს შევქმნა მძლავრი ლაშქარი, შიშმეუვალი, უდრეკელი, აღმრული ბრძოლად.

მე ძალმიძს ღვინოდ გარდვაქციო ბოინის წყალი, ეგ სიმართლეა, ჩემს ხელთაა ამის უფლება. მე ლოდებისგან ძალმიძს შევქმნა ცხოვართა ფარა, გვიმრებისაგან გათქვირულთა კერატთა კოლტი.

მე შემიძლია შევქმნა ვერცხლი, ოფაზი, ოქრო,
ამას იხილავს თავმოყრილი თქვენი ლაშქარი.
აგრეთვე ძალმიძს შევქმნა შენთვის მხედარნი მხნენი
და თანაც ახლავ, მე ვბრძანებ და თან აღვასრულებ.

_ ჰქმენ მრავალთაგან ერთი სასწაული, _ ეზრახა ხელმწიფე.

მაშინ გამოვიდა სინ სახლიდან და მყისვე შექმნა ორი ლეგიონი, ერთნაირად
მძლავრი და მშვენი; ვინც კი იხილა ამ ლეგიონთა ელვისებური ჩეხვა და კვეთება,
უმაღლ დარწმუნდა, რომ ჯერ არავის ეხილა ორი ლეგიონი უფრო უშიშარი და
უფრო მეტად მამაცი.

_ ხომ ხედავ, _ იზრახა ასულმა, _ ჩანას, ძალა ჩემი არ არის მოჩვენებითი.

_ ვხედავ, _ მიუგო მურიხერტახმა.

ოდეს ხელმწიფე კვლავ მიიქცა ციხე-სიმაგრეში, მაშინ მოართვეს მას წყალი
ბოინიდან და სთხოვა მან ასულს, წყალი იგი გარდაექცია ღვინოდ. მაშინ ასულმა სამი
კასრი წყლით აავსო და წარსთქვა შელოცვა; წამს ღვინოდ იქცა წყალი. ხელმწიფემ და
მისმა ხალხმა ღვინოს ჭაშნიკი გაუსინჯეს და ერთხმად აღიარეს, რომ ჯერ არავის
უგემნია უფრო გემრიელი და მაგარი ღვინო. ასულმა შემდეგ გვიმრისაგან
ჯადოსნური, მოჩვენებითი კერატი შექმნა და ღვინოც და კერატიც მხედრებს უბოძა,
მხედრებმა გაიყვეს ნაბოძარი, იგემეს იგი და მოეჩვენათ, რომ დანაყრდნენ. მაშინ
ასულმა აღუთქვა მათ, ნიადაგ მიიღებთო ასეთ საბოძარს.

ღამით, ჯადოსნური ნადიმის შემდეგ, ხელმწიფეს იცავდა ტაგდა კიანის ძის
მოდგმა. ხელმწიფემ ფრიადი უძალობა იგრძნო დილით, უძალობა იგრძნეს
ყოველთა, რომელთაც იგემეს ღვინო და გრძნეული ლეში.

კვლავ ეზრახა ხელმწიფე ასულს:

_ ჰოი, ასულო, კვლავ განმიცხადე იდუმალი ხელოვნება შენი!

_ აღსრულდება სურვილი შენი, _ მიუგო ასულმა.

მურიხერტახი და მთელი მისი მხედრობა ველად გამოეფინენ სასწაულის
ხილვად. მაშინ იხმარა სინმა გრძნება ძლიერი და ლოდთაგან შექმნა ცისფერი კაცნი
და თხისთავიანი მხედრები. ამასთანავე, ოთხი აღჭურვილი ლეგიონი გამოეცხადა
ბრუგის ველად თავმოყრილ მხედრობას. მაშინ ხელთ იპყრა მურიხერტახმა
საჭურველი თვისი, ბრძოლად აღიკაზმა და ვითარცა აზავერი შემლილი და
გავეშებული, ეკვეთა ლეგიონებს. უმოწყალოდ ჩეხდა მურიხერტახი ლაშქარს, ასე
იღვწოდა იგი ვიდრე მიმწუხრამდე. მაგრამ ყოველი აჩეხილი მხედარი, რაღაც
სასწაულით, წამსვე ცოცხლდებოდა და ბრძოლას ანახლებდა. თუმც დიდი იყო
რისხვა და გახელემა მურიხერტახისა, მაგრამ ბოლოს მაინც დაცხრა იგი.

მწუხარე მოოქცა მურიხერტახი ციხე-სიმაგრეში. სინმა კვლავ მიართვა მას
გრძნეული ღვინო და კერატი. ხელმწიფემ და მისმა ხალხმა მაძღრისად ივანშემეს და
ძილქუშით დაიძინეს. მეორე დილით მურიხერტახმა ველარ იგრძნო ვერც ძალა და
ველარც სიმაგრე.

ხელმწიფეს უეცრად მხედართა ყიჟინა შემოესმა. ბრძოლად მოუხმობდნენ
მხედრები მურიხერტახს. ორო ლეგიონი შეაგებეს ბრუგში: ერთი ცისფერი კაცებისა,
მეორე _ თხისთავიანი მხედრებისა. მაშინ გახელდა მურიხერტახი, მთელი სხეულით
აღიმართა იგი და გაცოფებული დაენარცხა დედამიწაზე. შემდეგ მსწრაფლ წამოდგა
და ისწრაფა ბრუგისაკენ, თავს დააცხრა ლეგიონებს და იწყო ლეწვა მათი.

სამი მონაზონი წარგზავნა კაირნებმა მუირხერტახთან : მასანი, კასანი და კრიდანი. ასე მოიქცა კაირნები, რამეთუ უწყოდა მან ხელმწიფის თავზე დამტყდარი უბედურება და ეწადა წმინდანს, უფალი შესწევნოდა ხელმწიფეს. მონაზვნებმა მუირხერტახი ბრუგში იხილეს. იგი აპობდა ლოდებს, ჩეხდა ჯირკვებს და სხეპდა თავთავებს. მაშინ გამოულოცეს მონაზონთა ხელმწიფესა და ლოდებს და წამსვე დასცხრა გახელება მუირხერტახისა. იგი გონს მოეგო, პირჯვარი დაისახა და იხილა: არარა ჰგებდა ირგვლივ, თვინიერ ლოდთა, ჯირკვთა და თავთავთა.

– რაისთვის მოხვედით? – იკითხა მუირხერტახმა.

– შენი წარმავალი სხეულისათვის, – იყო პასუხად, – რამეთუ მოგეახლა ჟამი აღსასრულისა.

მაშინ მონაზონთა უჩვენეს მუირხერტახს ბრუგის ეკლესია და უბრძანეს, საკუთარი ხელით გაეთხარა ბლისკინი, არსთა უზენაესი განმგებლის სადიდებლად.

– აღსრულდება ნება თქვენი, – იზრახა მუირხერტახმა და იწყო ბლისკინის თხრა; აი, როგორ გაითხარა პირველად ბრუგის მდელოები.

შემდეგ ხელმწიფემ აღსარება გაანდო მონაზონთ და მხურვალედ შეუვრდა უფალს. მონაზვნებმა აპკურეს მას აიაზმა და ქრისტეს უხრწნელ ხორცს ეზიარა ხელმწიფე. მუირხერტახი ევედრა მონაზონთ, უთხარითო კაირნებს, ხელმწიფემ უკვე აღიარა და შეინანა-თქო.

მონაზვნები ბრუგის ეკლესიაში დარჩნენ, ხოლო ხელმწიფე კლექტებში მიიქცა. იგი დაბრძანდა სინის მარჯვნივ და ჰკითხა სინმა, თუ რად შესწყვიტა დღეს მან ბრძოლა.

– მონაზვნები მეწვივნენ ბრძოლის ჟამს, პირჯვარი გარდამსახეს და ვიხილე მაშინ: არარა ჰგებდა ჩემს ირგვლივ, თვინიერ ლოდთა და ბალახთა; და ვინაითგან არვისთან მქონდა საბრძოლველი, უკმოვიქეც.

– ნუ გრწმენინ მონაზონთა მიმართ, – იზრახა სინმა, – რამეთუ ცრუობენ ბერნი. მე უკეთესი შემწე ვარ შენი.

და სინმა მიაძინა გონება მისი და ჩადგა მუირხერტახისა და მონაზონთა შეგონებას შორის. იმ საღამოს კვლავ შექმნა სინმა გრძნეული კერატი.

ეს იყო სინის მეშვიდე სერი, უკვე გასულიყო სამაინი და იყო დღე მარიხისა. ოდეს მხედრები დანაყრდნენ და შეთვრნენ, ქარმკვეთრი ამოვარდა უეცრად.

– ზამთრის ღამეული ქვითინია ქარი ესე, – იზრახა მუირხერტახმა.

მაშინ იზრახა სინმა:

– ეს მე ვგრიალე – მძაფრი ქარი, ეს მე ვწყვდიადობ – ზამთრის ღამე, ეს მე გახლავართ – უმშვენიერეს არსთა ასული. დაიმახსოვრეთ სახელი ჩემი, ასე მიხმობენ ყველგან და მარად: ქვითინი, ქარი და ზამთრის ღამე...

შემდგომ ამისა, სინმა უხმო ქარბუქს და მკვეთრ მოიჭრა ქარბუქი. ბრძოლის ყიჟინა არ ყოფილა ისეთი მძლავრი, როგორც იყო ხვავრიელი თოვლის ხმაური. ხმაური იგი მოისწრაფვოდა ბორრაის-დასავლით. მაშინ შეიქცა სახლის სიღრმეში მუირხერტახ, მაგრამ კვლავ მოიქცა და ფრიად სწუხდა ქარიშხლის გამო.

როცა ნადიმი დასრულდა, ხელმწიფემ და მხედრებმა ძილი ინებეს. იმდენი ძალაც კი აღარ გააჩნდათ, რამდენიც თუნდაც მშობიარე დიაცს. მძიმე ზმანება ეზმანა მუირხერტახს. ძილში წამოიყვირა და განეფრთხო ძილი.

– რა შეგემთხვა, – ჰკითხავდა ასული.

– დემონთა ლაშქარი მესიზმრა მე, – მიუგო მუირხერტახმა.

ხელმწიფე აღარ დააძინა ხილულმა. იგი გამოვიდა სახლიდან და იხილა მცირე ცეცხლი, ბრუგის ეკლესიიდან გამომქვირვალი. იგი შევიდა ეკლესიაში და ეზრახა მონაზონთ:

– ძილი და ძალი მიმელო მე, – და მან მოუთხრო მათ, რაც ესიზმრა. და ბოლოს დასძინა, – გამიძნელებოდა მომხდურის ძლევა, თავს რომ დასხმოდა ამ ღამით: უძლურებამ შეგვიპყრო ჩვენ და ღამეც ავია დღეს.

მაშინ იტყეს მონაზონთა შეგონება მისი და მუირხერტახ უმაღლესი განემორა მათ, სახლად მიიქცა და საუბარი გამართა სინთან:

მუირხერტახი

რარიგ მძვინვარებს შედამების ქარბუქი მძლავრი
და ეხეთქება ეკლესიის დაგმანულ კარებს.
ძილი წარსტაცა სავანეში წმინდანთა კრებულს,
ააწრიალა, შეაღონა სენაკი მათი.

სინი

ძეხორციელი, რად ახსენე სახელი ჩემი,
მუირხერტახის და ერკის ძეგ, რაისთვის მიხმე?
შენ მალე სიკვდილს გარდაიხდი – წყნარ დღესასწაულს.
კლექების სახლში მძლავრი ძალით განიფრთხე ძილი!

მუირხერტახი

ო, უდარდელი დედაკაცო, პასუხი გამეც,
რამდენ მორკინალს დავამიწებ ბრძოლაში კიდევ?
მითხარ სიმართლე, მიპასუხე კრძალვის გარეშე,
აწ რამდენ მხედარს დავამხობ და მოვუღებ ბოლოს?

სინი

ო, ერკის ძეგ, დიდებული წინაპრის ძეგ,
დღეს ერთ მხედარსაც ვერ დავამხობს მარჯვენა შენი.
ო, მეუფეო, მოგდგომია სიკვდილი კარად,
ხარ დავრდომილი, მიგღებია ყოველი ღონე.

მუირხერტახი

კეთილშობილო, უხილავთა მხილველო სინო,
ვაი, რომ უკვე მიიღია ძალები ჩემი.
იყო დრო, ოდეს მარტოდმარტო ვუტევდი ლაშქარს,
ხოლო ამჯერად უძლურების დამიდგა ღამე.

სინი

ბრძენო ლოარნის, იმ მაღალი ასულის ძეო,
ბევრი მხედარი დაამიწა მარჯვენამ შენმა,
შენ მარტოდმარტო უხვდებოდი მომხდართა ლაშქარს,
ხოლო ამჯერად მწუხარების დაგიდგა ჟამი.

– ჭემმარიტი სიტყვა ბრძანე შენ, ასულო, – წარსთქვა ხელმწიფემ, – რამეთუ იმისნეს მისანთა: ჩემი წინაპრის, ლოარნის დარად მოვკვდები მე: ბრძოლაში როდი დაეცა ლოარნი, არამედ ცოცხლად დაიწვა იგი.

– მშვიდად იძინე, – ეზრახა სინი, – მომანდე მე დაცვა შენი, და თუ წერა არაა, მაშინ სახლი შენი არ დაიწვება შენს თავზე ამაღამ.

– მე ვგრძნობ, – რქვა ხელმწიფემ, – ტუატალ მაილგარბი, ძე ცალთვალა კორმაკისა, ძე კაირპრესი, ძე ნიალ ცხრამძევლიანისა, ბოროტად აღძრულა ჩემზე.

– დაე, მოვიდეს ბოროტად აღძრული ტუატალი თავისი მხედრობით, შიში ნუ გექნება მისი, მიუგო ასულმა, – დაიძინე.

ხელმწიფე წამოწვა სარეცელზე და ასულს სასმელი სთხოვა. ასულმა მოჩვენებითი ღვინო საძილე გრძნებით შეაზავა და ხელმწიფეს მიაწოდა. მან იგემა ღვინო და უძღურებამ შეიპყრო იგი. ძილქუშილ დაიძინა ხელმწიფემ და ეპიითაშორისა დამაშვრალს: ხომალდით დაცურავდა იგი ზღვაზე. ხომალდი დაზიანდა და თანდათან ჩაძირვა იწყო. ამ დროს უეცრად ზეცაში გრიფი გამოჩნდა, თავს დააცხრა ხელმწიფეს და ხომალდიდან ბრჭყალებით აიტაცა. შემდეგ ზეცაში გააქანა და ბუდეში ჩაითრია. უეცრად ცეცხლი მოეგზნო ბუდეს და მუირხერტახი გრიფთან ერთად შიგ გამოიწვა.

ხელმწიფემ ძილი განიფრთხო და ბრძანა:

– სიზმარი ესე მოუთხრეთ დუბ და რინდუს, დრუიდ საიგნენის ძეს, ძუძუმტეს ჩემსას.

ძუძუმტემ ასე განმარტა სიზმარი:

– ხომალდი, რომლითაც ზღვაზე ცურავდი, ცხოვრების ზღვაზე მეუფების ხომალდია იგი, ხოლო შენ კი – მესაჭე მისი. ხომალდის დაღუპვა აღსასრულია შენი ხელმწიფეებისა და სიცოცხლისა. გრიფი, რომელმაც ბუდეში ჩაგითრია, არის დიაცი, რომელიც გათრობს, გითრევს რა თავის სარეცელში და გაოკებს კლექტების სახლში, რათა სახლი იგი დაიწვას და დაგემხოს თავზე. გრიფი, რომელიც შენთან ერთად გამოიწვა ბუდეში, არის დიაცი, რომელიც დაიღუპება შენს გამო. აჰა, განმარტება შენი სიზმრისა.

ამის შემდეგ ასულმა კვლავ შეკრა ხელმწიფე საძილე გრძნებით და დააძინა ძილქუშით.

მაშინ ადგა სინი სარეცელთან, თავი მოუყარა ყველა შუბსა თუ ხელშუბს, ალაყაფის კარებში დაალაგა და წვერით სახლისაკენ მიმართა. შემდეგ გამოვიდა გარეთ და შექმნა უზარმაზარი ლაშქარი, სახლში და ეზოში ცეცხლი მიმოაფრქვია და ძილად დაწვა.

განიფრთხო ძილი მუირხერტახმა.

– რა მოხდა? – ჰკითხა ასულმა.

– დემონთა გუნდი მეძილითშორისა მე. სახლი თავს დამაწვეს და ალაყაფთან მოსრეს სჰაი ჩემი.

– განაგდე დარდი, – მიუგო ასულმა, – სიზმარი იყო ოდენ ყოველი.

ასეთ საუბარში იყვნენ ისინი, ოდეს გაიგონეს სახლის რღვევის ხმა და დემონთა შემზარავი ყიჟინა.

_ ვინა დგას სახლის ახლორე? _ იკითხა ხელმწიფემ.

მიუგო სინმა:

_ ტუატალ მაილგარბი, ძე ცალთვალა კორმაკისა, ძე კაირპრე ნიალის ძისა, თავისი მხედრობით. იგი მოვიდა აქ, რათა გრანარდეს ბრძოლისათვის სამაგიერო მოგაგოს შენ.

როდი უწყოდა ხელმწიფემ, რომ ასულის სიტყვები მტკნარი სიცრუე იყო და რომ მეხორციელიც კი არ იდგა სახლთან. იგი მსწრაფლ წამოდგა საწოლიდან და იარაღის საძებრად გასწია, მაგრამ იარაღს ვეღარ მიაგნო და ვერც ვერავინ ჰპოვა, ვინაც მიასწავლიდა იარაღის სამყოფელს. მაშინ გამოვიდა ასული სახლიდან და ხელმწიფეც უკან გაჰყვა ასულს. ციხე-სიმაგრის ეზოში იჩქითად ლაშქარი და სარეცელს დაუბრუნდა. მაშინ ხელმწიფის სპა გამოეგება ლაშქარს და ბრძოლა გაუმართა! მუირხერტახის ერთი სპათაგანიც ვერ გადაურჩა კვეთებას და ხანძარს.

ხელმწიფემ კვლავ დააპირა სახლიდან გასვლა, მაგრამ მუირხერტახსა და კარს შორის ცეცხლის ნაპერწკლები ცვიოდა და წიოდა ალი. ცეცხლი ეცა გამოსასვლელს და სრულიად მოიცვა სახლი იგი, ხელმწიფეც ცეცხლმა შემოზღუდა. მაშინ ჩაძვრა მუირხერტახი ღვინიან კასრში და ღრმად ჩაყვინთა. იგი წამს წამოწევდა თავს კასრიდან და წამს იმალებოდა კასრში. უცებ თავზე ჭერი ჩამოენგრა და ხუთი ფუტის სიგრძეზე დაიწვა მუირხერტახი, სხეულის დანარჩენ ნაწილს კი ღვინო იფარავდა ცეცხლისაგან.

მეორე დღეს, დილით, ხელმწიფეს ეახლნენ წმინდა მამები: მასანი, კასანი და კრიდანი. რა იხილეს ცხედარი ხელმწიფისა, მყის წარიღეს იგი ბოინში, რათა განებანათ მუნ.

მაშინ თავად კაირნეხმა მოაწია ბოინში თავისი სულიერი ძმებითურთ და ცხარედ დაიტირა უბედური ხელმწიფე. იზრახა კაირნეხმა:

_ სიკვდილი ერკის ძისა აუნაზღაურებელი დანაკლისია ირლანდიისათვის. იგი გახლდათ ერთი იმ ოთხთაგანი, რომლებიც სიცრუისა და ძალადობის გარეშე განაგებდნენ ირლანდიას: ერთი მათგანი იყო მუირხერტახი, ძე ერკისა, მეორე _ ნიალ ცხრამძველიანი, მესამე _ კონდ ასნაცადი, ხოლო მეოთხე _ უგაინე დიდი.

ამის შემდეგ ხელმწიფის ცხედარი ტუილენში წაასვენეს და იქ დაკრძალეს.

დუაიბსეხი, მეუღლე მუირხერტახისა, გზად შეეყარა მონაზვნებს, როდესაც ისინი ხელმწიფის ცხედარს მოასვენებდნენ. მაშინ ლაღადჰყო დუაიბსეხმა ძალუმად და გამწარებული იხოკდა სახეს. იგი მიეყრდნო ბებერ ხეს ოინახ-რეილში, სისხლის ნაკადმა იხუვლა მისი მკერდიდან და იქვე განუტევა სული საბრალომ. მონაზვნებმა დუაიბსეხი მეუღლის გვერდით დაასვენეს.

შემდეგ დედოფალი დაკრძალეს და საფლავზე ბორცვი აღმართეს. ხელმწიფეც იქვე დაკრძალეს ბორცვის ბორრაისით.

საქმე რა მოათავეს მონაზვნებმა, უეცრად გამოეცხადათ უცხო ასული. ხილვად საამო იყო ასული იგი. მწვანე მოსასხამი და ოქროს ფესვედიანი აბრეშუმის პერანგი ემოსა მას. იგი მიეახლა მონაზვნებს და მიესალმა მათ. მონაზვნებიც მიესალმნენ ასულს. მის გამოხადვაში მონაზვნებმა ამოიკითხეს იდუმალი სევდა და ამოიცნეს ხელმწიფის მკვლეელი. მაშინ კაირნახმა ჰკითხა ასულს ვინაობა. სხვა მონაზვნებმაც ჰკითხეს ასულს, ვინა ხარო, ვინ არიანო შენი მშობლები და რად მოჰკალიო ხელმწიფე.

_ სინი გახლავთ სახელი ჩემი, _ იზრახა ასულმა. _ მამაჩემია ძე სიგე დიანისა, ძე ტრენისა _ მამაა ჩემი. მუირხერტახმა ბოინის კერბესთან მოჰკლა მშობლები ჩემი და დაი ჩემი. მანვე ამოჟუჟა ტემრისა და ჩემი სამშობლოს ძირძველი გვარები.

და შემდეგ მან დასძინა:

მე ბოლოს მომიღებს ტანჯვა საზარელი,
მძაფრი სინანული წამართმევს სიმშვიდეს,
ბოლო რომ მოვუღე უბადლო მორკინალს,
დიდებულ ხელმწიფეს ტანჯვა რომ ვაგემე.

ამის შემდეგ ასულმა აღსარება აღსარება გაანდო კაირნებს და მხურვალედ შეუვრდა უფალს. იგი მორჩილად დაუდგა კაირნებს და მალე განუტევა სული. ბრძანა კაირნებმა, ასულისათვის სამარე გაეთხარათ და დაეფარათ იგი ბუსნოთი. აგრეც აღსრულდა.

კაირნები ფრიად ზრუნავდა მუირხარტახის სულისათვის, მაგრამ მაინც ვერ იხსნა იგი ჯოჯობეთიდან. მაშინ კაირნებმა შეთხზა ლოცვა, რომელსაც მისი დასაწყისის გამო Pace mihi, Domine ewodeba ეწოდება და ნიადაგ ალავლენდა ხოლმე ამ ლოცვას ხელმწიფის სულისათვის. ისეთი მხურვალე იყო ვედრება მისი, რომ ბოლოს ხელმწიფის სული იხსნა კაირნებმა ჯოჯობეთიდან. ამის შემდეგ კაირნებს გამოეცხადა ანგელოსი და რქვა მას: თუ მეხორციელი ნიადაგ ალავლენს ამ ლოცვას, უეჭველად დაიმკვიდრებს ზეცის სასუფეველს, რაოდენ ცოდვილი არ უნდა იყოსო იგი:

ვინაც კი ალავლენს ამ ლოცვას დიდებულს,
ვინც ნათელმხილველის წარმოსთქვამს ვედრებას,
იუდაც რომ იყოს, კაცთაგან დევნილი,
მოწყალე უფალი მასაც კი შეუნდობს.

აი, სულ ეს გახლავთ მუირხერტახის სიკვდილის ამბავი. აგრე გადმოგვცეს იგი კაირნებმა, ტიგერნახმა, კირანმა, მოხტამ და ტუატალ მაილგარბმა; იგი ჩაწერილი და შესწორებულ იქნა ამ წმინდა მონაზონთა ხელით, ყველასათვის საუკუნო მოსახსენებლად, გარდასულ დღეთაგან ვიდრე მოაქჟამამდე.

კორმაკის თავგადასავალი აღთქმულ ქვეყანაში

ხელმწიფე კორმაკს ჰქონდა ერთი ჩინებული ოქროს თასი. აი, რარიგ ერგო მას თასი იგი.

ერთხელ, მაისის მშვენიერ საღამოს, კორმაკი მარტოდმარტო დაეხეტებოდა მურ ტეაში, ტემრაში. უეცრად მან თვალი მოჰკრა ჭადაროსან მხედარს, რომელსაც დიდებული გარეგნობა ჰქონდა და მისკენ მოემართებოდა. მეწამული და ფესვედი მოსასხამი მოსავდა მას. ოქროქსოვილი პერანგი შვენოდა ვაჟკაცს. ბრინჯაოსძირიანი მაშიები ემოსა ფეხებზე. თეთრი იყო ბრინჯაო იგი. ჭაბუკს მხარზე გაედო ვერცხლის რტო. სამი ოქროს ვაშლი ესცა რტოს. იგი შერხევისას ლალ ჰანგებს გამოსცემდა. მძიმედ დაკოდილ მხედრებს, მუცლადღებულ დიაცებს და ყოველს, ვინაც კი შეპყრობილი იყო რაიმე სენით, უდრტვინველი ძილი ეუფლებოდათ ამ ჰანგების მოსმენის ჟამს.

მხედარი მიესალმა კორმაკს, კორმაკმაც სალმით უპასუხა.

_ საიდან მოხვალ, უცხო მხედარო? _ ჰკითხავდა კორმაკი.

_ მე მოვალ იმ ქვეყნიდან, სადაც მეუფობს ოდენ სიმართლე, _ იყო პასუხად, _ და სადაც არა არს არცა სიბერე და არცა სიძაბუნე, არცა ჭმუნვა და არცა ურვა, არცა შური და არცა იჭვი, არცა ბოროტება და არცა დამდაბლება.

_ ასე როდია ჩვენთან, _ იზრახა კორმაკმა, _ მარქვი, მხედარო, ძალგვიძს თუ არა დავამყაროთ შენთან კავშირი?

_ რა თქმა უნდა, _ მიუგო მხედარმა.

_ შენ მიიღებ ამ სანიჭართ, _ მიუგო კორმაკმა.

_ მე მოგცემ ამ რტოს, _ იზრახა მხედარმა, _ მხოლოდ ერთი პირობით: სამაგიეროდ, შენ უნდა მობოძო სამი სანიჭარი, რომელსაც მოგთხოვ ტემრაში.

_ შენ მიიღებ ამ სანიჭართ, _ მიუგო კორმაკმა.

მაშინ მხედარმა გადასცა კორმაკს ვერცხლის რტო და გაუჩინარდა. და არ უწყოდა კორმაკმა, საით წარემართა მხედარი იგი. ოდეს კორმაკი სახლად მიიქცა, მას გარს შემოეხვია დარბაზის ერი და გაოცებულნი შეჰყურებდნენ უცნაურ რტოს. მაშინ კორმაკმა შეარხია რტო იგი და ძილქუში დაეუფლა ყველას და ძილი იგი გრძელდებოდა შერხევის ჟამიდან, ვიდრე მეორე დღის იმავე ჟამამდე.

მიიწურა ერთი წელი და უცხო მხედარი კვლავ გამოეცხადა კორმაკს. მხედარმა მოითხოვა პირველი სანიჭარი რტოის სანაცვლოდ.

_ შენ მიიღებ ამ სანიჭარს, _ რქვა კორმაკმა.

_ თუ აგრეა, მაშინ თან მიმყავს აილბე, ასული შენი, _ იზრახა მხედარმა.

და მხედარმა წაიყვანა აილბე, ასული კორმაკისა.. სამგზის აღმოხდათ კვილი ტემრის დიაცებს. მაშინ კორმაკმა შეარხია რტო იგი და უმაღლესი განემორა სევდა დიაცებს და უდრტვინველი ძილი დაეუფლა მათ.

ერთი თვის შემდეგ, ზუსტად იმავე დღეს, მხედარი იგი კვლავ გამოეცხადა კორმაკს და ამჯერად თან წაიყვანა კაირპრე ლიფეხაირი, მე კორმაკისა. მოთქმა და ურვა დაეუფლა ტემრას უფლისწულის გამო. იმ დამეს არავის უგემნია ჭამადი და არცა ძილი. მაშინ კვლავ შეარხია კორმაკმა რტო იგი და მყის განემორა სევდა ტემრას.

კვლავ გამოეცხადა მხედარი კორმაკს.

_ რას მოითხოვ დღეს? _ ჰკითხა კორმაკმა.

_ ეტნე ტანკენარს, მეუღლეს შენსას, _ მიუგო მხედარმა, _ ლაგენის ხელმწიფის, დუნლანგის ასულს.

და მხედარმა თან წაიყვანა ეტნე ტანკენარი.

ეს კი ვეღარ დასთმო კორმაკმა. იგი თავისი ხალხითურთ უკან დაედევნა მხედარს. სქელი ნისლი გადაეღობათ მდევრებს უკაცრიელ ველზე. მიწაყრილით იყო გარემოცული ველი იგი. მარტოდმარტო აღმოჩნდა კორმაკი ველის შუაგულში. ბრინჯაოს გალავნით შემოზღუდული ციხე-სიმაგრე იხილა კორმაკმა, თეთრი ვერცხლისაგან ნაგები სახლი აღმართულიყო ციხე-სიმაგრის ეზოში. სახლი თეთრი ფრინველების ნაკრტენით ნახევრად იყო გადახურული. ბედაურებზე ამხედრებული სიდეები მოდიოდნენ სახლთან, თან მოჰქონდათ თეთრი ნაკრტენი და ხურავდნენ სახლს, მაგრამ სახურავზე ქარი დაჰქროდა და ფანტავდა ნაკრტენს.

კორმაკმა სახლში შეამჩნია უცხო მამრი. იგი ბუხართან იჯდა და ცეცხლს აჩაღებდა. ბუხარში იწვოდა ტანმსხვილი მუხის კუნძი ფესვებიდან ვიდრე კენწერომდე. როდესაც ერთი მუხა დაიფერფლებოდა, მამრი გადიოდა გარეთ და შემოჰქონდა მეორე.

შემდეგ უზარმაზარი ციხე-სიმაგრე იხილა კორმაკმა. იგი შემოზღუდული იყო ბრინჯაოს გალავნით. ოთხი სახლი იდგა მის ეზოში. კორმაკი შევიდა ეზოში და

მიადგა ხელმწიფის დიდ სახლს. ბრინჯაოს ძელებით იყო ნაგები სახლი იგი და თეთრი ფრინველების ნაკრტენით გადახურული. ვერცხლის ღობეწნული ერტყა გარს.

კორმაკმა ეზოში შეამჩნია ანკარა წყარო. ხუთ ნაკადად მოედინებოდა იგი და რიგრიგობით ეზიდებოდა ხალხი წყალს. ბუანის ცხრა კაკლის ხე ხარობდა წყაროს პირას და ამ მეწამული ხეებიდან კაკლები ცვიოდა წყაროში. ჩამოცვენილ კაკლებს ხუთი ორაგული ხრავდა, ლენჯო კი დინებას მიჰქონდა. ყველა ადამიანურ ჰანგებზე ტკბილი იყო ამ ნაკადთა ჩუხჩუხი.

კორმაკი შევიდა სახლში და მხედარი იხილა მუნ ასულთან ერთად. უჩვეულოდ ლამაზი იყო მხედარი იგი: პირმშვენიერი, აღნაგობა _ კეთოლშობილი, მიხრა-მოხრა _ უზადო. მის გვერდით ოქროს თმითა და ოქროს თავსამკაულით დამშვენებული ტანკენარი ასული იდგა. ახლადფეხდაბანილი იყო ასული იგი, რამეთუ მიმდებარე ოთახში აბანო ხურდა. ცხელი ქვები თავისით ხტებოდნენ აუზში, ათბობდნენ წყალს და შემდეგ კვლავ უჩინარდებოდნენ. კორმაკიც განიბანა აბანოში.

სადამოხანს სახლში შემოვიდა უცხო მამრი. „არჯვენა ხელში ხის ნაჯახი ეპყრა, მარცხენაში _ მორი, ზურგზე კი ქოსმენი მოეგდო.

_ დროა ვუმასპინძლოთ სტუმარს, _ იზრახა მხედარმა, _ ჩინებული სტუმარი გვეწვია.

მაშინ უცხო მამრმა აღმართა ნაჯახი და მორი იგი სამად დააპო. შემდეგ ერთი დაკვრით დაჰკლა ტახი და ქვაბში ჩაუძახა.

_ დროა გვერდი უცვალეთ ქოსმენს, _ იზრახა მხედარმა.

_ არ არის საჭირო, ეზრახა მზარეული, _ რამეთუ საუკუნოდაც რომ იხარშოს ტახი იგი, ვერ მოიხარშოს მაინც, თუ ტახის ყოველ მეოთხედზე სიმართლე არ წართქვა.

_ რახან აგრეა, დაიწყე, _ იზრახა მხედარმა.

_ ერთხელ, _ დაიწყო მზარეულმა, _ ჩემს კარმიდამოში სხვისი ნახირი ვიხილე და იგი ჩემს ბოსელში შევრეკე. მომდგა ნახირის პატრონი და მევედრა: დამიბრუნე ნახირი, სამაგიეროდ სანიჭარს გიბომებო. მაშინ დავუბრუნე მას ნახირი და სამაგიეროდ მიბოძა ერთი ტახი, ერთი მორი და ერთი ცული, რათა დამეპო მორი და დამეკლა ტახი. მორი იგი საკმარისი იყო ტახის სახარშად და ხელმწიფის მთელი სახლის გასათბობად. იმ დღიდან მოყოლებული აგრე ხდება: დაკლული ტახი მეორე დილით კვლავ ცოცხლდება, ხოლო დაპობილი კვლავ მრთელდება.

_ ჭემმარტია სიტყვა შენი, _ იზრახა მხედარმა.

მაშინ უცვალეს გვერდი ტახს და დარწმუნდნენ, ტახის ერთი მეოთხედი მართლაც რომ მოხარშულიყო.

_ ახლა კი ვთქვათ მეორე მართალი ამბავი, _ იზრახეს მათ.

_ მე ვიტყვი, _ თქვა მხედარმა. _ ერთხელ, ხვნის ჟამი რომ დადგა, სახნავად გავეშურეთ, გავხედეთ მინდორს და რას ვხედავთ: იგი უკვე გადაუხნავთ, დაუფარცხიათ და ხნულებში ხორბალიც მოუბნევათ. ნამგალაობა რომ დადგა, აღმოჩნდა, რომ პური უკვე ძნებად შეუკრავთ. ძნების თავმოყრა და გადმოტანა რომ დავაპირეთ, აღმოჩნდა, რომ ძნები უკვე უზარმაზარ ზვინად დაედგათ. იმ სღიდან მოყოლებული იმ ხორბალით ვარსებობთ და ხორბლის მარაგი არც მატულობს და არც მცირდება.

კვლავ უცვალეს გვერდი ტახს და აღმოჩნდა, რომ მისი მეორე ნაწილიც მოხარშულიყო.

_ახლა კი ჩემი ჯერია, _ იზეახა ასულმა და დაიწყო: _ შვიდი სული ძროხა და შვიდი სული ცხვარი მაბადია მე. აღთქმული ქვეყნის მთელ მოსახლეობას ჰყოფნის ამ ძროხების რძე. ამ ცხვრების მატყელი კი საკმარისია მის შესამოსავად.

ამასობაში ტახის მესამე მეოთხედიც მოიხარშა.

_ ახლა კი შენმა ჯერმაც მოაწია, _ ეზრახნენ ისინი კორმაკს.

მაშინ კორმაკმა მოუთხრო მათ, თუ როგორ წაჰგვარეს ღვიძლი ასული, საყვარელი მე და ერთგული მეუღლე. როგორ მიჰყვა კვალდაკვალ წამგვრელს და როგორ მოხვდა ამ სახლში.

კორმაკმა ამბავი დაასრულა თუ არა, მაშინვე გადააბრუნეს ტახი და იხილეს, ერთიან მოხარშულიყო ქოსმენი.

მაშინ ტახი ოთხ ნაწილად დააპეს და კორმაკს მისი არჩივი წინ დაუდეს.

_ მე არასოდეს მივახშმია სხვაგვარად, _ იზრახა კორმაკმა. _ თუ არ ერგასი მეინახის თანხლებით.

მაშინ მხედარმა სიმღერა წამოიწყო და კორმაკს ძილქუში საეუფლა მკვეთრ. ოდეს განიღვიძა, იხილა კორმაკმა მხედარი ერგასი, აგრეთვე მე, ასული და მეუღლე თვისი და გამხნევდა ფრიად. უზღვავი ხორაგი და ღვინო მოართვეს კორმაკს. მის სახლეულთ და მხედრებს. მაშინ იგემეს მათ ხორაგი და ღვინო და არნახულმა სილალემ შეიპყრო ისინი.

მხედარს ხელთ ეპყრა ოქროს თასი. კორმაკი გააოცა თასზე ამოტვიფრული სახეების სიმრავლემ და სინატიფემ.

_ ამ თასში უფრო მეტი საოცრებაა, ვიდრე თქვენ ხედავთ, _ იზრახა მხედარმა. _ თასი იგი სამ ნაწილად დაიშლება მკვეთრ, სამ სიცრუეს თუ წარსთქვამ მის წინაშე. ხოლო თუ შემდეგ წარსთქვამ სამ სიმართლეს. მკვეთრ შენივთდებიან თასის ნაწილები და ადრინდელ სახეს მიიღებს თასი.

მაშინ მხედარმა წარსთქვა სამი სიცრუე და თასი იგი სამ ნაწილად დაიშალა მკვეთრ.

_ ახლა კი საჭიროა სამი სიმართლე, _ იზრახა მხედარმა, _ რათა კვლავ შენივთდეს თასი იგი. მაშ ასე, მე ვიწყებ, ო, კორმაკ! _ წამოიძახა მხედარმა, _ მას შემდეგ, რაც ტემრიდან წამოვიყვანე, არც შენს მეუღლეს და არც შენს ასულს არ უხილავთ მამრის სახე, არც შენს ძეს უხილავს დიაცის სახე.

ამის წქართქმა და თასის შენივთება ერთი იყო.

_ თან წაიყვანე ოჯახი შენი და თან წარიტანე თასი ესე. _ იზრახა მხედარმა, დაე, გემსახუროს იგი სიცრუისა და სიმართლის გასარკვევად. ეგ ჰანგების რტოც შენთან დარჩეს. მაგრამ უწყოდე, კორმაკ: როს აღესრულები, მაშინ ეგ თასიც და ეგ რტოც მე დამიბრუნდება კვლავ. გახსოვდეს: მე ვარ მანანანი, ძეი ლერისა, ხელმწიფე აღთქმული ქვეყნისა. ეს მე შემოგიტყუე აქ, რათა გეხილა აღთქმული ქვეყანა. სახლის მხურავი მხედრები ირლანდიის ოსტატები არიან. ისინი აგროვებენ საქონელს და დოვლათს, რომელიც შემდეგ არარაობად იქცევა. კაცი, ბუხარში ცეცხლს რომ აჩაღებდა, თავადია ამა თემისა, რომელსაც უსასყიდლოდ არარა ეძლევა. ხუთნაკადიანი წყარო _ წყაროა სიბრძნისა. ხუთი ნაკადი _ ხუთი გრძნობაა, რომელშიც მოედინება ცოდნა. რავის ძალუმს ცოდნის დაუფლება, თუ არ დაეწაფა სიბრძნის წყაროს. ყოველი ხელობისა და საქმის კაცი ეწაფება ამ წყაროს.

ოდეს განიღვიძა კორმაკმა, იგი კვლავ ტემრის მდელიობზე აღმოჩნდა. მას თან ახლდა მე, ასული და მეუღლე თვისი. ჰანგების რტო და ოქროს თასიც თან ჰქონდა. კორმაკის თასი უწოდეს ამ თასს და ემსახურებოდა იგი სიცრუისა და სიმართლის

გარჩევას ირლანდიაში. მაგრამ, როგორც მანანანმა იწინასწარმეტყველა, კორმაკის სიკვდილის შემდეგ თასი იგი აღარ დარჩა ხალხს.

მაილ-დუინის მოგზაურობა

მაილ-დუინის წარმოშობა და მისი მოგზაურობის მიზანი

ეოგანახტ ნინუსელთა მოდგმაში იყო ერთი სახელგანთქმული ვაჟკაცი. არანის კუნძულების მკვიდრი იყო ვაჟკაცი იგი და აილილ მძაფრმბძოლად უხმობდნენ მას. იგი იყო ბელადი თავისი მოდგმისა და ტომისა. ერთხელ დედათა მონასტრის წინამძღვარი ქალწული მონაზონი შეეყარა აილილს და შეეძინათ მათ მშვენიერი ძე, სახელად – მაილ-დუინი. მოგიტხრობთ, ვით მოხდა შთასახვა და შობა მაილ-დუინისა.

ერთხელ ეოგანახტის ხელმწიფე მეზობელი ქვეყნის დასალაშქრათ აღიძრა და თან წარიტანა აილილ მძაფრმებრძოლი. გზით დაქანცულმა მხედრებმა ეტლებიდან ცხენები გამოხსნეს და განსასვენებლად ერთ ქედზე განლაგდნენ. ქედის მახლობლად დედათა მონასტერი იდგა. შუალამისას. როცა ბანაკმა მიიძინა, აილილმა მალულად შეაღწია მონასტრის ეკლესიაში. ამ დროს ეკლესიაში შემოვიდა მონაზონი, რათა დაერისხებინა ზარები და მორწმუნენი მწუხრის ლოცვაზე მოეხმო. აილილმა დიაცს ხელი ხელში სტაცა, მიწაზე დასცა და დაეუფლა.

ეზრახა აილილს დიაცი:

– ვაიმე ბედკრულს: მუცლადღებულნი ვარ და უნდა ვშვა ყრმა. მარქვი, რომელი მოდგმის კაცი ხარ და რას გიხმობენ შენ?

მიუგო აილილმა:

– აილილ მძაფრმებრძოლს მიხმობენ სახელად, მე ვარ ბორრაის ბუმანიდან და ეოგანახტთა მოდგმას ვეკუთვნი.

ამის შემდეგ ეოგანახტის ხელმწიფემ დაარბია ქვეყანა იგი, წამოასხა მძევლები და აილილთან ერთად თავის სახელმწიფოში მიიქცა. შინ დაბრუნებული აილილი მეკობრეებმა მოჰკლეს: თავზე დააწვეს მას დუბკლუაინის ეკლესია. მუცლადღებულმა დიაცმა კი ცხრა თვის შემდეგ შვა ძე და უწოდა მას მაილ-დუინი. ახალშობილი მალულად მიჰგვარეს დედოფალს, დიაცის დობილს; იგი ყრმას ზრდიდა ვითარცა საკუთარ შვილს. დედობილმა ურწია მას იგივე აკვანი, აწოვა იგივე ძუძუ, გაზარდა იმავე კალთაში, რომელიც ურწია, რომელიც აწოვა ხელმწიფის სამ ძეს, რომელშიც გაზარდა ისინი.

მშვენიერი ჭაბუკი დადგა მაილ-დუინი: ძნელად მოიძებნებოდა ვაჟკაცი უფრო თვალადი, უფრო ტანადი, უფრო კისკასი, უფრო მხნე და მოასპარეხე. იგი თანატოლებს სჯაბნიდა ყოველგვარ შეჯიბრში – ბურთაობაში, სრბოლაში, ხლტომაში, ლოდთა სრევაში და ჯირითში. ყოველი ასპარეზობიდან გამარჯვებული გამოდიოდა იგი.

ერთხელ ერთმა მოშურნე მხედარმა რისხვის ჟამს მაილ-დუინს მიახალა:

– ჰეი შენ, ყოველ ასპარეზობაში გამარჯვებულს, სწორუპოვარო ზღვაზე და ხმელზე, შეუდარებელი ჭადრაკის დაფაზე! არავინ უწყის, რომელი გვარ-ტომის კაცი ხარ შენ და ვინ არიან მშობელნი შენნი!

დადუმდა მაილ-დუინი. შემდეგ მივიდა იგი მეფე-დედოფალთან და ეზრახა მათ:

– არ ვიგემებ არცა ჭამადს და არცა სასმელს, ვიდრე არ გამიმხელთ, ვინ არიან მშობლები ჩემი.

– ეგ რა შეკითხვაა? – მიუგო დედოფალმა. – გულთან ნუ მიიტან თავხედი ბიჭების ნალაყბევს. მე დედა ვარ შენი და არც ერთ დედას არ უყვარს თავისი ძე იმგვარად, როგორც მე მიყვარხარ.

– შესაძლებელია აგრეც იყოს, – იზრახა მაილ-დუინმა, – მაგრამ მე მაინც მნებავს ვუწყოდე, ვინ არიან მშობლები ჩემი.

მაშინ დედობილმა მაილ-დუინი მიჰგვარა დედას და ჭაბუკმა უბრძანა მას, გაემხილა ვისი ძე იყო იგი.

– ბრიყვო, – ეზრახა დედა, – რას გარგებს მისი სახელის ცოდნა, იგი დიდხანია ამქვეყნად აღარ არის.

– მე მაინც მსურს, გავიგო სახელი მისი, – მიუგო მაილ-დუინმა.

მაშინ დედამ აუწყა მას სიმართლე:

– აილილ მძაფრმბრძოლს უხმობდნენ მამაშენს, ნინუსელ ეოგანახტთა მოდგმას ეკუთვნოდა იგი.

მაშინ გაემგზავრა მაილ-დუინი თავის მამულში: თავისი წილი მემკვიდრეობის მიღება ეწადა ჭაბუკს. მას თან ახლდნენ მისი ძუძუმტენი. საამო სანახავნი იყვნენ მხედარნი. თავაზით მიეგებნენ მაილ-დუინს თვისტომნი, გულითადად უმასპინძლეს მას და მის ძუძუმტეთ.

გამოხდა ხანი და მოხდა ასეთი ამბავი: ერთხელ მხედრებმა ლოდების სრევა გამართეს დუბკლუაინში, ეკლესიის სასაფლაოზე. მაილ-დუინიც სვრიდა ლოდებს და ცალი ფეხით ერთ დამწვარ ქვას ეყრდნობოდა. ერთი ენაგესლიანი მონაზონი, სახელად ბრიკნე, ეზრახა მაილ-დუინს:

– გერჩია, აგელო იმ კაცის სისხლი, რომელიც აქ დასწევს, ვიდრე ლოდები დაგეკრიბა მისი დანახშირებული ძვლებისათვის.

– ვინ იყო იგი? – ჰკითხა მაილ-დუინმა.

– აილილ მძაფრმბრძოლი, შენი მშობელი მამა, – იყო პასუხი.

– ვინ მოჰკლა იგი? – კვლავ ჰკითხა მაილ-დუინმა.

– ლაიგისელ მეკობრეთა მოჰკლეს იგი, – მიუგო ბრიკნემ, – სწორედ ამ ადგილას.

მაშინ მაილ-დუინმა ხელიდან განაგდო ლოდი იგი და წამოსასხამში გაეხვია: მწუხარების მოისხა წამოსასხამი. მცირე ხნის დუმილის შემდეგ იკითხა მაილ-დუინმა, რომელი გზა მიმიყვანსო ლაიგისში. ლაიგისში მოხვედრა მხოლოდ ზღვის გავლით შეიძლებოდა, ასწავლეს მას.

მაშინ კორკომრუადის მხარეში გაემართა მაილ-დუინი. ეწადა: ძლიერი გრძნება და გზის დალოცვა გამოეთხოვა კორკომრუადელი დრუიდისათვის. ნუკას უხმობდნენ სახელად იმ დრუიდს და იმადაც ერქვა იმ ადგილს ბოირენ-ნუკა. დრუიდმა მაილ-დუინს აუწყა ბედნიერი დღე ხომალდის ასაგებად, აგრეთვე ხალხის რიცხვი, რომელიც ხომალდში უნდა ჩამჯდარიყო, კერძოდ, ჩვიდმეტი კაცი (სხვა ცნობების მიხედვით კი – თექვსმეტი); არც მეტი, არც ნაკლები. შემდეგ დრუიდმა დაუდგინა მას ზღვაში გასვლის დღეც.

მაილ-დუინმა გააწყო ხომალდი სამი ტყავისაგან და მგზავრები ზღვაში გასასვლელად მოემზადნენ. მათ შორის იყვნენ გერმანი და დიურან მოშაირე.

ისინი ზღვაში გავიდნენ ზუსტად იმ დღეს, რომელიც დრუიდმა დაუდგინა მათ. მაგრამ აღმართეს თუ არა იალქნები და ნაპირს ოდნავ განშორდნენ თუ არა, ნაპირთან

მოიბრინა მაილ-დუინის სამმა ძუძუმტემ. მათ მორთეს ყვილი და ევედრნენ მაილ-დუინს, ნაპირთან მოქცეულიყო და ისინიც თან წარეტანა.

– დაბრუნდით უკან! – გასძახა მათ მაილ-დუინმა, – ვერასგზით ვერ წარგიტანთ თან, ხომალდით უნდა იმგზავროს იმდენმა კაცმა, რამდენიც უკვე ვართ.

– უწყოდე, მაილ-დუინ: თან თუ არ წარგიტან, ზღვაში შემოვცურავთ, უკან დაგედევნებით და დავილუპებით, – მიუგეს მათ.

ამ სიტყვების თქმა და მათი ზღვაში გადაშვება ერთი იყო. როცა ძუძუმტენი დიდი მანძილით დაშორდნენ ნაპირს, მაშინ მაილ-დუინმა გასცურა მათკენ და ისინი ხომალდზე ამოიყვანა.

მაილ-დუინი ერთ კუნძულზე მიაგნეს მამამისის მკვლელებს, მაგრამ ქარიშხალი მის ხომალდს ზღვაში გაიტაცებს.

პირველ დღეს მოგზაურებმა მიმწუხრამდე იცურეს, შემდეგ კი შუალამემდე. ბოლოს ისინი მიადგნენ ორ პატარა და უდაბურ კუნძულს. კუნძულზე აღმართულიყო ორი ციხე-სიმაგრე. ციხე-სიმაგრეებიდან გალემილ ბრბოთა ღრიანცელი აღწევდა ხომალდამდე; თავიანთ გამირობებს იქადდნენ მთვრალი მეკობრენი. ერთი ეუბნებოდა მეორეს:

– აბა, განზე გადექ! შენი საქმენი ვით დაედარონ საქმეთა ჩემთა, მე დავამხე აილილ მძაფრმებრძოლი და თავზე დავაწვი დუბკლუაინის ეკლესია. და მას აქეთ, სამაგიერო ვერ მომაგეს მე მისთა მოყვასთა. მსგავსი არაფერი ჩაგიდენია შენ!

– გამარჯვება ჩვენს ხელთაა! – წამოიძახეს გერმანმა და დიურან მოშაირემ. – უფალმა პირდაპირ აქ მოგვიყვანა. მივიდეთ და დავამხოთ ციხე-სიმაგრენი.

მოგზაურები ამ საუბარში რომ იყვნენ, მეყვსეულად ძლიერი ქარიშხალი ამოიჭრა და მათი ხომალდები მთელი ღამით ზღვაში განდევნა.. ინათა თუ არა, მეზღვაურებმა ვეღარსად იხილეს, ვერც მიწა, ვერც ნაპირი და აღარც ის უწყოდნენ, საით მიემართათ გზი. მაშინ იზრახა მაილ-დუინმა:

– გზებს ნუ ვეძიებთ: დაე, თავად უფალმა წარმართოს ხომალდი ჩვენი, საითაც ენებოს.

და მათ უმისამართოთ იცურეს უკიდევანო ოკეანეში: მაილ-დუინი ეზრახა ძუძუმტეთ:

– ჭემმარიტად თქვენი მიზეზით მოხდა ყოველივე, რაიც მოხდა, რამეთუ არ შეისმინეთ რჩევა ნათელმხილველი დრუიდისა და ჩასხედით ხომალდში. დრუიდმა გვირჩია ხომალდში მხოლოდ იმდენი მგზავრი უნდა იყოსო, რაც თქვენს მოსვლამდე იყო.

ძუძუმტენი დადუმდნენ და იყუჩეს.

გოლიათი ჭიანჭველების კუნძული. – უზარმაზარ ფრინველთა კუნძული. – ჯადოსნური ცხენი. – დემონთა ჯირითი.

სამი დღე და სამი ღამე დაჰყვეს მოგზაურებმა ზღვაში და ამ ხნის განმავლობაში ვერ იხილეს მათ ვერც მიწა და ვერც ნაპირი. მეოთხე დღეს, დილით, მოგზაურებმა გაიგონეს საზარელი ხმაური. ბორჩაის თემანით მოისწრაფოდა ხმაური იგი.

_ ნაპირსმიხლილი ტალღის ხმაურია ეს, _ იზრახა გერმანმა.

ინათა თუ არა, მოგზაურებმა იხილეს ხმელეთი და დააპირეს კენჭის ყრა, თუ ვინ უნდა გადასულიყო კუნძულზე, მაგრამ უეცრად ნაპირს მოაწყდა გოლიათი ჭიანჭველების ჯგრო. კვისოდენა იყო თვითეული მათგანი. ისინი მოისწრაფოდნენ ნაპირ-ნაპირ და წყალდაწყალ. მოგზაურთა ხომალდიანად შთანთქმა ეწადათ მათ. მაგრამ ისინი სასწრაფოდ განერიდნენ ნაპირს და კვლავ იცურეს სამი დღე და სამი ღამე. და ამ ხნის განმავლობაში ვერ იხილეს ვერც მიწა და ვერცა ნაპირი.

მეოთხე დღეს, დილით, მოგზაურებმა გაიგონეს ტალღის ხმაური, რომელიც ნაპირს ეხლებოდა. და ოდეს ინათა, იხილეს მათ დიდი და მაღალი კუნძული. კუნძულის კლდოვანი ფერდები დაყოფილი იყო საფეხურებად და ეშვებოდა წყლისაკენ. ყოველ საფეხურზე ხარობდნენ ხეები. ხეებზე ისხდნენ უზარმაზარი ფრინველნი. მოგზაურებმა შექმნეს ბჭობა იმის თაობაზე, თუ ვინ უნდა გადასულიყო ნაპირზე და გამოეძია კუნძული, რათა გაეგო საშიშნი ხომ არ იყვნენ ფრინველნი.

_ მე გადავალ კუნძულზე, _ იზრახა მაილ-დუინმა.

იგი გადავიდა კუნძულზე, გამოიძია იგი და ვერაფერი სახიფათო ვერ ჰპოვა იქ. მაშინ მოგზაურებმა დააპურეს ფრინველები და ბევრი მათგანი თან წამოიყვანეს.

კვლავ დაჰყვეს მოგზაურებმა ზღვაზე სამი დღე და სამი ღამე. მეოთხე დღეს, დილით, იხილეს უზარმაზარი ქვიშრობი კუნძული. ნაპირზე გადასვლა დააპირეს თუ არა, უცებ შენიშნეს ცხენის მაგვარი რაღაც ცხოველი. მას ძაღლის თათები ჰქონდა და მახვილი ფლოქვები. იგი მოგზაურთა დანახვამ ფრიად გაახარა, ეწადა მათი შთანთქმა ხომალდიანად.

_ იგი უარს არ იტყოდა ჩვენთან მოსვლაზე, _ იზრახა მაილ-დუინმა, _ მსწრაფლ განვერიდოთ კუნძულს.

ასეც მოიქცნენ მოგზაურები. მხეცმა იხილა თუ არა მათი სწრაფვა, ეცა ნაპირს, ფლოქვებით მიწა მოთხარა, მიწიდან ქვები ამოყარა და მოგზაურებს დაუშინა. ისინი უფრო სწრაფად განერიდნენ კუნძულს.

ამის შემდეგ მოგზაურებმა დიდხანს იცურეს ზღვაზე, ვიდრე არ იხილეს ვრცელი და ბრტყელი კუნძული. კუნძულის გამოძიების მუხთალი ხვედრი წილად ხვდა გერმანს.

_ თან გამოგყვები, გერმან, _ ეზრახა დიურან მოშაირე. _ სამაგიეროდ, სხვა დროს, ჩემი გამოძიების ჯერი რომ დადგება, შენ წამომყვები მე.

ამის შემდეგ გერმანი და დიურან მოშაირე გადავიდნენ კუნძულზე. დიდი იყო სიღრმე და სიგანე კუნძულისა. ისინი გრძელ და ფართო მდელობზე წააწყდნენ ცხენის უზარმაზარ ნაფეხურებს. ხომალდის აფრენის ოდენა იყო თვითეული ნაფეხური. მათ იხილეს, აგრეთვე, კაკლის ვეებერთელა ლენჯოები და ღრეობის შემდეგ დარჩენილი ადამიანის ლეში. ისინი შეაძრწუნა ხილულმა და უხმეს მეგობართ, რათა მათაც ეხილათ იგი. მეგობრებიც შეაძრწუნა ხილულმა და სასწრაფოდ მიაშურეს ხომალდს.

ნაპირს ოდნავ განშორდნენ თუ არა, მოგზაურებმა იხილეს უცნაურ არსებათა ბრბო; ისინი ზღვიდან კუნძულზე მიისწრაფოდნენ და ოდეს კუნძულზე გადავიდნენ და მდელობს მოადგნენ, უმაღლესი ჯირითი გაჩაღდა. გრიგალივით დაჰქროდნენ გახელებული ბედაურები, შემზარავად გაჰკვიოდნენ მათი მხედრები. მაილ-დუინმა გაიგონა მათრახების წივილი და გაარჩია მათი შემახილები:

_ სისვი მომგვარეთ ბედაური!

_ აგერა ქურანი!

_ ჩემი ფეხმარდია!

– ჩემი რბის უკეთ!

მაშინ მაილ-დუინი და მისი მეგობრები მთელი სისწრაფით განერიდნენ კუნძულს. მათთვის ცხადი გახდა რომ კუნძულზე დევები ჯირითობდნენ.

ორაგულის სახლი. ჩინებული ვაშლები. – მბრუნავი მხეცი. – ბედაურთა ჭიდილი. – ცეცხლისმფრქვეველი ცხოველები და ოქროს ვაშლები.

ამის შემდეგ მთელი კვირა იცურეს მოგზაურებმა. შიმშილი და წყურვილი სტანჯავდა მათ, ვიდრე არ იხილეს დიდი და მაღალი კუნძული. კუნძულის პირად სახლი იდგა. სახლის ერთი კარი გადიოდა ველად, კუნძულის შუაგულში, მეორე კი – ზღვაზე. ამ კარზე მიდგმული იყო ლოდი. ლოდში ამოჭრილი იყო ხვრელი, რომლიდანაც ტალღები ორაგულს მისდენიდან სახლში.

მეგზურები შევიდნენ სახლში და იხილეს იქ ოთხი სარეცელი. ერთი ეკუთვნოდა სახლის პატრონს, დანარჩენი სამი კი ოჯახის სამ წევრს. ყოველ სარეცელთან იდგა კერძი და კარგი ლუდით სავსე მინის ტოლჩა, ხოლო ყოველ ტოლჩასთან – მინის თეფში. მეზღვაურებმა მიიღეს კერძი, იგემეს ლუდი და მაღლი შესწირეს ყოვლისშემძლე უფალს, რომელმაც ისინი შიმშილით სიკვდილისაგან იხსნა.

ამის შემდეგ მოგზაურებმა დასტოვეს კუნძული და დიდხანს იცურეს უკიდევანო ოკეანეში. ისინი იტანჯებოდნენ საშინელი შიმშილით, ვიდრე არ მიადგნენ უზარმაზარი კლდეებით შემოზღუდულ ერთ კუნძულს. ამ კუნძულზე იყო ტყე, ერთობ ვიწრო და ძალიან გრძელი. როდესაც კუნძულს ჩაუარეს, მაილ-დუინმა განაპყრო ხელი და ხიდან რტო მოსტეხა. ხომალდი სამი დღე და სამი ღამე უვლიდა კლდეებს გარშემო. მესამე დღეს რტოს წვერზე ამოიზარდა სამი ვაშლი. თითო ვაშლი სამი დღის სარჩოდ ეყოფოდათ მოგზაურებს.

ამის შემდეგ მეზღვაურებმა იხილეს ქვის გალავნით შემოზღუდული მცირე კუნძული. ნაპირს მიუახლოვდნენ თუ არა, კუნძულზე გამოჩნდა უზარმაზარი მხეცი. იგი გაშმაგებული დაძრწოდა კუნძულის გარშემო. შემდეგ კუნძულის მწვერვალზე აიჭრა და იქ დადგა. თავი დაბლა დააღირა, ფეხები კი მაღლა აღმართა, თანაც უცნაურად იქცეოდა მხეცი: იგი ხან ტრიალებდა თავისივე ტყავში, ესე იგი, ხორცი და ძვლები ტრიალებდა, ხოლო ტყავი კი უძრავი რჩებოდა, ხან კი პირუკუ, ტყავი დოლაბივით ბრუნავდა, ხორცი და ძვლები კი არ იძვროდა.

დიდხანს ირჯებოდა მხეცი ამრიგად. შემდეგ კი ოთხზე დადგა და კვლავ კუნძულის ირგვლივ მოჰყვა სრბოლას. ბოლოს იგი დაუბრუნდა ადრინდელ ადგილს და კვლავ ადრინდულად ირჯებოდა. მაგრამ ამჯერად ტყავის ქვედა ნაწილი უძრავი რჩებოდა, ზედა ნაწილი კი დოლაბივით ბრუნავდა.

მაილ-დუინი და მისი თანამგზავრები მსწაფლ განერიდნენ კუნძულს. მხეცმა შეამჩნია თუ არა მათი რიდება, ნაპირისაკენ ისწრაფა, მაგრამ მოგზაურები უკვე შორს იყვნენ. მაშინ მხეცმა გამძაფრებით დაუშინა ლოდები ხომალდს. ერთმა ლოდმა მაილ-დუინის ფარი შუა გააპო და ხომალდის კიჩოს დაენარცხა.

მალე მოგზაურები მიადგნენ სხვა კუნძულს, ვრცელსა და მშვენიერს. მათ იქ იხილეს ცხენისმაგვარი ცხოველები. ისინი ფლეთდნენ ერთმანეთს და მათი ფერდებიდან გადმოფრქვეული ალისფერი სისხლი ერთიან რწყავდა ვრცელ კუნძულს. მოგზაურები შეაძრწუნა და შეჰზარა ამ სანახაობამ. ისინი მსწრაფლ განერიდნენ კუნძულს და აღარ უწყოდნენ, საით ეძებნათ საიმედო მიწა და ნაპირი.

დიდი ხნის ხეტიალის შემდეგ შიმშილითა და წყურვილით განაწამებნი, დამაშვრალნი და უსასოქმნილნი, მიადგნენ ერთ უზარმაზარ კუნძულს. მრავალი ხე

ხარობდა ამ კუნძულზე. ოქროს ვაშლებით იყო დახუნძლული ხეთა რტოები. ღორისმაგვარი ცხოველები დაეხეტებოდნენ მათ ქვეშ, უკანა ფეხებს სცემდნენ ხეებს და ხეებიდან ცვიოდა ნაყოფი. ცხოველები მადიანად შეექცეოდნენ ვაშლს და მზის გადაწურვისას გამოქვაბულებს აფარებდნენ თავს. გათენებამდე აღარ გამოდიოდნენ გარეთ.

მრავალი ფრინველი დაცურავდა კუნძულის ირგვლივ. ისინი დილიდან მოყოლებული, ვიდრე შუაღამემდე, ცურვით შორდებოდნენ კუნძულს, შუადღიდან მიმწუხრამდე კი კვლავ მოისწრაფოდნენ კუნძულისაკენ და მზის გადაწურვისას აღწევდნენ ნაპირს. შემდეგ გადადიოდნენ კუნძულზე, აგროვებდნენ ვაშლს, ასუფთავებდნენ და მადიანად შეექცეოდნენ.

– გადავიდეთ ნაპირზე, მივიდეთ იქ, სადაც ფრინველები ბუდობენ, – იზრახა მაილ-დუინმა, – არც ჩვენ გაგვიძნელებს იმის ქმნა, რასაც ფრინველები სჩადიან.

მაშინ ერთმა მეზღვაურმა გადაწყვიტა კუნძულზე გადასვლა, რათა გამოეძია იგი. მაგრამ ფეხი შეახო თუ არა ნაპირს, მყის შველად იხმო ერთი ამხანათაგანი. ნიადაგი ხვატისაგან ისე გამღვალყო, რომ შეუძლებელი ჩანდა ზედ დიდხანს დარჩენა. ამ კუნძულს ერქვა ცეცხლოვანი მიწა, რამეთუ მას მიწყოვ ახურებდნენ გამოქვაბულებში დაბუდებული ცხოველები.

მოგზაურებმა მაინც მოასწრეს რამდენიმე ვაშლის მოწყვეტა. ხომალდზე აიტანეს და იგემეს.

გამთენიისას ფრინველებმა კუნძული დატოვეს და ცურვით განერიდნენ ნაპირს. მაშინ ცეცხლისმფრქვეველი ცხოველები გამოქვაბულიდან გამოძვრნენ და მზის გადაწურვამდე შეექცეოდნენ ვაშლს. როცა ცხოველები კვლავ მიიქცნენ თავიანთ თავშესაფრებში, ფრინველები კვლავ მოველინენ კუნძულს და იწყეს ვაშლების ჭამა. შელამდა თუ არა, მოგზაურები გადავიდნენ კუნძულზე, ვაშლი შეაგროვეს, ხომალდზე აზიდეს და კვლავ ზღვაში შესცურეს. ამ ვაშლების წყალობით ისინი შიმშილსა და წყურვილს იოკებდნენ ერთხანს.

გრძნეული კატის ციხე-სიმაგრე. – ფერთაცვლის კუნძული. – გოლიათი ღორების, ურქო ხარების და ცეცხლისმფრქვეველი მდინარის კუნძული. – საზარელი წისქვილი.

როცა მოგზაურებს ვაშლი დაელიათ, ისინი კვლავ შეაწუხა აუტანელმა შიმშილმა და წყურვილმა. ზღვის სიმლაშით გაეჟღინათ ნესტოები და ლაშები. ბოლოს, როგორც იქნა, მიადგნენ ერთ მცირე კუნძულს. კუნძულზე აღმართულიყო უზარმაზარი ციხე-სიმაგრე. იგი შემოზღუდული იყო მაღალი და თეთრი გალავნით. ერთიან კირდულაბით ნაშენი გეგონებოდათ გალავანი იგი და ცას წვდებოდა მისი ქონგურები. ღია იყო კარები ციხე-სიმაგრისა და ხანდაკთან იდგა რამდენიმე სახლი, უზარმაზარი და თოვლივით თეთრი.

მოგზაურები შევიდნენ დიდ სახლში და მუნ იხილეს მხოლოდ პატარა კატა. ოთხ სვეტთა შორის დახტოდა ხატაურა და უკრავდა სვეტებზე. მან ცალი თვალით გახედა შემოსულთ, ისე რომ დაკვრა არ შეუწყვეტია.

მოგზაურებმა სახლში იხილეს მრავალი ნივთი. ნივთები სამ მწკრივად ეკიდა კედლებზე, ერთი კარიდან მეორე კარამდე. პირველი მწკრივი წარმოადგენდა ოქროსა და ვერცხლის ბალთებს. ბალთები წვეტებით იყო ჩარჭობილი კედლებში. მეორე მწკრივი შედგებოდა ოქროსა და ვერცხლის ფერღულთაგან. კასრის სალტისოდენა

იყო თვითეული ფარული. მესამე მწკრივი შედგებოდა ოქროსა და ვერცხლისტარიანი გრძელი ხმლებისაგან.

ოთახები საცხე იყო თეთრი საბნებითა და ნაირფერი სამოსელით. იქ უხვად მოიძვებოდა ძროხის შემწვარი ხორცი და შაშხი. აგრეთვე საამო და მაგარი ლუდით საცხე დიდი ტოლჩები.

– ჩვენთვის ხომ არ განუმზადებიათ ყოველივე ეს? – იკითხა მაილ-დუინმა.

კატამ კვლავ გახედა მას და დაკვრა განაგრძო. მაშინ იაზრა მაილ-დუინმა, რომ ყოველივე ეს მათი საკუთრება იყო. მეზღვაურებმა მამლისად ჭამეს და სვეს. ლუდის ნარჩენი ტოლჩებში ჩაასხეს, საჭმლის ნამუსრევები კი საგულდაგულოდ შეაგროვეს და დასაძინებლად დაწვენენ.

წასასვლელად რომ მოემზადნენ, ერთ-ერთი ძუძუმტე ეზრახა მაილ-დუინს:

– თან ხომ არ წაგველო ფარულთაგანი?

– არა, – წარსთქვა მაილ-დუინმა, – უდარაჯო როდია სახლი ესე.

აგრე კი წარსთქვა მაილ-დუინმა, მაგრამ ძუძუმტემ მაინც აიღო ფარულთაგანი და კარებისაკენ გასწია. კატამ ყოველივე დაინახა, მაგრამ დააცალა მას ნახევარი გზის გავლა. შემდეგ ცეცხლოვანი ისარივით გაფრინდა, თავს დააცხრა და ფერფლად აქცია იგი. ბოლოს კმაყოფილმა სვეტის თავზე მოიკალათა.

მაილ-დუინმა ალერსით დაამშვიდა კატა და ფარული ადრინდელ ადგილას დაჰკიდა. ძუძუმტის ფერფლი გულმოდგინედ შეაგროვა და სანაპიროს კლდეებზე მიმოაბნია. ამის შემდეგ მოგზაურები ხომალდში ჩასხდნენ, ზღვაში შესცურეს და გადარჩენისათვის მაღლი შესწირეს უფალს.

მეოთხე დღეს, დილით, მოგზაურები მიადგნენ ერთ უცხო კუნძულს, რომელსაც შუაზე ჰყოფდა სპილენძის მესერი, კუნძულზე სმოვდნენ ცხვრის უზარმაზარი ფარები; მესერის ერთ მხარეს – შავი, მეორე მხარეს კი – თეთრი. მათ იხილეს, აგრეთვე, გოლიათი მამრი, რომელიც ანაწილებდა ცხვრებს. როცა იგი თეთრ ცხვარს მესერის მეორე მხარეს გადაისროდა, სადაც შავი ფარა ძოვდა, თეთრი ცხვარი წამსვე შავდებოდა, ხოლო როცა შავ ცხვარს გადაისროდა მესერის მეორე მხარეს, შავი ცხვარი წამსვე თეთრდებოდა. მოგზაურები შეამრწუნა ხილულმა.

– აი რას ვიღონებთ ჩვენ, – იზრახა მაილ-დუინმა. – კუნძულზე გადავისვრით ხის ორ ტოტს, და თუ ტოტებმაც ისევე იცვალეს ფერი, ვითარცა ცხვრებმა, მაშინ ჩვენც იგივე მოგველის, კუნძულზე თუ გადავედით.

მოგზაურებმა ისროლეს შავქერქიანი ტოტი მესერის იმ მხარეს, სადაც თეთრი ფარა ძოვდა, და ტოტი იგი მყისვე გათეთრდა. შემდეგ მეორე ტოტს ქერქი მოაცილეს და ისროლეს მესერის იმ მხარეს, სადაც შავი ფარა ძოვდა, და ტოტი იგი წამსვე გაშავდა.

– ნუ გადახვალთ კუნძულზე, – იზრახა მაილ-დუინმა. – ეჭვი არ არის, არც ჩვენ დაგვადგება კარგი დღე.

და მეზღვაურები უზომოდ შიშნეულნი განერიდნენ კუნძულს.

მეოთხე დღეს მეზღვაურებმა კვლავ იხილეს უცხო კუნძული, დიდი და ვრცელი. კუნძულზე ირეოდა გოლიათი ღორების კოლტი. მოგზაურებმა მოჰკლეს ერთი გოჭი და მისი ხომალდზე ათრევა სცადეს. ბევრი ეცადნენ, მაგრამ ამაოდ დაშვრნენ. მაშინ გოჭი იგი იქვე შეწვეს და ნაჭერ-ნაჭერ აზიდეს ხომალდზე.

შემდეგ მეზღვაურებმა შენიშნეს მაღალი მთა და გადაწყვიტეს მთაზე ასვლა. ეწადათ: მაღლიდან გამოემიათ კუნძული. როცა დიურან მოშაირე და გერმანი მთისაკენ დაიძვრნენ, მათ უეცრად გზა გადაუჭრა მდინარემ. იგი იყო ძლიერ ფართო, მაგრამ იმდენად თავთხელი, რომ შეიძლებოდა მისი ფონით გადასვლა. მაშინ

გერმანმა მდინარეში ჩაუშვა შუბის ბუნი და ბუნი იგი წამსვე დაიფერფლა. მეზღვაურებმა ვეღარ შეჰბედეს მდინარეში.

მდინარის მიღმა მოგზაურებმა თვალი ჰკიდეს ურქო ხარების უზარმაზარ ჯოგს. იქვე შენიშნეს გოლიათური აღნაგობის მამრი, რომელიც ჯოგთან ჯდა. მაშინ გერმანმა შუბი მოიმარჯვა, დარაკას დაჰკრა და მკვეთრ დაფრთხა ჯოგი.

– რაში დაგჭირდათ ბრიყვი ხბორების დაფრთხოვა, – იზრაბა გოლიათმა მეჯოგემ.

– სად არიან ხარ-ფურნი ამა ხბორებისა? – იკითხა გერმანმა.

– ამ მთის გადაღმა, – მიუგო მეჯოგემ.

მაშინ დიურანი და გერმანი მიიქცნენ ხომალდზე და მოუთხარეს ამხანაგებს, რაიც იხილეს. მეზღვაურებმა გზა განაგრძეს.

მაღე ისინი მიადგნენ ერთ კუნძულს. კუნძულზე ჩანდა უზარმაზარი და უშნოდ აწოწილი წისქვილი. წისქვილთან იდგა მეწისქვილე, გოლიათი და ხილვად საზარელი.

– ეს რა წისქვილია? – იკითხეს მოგზაურთა.

– ნუთუ არ უწყით? – იზრაბა მეწისქვილემ.

– საიდან უნდა ვუწყოდეთ, – მიუგეს მათ.

– ამ წისქვილში იფქვის თქვენი ქვეყნის მთელი ხორბლის ნახევარი, – იზრაბა მეწისქვილემ. – ყოველივე, რასაც სიმწარე მოაქვს, ამ წისქვილში იფქვის.

მეზღვაურებმა იხილეს, თუ როგორ ეზიდებოდა საბრალო ხალხი მომქანცველ ტვირთს ზოგი ცხენით, ზოგი კი ქვეითად. შემდეგ როგორ მიჰქონდათ უკან და მიემართებოდნენ დასავლეთისაკენ. მაშინ კვლავ იკითხეს მეზღვაურთა:

– რას უხმობენ ამ წისქვილს?

– ინბერ ტრე-კენანის წისქვილს უხმობენ მას, – მიუგო მეწისქვილემ.

რა იხილეს და რა მოისმინეს ყოველივე ეს, მოგზაურებმა პირჯვარი გარდაისახეს და ხომალდზე მიიქცნენ.

შავ მოტირალთა კუნძული. – საოცარი ფრინველის კუნძული. – ჯადოსნური ხიდი და მზეთუნახავი დიასახლისი

ბევრი იცურეს თუ ცოტა იცურეს, მოგზაურები მიადგნენ ერთ ვრცელსა და ხალხმრავალ კუნძულს. შავკანიანი და შავტალავრიანი იყო ხალხი იგი. თავებზე მაქმანები ჩამოებურათ და განუწყვეტლივ ტიროდნენ. კუნძულზე გადასვლის მუხთალი ხვედრი წილად ხვდა მაილ-დუინის ორ დარჩენილ ძუძუმტეთაგან ერთ-ერთს. მიუახლოვდა თუ არა იგი მტირალ ხალხს, მაშინვე გაშავდა და მათთან ერთად იწყო ტირილი. მაშინ მოგზაურებმა გაგზავნეს ორი ამხანაგი მის მოსაყვანად. მაგრამ მათ ხალხში ვეღარ იცნეს იგი და თავადაც მომტირალთ შეუერთდნენ.

მაშინ იზრაბა მაილ-დუინმა:

– დაე, ოთხმა მხედარმა აისხას იარაღი, გადავიდეს კუნძულზე და ჩვენი ხალხი ძალით მოიყვანოს უკან. იცოდეთ: არ დახედოთ მიწას და არ ახედოთ ზეცას; მოსასხამები მოიბურეთ სახეზე, რათა არ ისუნთქოთ ჰაერი იქაური. არ გაიხედოთ განზე, უყურეთ მხოლოდ ამხანაგებს.

ასეც მოიქცნენ მხედრები: გადავიდნენ კუნძულზე და ორი თავიანთი ამხანაგი ძალით წამოიყვანეს უკან. როცა მათ ჰკითხეს ამხანაგებს, თუ რა იხილეს კუნძულზე, ამხანაგებმა მიუგეს:

– არარა ვუწყით და არარა გვახსოვს. ჩვენ უნდა გვეკეთებინა მხოლოდ ის, რასაც აკეთებდა იქაური ხალხი.

მაშინ მოგზაურები სწრაფლ განერიდნენ ნაპირს.

ამის შემდეგ ისინი მიადგნენ ერთ მაღალ კუნძულს, რომელსაც ოთხ ნაწილად ჰყოფდა ოთხი მესერი. ერთი მესერი იყო ოქროსი, მეორე – ვერცხლისა, – მესამე – სპილენძისა, მეოთხე კი – მინისა. ერთ ნაწილში იმყოფებოდნენ ხელმწიფენი, მეორე ნაწილში – დედოფალნი, მესამეში – მხედარნი, ხოლო მეოთხეში – ქალწულნი.

ერთი ქალწული მიეგება მოგზაურებს, ნაპიტზე გადმოსვლა უშველა და საჭმელი შესთავაზა. საჭმელი იგი გარეგნულად ყველს ჰგავდა, მაგრამ მისი გემებისას ყოველმა მათგანმა იგემა იმ კერძის გემო, რომელიც ენება. მოგზაურებმა ძმურად გაინაწილეს პატარა ტოლჩით მორთმეული სასმელიც და სასმელიც და სასმელი იგი ყელამდე ეყოთ მათ, დარჩათ კიდეც. სასმელმა თანდათან იმძლავრა და მიაძინა მეზღვაურები. სამი დღე და სამი ღამე ეძინათ გაუნძრევლად. მთელი ამ ხნის განმავლობაში მათ იფარავდა ქალწული.

მეოთხე დღეს მოგზაურებმა გამოიღვიძეს და რას ხედავენ: ყველანი ხომალდზე არიან, ხოლო ხომალდი შუა ზღვაშია. აღარსად ჩანს არც კუნძული და არც ქალწული.

მოგზაურებმა განაგრძეს ცურვა.

ბევრი იცურეს თუ ცოტა იცურეს, ბოლოს მიაღწიეს ერთ კუნძულს. კუნძულზე იდგა ციხე-სიმაგრე და წმინდა ბრინჯაოს კარი ება მას. კარისაკენ მიემართებოდა მინის ხიდი. ხიდის ქვეშ მიედინებოდა ანკარა წყარო. მოგზაურებმა რამდენჯერმე სცადეს ხიდის გადავლა, მაგრამ ამაოდ. რაღაც უხილავი ძალა უკან ისროდა მათ. ამ დროს ციხე-სიმაგრიდან გამოვიდა დიაცი კათხით ხელში და ასწია მინის ფიალა ხიდის ქვეშ. კათხა წყაროს წყლით აავსო და ციხე-სიმაგრეში მიიქცა.

– აი, ჩინებული დიასახლისი მაილ-დუინისათვის! – იზრახა გერმანმა.

– რა თქმა უნდა! – თქვა დიაცმა და კარი მოიგდო.

მაშინ მოგზაურებმა ბრინჯაოს ხიდზე ბრახუნი არეხეს, მაგრამ, მათდა გასაოცრად, ხიდმა საამო ჰანგები გამოსცა. ჰანგებმა მიაძინა მეზღვაურები და ძილი მათი გაგრძელდა დილამდე. დილით ციხე-სიმაგრიდან კვლავ გამოვიდა დიაცი იგი და იმავე ფილის ქვეშ კათხა წყლით აავსო.

– კვლავ მოემართება მაილ-დუინისაკენ მისი დიასახლისი! – ეზრახა გერმანი.

– დიდებულია მაილ-დუინი ჩემთან მოზრძანებული! – მიუგო დიაცმა და ციხე-სიმაგრის კარი გამოიკეტა.

კვლავ იმავე ჰანგებმა მიაძინა ისინი და დილამდე ეძინათ მათ. ასე მეორდებოდა სამ დღეს. მეოთხე დღეს მოგზაურებმა კვლავ იხილეს დიაცი იგი. თეთრი ლაზადა ემოსა მას; ოქროს სალტე ელავდა მის ოქროს თმაზე; ვერცხლის სანდლები შვენოდა ვარდისფერ ფეხებს; მოოქროვილი ვერცხლის აბზინდი ებნია მის ლაზადას; აბრეშუმის თხელი პერანგი ფარავდა მის სპეტაკ სხეულს.

– სალამი შენდა, ო, მაილ-დუინ! – იზრახა დიაცმა. შემდეგ იგი რიგრიგობით მიესალმა ყველა მოგზაურს და სახელი უწოდა თვითთულ მათგანს.

– დიდი ხანია ვუწყით ჩვენ თქვენი სტუმრობა და გულითადად გელით, – დასძინა მან.

შემდეგ დიაცმა მათი ხომალდი ხმელეთზე ამოათრია და სტუმრებს სახლში შეუძღვა. ზღვის პირას იდგა სახლი იგი. მოგზაურებმა იხილეს მაილ-დუინისათვის გამზადებული სარეცელი და თითო სარეცელი ყოველ სამ კაცზე.

შემდეგ დიაცმა კალათით საჭმელი მოიტანა, რომელიც გარეგნობით ყველს ან ხაჭოს წააგავდა. ყოველ სამ კაცს თითო ნაჭერი დაურიგა და ყოველმა მათგანმა მასში

იგემა იმ საჭმლის გემო, რომელიც ენება. მაილ-დუინს დიაცი ცალკე ემსახურებოდა. მან ჯამები იმავე წყაროს წყლით აავსო და ყოველ სამ კაცს თითო ჭიქა მოართვა. როცა დიაცი დარწმუნდა, რომ სტუმრები საკმარისად დანაყრდნენ და მოიკლეს წყურვილი, შეწყვიტა მათი გამასპინძლება.

– აი, შესაფერისი მეუღლე მაილ-დუინისათვის, – ეზრახნენ მოგზაურნი ურთიერთს.

ამის შემდეგ დიაცი წარვიდა და თან გაიყოლა ჯამი და კათხა. მოგზაურებმა რქვეს მაილ-დუინს:

– ხომ არ მოვეთათბიროთ დიაცს? იქნებ იგი თანახმაა, გაიზიაროს შენი სარეცელი?

– არაფერი დაშავდება, თქვენ რომ ეთათბიროთ მას, – მიუგო მაილ-დუინმა.

როცა დიაცი მეორე დღეს კვლავ ეახლა მოგზაურებს, ისინი ეზრახნენ მას:

– ხომ არ ინებებ მაილ-დუინის სიყვარულს, ხომ არ გაიზიარებ მის სარეცელს? რა მოხდება, ეს ღამე მასთან რომ გაათიოთ?

მაშინ დიაცმა სტუმრებს მიუგო, რომ ცოდვის ჩადენა მისთვის უცხოა და მუდამ უცხო იყო იგი; ამ სიტყვებით გაშორდა დიაცი მათ. მეორე დღეს იგი კვლავ ეახლა სტუმრებს, გაუმასპინძლდა და მოემსახურა მათ. როცა სტუმრები დანაყრდნენ და შეთვრნენ, კვლავ იგივე საუბარი გაუბეს დიაცს.

– ხვალ მიიღებთ პასუხს, – მიუგო მათ დიაცმა.

იგი განეშორა მეზღვაურებს და მათ კვლავ დაიძინეს მაგარი ძილით. დილით გამოიღვიძეს და რას ხედავენ: ისინი კვლავ თავიანთ ხომალდზე იმყოფებიან, ხოლო კუნძული, ციხე-სიმაგრე, დიაცი და ის ადგილი, სადაც წინა დღეს მოილხენდნენ, აღარსად ჩანს.

მოლაპარაკე ფრინველები. – განდეგილის კუნძული. – ჩინებული წყარო. – გოლიათი მჭედლები. – მინის ზღვა. – ღრუბლების ზღვა. – მარადი კუნძულები.

მოგზაურები ნაპირს ოდნავ გაშორდნენ თუ არა, უეცრად შემოესმათ უცნაური ხმაური და სალმუნთა მაგვარი გალობანი. მთელი ღამე დაჰყვეს მოგზაურებმა ზღვაზე, შემდეგ შუადღემდე უსმენდნენ ამ უცნაურ ხმას და გალობებს, მაგრამ ვერასგზით ვერ გაარკვიეს, რა იყო და საიდან მოდიოდა იგი. ბოლოს ისინი მიადგნენ მაღალმთიან კუნძულს. კუნძული დაფარული იყო შავი ლიბრით და ფერად-ფერადი ფრინველებით. ისინი მყოვარ ყიოდნენ და ხმამაღლა ეზრახოდნენ ურთიერთს.

მოგზაურები ოდნავ დაშორდნენ თუ არა ნაპირს, უმალ მიადგნენ სხვა კუნძულს. კუნძული იგი მცირე იყო და ხემრავალი. ხეებზე იჯდა და ხარობდა ფრთოსანთა დიდი გუნდი.

გარდა ამისა, მეზღვაურებმა კუნძულზე იხილეს უცნაური მამრი, რომელსაც სამოსის ნაცვლად მისივე თმა ემოსა ტანთ. მოგზაურებმა ჰკითხეს მამრს, რომელ მოდგმას ეკუთვნოდა და ვინ იყო იგი.

– ერთი ირლანდიელთაგანი გახლავართ მე, – მიუგო მამრმა მოგზაურებს. – ერთ მშვენიერ დღეს მცირე ხომალდი ავაგე და წმინდა ადგილების მოსალოცად გავემგზავრე. ოდნავ დავშორდი თუ არა ნაპირს, ხომალდი დამემსხვრა და კვლავ ხმელეთს მივაშურე. ხმელეთზე ვიხილე კორდის ნამსხვრევი, ხედ შევდექე და ზღვაში შევცურე. უფალმა ჩემთვის დაამკვიდრა აქ კორდის ეს ნაჭერი და ყოველ წელიწადს ზრდის მას ერთი მტკაველით. კორდზე ყოველ წელიწადს იზრდება თითო ხე. ფრთოსანთა დიადი გუნდი, ხეებზე რომ იხილეთ, შვილთა და ნათესავთა ჩემთა

სულები არიან, ვითარცა მამრთა, აგრეთვე მდედრთა, და ისინი აქ მოელოდებიან განკითხვის დღეს. უფალმა მობოძა მე ნახევარი პური, თევზის სხვა ნაჭერი ჩნდება ამ მამრთა და მდედრთათვის, აგრეთვე კმასამყოფელი წყაროს წყალი.

სამი დღისა და სამი ღამის შემდეგ მოგზაურები გამოეთხოვნენ განდევილს. იგი ეზრახა მათ:

– ყველა მოგზაური მიაღწევს სამშობლოს, თვინიერ ერთისა.

სამი დღის შემდეგ მოგზაურები მიადგნენ ერთ კუნძულს. იგი შემოზღუდული იყო გალავნით, რომლის საძირკველი თეთრი იყო, ვითარცა ბუმბული. მათ კუნძულზე შენიშნეს უცხო მამრი, რომელსაც მისივე თმა ემოსა ტალავრად. მოგზაურებმა ჰკითხეს მამრს, რითი ასაზრდოებდა იგი საკუთარ სხეულს. მამრმა მიუგო:

– ამ კუნძულზე მოედინება ერთი წყარო. ყოველ ერმისსა და ყოველ დიოსს წყალს ან დოს ადენს იგი. კვირაობითა და წმინდანთა დღეებში იგი ადენს გემრიელ რძეს, ხოლო მარიამობას, ნათლისღებას და მოციქულთა დღეებში, აგრეთვე სხვა დიდ დღესასწაულზე – ლუდსა და ღვინოს.

ნაშუადღევს უფალმა უბოძა მოგზაურებს ნახევარ-ნახევარი პური და თითო ნაჭერი თევზი; და მათ დაიოკეს წყურვილი იმ უცნაური წყაროს წყლით. მაშინ მოგზაურებს ძილქუში დაეუფლათ და დილამდე იძინეს მათ. სამი დღის შემდეგ განდევილმა უბრძანა მოგზაურებს, გზა განეგრძოთ. ისინი გამოეთხოვნენ განდევილს და ზღვაში გავიდნენ.

საკმაო ხანი დაჰყვეს მოგზაურებმა ზღვაზე. ბოლოს, როგორც იქნა, უცხო კუნძული დალანდეს შორით. მიუახლოვდნენ თუ არა კუნძულს, ისეთი მძაფრი ხმაური გაიგონეს, როგორსაც სამი ან ოთხი მჭედელი გამოსცემს ხოლმე რკინის ჭედვისას. ისინი უფრო მიუახლოვდნენ კუნძულს და ცხადლივ გაიგონეს, თუ როგორ ეკითხებოდა ერთი მამრი მეორეს:

– ახლოს არიან ისინი?

– ახლოს არიან, – მიუგებდა მეორე.

– ვინ ისინი? – კვლავ იკითხა პირველმა.

– მცირე ნავით მცურავ ბალღებს ჰგვანან, – იყო პასუხად.

როცა მაილ-დუინმა გაიგონა მჭედლების საუბარი, იზრახა:

– ვუსწრაფოთ უკან, თანაც ისე, რომ არ შევაბრუნოთ ხომალდი, ვიცუროთ კიჩოთი წინ, რათა არ შეგვამჩნიონ მათ.

ასეც მოიქცნენ მოგზაურები. მაშინ კვლავ იკითხა პირველმა მჭედელმა:

– რაო, ახლოს არიან ნაპირთან?

– ისინი ერთ ადგილზე დგანან: არ იძვრიან არც წინ, არც უკან.

მცირე ხნის შემდეგ პირველმა კვლავ იკითხა:

– ახლა რას იქმენ?

– მე მგონია, – მიუგო მზირმა, – ისინი გვცილდებიან ჩვენ. ამჯერად თითქოს უფრო შორს არიან, ვიდრე ადრე.

მაშინ გამოვიდა მჭედელი სამჭედლოდან, გამდნარი რკინის ვეებერთელა ბელტი აიტაცა მაშით და გასტყორცნა ხომალდისაკენ, მაგრამ ბელტი ასცდა ხომალდს, ზღვაში მოადინა ზღართანი და ერთიან ადულდაზღვა. მაშინ მოგზაურები კუნძულს განერიდნენ და შიშნეულნი ისწრაფოდნენ უკიდევანო ოკეანეში.

დიდი ხნის ცურვის შემდეგ მოგზაურები ერთი ზღვიდან მეორე ზღვაში გავიდნენ. მწვანე მინას წააგავდა ზღვა იგი და იმდენად გამჭვირვალე იყო, რომ მის ფსკერზე ცხადლივ იხილვოდა ხვინჭა და შლამი. ბრავათა შორის არ ჩანდნენ არც

ურჩხულნი და არც რამე წყლიერნი. ოდენ შიშველი ლოდები და მწვანე შლამი იხილვოდა ფსკერზე. მეზღვაურებმა დიდხანს იცურეს ზღვაში. ფრიადი იყო მშვენიება და ლაზათი ზღვისა.

შემდეგ მოგზაურები გავიდნენ სხვა ზღვაში. ჰაეროვან ღრუბელს წააგავდა ზღვა იგი. მოგზაურებმა იფიქრეს, ზღვა ვერ გაუძლებსო ჩვენი ხომალდის სიმძიმეს. ზღვის ფსკერზე მათ იხილეს გადახურული სახლები და თვალთუნახავი ქვეყანა, აგრეთვე, ზღაპრული, უზარმაზარი და ხილვად საზარელი მხეცი. იგი იჯდა ხეზე, ხოლო ხის ირგვლივ მეჯოგენი ისხდნენ ჯოგებითურთ. ხეს დარაჯობდა ფარ-შუბით აღჭურვილი მამრი.

ოდეს მამრმა ხეზე უზარმაზარი მხეცი შენიშნა, მსწრაფლ გაეცალა მას. მაშინ საზარელმა მხეცმა წარზიდა კისერი და კეფიდან ვიდრე ზურგამდე ხახაში იგდო ახლორე ხარი, ხეზე აათრია და მსწრაფლ შთანთქა. მაშინ დაფრთხა ჯოგი და დაფრთხნენ მეჯოგენი.

მოგზაურებმა ოდეს იხილეს ეს არნახული სანახაობა, უფრო დიდი შიში და ძრწოლა დაეუფლათ მათ, რამეთუ ღრუბელივით ფაშარი ეჩვენათ წყალი ზღვისა და ჰგონებდნენ, რომ იგი ვერ გაუძლებდა მათი ხომალდის სიმძიმეს და ფსკერზე მოადენდა ზღართანს, მაგრამ მრავალი ხიფათის შემდეგ მოგზაურებმა მაინც დააღწიეს თავი ამ საზარელ ზღვას.

ამის შემდეგ მიადგნენ ერთ კუნძულს; ზღვა ყალყზე დგებოდა და უზარმაზარ ზღუდეს ჰქმნიდა ხომალდის ირგვლივ. კუნძულის მცხოვრებლებმა შეამჩნიეს თუ არა ხომალდი, მახილი მორთეს: «აგერ, ისინი! აგერ ისინი!» _ ასე გაჰყვიროდნენ ხმის მიღებადღე.

მაილ-დუინმა და მისმა თანამგზავრებმა კუნძულზე შენიშნეს უამრავი ხალხი, აგრეთვე ძროხების, ცხენების და ცხვრების უზარმაზარი ფარ-ჯოგები. ერთმა დიაცმა ვეებერთელა კაკლები დაუშინა ხომალდს. მოგზაურებმა შეაგროვეს ეს კაკლები და თან წაიღეს. უკუიქცნენ თუ არა კუნძულიდან, ყვირილიც შეწყდა.

_ სად არიან ისინი? _ იკითხა მამრმა, რომელიც ყვირილზე მოიჭრა.

_ უკუიქცნენ, _ მიუგო მას რამდენიმე მამრმა.

_ ესენი სხვები არიან, _ იზრახეს სხვებმა.

სჩანს, ეს ხალხი შიშით ელოდა სულ სხვა ხალხს, რომელიც განადგურებდა კუნძულს და მცხოვრებლებს კუნძულიდან განადევნებდა.

ნაკადი ცისარტყელა. _ ბადიანი ვერცხლის სვეტი. _ ფეხიანი კუნძული. _
უმშვენიერეს ასულთა კუნძული.

ამის შემდეგ მოგზაურები მიადგნენ სხვა კუნძულს, სადაც მათ იხილეს გასაოცარი სანახაობა. კუნძულის ერთი ბოლოდანამოდიოდა უზარმაზარი ნაკადი, რომელიც ცისარტყელასავით ირკალებოდა ჰაერში და კუნძულის მეორე ბოლოში ეშვებოდა. მოგზაურებმა გასცურეს ამ ნაკადის ქვეშ და ოდნავადაც არ დასველებულან ისინი. შემდეგ მათ დიბანდაკები აძგერეს ნაკადს და ნაკადიდან ვეებერთელა ორაგულები დაცვივდნენ დედამიწაზე. თევზის სუნით გაიჟღინთა მთელი კუნძული.

კვირა საღამოდან მოკიდებული, ვიდრე მთოვარისის შუადღემდე, ნაკადი იგი უძრავად იწვა ზღვაში, კუნძულის ახლორე, როდი დიოდა იგი.

მოგზაურებმა თავი მოუყარეს ყველაზე დიდ ორაგულებს, ხომალდზე აზიდეს და კვლავ ოკეანეში გავიდნენ.

ბევრი იცურეს თუ ცოტა იცურეს, ბოლოს მიადგნენ ერთ უზარმაზარ ვერცხლის სვეტს. ოთწახნაგა იყო სვეტი იგი და მისი ყოველი ფერდი ნიჩბის ორ მოსმას უდრიდა; სვეტის შემოსავლელად საჭირო იყო ნიჩბის რვა მოსმა. მიწის ნამცეცვიც კი არ ჩანდა მის ახლომახლო, ოდენ უსასრულო ოკეანე რკალავდა სვეტს. ისე მაღალი იყო სვეტი იგი, რომ არ ჩანდა არც ფუძე და არც ბოლო მისი. სვეტის ბოლოდან ეშვებოდა ვრცლად გაშლილი ვერცხლის დიდბადე ხომალდმა დაკეცილი აფრებით გასცურა დიდბადის ერთ თვალში. დიურანმა მახვილი დაჰკრა ბადეს.

– ნუ დაარღვევ მას, – იზრახა მაილ-დუინმა. – ძლოვან კაცთა ნახელავია იგი.

– მე ამას ვიქმ, – რქვა დიურანმა, – ღვთის სასოებად, რათა ირწმუნონ კაცთა თავგადასავალი ჩემი, თუკი როგორმე მივაღწიე ირლანდიას, ბადის ამ ნაჭერს არმაგის საკურთხეველზე დავსდებ მე.

ასე სთქვა დიურანმა და აღასრულა კიდეც. ორნახევარ უნციას იწონიდა ნაჭერი იგი.

უეცრად სვეტის ბოლოში გაისმა უცნაური ძახილი. მძლავრი და მჟღერი იყო ძახილი იგი. მაგრამ ვერაფრით ერ გაარკვიეს, ვინ იზრახოდა და რა ენაზე.

შემდეგ მოგზაურები მიადგნენ ერთ კუნძულს. ერთადერთ ფეხზე იყო აზიდული მთელი კუნძული. მოგზაურებმა შემოუარეს ფეხს, მაგრამ ვერასგზობით ვერ მიაგნეს კუნძულზე ასასვლელს. ბოლოს მუხლქვემოთ შენიშნეს დახშული კარი და იაზრეს, რომ ამ კარით შეიძლებოდა კუნძულზე ასვლა. მოგზაურებმა კუნძულის ერთ მწვერვალზე შენიშნეს მხვნელი, მაგრამ არ გამოელაპარაკნენ მას, არც მხვნელი გამოელაპარაკა მათ. ამის შემდეგ მოგზაურებმა გზა განაგრძეს.

ბევრი იარეს თუ ცოტა, ბოლოს მიაღწიეს ერთ უზარმაზარ კუნძულს; ვრცელი ველი გადაშლილიყო კუნძულზე. მაღალი მოედანი დაფარული იყო არა მანანებით, არამედ მოლოთ. კუნძულზე აღმართულიყო მაღალი და მაგარი ციხე-სიმაგრე, კოხტა სარეცლებით იყო მორთული იგი. ჩვიდმეტი ასული ახურებდა აბანოს ამ ციხე-სიმაგრეში.

მოგზაურები გადავიდნენ კუნძულზე და დასხდნენ მოედანზე, ციხე-სიმაგრის წინ. მაშინ იზრახა მაილ-დუინმა:

– ეჭვი არ არის, ჩვენთვის ხურდება აბანო იგი.

შუადღე რომ მიიწურა, უცხო მხედარმა ციხე-სიმაგრესთან მოაგდო მუხლადი ბედაური, ლამაზი ასალი შვენოდა შავრას. მხედარს თავს ერქვა ცისფერი თავსაბურავი, მხრებს უმშვენებდა მეწამული წამოსასხამი, ფესვედიანი, ხელებს კი – ოქროსქსოვილი თათმანები, ფერხთ ემოსა უმშვენიერესი სანდლები. ერთმა ასულმა აღვირში ჩაჰკიდა ხელი ბედაურს და ჩამოართვა მხედარს. მხედარი შევიდა ციხე-სიმაგრეში და აბანოსაკენ გაემართა. მაშინ იხილეს აბანოში მჭვრეტელთა, რომ მხედარი იგი იყო ასული.

მცირე ხნის შემდეგ ერთი ასული მიეახლა მოგზაურთ:

– კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება! – სთქვა მან, – შემობრძანდით, დედოფალი გიწვევთ ციხე-სიმაგრეში.

მოგზაურები შევიდნენ სიმაგრეში და განიბანეს აბანოში. მისაღებ ოთახში ბრძანდებოდა დედოფალი, ჩვიდმეტი ასულით გარემოცული, დედოფლის პირდაპირ დაბრძანდა მაილ-დუინი, ჩვიდმეტი თანამგზავრით გარშემორტყმული. მას წინ დაუდგეს გამრიელი კერძებით სავსე ლანგარი და სურნელოვანი სასმელით

ადვსებული მინის ჯამი; ყოველ სამ თანამგზავრს კი მიათვებს თითო ლანგარი და თითო ჯამი.

როცა სტუმრები დანაყრდნენ, იზრახა დედოფალმა:

– ვითარ ინებებენ ძილს სტუმარნი?

– ვითარცა თქვენ ბრძანებთ, – მიუგო მაილ-დუინმა.

– ბედნიერი ფეხით გადმოსულობართ ჩვენს კუნძულზე, – იზრახა დედოფალმა. –

დაე, თვითეულმა თქვენგანმა მდივნად მიიღოს ასული, რომელიც მის პირისპირ ზის, და შეჰყვეს მას საძილე პალატში.

და მართლაც, სიმაგრეში იყო ლამაზად მორთული ჩვიდმეტი პალატი, ჩინებული სარეცლებით. ამრიგად, ჩვიდმეტმა მოგზაურმა ღამე გაათია ჩვიდმეტ ასულთან, მაილ-დუინმა კი დედოფლის სარეცელზე გაათია ღამე. მეორე დღით მოგზაურები წამოდგნენ და გასამგზავრებლად მოემზადნენ.

– დარჩით ჩვენთან, – ეზრახა მათ დედოფალი, – თუ აქ დარჩებით, დრო არ დაგეკარგებათ თქვენ. ყოველ თქვენგან შეინარჩუნებს დღევანდელ ჰასაკს და აღარასოდეს არ მოკვდება. ხოლო მას, რაც წუხელ მოგართვით, მიიღებთ ყოველ საღამოს. რად უნდა ეხეტოთ ერთი კუნძულიდან მეორე კუნძულამდე ამ უკიდევანო ოკეანეში.

– მარქვი, დედოფალი, – რქვა მაილ-დუინმა, – ვით მოხვდი შენ ამ კუნძულზე?

– ძნელი არ არის თქმა, – მიუგო დედოფალმა. – ამ კუნძულზე ცხოვრობდა ერთი დიდებული მოყმე, ხელმწიფე ამა კუნძულისა. მე ვაჩუქე მას ჩვიდმეტი ასული და იგი ისე წავიდა ამ ქვეყნიდან, რომ ტახტის მემკვიდრედ ვაჟი არ დაუტოვებია. მაშინ თავად ვიტვირთე ხელმწიფემა ამა კუნძულისა. მე მარადდღე დავდივარ ვრცელ ველზე და ვიქმ სამართალს, ვწყვეტ ყოველგვარ დავას კუნძულის მკვიდრთა შორის.

– ახლა რად გვტოვებ დედოფალი? – წამოიძახა მაილ-დუინმა.

– თუ ახლა არ დავტოვებ, მაშინ, რაც წუხელ მოხდა, აღარასოდეს განმეორდება.

– მიუგო დედოფალმა. – ოღონდაც დარჩით აქ, – დასძინა მან, – და უზრუნველად იცხოვრებთ ნიადაგ. მე მივალ, რათა განვსაჯო ხალხი მათივე კეთილდღეობისათვის.

მოგზაურებმა მთელი ზამთარი დაჰყვეს ამ კუნძულზე. მაგრამ ეს სამი თვე სამ წელიწადად მოეჩვენათ.

– რა ხანია აქ ვცხოვრობთ, – ეზრახა მაილ-დუინს ერთი თანამგზავრი. – რად არ მივიქცევით მამულში?

– ბრძივულად სჯი, – მიუგო მაილ-დუინმა. – ასეთ პატივს ვინ მოგვიზღავს მამულში.

მაშინ აბუზღუნდნენ თანამგზავრნი:

– დიდია ტრფიალი მაილ-დუინისა დიაცისადმი. უმჯობესია იგი აქ დავტოვოთ, თავად კი მამულში მივიქცეთ.

– მე აქ მარტო არ დავრჩები, – იზრახა მაილ-დუინმა.

ერთხელ, როცა დედოფალი სამართლის ქმნად გაეშურა, მოგზაურები თავიანთ ხომალდში ჩასხდნენ და გასამგზავრებლად მოემზადნენ, მაგრამ ეს იგრძნო დედოფალმა, და მოიჭრა ბედაურით. ესროლა მოგზაურებს გრძნეული მორგვი და მაილ-დუინმა დაირჩინა მორგვი იგი. ხელისგულზე აეკრა მორგვი მაილ-დუინს. ძაფის ბოლო ხელთ ეპყრა დედოფალს და მან მოიზიდა ხომალდი და ნაპირს მოაყენა.

მოგზაურებმა სამი თვე კიდევ დაჰყვეს კუნძულზე. სამგზის სცადეს გამგზავრება, მაგრამ სამგზისვე იგივე განმეორდა, რაც პირველად მოხდა. მაშინ იბჭეს მათ:

– ჩვენ ახლა კარგად ვხედავთ, თუ რა დიდია ტრფიალი მაილ-დუინისა ამ დიაცისადმი. იგი განგებ ცდილობს, რომ ხელისგულზე აეკრას მორგვი და ამგვარად ჩვენ ციხე-სიმაგრეში დაგვაბრუნოს.

– მაშინ სხვამ დაირჩინოს მორგვი იგი, – იზრახა მაილ-დუინმა, – და თუ მორგვი ხელისგულზე აეკრა, მოეკვეთოს ხელი იგი.

მოგზაურები კვლავ ჩასხდნენ ხომალდში და დედოფალმა კვლავ ესროლა მათ მორგვი. ერთმა მოგზაურმა დაირჩინა იგი და ხელისგულზე აეკრა მყის. მაშინ დიურანმა მოჰკვეთა მას ხელი, რომელიც მორგვთან ერთად ზღვაში ჩავარდა. ეს იხილა დედოფალმა და მთელი კუნძული გააყრუა კვილით.

მოგზაურებმა ასე დააღწიეს დედოფალს თავი და ასე განერიდნენ კუნძულს.

მათრობელა ნაყოფი. – განდეგილი და სიყმაწვილის ტბა. – მოხარხარეთა კუნძული. – ცეცხლოვანი გალავანი

ამის შემდეგ მოგზაურებმა იხეტიალეს უკიდევანო ზღვაზე. ბოლოს, როგორც იქნა, მიადგნენ ერთ კუნძულს. კუნძულზე ხარობდა ძეწისა თუ კაკლის ხეები. ხეებს ესხა უცნაური ნაყოფი, რომელიც ვეებერთელა კენკრას წააგავდა. მოგზაურებმა მოკრიფეს ეს ნაყოფი და წილი ჰყარეს, თუ ვის ეგემა პირველად იგი. წილი მაილ-დუინს ჰხვდა. მან რამდენიმე ნაყოფი ლამბაქზე დაწურა და წვენი შესვა. მიღქეში დაეუფლა მაილ-დუინს. მეორე დღის იმავე ჟამამდე ეძინა დამაშვრალს. ამხანაგებმა არ უწყოდნენ, ცოცხალი იყო იგი თუ მკვდარი, რადგან მეწამული პერი მოსდგომოდა მაილ-დუინს ბაგეებზე.

მაილ-დუინმა განიფრთხო ძილი და იზრახა:

– ჩინებულია ნაყოფი ესე, შეაგროვეთ.

მოგზაურებმა შეაგროვეს ნაყოფი, მაგრამ დაწურეს და წვენში წყალი გაურიეს; მისი მათრობელი და მაძინებელი ძალის განელება ეწადათ მოგზაურებს. შემდეგ ამ წვენით ჭურჭლები აავსეს და კვლავ ზღვაში შესცურეს.

მცირე ხნის შემდეგ მიადგნენ ერთ უზარმაზარ კუნძულს. მისი ერთი ნახევარი ეკავა ურთხმელისა და ბერძუხის ტყეს, მეორე ნახევარი კი – ვაკეს. ვაკის შუაგულში იყომცირე ტბა. ცხვრის დიდი ფარები მოვდნენ ვაკეზე. მოგზაურებმა იქვე შენიშნეს პატარა ეკლესია და მცირე ციხე-სიმაგრე. ისინი გაემართნენ ეკლესიისაკენ, სადაც ლოცულობდა მოხუცი მონაზონი, ერთიან დაფარული თავისივე თმით.

– საიდან ხარ შენ? – ჰკითხა მას მაილ-დუინმა.

– მე ვარ უკანასკნელი თანამგზავრი ბრენდან ბირელის თხუტმეტ თანამგზავრთაგან. წმინდა ადგილების მოსალოცად გავედით ჩვენ ოკეანეში და ამ კუნძულს მოვადექით. ყველანი დაილუპნენ, მხოლოდ მე ერთი გადავურჩი სიკვდილს.

და მოხუცმა უჩვენა მოგზაურებს ბრენდანის ფირფიტები, რომელსაც ბრენდანს თან წამოეღო მოგზაურობაში.

მოგზაურებმა მუხლი მოიყარეს ფირფიტების წინაშე, ხოლო მაილ-დუინი სასოებით ეამბორა თვითეულ ფირფიტას.

– ჭამეთ ეს ცხვრები, რამდენიც სხეულმა მოგთხოვთ, მხოლოდ მეტი კი არა.

და რამდენიმე ხანს მოგზაურები ცხვრის ხორციით საზრდოობდნენ.

ერთხელ, როდესაც მოგზაურები კუნძულიდან ზღვას გასცქეროდნენ, მათ შენიშნეს რაღაც, რომელიც ღრუბელივით მოისწრაფოდა მათკენ თემან-დასავალით.

მცირე ხნის შემდეგ მოგზაურები დარწმუნდნენ, რომ იგი იყო არა ღრუბელი, არამედ ფრინველი, რამეთუ ცხადლივ ჩანდა მოქნიული ფრთები. ფრინველი დაეშვა კუნძულზე და ტბის ახლორე ქედზე ჩამოისვენა. მეზღვაურები შიშობდნენ, ვაითუ ამ საზარელმა ფრინველმა ბრჭყალები ჩაგვავლოს და ზღვაში გაგვიტაცოსო.

ფრინველმა თან მოიყოლა ვეებერთელა ხის ტოტი: ტოტი იგი ბერმუხაზე ფართო იყო და მსხვილი რტოები შვენიოდა მას. მძიმე და უხვი ნაყოფი ესხა რტოებზე. ყურძნის მაგვარ წითელ ჟოლოს ჰგავდა ნაყოფი იგი, მაგრამ ჟოლოზე უფრო მსხვილი იყო.

მოგზაურები გაირინდნენ, თვალს ადევნებდნენ, თუ რას მოიმოქმედებდა უცნაური ფრინველი. გადაფრენით ქანცმილული, იგი ერთხანს ისვენებდა, შემდეგ კი ნაყოფის ჭამას შეუდგა. მაილ-დუინი მივიდა ქედის ძირას, რათა მოესინჯა, ვნებას ხომ არ მომაყენებსო ფრინველი; მივიდა ქედის ძირას, რათა მოესინჯა, ვნებას ხომ არ მომაყენებსო ფრინველი; მაგრამ ფრინველმა მას არაფერი ავნო; მაშინ მისი თანამგზავრებიც მიუახლოვდნენ ქედს.

– დაე, ერთი ჩვენგანი მივიდეს ტოტთან, – იზრახა მაილ-დუინმა, – და მოსწყვიტოს რამდენიმე ნაყოფი.

მაშინ ერთი მოგზაური მივიდა ტოტთან და რამდენიმე ნაყოფი მოსწყვიტა. ფრინველმა არ დაუშალა მოგზაურს; არც კი შერხეულა და არც კი შემოუხედავს მისთვის. თვრამეტი ფაროსანი მხედარი მიეპარა ფრინველს, და ფრინველმა მათაც არარა ავნო.

შუადღე რომ გადავიდა, მოგზაურებმა იხილეს ორი უზარმაზარი არწივი. ისინიც თემან-დასავლით მოისწრაფოდნენ და, ოდეს კუნძულზე მოაწიეს, დიდი ფრინველის გვერდით ჩამოსხდნენ. კარგად რომ დაისვენეს, დიდი ფრინველის გასუფთავებას შეუდგნენ: აშორებდნენ მას მწერებს, ქოჩორზე, ჩიჩაყვზე, თვალებსა და ყურებზე რომ აკვროდა. მზის გადაწურვამდე იღვაწეს არწივებმა, ბოლოს კი სამივენი ნაყოფის ჭამას შეუდგნენ.

მეორე დღეს არწივები კვლავ ასუფთავებდნენ ფრინველს, აძრობდნენ ძველ ბუმბულსა და ფუფხს. შუადღე რომ მოიწია, არწივებმა მოსწყვიტეს ყველა ნაყოფი, ნისკარტით დაგლიჯეს და ტბაში ჩაყარეს; ტბა მეწამული პერით დაიფარა ერთიან.

მაშინ დიდი ფრინველი ტბაში შევიდა და მიმწუხრამდე იწრიალა შიგ. ბოლოს გამოვიდა ტბიდან და კვლავ იმავე ქედზე დაჯდა, მაგრამ ამჯერად სხვა ადგილას, რათა მოშორებული მწერები კვლავ არ შელოღებოდნენ ტანზე.

მეორე დღით არწივებმა კვლავ იწყეს დიდი ფრინველის წმენდა და ვარცხნა ნისკარტებით. ასე იღვწოდნენ ისინი შუადღემდე. შემდეგ ოდნავ შეისვენეს და იმავე მხარეს გასწიეს, საიდანაც მოვიდნენ.

მარტოდარჩენილი ფრინველი კი კვლავ იწმენდა სხეულს და აფართხუნებდა ფრთებს. ასე იღვწოდა იგი მესამე დილის მიწურვამდე. მეოთხე დღეს, დილით, ფრინველი ქედიდან აფრინდა, კუნძულს სამი წრე დაარყა და კვლავ იმავე ქედზე ჩამოისვენა. შემდეგ კვლავ ცაში აიჭრა და იქით გაეშურა, საიდანაც მოვიდა. ამჯერად სწრაფვა მისი უფრო სწრაფი და მძლავრი იყო, ვიდრე პირველად.

მაშინ მაილ-დუინი და მისი თანამგზავრები მიხვდნენ, რომ ფრინველმა თავისი სიბერე სიყმაწვილით შეცვალა წინასწარმეტყველის სიტყვისამებრ..

Renovatibur ut aquilae inventus tua.

ამ გასაოცარი სასწაულის მხილველმა დუირანმა წამოიძახა:

– წარვიდეთ და განვიბანოთ ტბაში, რომელშიც ფრინველი განიბანა, რათა მისებრ გავყმაწვილდეთ.

_ ეს არ შეიძლება, _ იზარახა ერთმა თანამგზავრმა, _ რამეთუ ფრინველმა თავისი შხამი ჩასტოვა შიგ.

_ სისულელეს რომავ, _ მიუგო დიურანმა. _ პირველი მე შევალ ტბაში.

დიურანიშევიდა ტბაში, განიბანა, ბაგეები წყლით დაისველა და რამდენიმე ყლუპი იგემა კიდევ. ამის შემდეგ დიურანისათვის მხედველობას არ უღალატია, არც ერთი კბილი არ მორყევია, თმის არც ერთი ღერო არ ჩამოვარდნია, არც სენი რამ შეჰყრია დიურანს.

ამის შემდეგ მოგზაურები დაემშვიდობნენ მოხუცს, თან გაიყოლეს ცხვრის დიდი ფარა და ზღვიდან ოკეანეში გავიდნენ. მცირე ხნის შემდეგ ისინი მიადგნენ ერთ კუნძულს. კუნძულზე გადაჭიმული იყო უზარმაზარი და ხალხმრავალი ველი. ხალხი იგი ველად იმღერდა და განუსვენებლივ ხარხარებდა. მოგზაურებმა წილი ყარეს, თუ ვინ უნდა გადასულიყო კუნძულზე და გამოეძია იგი. წილი ხვდა მაილდუნის მესამე ძუძუმტეს.

იგი გადავიდა კუნძულზე და მიაღწია თუ არა ველს, უმალ შეუერთდა ხალხს და მათებრ იწყო მღერა და ხარხარი, თითქოსდა მთელი სიცოცხლე ამ ხალხთან გაუტარებიაო. მოგზაურები დიდხანს ელოდნენ ამხანაგს, მაგარამ ბოლოს მისი იმედი გადაიწყვიტეს და გზა განაგრძეს.

ამის შემდეგ ისინი მიადგნენ ერთ მომცრო კუნძულს. იგი შემოზღუდული იყო ცეცხლოვანი გალავნით. გალავანი მოძრავი იყო და კუნძულის გარშემო ბრუნავდა. მას ჰქონდა ერთი ღია კარი, რომელიც ბრუნვის დროს მოგზაურების პირისპირ აღმოჩნდებოდა ხოლმე და მოგზაურები მაშინ ცხადლივ ჰვრეტდნენ მთელ კუნძულს: კუნძულზე ჩანდა უამრავი ხალხი: თვალადნი, კეთილადმოსილნი და ოქროს თასებით მონადიმენი. მათი სუფრულიც კი მოისმოდა კუნძულიდან.

მოგზაურები დიდხანს ჰვრეტდნენ ამ დიდებულ სანახაობას. ფრიად ხიბლავდათ იგი.

განდეგილი მპარავი

მოგზაურები გაეცალნენ ამ უცნაურ კუნძულს და სულ მალე შორიდან დალანდეს რაღაც საგანი, რომელიც თეთრ ფრინველს წააგავდა. მათ ხომალდის კიჩო თემანისაკენ მიმართეს, უკეთ რომ გამოეძიათ საგანი იგი. მიეახლნენ თუ არა მას, მეზღვაურებს წარმოუდგათ ადამიანი. იგი დაფარული იყო თეთრი თმით და მუხლებით სიპ კიდეს ეყრდნობოდა. მეზღვაურები მიცურდნენ მასთან და სთხოვეს მოხუცს, დაელოცა ისინი. შემდეგ მათ ჰკითხეს მოხუცს, როგორ მოხვდა იგი ამ კლდეზე; აი, რა მოუთხრო მოგზაურებს მოხუცმა:

_ მე ტორახელი გახლავართ. ტორახს ვიზარდე მე. ეკლესიაში მზარეულად ვიდექ და ცუდი მზარეული ვიყავ. ეკლესიის კერძს ვყიდდი და ვცვლიდი ფასიან საგნებზე. ამრიგად, სახლი ჩემი აღივსო საბნებით, სასთუმლებით, სელისა და შალის ფერადი სამოსელით, სპილენძის თუნგებით, ოქროს წვეტებით დამშვენებული ბალთებითა და რაგინდარა ზარაურთებით. ჩემს სახლს არ აკლდა არაფერი, რაც ადამიანის თვალს ეამებოდა; იქ იყო, აგრეთვე, ოქროცურვილი წიგნები და სპილენძითა და ოქროთი მოვარაყებული სკივრები. ამასთანავე, მე ვჩადიოდი უფრო დიდი ცოდვას: ეკლესიების ქვეშ ვთხრიდი ხვრელებს, შევდიოდი შიგ და ვიტაცებდი საგანძურს. იმჟამად ფრიადი იყო სიამაყე და ამპარტავნება ჩემი.

ერთხელ მთხოვეს მე, საფლავი გამეთხარა ერთი გლეხისათვის. საფლავს რომ ვთხრიდი, უეცრად ქვევიდან, ჩემს ფერხთა ქვეშე, ხმა შემომესმა:

«ნუ სთხრი საფლავს ამ ადგილას, ნუ სდებ ცხოველის ცხედარს სამართლიანი კაცის სხეულსა ზედა.»

«იყურე სულო, ეს საქმე გვეხება მხოლოდ ჩვენ – მე და ჩემს უფალს!» – წამოვიძახე მედიდურად.

«ამინ, – ამომძახა წმინდანმა. – მაშინ უწყოდე: თუ ამ ცხედარს დასდებ ჩემს სხეულსა ზედა, მაშინ ხორცი შენი მოკვდება სამ დღეში და სული შენი მოხვდება ჯოჯოხეთში, ხოლო ამ ცხედარს მაინც წაიღებენ აქედან.»

მაშინ მე ვკითხე უხუცეს კაცს.

«რა საჩუქარს მპირდები, თუ ამ ცხედარს არ დავდებ შენს ზედა?»

«საუკუნო ცხოვრებას ღმერთების საუფლოში», – მომიგო მან.

«ვით ვირწმუნო სიტყვები შენი?» ვკითხე მე.

«ძნელი არ არის ამის რწმენა, – მომიგო მან. – საფლავი, რომელსაც შენ თხრი, ნიადაგით ამოივსება. და ცხადლივ მიგანიშნებს შენ, რომ არა და არ ძალგიძს, ცხედარი იგი დასდო ჩემს ზედა, რაოდენიც არ უნდა ეხადო.»

უხუცესმა წარსთქვა თუ არა ეს სიტყვები, წამსვე ქვიშით ამოივსო საფლავი იგი. მაშინ სხვა ადგილას დავფალ ცხედარი.

გამოხდა ხანი და ზღვაზე გავუშვი ახალი ხომალდი, ჩავჯექე ხომალდში და შვებით ვჭვრეტდი შემოგარენს: რაიც კი გამაჩნდა, თან წამოვიღე, არ დამიტოვებია არც დიდი, არც მცირე, ყველაფერი ხომალდზე ავზიდე: როფები, კათხები და ლანგრებიც. გარემოს ჭვრეტით რომ ვტკბებოდი, უეცრად ზღვაზე ძლიერი ქარიშხალი ამოიჭრა და ისე შორს გამიტაცა, რომ ნაპირიც კი აღარსად ჩანდა. შემდეგ კი დადგა ხომალდი ჩემი და აღარ იძვროდა ადგილიდან.

მაშინ მიმოვიხილე ირგვლივ და ვიხილე უცხო რამ სანახაობა: უზარმაზარ ტალღაზე დაბრძანებულიყო უცხო მამრი. იგი მეზრახა მე:

«საით ისწრაფვი?»

«მე მსურს ვისწრაფო იქით, – მივუგე მე, – საითაც იცქირებიან ჩემი თვალები»

«შენ დასთმობდი შენს სურვილს, მეზრახა იგი, – რომ უწყოდე, რა ხალხი გახვევია გარს.»

«რა ხალხი მახვევია?» – ვკითხე მე.

«თუ ხედვა არ მაცთუნებს, ზღვა და ღრუბლები სავსეა დემონებით. ისინი გარსმოგხვევიან შენ, რათა მიგაგონ შენი სიხარბის მზავრობის, ამპარტავნობისა და კიდევ უამრავთა ცოდვათა სამაგიერო. თუ უწყი, რად დადგა ხომალდი შენი?»

«ნამდვილად არ ვუწყი». – მივუგე მე.

«ფეხს არ მოიცვლის ხომალდი იგი, ვიდრე არ აღასრულებ ჩემს ნებას.»

«მე ვერ მოვითმენ ამას!» – მივუგე მე.

« შენ მოითმენ ჯოჯოხეთის წამებას, თუ არ დამორჩილდები ჩემს ნებას.»

სთქვა თუ არა ეს, მამრი მომიახლოვდა და ხელი შემახო; მაშინ აღვუთქვი მას აღსრულება ყოველი ნებისა.

«ზღვაში ჩასძირე მთელი განძი, ხომალდზე რაც გიძევს!» – წარსთქვა მან.

«ბრალთა, – ვეზრახე მე, – ამ განძის გაქრობა.»

«ამაოდ არ გაქრება იგი. არის ვიღაც, ვისაც შეეწევი ამით.»

მაშინ ზღვაში ვისროლე მე ყველაფერი, რაც კი ხომალდზე გამაჩნდა, ერთი უბრალო ფინჯანი დავიტოვე მხოლოდ.

«ახლა კი იცურე, – წარსთქვა მოხუცმა, – და დაემკვიდრე იმ ადგილას, სადაც ხომალდი შესდგება!»

და მამრმა გზაში გამატანა ერთი ფინჯანი ღო და შვიდი კვერი.

– და აი, – განაგრძო მოხუცმა, – მე მოვხვდი იმ მხარეში, საითაც ქარიშხალი მისდენიდა ჩემს ხომალდს, რამეთუ ნებაზე მივუშვი ნიჩაბიცა და საჭეც. და ტალღებმა ამომადდეს მე ამ კლდეზე, და მე არ ვუწყოდი, მიაღწია თუ არა ჩემმა ხომალდმა მიზანს, რამეთუ უჩინარ იყო აქ მიწაცა და ნაპირიც. უცებ გამახსენდა მე იმ კაცის სიტყვები: დავმკვიდრებულიყავი იქ, სადაც ჩემი ხომალდი დადგებოდა. მაშინ ავიღე თავი და ვიხილე მცირე კლდე, რომელსაც ტალღები ეხლებოდნენ. მტკიცედ დავეყრდენი ამ კლდეს და ხომალდი ჩემი განმეშორა მე, კლდე კი ამაღლდა ჩემს ფერხთა ქვეშე და ტალღებიც განმერიდნენ მაშინ.

შვიდი წელი ვიცხოვრე ამ კლდეზე და ამ ხნის განმავლობაში ვიკვებებოდი ოდენ შვიდი კვერით და ფინჯან დოთი, რომელიც გამომატანა მოხუცმა კაცმა. ამის შემდეგ მე არ დამრჩენია არავითარი საჭმელი, თვინიერ ერთი ფინჯანი დოისა, რომელიც ნიადაგ დამაქვს.

შემდეგ სამი დღე დავყავ მაგარი საკვების გარეშე. მესამე დღეს კი, შუადღე რომ მიიწურა, წავმა მომიტანა ორაგული. ვიფიქრე და დავასკვენი, რომ უმად ვერ ვჭამდი ორაგულს და ზღვაში გავუშვი. კვლავ სამი დღე დავყავ მაგარი ჭამადის გარეშე. მესამე დღეს, შუადღე რომ მიიწურა, ვიხილე, ერთ წავს მოაქვს ორაგული, მეორე წავს კი – აღმოგზნებული მუგუზლები; წავმა გააჩაღა მუგუზლები და ალაგზნო კოცონი. მაშინ მოვხარშე ორაგული და შვიდ წელიწადს ვიცხოვრე ასე. დღენიადაგ მეძლეოდა მე ირაგული და ცეცხლი. კლდე კი ნიადაგ იზრდებოდა, ვიდრე იმოდენი არ გახდა, რამოდენიც ამჟამად არს.

შემდეგი შვიდი წლის განმავლობაში მე არარ ვიღებდი ორაგულს. პირველი სამი დღე კვავ გავატარე მაგარი საკვების გარეშე. მესამე დღეს კი, შუადღე რომ გადავიდა, მომეცა ნახევარი კვერი და თევზის ნაჭერი. ჩემი დოიანი ფინჯანი გაჭრა, მაგრამ მისი ადგილი დაიკავა იმავე ზომის მეორე ფინჯანმა, რომელშიც ესხა კეთილი სასმელი; და ფინჯანი იგი დღენიადაგ სავსეა. არც ქარი, არც წვიმა, არც სიცხე, არც ყინვა არ მაწუხებს მე ამ კლდეზე. სულ ეს არის ამბავი ჩემი, – დაასრულა თხრობა უხუცესმა კაცმა.

შუადღის შემდეგ მოგზაურებს დაურიგდა ნახევარ-ნახევარი პური, ხოლო ფინჯანი რომელიც მოხუცის წინ იდგა, სავსე იყო კეთილი სასმელით. შემდეგ მოხუცი ეზრახა მათ:

– ყველანი მშვიდობით მიაღწევთ სამშობლოს, შენ კი მაილ-დუინ, მამაშენის მკვლელს ციხე-სიმაგრეში მიაგნებ, მაგრამ იცოდე, არ მოაკვდინო იგი, შეუნდე მას, რამეთუ უფალი გფარვიდათ თქვენ მძიმე და მრავალი განსაცდელის ჟამს. ამას გარდა, თქვენც ცოდვილნი ხართ და სიკვდილის შვილნი.

შეხვედრა მამის მკვლელებთან

მოგზაურებმა დასტოვეს მოხუცი განდევნილი, ზღვაში შესცურეს და მცირე ხნის შემდეგ ერთ კუნძულს მიადგნენ. კუნძულზე იყო უამრავი ორფეხი – ხარები, პროხები და ცხვრები. მაგრამ არსად ჩანდა არც სახლი და არც ციხე-სიმაგრე. მაშინ მათ დაკლეს ცხვრები და მადიანად შეექცნენ. უცებ მოგზაურებმა იხილეს ზღვის ფრინველი. რამდენიმე მათგანმა თქვა:

– ეს ფრინველი, იმ ფრინველთა მსგავსია, ირლანდიაში რომ იცის!

– მართლაც რომ მსგავსია, – მიუგეს სხვებმა.

– თვალი არ მოაცილოთ მას, – იზრახა მაილ-დუინმა. – ზვერეთ, საით გაფრინდება იგი.

მოგზაურებმა იხილეს, რომ სამხრეთ-აღმოსავლისაკენ გაეშურა ფრინველი და კვალდაკვალ მიაღწევს ხომალდი.

ასე იცურეს მიმწუხრამდე, ხოლო მიმწუხრზე იხილეს მიწა, რომელიც ძალიან ჰგავდა ირლანდიის მიწას. ისინი მიაღწენ ნაპირს და აღმოჩნდა, რომ მიწა იგი მცირე კუნძული ყოფილა. თანაც სწორედ ის კუნძული, რომელსაც მოგზაურობის დასაწყისში ქარიშხალმა მოსწყვიტა მეზღვაურები.

ისინი გადავიდნენ ნაპირზე და გაენართნენ ციხე-სიმაგრისაკენ, რომელიც კუნძულზე შენიშნეს. მოგზაურებს სიმაგრიდან შემოესმათ მონადიმეთა საუბარი:

აი, რას უბნობდა ერთ-ერთი მათგანი:

– კარგი იქნებოდა, არ შევხვედროდით მაილ-დუინს!

– მაილ-დუინი დაიხრჩო, – მიუგო მეორემ.

– ადვილი მოსალოდნელია, რომ მაილ-დუინმა გამოგადვიძოთ მძინარენი, – იზრახა სხვამ.

– უეცრად კარს რომ მოგვადგეს, რა უნდა ვიღონოთ მაშინ? – იკითხა ერთმა.

– რა უნდა ვიღონოთ და, კეთილად უნდა დავხვდეთ, – მიუგო სახლის პატრონმა, – მან ხომ ხანგრძლივი და მძიმე გასაჭირი გადაიტანა.

ამ დროს მაილ-დუინმა კარებზე ჩაქუჩით დააკაკუნა.

– ვინ არის? – იკითხა მეკარემ.

– მაილ-დუინი! – იყო პასუხად.

– განახვნეთ კარნი, – იზრახა სახლის პატრონმა. – კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება!

მოგზაურები სახლში შევიდნენ. მასპინძლები გულლიად მიეგებნენ მათ და ახალი სამოსელი მიაართვეს. მაშინ მოგზაურებმა მოუთხრეს მასპინძლებს ყოველი სასწაული, რომელიც უფალმა მოუვლინა გზაში ღვთაებრივი პოეტის სიტყვისამებრ:

Haeq olim meminisse invabit.

მაილ-დუინი დაუბრუნდა თავის ქვეყანას, ხოლო დიურან მოშაირემ არმაგის საკურთხეველზე დასდო ორნახევარი უნცია ვერცხლი და ბადის ნაჭერი, სასწაულთა და გასაოცართა საქმეთა მოსაგონებლად, რომელნიც უფალმა მოიმოქმედა მათთვის და მათ იამბეს თავიანთი თავგადასავლები დასაწყისიდან, ვიდრე დასასრულამდე. მოიგონეს ყოველი ხიფათი და ყოველი გასაჭირი, რომელიც გარდახდათ ზღვაზე თუ ხმელზე.

აიდ ნათელმა, ირლანდიის ბრძენმა პოეტმა ეს ამბავი ისე შეთხზა. როგორც აქაა მოთხრობილი. მან ეს იღვაწა იმისათვის, რათა გაემხიარულებინა ირლანდიის მკვიდრნი, რომელნიც მის შემდგომ მოვიდოდნენ ირლანდიაში.

შენიშვნები

უსნების ძეთა განძევა

1. კატბადი – კონხობარის მრჩეველი, მსაჯული და ბრძენკაცი.
2. ემაინი – ულადების დედაქალაქი, დღეს ნევენ ფორტი. დაარსდა მეფე კიმბაიტის მიერ 300 წელს ქრისტემდე და დაანგრიეს 330 წელს ქრისტეს შემდეგ.
3. ფერგუსი – წარჩინებული ულადი, მეფეყოფილი ირლანდიისა.
4. აილილი და მედბი – ულადთა მტრები.

5. «ნესის ძე» – კონხოზარის ნესის, დედამისის ძეს უძახიან, როგორც ჩვენი ამირანი «დარეჯანის ძის» სახელს ატარებდა.

ულადთა სენი

1. მახა – ომის ქალღმერთი, შემდეგ სიდას სახელით იხსენიება.

აქა ამბავი მაკ-დატოს ტახისა

1. ბრიკრენი – პერსონაჟი, რომელიც ცნობილია განხეთქილების ჩამოგდებით და ქილიკობით.
2. ფინდხოიმი – კონხოზარის და.

კუხულაინდის დაბადება

1. ლუგი – სინათლის ღმერთი, კელტური პარალელი აპოლონისა.

ემერის დანიშვნა

1. ფახტნა ფატახი – ირლანდიის უზენაესი ხელმწიფე II საუკუნეში ქრისტემდე.
2. კონხოზარის წითელი ტოტი, ნაგები იყო წითელი ხისაგან.
3. ტემრა – ირლანდიის მეფეთა ძველი სატახტო ქალაქი.
4. მეეტლე ლოიგი, ძე რიანგაზარასი.
5. სკატახი – სიტყვა seath ნიშნავს ჩრდილს. სკატახის საუფლო, ანუ აჩრდილი საუფლო შეესაბამებოდა ბერძნების ჰადესს.

საგიდან: «ხარის გატაცება კულანგედან»

1. ირლანდიის მეხუთედი – კრუახანა – ამ მეხუთედს ხშირად ეწოდებოდა «კონახტის მეხუთედი».
2. ოქროს დაფა – ამ დაფას უნდა დაეფარა სახის სიწითლე, რომელიც ექნებოდა პატარძალს ქორწინების დამის შემდეგ.

კუხულაინდისა და ფერდიადის ორთაბრძოლა

1. ფინდაბაირი – დედოფლის, მედბის ასული, რომელსაც მედბი ჰპირდებოდა კუხულაინდის დამმარცხებელ გმირს.
2. მორანი – სიბრძნით განთქმული მსაჯული.
3. კრუახანი – კონახტების დედაქალაქი უძველესი დროიდან 648 წლამდე.
4. ბოდბი – ომის ქალღმერთი.
5. ბაილე-ინ-ბილე – ეს ადგილები მდებარეობენ კულანგეს ფონის მახლობლად.

კუხულაინდის დასნეულება

1. სამაინი _ ირლანდიელთა მთავარი დღესასწაული, 1 ნოემბერი. როდესაც დრუიდები აღვივებდნენ საღვთო ცეცხლს, ამ დროს ირლანდიაში უნდა ჩამქრალიყო ყველა სხვა ცეცხლი.
2. მურტემნეს ტაფობი _ მდებარეობდა ემაინ-მახას სამხრეთით.
3. ბოინი _ ირლანდიის ერთ-ერთი უმთავრესი მდინარე.
4. მანანანი ლერის ძე _ ორივენი ზღვის ღვთაებებია.
5. სენახ მოჩვენება, ეოხაიდ იულადა და ეოგან ინბირიავი სულები იყვნენ.
6. ფიდგი _ მიღმა სამყაროს ერთ-ერთი სფერო.
7. მიდ-ლუახაირი _ ირლანდიის სამხრეთით მდებარე ქედი.

კუხულაინდის სიკვდილი

1. «კუალნგედან ხარის გატაცებაში» აღწერილია, თუ ვით დახოცა კუხულაინდმა კალატინის 27 ვაჟი და თვით კალატინი. მედბმა აღზარდა სამი მცირეწლოვანი, ცოცხლად გადარჩენილი ვაჟი კალატინისა; მან იცოდა, რომ ადამიანური ძალით ვერ დაამარცხებდა კუხულაინდს, ამიტომ მოჰკვეთა მათ თითო მკლავი და თითო ფეხი (ეს იყო მაგიური ხერხი) და აქცია ისინი მძლე ჯადეგებად. ეს ჯადეგები უსარდლა მან კუხულაინდის წინააღმდეგ შეკრებილ ჯარს. ამ ჯარში მყოფი სხვა გმირების მამებიც მოკვდინებული ჰყავდა კუხულაინდს.
2. მორრიგანი _ ომის ქალღმერთი.
3. ფუატი _ არმაგსა და დუნ-დელგს შორის მდებარე მთა.
4. არგეტროსი: _ სიტყვასიტყვით: «ვერცხლის ტყე».

კონდ ასნაცადის ძის, კონდლა მშვენიერის გაუჩინარება

1. კონდ ასნაცადი იყო ირლანდიის უზენაესი ხელმწიფე 122 წლიდან 157 წლამდე, ხოლო ძე მისი არტი _ 165 წლიდან 195 წლამდე.
2. სიდები _ ერქვა გორაკებს, სადაც სახლობდნენ თავად სიდები.
3. ტეტრახი _ მიღმა სამყაროს მეუფე.

ბრანის, ფებალას ძის მოგზაურობა

1. ემაინი _ ამ შემთხვევაში ზღაპრული ქვეყნის სახელწოდება.
2. ლერი _ ზღვის ღმერთი, რომელიც გვიან გადაიქცა გაპიროვნებულ გმირად, ძველი კელტური ქრონიკების მეფე. შექსპირისეული მეფე ლირის პროტოტიპი.
3. ბრანის კონცხი _ ადგილი კერრის საგრაფოში, ირლანდიის დასავლეთ სანაპიროზე.

აქა ამბავი სახელგანთქმული ბაილესი

1. ლუგაიდი _ ამ ლუგაიდს არაფერი აქვს საერთო სხვა საგების ლუგაიდთან.
2. როსნარიგი _ დღევანდელ მეთის საგრაფოში მდებარეობს მდინარე ბოინზე.
3. ტრაიგ-ბაილი _ »ბაილეს ნაკვალევი«, ამჟამად ლუთის საგრაფო.
4. კორმაკი _ ირლანდიის უზენაესი ხელმწიფე (226 წ. _ 266 წ.).

ეტაინისადმი ტრფიალი

1. ეოხაიდ აირემი _ ირლანდიის უზენაესი ხელმწიფე II საუკ. ქრისტემდე.
2. ინბერ კიზმაინი _ უელსტესის აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარე უბე.
3. ეოხაიდ ფეიდლები _ ირლანდიის უზენაესი ხელმწიფე 140 წელს ქრისტემდე. დედოფლის მედბის მამა.
4. ფუამნახი _ მოშურნე სიდა, რომელმაც მოიშორა ეტაინი, რათა თავად გამხდარიყო მილერის მეუღლე.

მურიხერტახის, ერკის ძის სიკვდილი.

1. მურიხერტახი _ ირლანდიის უზენაესი ხელმწიფე. გარდაიცვალა 526 თუ 533 წელს ქრისტეს შემდეგ.
2. ბრუგის ბოინის პირად _ ამჟამინდელ მეთის საგრაფოში მდებარეობდა ეს სახლი, იგი გამოირჩეოდა რიგორც მდიდრულად ნაგები შენობა.

კორმაკის თავგადასავალი აღთქმულ ქვეყანაში

1. ტემრა _ იხ. «ემერის დანიშვნა», შენიშვნა 3. მურ-ტეა _ ერთ-ერთი გორაკი, რომელზედაც მდებარეობდა ტემრა.
2. ბუანი _ მეს გეგრის ხელმწიფის ცოლი, გარდაიცვალა ქმრის დარდით, როდესაც ეს უკანასკნელი მოჰკლა კონალ ძლევა მოსილმა.
3. ლერი _ ზღვის ღმერთი.
4. აღთქმული ქვეყანა _ ბიბლიური ტერმინი, რომელიც გვიან შემოვიდა ამ საგაში.

მაილ-დუინის მოგზაურობა

1. ეოგანახტების მოდგმა იყო ძველთაძველი სამეფოს მოდგმა მუმანისა.
2. დუბკლუანი _ ერთ-ერთი არანის კუნძულთაგანი.
3. ლაიგისი _ თანამედროვე აბელიქსი.
4. პატარა კატა _ კელტურ თქმულებებში კატა ზოგჯერ ფიგურირებს როგორც შემზარავი დემონიური არსება. მეფე არტურმა დაამარცხა ასეთი დემონი კატა. ეს უნდა მივიღოთ მის მიერ თავისავე ქვეყანა ინსტიტუტებისა და ვნებების დამარცხების იმაგინაციად, რომელთაც განასახიერებენ დემონიური არსებები.